

გლობალიზაცია და ბიზნესი

GLOBALIZATION AND BUSINESS

სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

ეკონომიკისა და ბიზნესის აქტუალური პრობლემები
გლობალიზაციის თანამედროვე პირობებში
თეორია და პრაქტიკა

SCIENTIFIC-PRACTICAL JOURNAL

Actual Problems of Economy and
Business in Modern Globalization
Theory and Practice

თბილისი
TBILISI
2021

ევროპის უნივერსიტეტის ბიზნესისა და ტექნოლოგიების
ფაკულტეტის და გლობალიზაციის ეკონომიკური და
სოციალური პრობლემების კვლევის ინსტიტუტის
რეფერირებადი და რეცენზირებადი საერთაშორისო
სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

ჟურნალში გამოქვეყნებული სტატიის სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი.
ამასთან, მისი პოზიცია შეიძლება არ ემთხვეოდეს ჟურნალის სარედაქციო კოლეგიის
მოსაზრებებს.

აკრძალულია ჟურნალში გამოქვეყნებული მასალების გამრავლება და გავრცელება
კომერციული მიზნებისათვის.

REFEREED AND PEER-REVIEWED INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
JOURNAL OF THE FACULTY OF BUSINESS AND TECHNOLOGY AND THE
INSTITUTE OF RESEARCH OF ECONOMIC AND SOCIAL PROBLEMS OF
GLOBALIZATION OF THE EUROPEAN UNIVERSITY

Each author is responsible for the accuracy of the article in this journal. His/her
position may not coincide with the opinions of the editorial board.

Reproduction on distribution of the materials published in this journal for
commercial purposes is strictly prohibited.

ISSN 2449-2396

სარედაქციო საბჭო

ორგანიზაციულ-ადმინისტრაციული საბჭო

ლაშა კანდელაკიშვილი (თავმჯდომარე, ევროპის უნივერსიტეტი, საქართველო); **გონა თუთბერიძე** (თავმჯდომარის მოადგილე, ევროპის უნივერსიტეტი, საქართველო); **გივი ბედიანაშვილი** (თავმჯდომარის მოადგილე, ევროპის უნივერსიტეტი, საქართველო); **თამარ ზარგინავა** (ევროპის უნივერსიტეტი, საქართველო); **ნინო გადილია** (მდივანი, ევროპის უნივერსიტეტი, საქართველო).

სარედაქციო კოლეჯი

რამაზ აბესაძე (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი, საქართველო); **იური ანანიაშვილი** (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **მაია ამბიფარაშვილი** (ევროპის უნივერსიტეტის ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების კვლევითი ინსტიტუტი; გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი, საქართველო); **თამილა არნანია-კეპულაძე** (აკაკი წერეთლის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **იოსებ არჩვაძე** (ქუთაისის უნივერსიტეტი, საქართველო); **გივი ბედიანაშვილი** (მთავარი რედაქტორი, ევროპის უნივერსიტეტის ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების კვლევითი ინსტიტუტი; ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **თეიმურაზ ბერიძე** (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ქუჩუ ბიჭია** (პასუხისმგებელი რედაქტორი, ევროპის უნივერსიტეტის ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების კვლევითი ინსტიტუტი, საქართველო); **რევაზ გველესიანი** (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ბადრი გენზაია** (ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ნინო დამენია** (ანდრია პირველწოდებულის სახელობის საქართველოს საპატრიარქოსთან არსებული ქართული უნივერსიტეტი, საქართველო); **ევა დევიძე** (შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ნათელა დოლონაძე** (შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ლია ელიავა** (ქუთაისის უნივერსიტეტი, საქართველო); **თენგიზ ვერულავა** (ევროპის უნივერსიტეტის ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების კვლევითი ინსტიტუტი; ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი; კავკასიის უნივერსიტეტი, საქართველო); **გონა თუთბერიძე** (ევროპის უნივერსიტეტი, საქართველო); **გონა თოდუა** (საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო); **თეა თოდუა** (მთავარი რედაქტორის მოადგილე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი); **ნუგზარ თოდუა** (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); **გივი ლემონჯავა** (საქართველოს უნივერსიტეტი, საქართველო); **მიხეილ თოქმაზიშვილი** (თბილისის ღია უნივერსიტეტი, საქართველო); **თეა მუნჯიშვილი** (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ეკატერინე ნაცვლიშვილი** (სულხან საბა ორბელიანის უნივერსიტეტი, საქართველო); **ვლადიმერ პაპავა** (საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია; ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ავთანდილ სილაგაძე** (საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია; ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ავთანდილ სულაბერიძე** (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი; დემოგრაფიის და სოციოლოგიის ინსტიტუტი, საქართველო); **შოთა შაბურიშვილი** (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ნინო ფარესაშვილი** (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ლოიდ ქარჩავა** (კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი); **ნიკოლოზ ჩხილაძე** (ქუთაისის უნივერსიტეტი, საქართველო); **მურმან ცარციძე**

(ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ვახტანგ ჭარაია** (საქართველოს საავიაციო უნივერსიტეტი, საქართველო); **ეთერი ხარაიშვილი** (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **თორნიკე ხოშტარია** (ევროპის უნივერსიტეტი, საქართველო); **ლია ჩარქეიშვილი** (ევროპის უნივერსიტეტი, საქართველო); **ჩარიტა ჯაში** (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო); **მიხეილ ჯიბუტი** (საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემია, საქართველო).

სარედაქციო კოლეჯის უსხოელი წევრები

ლიუდმილა ალექსეივა (დაუგავპილსის უნივერსიტეტი, ლატვიის რესპუბლიკა); **მოსე ბარაკი** (ნეგვის ბენგურონის უნივერსიტეტი, ისრაელი); **მარინა ბარანოვსკაია** (ოდესის ეროვნული ეკონომიკური უნივერსიტეტი, უკრაინა); **ოლიონა ბაჟენოვა** (ტარას შევჩენკოს სახელობის კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, უკრაინა); **ვისემ აჯილი ბენ იუსეფი** (პარიზის ბიზნესის სკოლა, საფრანგეთი); **ალიონა ვანკვეინი** (ვიტებსკის სახელმწიფო ტექნოლოგიური უნივერსიტეტი, ბელარუსის რესპუბლიკა); **ენკარნი ალვარეზ ვერდელო** (გრანდას უნივერსიტეტი, ესპანეთი); **პატრიცია ვაცოლა** (ინსუბრიის უნივერსიტეტი, იტალია); **ფიტიმ დიარი** (სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი, ჩრდილოეთ მაკედონიის რესპუბლიკა); **ლიუდმილა დემიდენკო** (ტარას შევჩენკოს სახელობის კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, უკრაინა); **ვოლფგანგ ვენგი** (ბერლინის ტექნიკური უნივერსიტეტი, გერმანია); **ვლადიმერ მენშიკოვი** (დაუგავპილსის უნივერსიტეტი, ლატვიის რესპუბლიკა); **ნაზიმ მუსაფარლი (იმანოვი)** – (აზერბაიჯანის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის ეკონომიკის ინსტიტუტი, აზერბაიჯანი); **ოლგა ლავრინენკო** (დაუგავპილსის უნივერსიტეტი, ლატვიის რესპუბლიკა); **როსიცა იალამოვა** (ლეტბორის უნივერსიტეტი, კანადა); **ტატიანა ბორზდოვა** (ბელარუსის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მენეჯმენტისა და სოციალური ტექნოლოგიების სახელმწიფო ინსტიტუტი, ბელარუსის რესპუბლიკა); **გორდონ ლ. ბრედი** (ჩრდილოეთ კაროლინის უნივერსიტეტი, გრინსბოროში, აშშ); **ჰორაციო დ რაგომირესკუ** – (ბუქარესტის ეკონომიკური კვლევების უნივერსიტეტი, რუმინეთი); **ელიტა ერმოლაევა** (ლატვიის სოფლის მეურნეობის უნივერსიტეტი, ლატვიის რესპუბლიკა); **სირიე ვირკუსი** (ტალინის უნივერსიტეტი, ესტონეთის რესპუბლიკა); **იან ლიდა** (ტექნოლოგიისა და ბიზნესის ინსტიტუტი ცესკე ბუდეოვიცეში, ჩეხეთის რესპუბლიკა); **ინტა ოსტროვსკა** (დაუგავპილსის უნივერსიტეტი, ლატვიის რესპუბლიკა); **ლინა პილელინე** (ვიტაუტას მაგნუს უნივერსიტეტი, ლიეტუვა); **მპერ საპაკიანი** („ჩინეთ-ევრაზიის“ პოლიტიკური და სტრატეგიული კვლევის საბჭო; მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია, სომხეთი); **ალექსანდრე სტრატანი** (ეკონომიკური კვლევების ეროვნული ინსტიტუტი, მოლდოვა); **რიმა ტამოსიუნიენე** (ვილინიუსის ეკონომიკისა და მიზნების ინსტიტუტი, ლიეტუვა); **მანუელა ტვარონავიციენე** (ვილინიუსის გედიმინასის სახელობის ტექნიკური უნივერსიტეტი, ლიეტუვა); **რეინა დემიანიუვი** (სედლცეს საბუნებისმეტყველო და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა უნივერსიტეტი, პოლონეთი); **იან ხენდრიკ მეიერი** (კიელის გამოყენებითი მეცნიერებების უნივერსიტეტი, გერმანია); **მარინა ოჩკოვსკაია** (მ. ლომონოსოვის სახელობის მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მარკეტინგის განყოფილება, რუსეთის ფედერაცია); **ტატიანა პაინტკო** (მთავარი რედაქტორის მოადგილე, ვადიმ გეტმანის სახელობის კიევის ეროვნული ეკონომიკური უნივერსიტეტი, უკრაინა); **ვარნალი ზახარი** (ტარას შევჩენკოს სახელობის კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, უკრაინა); **იზეტ ზეჟირი** (სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი, ჩრდილოეთ მაკედონიის რესპუბლიკა); **ანნა ჟოსანი** (ხერსონის სახელმწიფო აგრარული უნივერსიტეტი, უკრაინა); **არჩილ ჩონია** (ტალინის ტექნოლოგიური უნივერსიტეტი, ესტონეთი); **ძინტრა ილისკო** (დაუგავპილსის უნივერსიტეტი, ლატვია); **პოლ გ. ჰუა** (ჰერიოტ ვატის უნივერსიტეტი, დიდი ბრიტანეთი).

EDITORIAL BOARD

ORGANIZATIONAL-ADMINISTRATIVE BOARD

Lasha Kandelakishvili (Chairman, European University); **Gocha Tutberidze** (Deputy Chairman, European University); **Givi Bedianashvili** (Deputy Chairman, European University); **Tamar Zarginava** (European University); **Nino Gadilia** (Secretary, European University).

EDITORIAL BOARD

Ramaz Abesadze (Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Iuri Ananiashvili** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Maia Azmaiparashvili** (European University's Institute for Research of Economic and Social Problems of Globalization; Gori State Teaching University, Georgia); **Ioseb Archvadze** (Kutaisi University, Georgia); **Tamila Arnanika-Kepuladze** (Akaki Tsereteli Kutaisi State University, Georgia); **Givi Bedianashvili** (Chief editor, European University's Institute for Research of Economic and Social Problems of Globalization; Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Teimuraz Beridze** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Quji Bichia** (Responsible Editor, European University's Institute for Research of Economic and Social Problems of Globalization, Georgia); **Vakhtang Charaia** (Georgian Aviation University, Georgia); **Revaz Gvelesiani** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Badri Gechbaia** (Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia); **Nino Damenia** (St. Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia); **Eka Devidze** (International Black Sea University, Georgia); **Natela Dogonadze** (Professor, International Black Sea University, Georgia); **Lia Eliava** (Kutaisi University, Georgia); **Eter Kharashvili** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Charita Jashi** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Nino Paresashvili** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Gocha Tutberidze** (European University, Georgia); **Gocha Todua** (European University, Georgia); **Thea Todua** (Deputy chief editor, European University, Georgia); **Nugzar Todua** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Mikheil Tokmazishvili** (Tbilisi Open University, Georgia); **Givi Lemonjava** (Georgian University, Georgia); **Tea Munjishvili** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Ekaterine Natsvlashvili** (Sulkhan Saba Orbeliani University, Georgia); **Vladimer Papava** (Georgian National Academy of Sciences; Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Avtandil Silagadze** (Georgian National Academy of Sciences; Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Shota Shaburishvili** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Avtandil Sulaberidze** (Ilia State University; Institute of Demography and Sociology, Georgia); **Murman Tsartsidze** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia); **Tengiz Verulava** (European University's Institute for Research of Economic and Social Problems of Globalization; Ivane

Javakhishvili Tbilisi State University; Caucasus University, Georgia); **Lia Charekishvili** (European University, Georgia); **Nikoloz Chikhladze** (Kutaisi University, Georgia); **Loid Karchava** (Caucasus International University, Georgia); **Tornike Khoshtaria** (European University, Georgia); **Mikheil Jibuti** (Academy of Economic Sciences of Georgia, Georgia).

FOREIGN PART OF EDITORIAL BOARD MEMBERS

Ludmila Aleksejeva (Daugavpils University, Republic of Latvia); **Moshe Barak** (Ben-Gurion University of the Negev, Israel); **Marina Baranovskaya** (Odessa National Economics University, Ukraine); **Olena Bazhenova** (Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine); **Wissem Ajili Ben Youssef** – (ESLSCA Paris Business School, France); **Tatiana Borzdova** (Belarusian State Institute of Management and Social Technologies of State University, Republic of Belarus); **Gordon L. Brady** (University of North Carolina at Greensboro, USA); **Archil Chochia** (Tallinn University of Technology, Estonia); **Regina Demianiuk** (Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Republic of Poland); **Fitim Deari** (South East European University, Tetovo, Republic of North Macedonia); **Liudmila Demydenko** (Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine); **Dzintra Iliško** (Daugavpils University, Latvia); **Horatiu Dragomirescu** (Bucharest University of Economic Studies, Romania); **Patrizia Gazzola** (University of Insubria, Italy); **Paul G. Hare** (Heriot-Watt University, UK); **Elita Jermolajeva** (Latvia University of Agriculture, Republic of Latvia); **Olga Lavrinenko** (Daugavpils University, Republic of Latvia); **Jan Lojda** (The Institute of Technology and Business in Ceske Budejovice, Czech republic); **Jan-Hendrik Meier** (Kiel University of Applied Sciences, Germany); **Vladimir Menshikov** (Daugavpils University, Republic of Latvia); **Nazim Muzaffarli (Imanov)** - (Institute of Economics of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan); **Marina Ochkovskaya** (Moscow M. Lomonosov State University Marketing Department, Russian Federation); **Inta Ostrovskaya** (Daugavpils University, Republic of Latvia); **Tatiana Paientko** (Deputy Chief Editor, Kyiv national economic university named after Vadym Hetman, Ukraine); **Lina Pilelienė** (Vytautas Magnus University, Republic of Lithuania); **Mher Sahakyan** ("China-Eurasia" Council for Political and Strategic Research; National Academy of Sciences, Armenia); **Alexandru Stratan** (National Institute for Economic Research, Noldova); **Rima Tamosiuniene** (Vilnius Institute of Economics and Business, Republic of Lithuania); **Manuela Tvaronaviciene** (Vilnius Gediminas Technical University, Republic of Lithuania); **Wolfgang Weng** (Technical University of Berlin, Germany); **Alena Vankevich** (Vitebsk State Technological University, Republic of Belarus); **Encarnacion Alvarez Vardejo** (University of Granada, Spain); **Sirje Virkus** (Tallinn University, Republic of Estonia); **Varnalii Zakharii** (Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine); **Izet Zeqiri** (South East European University, Tetovo, Republic of North Macedonia), **Rossitsa Yalamova** (University of Lethbridge, Canada), **Ganna Zhosan** (Kherson State Agrarian University, Ukraine).

თეორია, მეთოდოლოგია და სისტემური პრობლემები

THEORY, METHODOLOGY AND SYSTEMIC PROBLEMS

- 11 ჩებერიაკო ოქსანა, ნიკიტენკო დმიტრო, ვარნალი ზახაროი, კოლესნიკ ვიქტორი, ბორისენსკო ოლექსანდრა
INNOVATIVE BLOCKCHAIN TECHNOLOGY AS A FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT
 Cheberyako Oksana, Nikytenko Dmytro, Varnalii Zakharii, Kolesnyk Viktor, Borysenko Oleksandra
- 16 რევაზ გველესიანი, გივი ბედიაშვილი
დოზირებისა და დაყოვნების პრობლემა ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტების გამოყენების პროცესში
THE PROBLEM OF DOSING AND DELAYS IN THE PROCESS OF USAGE OF ECONOMIC POLICY INSTRUMENTS
 Revaz Gvelesiani, Givi Bedianashvili
- 25 ავთანდილ სულაბერიძე, იოსებ არჩვაძე, ნინო გომელაური
პანდემიის რეგიონალური თავისებურებანი საქართველოში კორონავირუსის საწყის ეტაპზე
REGIONAL PECULIARITIES OF THE PANDEMIC IN GEORGIA AT THE INITIAL STAGE OF THE CORONAVIRUS
 Avtandil Sulaberidze, Joseph Archvadze, Nino Gomelauri
- 35 გრაჟინა კარმოვსკა, ნინო მიქიაშვილი
მაკროეკონომიკური სტაბილურობისა და ტრანსფორმაციის ზოგიერთი ასპექტი (პოლონეთისა და საქართველოს მაგალითი)
SOME ASPECTS OF MACROECONOMIC STABILITY AND TRANSFORMATION (EXAMPLE OF POLAND AND GEORGIA)
 Grażyna Karmowska, Nino Mikiashvili
- 43 მიხეილ ბიჭია
პირადი ცხოვრების „გაქრობის“ საშიშროება გლობალიზაციის კონტექსტში პანდემიის დროს და მისი ლეგიტიმურობის საფუძვლები: ინსტიტუციური ანალიზი
THE DANGER OF THE PRIVACY "DISAPPEARANCE" DURING A PANDEMIC IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND THE GROUNDS FOR ITS LEGITIMACY: AN INSTITUTIONAL ANALYSIS
 Mikheil Bichia
- 50 ეკატერინე უდესიანი
საქართველოსა და ევროკავშირის შორის სავაჭრო და ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავების პერსპექტივები
PROSPECTS FOR DEEPENING TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN GEORGIA AND THE EUROPEAN UNION
 Ekaterine Udesiani

დემოგრაფია, დასაქმება, მაკროეკონომიკა და ფინანსები

DEMOGRAPHY, EMPLOYMENT, MACROECONOMICS AND FINANCES

- 59 მეთინ მერკანი
განმსაზღვრელი ფაქტორების გავლენა ბანკში რისკის განევაზე: მთავარ ფაქტორები საქართველოს კომერციული ბანკიდან
DETERMINANT FACTORS INFLUENCE BANK RISK-TAKING: EVIDENCE FROM COMMERCIAL BANK OF GEORGIA
 Metin Mercan
- 66 ემზარ ჯგერენაია, მაკა ღანიშვილი
ეკონომიკური ციკლების ახალი გაგება ქრონოლოგიის თვალსაზრისით
A NEW UNDERSTANDING OF ECONOMIC CYCLES IN TERMS OF CHRONOLOGY
 Emzar Jgerenaia, Maka Ghaniashvili

- 74 ნინო ჯორჯიკაშვილი
მაკროპრუდენციული და მონეტარული პოლიტიკის ტრანსმისიის საკითხები
MACROPRUDENTIAL AND MONETARY POLICY TRANSMISSION ISSUES
Nino Zhorzhikashvili
- 80 სალომე დანელია
ინოვაციური ეკონომიკის გავლენა ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდაზე
THE IMPACT OF AN INNOVATION ECONOMY ON THE ECONOMIC GROWTH OF THE COUNTRY
Salome Danelia
- 87 დემურ ჩომახიძე
ტარიფები ენერგეტიკაში: მოქმედი ფაქტორები და ცვლილების კონცეფცია
TARIFFS IN ENERGY: CURRENT FACTORS AND THE CONCEPT OF CHANGE
Demur Chomakhidze
- 92 სალომე იმნაიშვილი, ნინო ქავთარაძე
კოვიდ -19 პანდემია და დამსაქმებელთა მზადყოფნა საქართველოში
COVID-19 PANDEMIC AND THE READINESS OF THE EMPLOYERS IN GEORGIA
Salome Imnaishvili, Nino Kavtaradze
- 97 მარიამ ჯიბუტი
ძველი და თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენების შესახებ ეკონომიკური მდგრადობისათვის
ON THE USAGE OF OLD AND MODERN TECHNOLOGIES FOR ECONOMIC SUSTAINABILITY
Mariam Jibuti
- 101 რამაზ ოთინაშვილი
ადამიანური რესურსები და შემოსავლების განაწილების თავისებურებები
HUMAN RESOURCE AND PECULIARITIES OF INCOME DISTRIBUTION
Ramaz Otinashvili
- 108 ნელი სესაძე, ვალიდა სესაძე, ანზორი ქევხიშვილი
სწავლებისა და სწავლის მეთოდები სინერგისტული თეორიის თვალსაზრისით
THE METHODS OF TEACHING AND LEARNING IN THE ASPECT OF SYNERGISTIC THEORY
Neli Sesadze, Valida Sesadze, Anzori Kevkhishvili
- 112 ნანა ლუხუტაშვილი, თეა ვალიშვილი
კედამოტივური პერსონალის პროფესიული საქმიანობის სტრუქტურა და მოტივაციების სისტემა
THE STRUCTURE AND SYSTEM OF MOTIVATIONS OF THE TEACHING STAFF PROFESSIONAL ACTIVITIES
Nana Lukhutashvili, Tea Valishvili

მიკროეკონომიკა, ბიზნესი და სამეწარმეო საქმიანობის განვითარება
MICROECONOMICS, BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT

- 121 მაია აზმაიფარაშვილი
COVID-19 პანდემიის სინამდვილე და ტურიზმის ინდუსტრიის გამოწვევები საქართველოში
THE REALITY OF THE COVID-19 PANDEMIC AND THE CHALLENGES OF THE TOURISM INDUSTRY IN GEORGIA
Maia Azmaiparashvili

- 127 გიორგი ბრეგაძე
ტურიზმის სატელიტური ანგარიშის შესახებ – კვლევა საქართველოს მაგალითზე
TOWARDS THE INTRODUCTION OF TOURISM SATELLITE ACCOUNT–CASE STUDY GEORGIA
 Giorgi Bregadze
- 133 სალომე სულაბერიძე, მურმან ცეცხლაძე
აგროტურიზმის განვითარება გურიის რეგიონში და პოტენციური მისი გამოყენებისათვის
DEVELOPMENT OF AGRO-TOURISM IN GURIA REGION AND POTENTIAL FOR ITS USE
 Salome Sulaberidze, Murman Tsetskhladze
- 139 თამარ მაკასარაშვილი, გიული გიგუაშვილი
ციფრული კომერსიის მთავარი გამოწვევები "COVID-19" – ის პირობებში
THE MAIN CHALLENGES OF DIGITAL COMMERCE IN THE CONDITIONS OF "COVID-19"
 Tamar Makasarashvili, Giuli Giguashvili
- 143 ვიქტორია გ. ჰრანოვსკა, ლიუდმილა თ. ალექსენკო
ხერსონის რეგიონის ტურისტული ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები COVID-19 პანდემიის დროს
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE TOURIST BUSINESS OF THE KHERSON REGION DURING THE COVID-19 PANDEMIC
 Victoria G. Hranovska, Liudmyla O. Aleshchenko
- 148 ნინო ხუჭუა
ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენენ საჰაერო ტრანსპორტზე
FACTORS AFFECTING AIR TRANSPORTATION
 Nino Khutchua
- 152 გრიგორი გურბანოვი
კაპიტალის ფორმირების წყაროების ანალიზი საქართველოს საინფორმაციო და საბელაჟო მონიკაციო ტექნოლოგიების დარგის კომპანიებში
ANALYSIS OF THE CAPITAL STRUCTURE FORMATION: THE CASE OF GEORGIAN IT COMPANIES
 Grigoriy Gurbanov
- 157 გივი ბედიაშვილი
გამოხმაურება პროფესორ ნიკოლოზ ჩიხლაძის ნაშრომზე „რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიული და პრაქტიკული მიდგომები“
REVIEW OF PROFESSOR NIKOLOZ CHIKHLADZE’S PAPER "THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES TO REGIONAL ECONOMIC POLICY"
 Givi Bedianashvili
- 159 ხსოვნისთვის
IN MEMORIAM

თეორია, მეთოდოლოგია და
სისტემური პრობლემები

THEORY, METHODOLOGY AND
SYSTEMIC PROBLEMS

JEL Classification: O30, O31

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.001>

INNOVATIVE BLOCKCHAIN TECHNOLOGY AS A FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT

CHEBERYAKO OKSANA

Doctor of Habil. in Historical Sciences, PhD in Economics, Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine,
cheberyako@ukr.net

NIKYTENKO DMYTRO

Doctor of Habil. in Economics, Professor,
National University of Water and Environmental Engineering, Ukraine
d.v.nikytenko@nuwm.edu.ua

VARNALII ZAKHARII

Doctor of Habil. in Economics, Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
vzs1955@gmail.com

KOLESNYK VIKTOR

Doctor of Habil. in Historical Sciences, Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
kolesnykvf@ukr.net

BORYSENKO OLEKSANDRA

PhD in Philology, Associate Professor of
the Department of Foreign Languages, The Faculty of Economics,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
o.borysenkotsu@gmail.com

Abstract. In the era of digitalization of the world economy, the main resource is comprehensive, reliable, truthful and up-to-date information. The field of the information technology has become a producer of innovations that are beginning to be widely used outside their industry. The research paper considers the innovative blockchain technology, which has been tested in the financial sector using cryptocurrency. Its scope is not limited to the financial sector, it creates social networks, online voting systems, various applications for supply chain control, and etc. Generally, this technology is becoming a factor in the transformation of relations 'state-business', 'business-business', 'population-state', as well as a modern factor of economic development at all hierarchical levels of the economy. The main task of blockchain technology was to ensure trust in society that eliminates confidence by default, as trust is a necessary, but not sufficient, institutional factor for the development at the different levels of the economic system. The paper presents the areas of application of blockchain technologies, most of which were previously under the strict centralized state control, the advantages and disadvantages of this technology were identified.

Blockchain technology is being considered from two sides: in terms of its ability to ensure efficiency and productivity at different levels of the national economy (efficiency function) and as an institutional technology - an innovative form of economic coordination that will be an alternative to established conservative forms. The paper shows the practical application of blockchain technology in Ukraine and prospects for its development.

KEYWORDS: BLOCKCHAIN TECHNOLOGY, DIGITALIZATION, DIGITAL ECONOMY, INNOVATIVE DECISIONS, USE OF BLOCKCHAIN, FINANCIAL OPERATIONS, FINANCIAL SPHERE, INVESTMENTS, ECONOMIC DEVELOPMENT.

For citation: Cheberyako O., Nikytenko D., Varnalii Z., Kolesnyk V., Borysenko O. (2021) Innovative blockchain technology as a factor of economic development, *Globalization and Business*, №11, 11-15. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.001>

INTRODUCTION

The onset of the globalization process caused by the COVID-19 pandemic has led to increase competition between countries for economic development factors, including foreign direct investment, until the window of opportunity closes. The formation of a modern structure of the economy due to the intensification of technology transfer and renovation is not possible without the use of modern technological solutions and technical means. One of the most important technologies today become blockchain technology. Expanding the scope of its application will be able to increase the level of attractiveness of Ukraine among foreign investors, because in this essence, blockchain technology is characterized by transparency, the ability to reduce transaction costs and is associated with trust. No wonder 'The Economist' in 2015 called blockchain technology a "trustmachine". (The Economist, 2015).

Blockchain technology is actively tested in the financial sector on the basis of cryptocurrencies, but is not limited only this. Based on this technology, social networks, online voting systems, various applications for supply chain control, etc. are created. In addition, this technology can be a factor in the transformation of relations "state-business", "business-business", "population-state". In other words, the main transformation will be related to the possibility of delegating to a computer program (algorithm) for conducting and certifying transactions without the participation of third parties (state, banks, other intermediaries), the results of which will be trusted by all or the most economic entities (market). According to F. Fukuyama and due to the sociological research in different countries of the world there is a steady decline in the confidence in the main traditional social institutions (Fukuyama, 2004). The main objective of blockchain technology was to create trust in the environment, which eliminates such expectation by default, since trust is a necessary, but not sufficient, institutional factor for development at different levels of the economic system.

The introduction of blockchain technology in the economy is widely discussed among politicians, economists, lawyers, experts in the field of information and telecommunications technology, public administration. The study of blockchain technology in recent years has been devoted to the work of such scholars and practitioners as D. Tapscott, A. Tapscott (Tapscott & Tapscott, 2016), G.W. Peters, E. Panayi (Peters & Panayi, 2016), M. Swan (Swan, 2015), Z. Zheng, S. Xie, H. Dai and, H. Wang (Zheng, Xie, Dai & Wang, (2016), J. Yli-Huumo, D. Ko, S. Choi, S Park, K. Smolander (Yli-Huumo, Ko, Choi, Park & Smolander, 2016) and other researchers and professionals. At the same time, the dynamics of the development of innovative technologies requires their constant monitoring, implementation and effective application as a factor of economic development in the era of Industry 4.0.

The aim of the article is to study the world experience of the blockchain technology application in various spheres of the economy and to determine the potential of its use in the economy of Ukraine.

In addition to the financial sector in terms of cryptocur-

rency, blockchain technology is beginning to be used in many different areas at the micro and macro levels of the national economy. Peculiarities of this technology are: decentralized data storage, immutability (impossibility of substitution) of data, security, the presence of a consensus algorithm for synchronization of distributed data. All these peculiarities of blockchain technology are formalized in so-called smart contracts, which provide speed, accuracy, trust, security and economy.

As noted by Berg and others (Berg, ..., (2018), blockchain technology can fundamentally change the way in which socio-economic interactions are coordinated by decentralizing those processes that involve public registries. If the State, through authorized institutions, now centrally establishes sets of rules governing our social and economic interactions, in the future it can be hoped that blockchain as an alternative form of keeping registers, can ensure transparency and auditing in electronic voting and in governance in general. In general, at the macro level, blockchain technology can be seen on the one hand as an innovative general-purpose technology that is undergoing its introduction into the economy, as are other technologies such as computers or the Internet. On the other hand, blockchain technology can be considered as an institutional technology (Davidson, ..., 2018), which creates a new form of coordination of economic actions of groups of people. As noted by other scholars (Markey Towler, 2018), from this point of view, the blockchain is not just a technology, but a new type of economy that allows you to create "autonomous organizations" with constitutional market and governmental properties. This is, in any case, a challenge for Governments in the evolution of society.

Blockchain technology is actively developing and will attract the significant investment. Its areas of application may be: financial (digital asset markets, off-market financial transactions, anti-fraud transaction tracking), governance (corporate, public, especially agrarian, property rights protection) security (in terms of proof of identity), medical field. This technology can also be applied to electronic auctions, the electoral process, humanitarian and social services and micromanagement. (Varnalii, ..., 2019)

Initially, the scope of blockchain technology was the banking system. This was determined by the fact that the decentralized data register was viewed solely as a technology for economic and non-monetary work in banking transactions. The operation of the blockchain in this area is justified by the effectiveness of its application to interbank transfers, securities movements, databases of insurance histories and escrow accounts. Thus, the European Banking Organization has recognized that the blockchain will improve the market for banking services and will be able to reduce the fee for transactions, as well as improve the transaction speed processing and increase profits. The use of blockchain technology in other areas will minimize or completely avoid corruption markers as well as the human factor in individual decision-making.

Despite the fact that blockchain technology is mainly related to the field of finance, the scope of this technology is not limited. Along with banks and Fintech startups, players in other non-financial markets have also turned their attention

to the technology and are looking for the ways to capitalize on the opportunities it provides. This will lead to the fact that some industries in the national economy will be radically restructured. Decentralization will change the business logic of many companies and services, and therefore not all companies will be able to stay. As can be seen from the application of blockchain technology, many companies are exploring the possibility of applying it outside the financial sphere. According to the Organization for Economic Cooperation and Development, about 10% of world GDP will be generated through the direct use of blockchain technology. The main benefits of technology deployment are expected in the form of reduced transaction costs, settlement time, minimized risks and additional profit opportunities. (R3CEVLLC).

As to the geographical features of blockchain technology, it is worth noting that the higher a country is ranked in the Economic Freedom Index, the more common this technology is. Among such countries are Australia, Canada and the United States.

Australia has pioneered global blockchain standardization by chairing the International Organization for Blockchain's technical committee. In addition, as the third freest country in the world in 2021 (The Heritage ..., 2021) on the basis of respect for the rule of law, the size of government intervention in the economy, the effectiveness of regulation and the level of open markets, the Australian Government publishes numerous reports, explore the potential of blockchain.

The high level of economic freedom, the presence of a reliable free market determines the opportunities for business development and growth of its level of innovation. This, in turn, provides a favorable environment for the development of blockchain technology.

The main areas of blockchain technology application are the financial sector and logistics (supply chain management). However, according to a survey of respondents, public land registries and registration of property rights are among the desired and therefore potential applications of such technology, identity and passport documentation, and health records management. (Beck, ..., 2019:150).

The Heritage Foundation (2021) is one of the top 10 freest countries in the world, and aims to provide an enabling environment for the use of new technologies and innovations, particularly as a blockchain. Public-private partnerships are manifested in the collaboration of The National Research Council, the Canadas Industrial Research Assistance Program with a number of organizations, including ColliderX, The Blockchain Association of Canada, Blockchain Research Institute and others to develop a nationwide blockchain ecosystem. (Beck, ..., 2019:155).

Traditionally, the financial area has been the focus of the implementation of blockchain technology, but among its potential applications are the administration, arbitration and auditing functions. Canada has a fairly well-developed scientific infrastructure for blockchain technology research. Thus, in Toronto, Don and Alex Tapscott, after the publication of their work on the revolutionary nature of the blockchain (Tapscott & Tapscott, 2016), founded the Blockchain Research Institute. They identified 10 sectors that are interested in

blockchain technology: energy, financial services, management, health, manufacturing, media, retail, mining, technology and telecommunications. In addition to examining the impact of blockchain on industry sectors, they are also exploring how micro-level blockchain can change corporate governance in the areas of strategy and leadership, and supply chain development, formation of reasonable contracts and legal programs, management of corporate finances, formation of architecture of enterprise, management of human resources, as well as marketing and advertising. (Blockchain ..., 2019).

In general, Canada has many initiatives to promote innovation and blockchain technology, and research in this area is evolving, especially through the Blockchain Research Institute.

In the case of China, despite being ranked 107 in the economic freedom index (The Heritage ..., 2017), it can now be considered one of the leading countries in terms of the use of blockchain technology and not only because of the extremely high level of cryptocurrency activity as a mining activity, and trade, and therefore that half of the world's cryptocurrency transactions originate from China, compared to 25% from the US and 15% from the EU. Moreover, China is by far the largest holder of patents on blockchain technology, and the largest patent-holding organization is the Central Bank of China. China's active participation in international standardization groups, such as the International Organization for Standardization (ISO), demonstrates its strategic interest in blockchain technology.

The Chinese Government was promoting the development of the blockchain industry at the national level, which meant that provinces and cities would follow suit with financial support programs and favorable conditions. As a result, the People's Bank of China has more blockchain patents than any other organization in the world; Chinese corporations such as Alibaba and JD.com rush to develop and implement blockchain solutions, and startups such as NEO, develop standard blockchain solutions that are applied various sectors and spheres of business.

The Chinese government is investing heavily in both blockchain initiatives and commercial benefits for startups in selected industries. Today, China is widely regarded as a leading blockchain country due to the intensity, depth and breadth of its activities in all parts of Chinese society.

Estonia has a reputation as one of the leading countries in digitalization. Blockchain technology has been tested since 2008 and, as of 2012, the Government of Estonia has already used blockchain technology in various registers in areas such as the national health system, the judiciary and legislation (e-government, e-voting), security and commercial code.

Given the size of the country and the economy, the focus is on the information and computer technology, the financial and insurance industries, while the public sector is the main sector in Estonia that influences blockchain. The Estonian government has a reputation for being digitally advanced. Unlike other countries, it was the Estonian Government that was more motivated to introduce blockchain solutions than the private sector.

The European Union as a whole has established itself as a key player in the promotion and regulation of blockchain technology. The creation of the European Blockchain Partnership (EBP) and cooperation in the creation of the European Blockchain Services Infrastructure (EBSI) will promote cross-border digital public services with the highest standards of security and confidentiality. The fundamental transformation of economic coordination forms can be seen in the EU and in the measures taken to institutionalize blockchain technology. So blockchain becomes a technology that can change the institutional architecture of governance not only of the state, but also of the totality of states.

In the case of Ukraine, the low protection of property rights, raiding and opportunistic behavior of counterparties in business processes is an inexhaustible list of threats to the efficient functioning and active investment of economic entities. The risks associated with periodic change of ownership, the struggle for control of assets, are most significant, especially for foreign investors, who are very sensitive to the security of their business. Therefore, they consider Ukraine as a high-risk country for investment, and the economy itself is characterized by low competitive advantages in attracting foreign investment and investment activities. The introduction of blockchain technologies in public administration and the public sector will ensure the inviolability of the rule of law and thereby increasing the level of confidence in the relevant public institutions, as well as becoming a powerful tool in the fight against corruption.

In Ukraine, the use of blockchain was actively started in the last few years, and Ukraine itself became one of the 14 leading countries in the introduction of technology in 2017. (R3CEVLLC). According to the Blockchain Association of Ukraine, in 2017, 32% of all companies that use this technology were founded. The fields of application of blockchain technology are traditional for the initial stage of development: programming and development (38%); finance, investment and trading (38 %); cryptography and cryptocurrency (32 %); and marketing and advertising (12 %).

Bitfury. In April 2017, the State Agency for E-Government of Ukraine and Bitfury signed a memorandum of cooperation in the field of blockchain technologies. The project involves the transfer of all government data stored electronically to the blockchain platform. It is planned to transfer to a new system of State registers, social services, security, health care and energy services of Ukraine. As a result, it will allow to control all changes that occur with state assets, improve the protection of state databases from unauthorized interfer-

ence, reduce costs for citizens, attract investment in Ukraine and reduce corruption in all areas.

AtticLab is a Ukrainian fintech startup that specializes in creating innovative software products using blockchain technology. Among the most famous products of the company: CODEX and AtticLabEOSBlockProducer.

Bloqly is a Ukrainian blockchain startup founded in 2018 and develops a new blockchain platform for use by businesses and governments to create reusable decision blocks. The main areas of application - in education, finance, road transport, agriculture and security.

In early June 2017, the first blockchain auction was held, which allows to rent out state property (R3CEVLLC). In September 2017, SETAM was the first in the world to transfer its base to blockchain, and in October 2018 began to transfer to blockchain the State land cadaster. Every transaction in the cadaster is a blockchain. It is not public; four nodes are in the Ministry and one node auditor - in Transparency International (it allows to see changes in the system). To prevent hacking of all nodes and attempts to change the data, information from the blockchain is cached into the Bitcoin blockchain as the most reliable data storage. The general idea is that as the integration of technology deepens, citizens will be able to obtain their "keys", without which no one will be able to make changes to the record of their sites.

An open platform for e-democracy. In August 2016, the E-Vox team agreed to install a voting system in the Balta City Hall (Odessa region), and deputies were able to vote directly from smartphones, leaving a corresponding entry in the blockchain. Two banks in Ukraine (OschadBank and PrivatBank) are already building an infrastructure for working with electronic money based on blockchain technology. The concept of the e-government portal on the blockchain - E-Ukraine - was presented by the Blockchain Conference Kiev in March 2016.

Thus, blockchain technology and its wide application can become a tool for stimulating the development of an open information society, a factor for increasing productivity, economic development and job creation. This institutional and technological innovation is not a panacea for shortcomings in public governance, but a way of making information more secure. At this stage, technology does not solve the main problems of the country, but it creates the conditions for increasing the level of trust, which today there is a great need of citizens and the world community. Blockchain technology will have a real impact as it deepens its integration into various spheres of social life.

REFERENCES:

- Beck, R., Kubach, M., Jørgensen, K. P., Sellung, R., Schunck, C., & Gentile, L. (2019). *STUDY ON THE ECONOMIC IMPACT OF BLOCKCHAIN ON THE DANISH INDUSTRY AND LABOR MARKET*. IT-Universitetet i København. IT University Technical Report Series Vol. 2019. No. 206.
- Berg, C., Markey-Towler, B., Novak, M. & Potts, J., (2018). *Blockchains Evolving: Institutional and Evolutionary Economics Perspectives*. (Online) Available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3160428>
- Blockchain Research Institute, 2019. *Blockchain Research Institute: FAQ*. (Online) Available at: <https://www.blockchainresearchinstitute.org/faq/>

- Davidson, S., De Filippi, P. & Potts, J.,** (2018). Blockchains and the economic institutions of capitalism. *Journal of Institutional Economics*, 14 (<https://doi.org/10.1017/S1744137417000200>), :639-658.
- Fukuyama, F.** (2004). Trust. Social virtues and way to prosperity.
- Klymenko, I., Lozova, G., Akimova, L.** (2017). Application of blockchain technologies in public administration. Academic papers collection. 2017. Issue 20. URL: <http://dv.lvivacademy.com/article/view/151029/150053>.
- Markey-Towler, B.,** (2018). *Anarchy, Blockchain and Utopia: A Theory of Political-Socioeconomic Systems Organised using Blockchain*. (Online) Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3095343
- Peters, G. & Panayi, E.** (2016). Understanding modern banking ledgers through blockchain technologies: Future of transaction processing and smart contracts on the internet of money. *Banking Beyond Banks and Money*. URL: (PDF) [arxiv.org](https://arxiv.org/abs/1608.03262).
- R3CEV LLC (Електронний ресурс). – URL: <https://www.r3.com> (Date 04.04.2018). – Screen name.
- Swan, M.** (2015). *Blockchain Blueprint for a New Economy*. O'Reilly Media Final Release Date. 2015. January:22.; Свон, Мелані. Блокчейн: Схема нової економіки / Мелані Свон : (пер. с англ.). – Москва: Изд. «Олимп-Бизнес», :2017–240., іл. (текст рос. мовою). Режим доступа: <https://kniga.biz.ua/pdf/5351-Blockchain.pdf>.
- Tapscott, D. & Tapscott A.** (2016). *Blockchain revolution: How the Technology Behind Bitcoin is Changing Money, Business, and the World*. URL : <http://dontapscott.com/books/blockchain-revolution>.
- The Economist. 2015. “The Trust Machine.” October 31. URL: <https://www.economist.com/news/leaders/21677198-technology-behind-bitcoin-could-transform-how-economy-works-trust-machine>.
- The Heritage foundation, 2021. *2021 Index of Economic Freedom*. (Online) Available at: <https://www.heritage.org/index/ranking>
- Varnalii, Z., Cheberyako, O., Nikytenko, D., Bilyk, R.** (2019). Blockchain Technology as a Security Tool and a Factor of Trust to Information in the Digital Economy. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, Vol. 8, Issue 3C, November 2019:207-212. DOI:10.35940/ijrte.C1035.1183C19
- Yli-Huumo J. Ko D., Choi S., Park S., & Smolander K.** (2016). Where is current research on blockchain technology? – a systematic review. *PloS one*. URL: journals.plos.org.
- Zheng, S. Xie H.N. Dai & Wang H.,** (2016). *Blockchain challenges and opportunities: A survey*. WorkPap.–2016. URL: henrylab.net.

JEL Classification: E6, E65, E69

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.002>

THE PROBLEM OF DOSING AND DELAYS IN THE PROCESS OF USAGE OF ECONOMIC POLICY INSTRUMENTS

REVAZ GVELESIANI

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,

Georgian-German Institute of Economic Policy,

Academician of the Georgian Academy of Economic Sciences, Georgia

revaz.gvelesiani@tsu.ge

GIVI BEDIANASHVILI

Doctor of Economic Sciences, Professor

European University, Institute for Research of Economic and Social Problems of Globalization,

Associate Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,

Academician of the Georgian Academy of Economic Sciences, Georgia

g.bedianashvili@eu.edu.ge

Abstract. In order to make a rational decision in economic policy, it is necessary to examine and understand the importance of conformity tools towards the goal. This should be done in relation to the whole system of goals, including the goals that are recognized as core values. Criteria needed to reduce decision-making costs require a criterion that facilitates evaluation. We should also consider which tools are allowed to solve a specific problem based on the economic policy program. Such a program is a concept of economic policy. It provides us with sufficient and unambiguous information on substantive and politically significant consensus. It is a matter of consensus that the economy, as an integral part of a more inclusive system of public goals, has a subordinate place. This condition determines its value. Considering these circumstances, it is easy to determine whether the goal is conforming to the system. Conformity to the system is the criterion by which it is measured, which is the main thing in the concept of a given economic policy.

In determining the long-term socio-economic development strategy of the country in the process of economic policy-making, it is important to ensure the targeted orientation of macroeconomic parameters at the macro-systemic level. In addition, the level of the country's economy and social sphere, the state of entrepreneurial activity and the business environment in general, the peculiarities of cultural characteristics, the existing mechanism of socio-economic relations (institutions) and the peculiarities of value orientations of society should be taken into account.

KEYWORDS: GOALS AND INSTRUMENTS OF ECONOMIC POLICY, DECISIONS OF ECONOMIC POLICY, COMPLIANCE WITH GOALS, CONCEPT AND SYSTEM, THE PROBLEM OF KNOWLEDGE AND ASSESSMENT, DOSAGE LIMITS OF INSTRUMENTS.

For citation: Gvelesiani, R., Bedianashvili, G. (2021). The problem of dosing and delays in the process of usage of economic policy instruments. *Globalization and Business*, №11, 16-24. (In Georgian). <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.002>

დოზირებისა და დაყოვნების პრობლემა ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტების გამოყენების პროცესში

რევაზ გველესიანი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ეკონომიკური პოლიტიკის ქართულ-გერმანული ინსტიტუტი, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველო revaz.gvelesiani@tsu.ge

გივი ბედიანაშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი ევროპის უნივერსიტეტის გლობალიზაციის ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების კვლევითი ინსტიტუტი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველო g.bedianashvili@eu.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნები და ინსტრუმენტები, ეკონომიკური პოლიტიკის გადაწყვეტილებები, მიზნის, კონცეფციის და სისტემის მიმართ კონფორმულობა, ცოდნისა და შეფასების პრობლემა, ინსტრუმენტთა დოზირების საზღვრები.

ციტირებისთვის: გველესიანი, რ., ბედიანაშვილი, გ. (2021). დოზირებისა და დაყოვნების პრობლემა ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტების გამოყენების პროცესში. *გლობალიზაცია და ბიზნესი, №11*, 16-24. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.11.002>

შესავალი

ეკონომიკური პოლიტიკის ისეთ ღონისძიებათა ძიების პროცესში (რომლებმაც თავიდან უნდა აგვაშოროს დასახული მიზნისგან გადახვევა), თავდაპირველად აუცილებელია შემოწმდეს თუ რამდენად მნიშვნელოვანია მოსალოდნელი შედეგი უშუალოდ ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნებთან დამოკიდებულებაში. მიზნის მიმართ კონფორმულად უნდა მივიჩნიოთ ყველა ის ღონისძიება, რომელიც მიესადაგება ეკონომიკური პოლიტიკის პრობლემის გადაჭრას.

მიზნის მიმართ კონფორმულობის კრიტერიუმის გამოყენება მხოლოდ იმის უფლებას იძლევა, რომ ღონისძიებათა ეფექტიანობის შესახებ მხოლოდ ერთიანი (არადიფერენცირებული) მოსაზრება გვექონდეს;

კონცეფციის თუ სისტემის მიმართ კონფორმულობის კრიტერიუმი მხოლოდ წინასწარი მსჯელობის საშუალებას გვაძლევს, რომლის საფუძველზე მიზნის მიმართ კონფორმულ ღონისძიებათა აგრეთვე მხოლოდ წინასწარ არჩევა შეიძლება (Tuchtfeldt, 1982).

ღონისძიებათა სწორი არჩევანი მოითხოვს უფრო მრავალმხრივ და დიფერენცირებულ მსჯელობას. ამიტომ საჭიროა საშუალებათა გამოყენების შეფასება. საშუალებების შესახებ შეფასებითი მსჯელობები შესაძლებელი იქნება თუ კონკრეტულ ღონისძიებასთან დამოკიდებულებაში ერთმანეთს შევადარებთ ეკონომიკური პოლიტიკის მოსალოდნელ სარგებელსა და ხარჯებს.

ეკონომიკური პოლიტიკის კონკრეტული პრობლემის გადაჭრის თვალსაზრისით აუცილებელი იქნება ისეთი ღონისძიების იდენტიფიცირება, რომელსაც სხვა ზომებთან შედარებით ყველაზე მეტი საერთო სარგებლობის მოტანა შეუძლია.

ხარჯებისა და სარგებლის ეკონომიკურ-პოლიტიკური ანალიზი შესაძლებელი იქნება თუ გადაჭრილია ორი პრობლემა:

- ძირითადი და თანმხლები ზემოქმედებების შეფასება გულისხმობს მართვის შესაბამის ცოდნას (ცოდნის პრობლემა);
- გადაწყვეტილების მიმღებ ინსტანციას მოეთხოვება მოსალოდნელ ზემოქმედებათა შეფასება (შეფასების პრობლემა).

ცოდნის პრობლემა და შეფასების პრობლემა ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტების გამოყენების პროცესში

ცოდნის პრობლემის დაძლევაში აუცილებელია ეკონომიკურ-პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების პრობლემის ასხნა, რომლის გადაჭრასაც ხარჯებისა და სარგებლის ანალიზი გავიადვილებს. ასეთი პრობლემები ოპერაციონალიზებას უკავშირდება. მიზნისა და კონცეფციის მიმართ კონფორმული საშუალებების, მათი ზემოქმედებისა და გამოყენებასთან პირდაპირ დაკავშირებული ხარჯები მნიშვნელოვანია მას შემდეგ გაეანალიზოთ, როცა დაკონკრეტდება მიზნები. მათ განხილვამდე საჭიროა საშუალებების მართვასთან დაკავშირებული საკითხები ავხსნათ. ასეთია: შერჩეული საშუალების დობირების შემოწმება, ასევე იმის შეფასება, თუ რა საფრთხეებს გამოიწვევს დობირებასთან დაკავშირებული ცდომილება (ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიული და მეთოდური საკითხების კვლევას ეძღვნება არა ერთი ნაშრომი, იხ., მაგალითად: Gaprindashvili (2017; 2019), Gvelesiani&Gogorishvili (2014), Gvelesiani (2015a; 2015b; 2016a; 2016b; 2017a; 2017b; 2017c; 2020a; 2020b; 2020c; 2020d; 2021).

დასახულ მიზანთან მიახლოება იმის საშუალებასაც მოგვცემს, რომ შევაფასოთ სხვა მიზნებზე მისი, როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი ზემოქმედება. ამავე დროს შეუძლებელია შეფასებათა მეცნიერული ანალიზი განხორციელდეს. მეცნიერულად შესაძლებელია დასაბუთდეს მხოლოდ მტკიცებულებები, როგორც დასახული მიზნის რეალიზების, ისე გამოყენებული საშუალების ზემოქმედების თაობაზე. საქმე ეხება იმის შეფასებას, თუ რამდენად ზრდის ან ამცირებს კონკრეტული ღონისძიება დასახული მიზნის მიღწევის შესაძლებლობას. ამისათვის უნდა ვისარგებლოთ იმის ცოდნით, თუ რა ზემოქმედება შეუძლია მოახდინოს მიზანზე გამოყენებულმა საშუალებამ. ეკონომიკური პოლიტიკის გადაწყვეტილების გამტარებელთა შეფასებები, როგორც წესი, პარტიებისა და ინტერესთა ჯგუფების მიმართ პოლიტიკურ ანტიპათიებსა თუ სიმპათიებში ვლინდება ხოლმე. ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა მიმართ წინააღმდეგობამ შესაძლებელია გადაწყვეტილების მიღების გაჭიანურება გამოიწვიოს. მაგ., როდესაც ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტანციები პარლამენტის თანხმობის მოპოვებას ცდილობს. ეკონომიკური პოლიტიკის გადაწყვეტილების მიღების გაჭიანურება კი, როგორც წესი, ღონისძიებათა ზემოქმედების ფორმალურ ანალიზს უკავშირდება.

ცოდნასთან და შეფასებასთან დაკავშირებული პრობლემები ნათლად გვიჩვენებს, რომ ეკონომიკური პოლიტიკის ხარჯებისა და სარგებლის ანალიზი საუკეთესო შემთხვევაში არასრული ხასიათის იქნება. ასეთ ანალიზს შემოქმედებითი და პრაგმატული მნიშვნელობაც აქვს: იგი მეთოდურ დანხარებას გვიწევს მართვასთან დაკავშირებული კონკრეტული პრობლე-

მის იდენტიფიცირებისა და მისი სწორად შეფასების საქმეში.

კონკრეტული ღონისძიების შეფასების პირობაა იმის ცოდნა, თუ რა ზემოქმედებას მოახდენს იგი (საშუალება) დობირებული გამოყენების შემთხვევაში. სწორედ ასეთი ცოდნის საფუძველზე ხდება შესაძლებელი ღონისძიების მიერ გამოწვეული, როგორც ძირითადი და თანმხლები, ისე მოკლევადიანი და გრძელვადიანი ზემოქმედებათა განსაზღვრა და შეფასება. ხშირად საშუალების გამოყენების დანახარჯებიც მისი გამოყენების დობირებაზე დამოკიდებულია.

საშუალების გამოყენების ეფექტი მიზნებსა და საშუალებებს შორის დამოკიდებულებების ტექნოლოგიას ეხება. ასეთი მიმართებები კი განსაზღვრავს რაციონალური ეკონომიკური პოლიტიკის მოქმედების შესაძლებლობათა სფეროს. მათი უგულვებელყოფა ეკონომიკური პოლიტიკის ასპექტით არასასურველ შედეგებს გამოიწვევს. მათი მიზნები კი ძირითად მიზნებ-შედეგობრივ ურთიერთობათა შესახებ შეზღუდული ცოდნის არსებობაა. მიზნებ-შედეგობრივი ურთიერთობები ხშირად მხედველობის არედან ქრება, და ეს ხდება იმიტომ რომ:

- საშუალებასა და მიზანს შორის „ჩართულია“ მრავალი სხვა პროცესი;
- საშუალების მიზნობრიობა იცვლება იმ ზემოქმედებათა საფუძველზე, რომლებიც კერძო ინდივიდთა რეაქციას მოჰყვება ხოლმე, როგორც საშუალების გამოყენების შედეგი;
- გარკვეული დროა საჭირო იმისათვის, რომ მიზანზე კერძო სუბიექტთა რეაქციის ყველა ზემოქმედება დასრულდეს.

ამ სირთულეებს სტაბილიზების პოლიტიკის ასპექტით განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. კეინზიანური მოდელი მათი ნათლად განსაზღვრის საშუალებას გვაძლევს. თუ მიზანი არის მთლიანი შიდა პროდუქტის გაზრდა და სამთავრობო ხარჯების ზრდის შეფასება, მაშინ გარდა მიზანზე პირდაპირი ზემოქმედებისა, აუცილებელია ფულად და სასაქონლო ბაზარებზე მიმდინარე სხვა (საგარეო ვაჭრობის ჩათვლით) პროცესების გათვალისწინებაც. ამის შედეგია ის, რომ მულტიპლიკატორული ეფექტი სუსტდება. არსებული ფულის მასის პირობებში სირთულეები გულისხმობს სამომხმარებლო ხარჯების ზრდას, რაც, თავის მხრივ, სამთავრობო ხარჯების ზრდის უშუალო შედეგს წარმოადგენს. ხარჯების ზრდასთან დაკავშირებული შემოსავლებზე დამატებითი ზემოქმედება გრძელვადიანი პერიოდში სუსტდება. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს პროცესი, რომელიც მიმდინარეობს: დანაზოგის ზრდით, ასევე შემოსავლებთან დაკავშირებული დაბეგვრის უარყოფითი ეფექტებითა და იმპორტის ზრდით. ამას, როგორც წესი, ემატება ის ნეგატიური ზემოქმედებაც, რომელსაც საინვესტიციო ხარჯების შემცირება მულტიპლიკატორულ ეფექტებზე ახდენს. პროცესი კიდევ უფრო ღრმავდება, როდესაც ტრანსაქციების ფულზე შემოსავლებით სტიმულირებული მოთხოვნა იზრდება. მაშინაც კი, როდესაც ეკონომიკა წონასწორულ მდგომარეობაშია და მომხმარებელთა ქცევა (მოხმარების ფუნქცია) შეცვნიშვნილ რეაქციებს გულისხმობს,

თავს იჩენს მესამე სირთულე. პერიოდული ანალიზი ეკონომიკური პროცესების მხოლოდ ნაწილს მოიცავს, მაგრამ საქმე ის არის, რომ მომდევნო პერიოდებში რეაქციების შეყოვნებაზე ზემოქმედებას ინსტრუმენტების ცვალებადობა ახდენს. ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა დობირება შესაძლოა შეესაბამებოდეს მხოლოდ მიმდინარე პერიოდს. ამავე დროს არ არის გამოორიცხული, რომ შუალედურ პერიოდში მისი ზედმეტი დობით გამოყენება მოხდეს.

საშუალების გამოყენებისას, გარდა იმისა, რომ აუცილებელია გარკვეული შეფასებების გაკეთება, დობირების საზღვრებიც უნდა გავითვალისწინოთ. ასეთი საზღვრები, უპირველეს ყოვლისა, ტექნიკურად არის განპირობებული. რა თქმა უნდა, შეუძლებელია ყველა საშუალების თანაბარი სიზუსტით დობირება. ამ კონტექსტში მხედველობაში უნდა გვქონდეს თვისებრივ და რაოდენობრივ საშუალებებს შორის განსხვავება. თვისებრივი საშუალებაა შრომის დაცვის კანონი, უკიდურესი ღონისძიების – კარტელის აკრძალვის, ანდა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის წინააღმდეგ კანონი. რაოდენობრივი საშუალებაა საგადასახადო ტარიფი და საპროცენტო განაკვეთი, სახელმწიფო საინვესტიციო ხარჯები ან თამასუქის განაღდებისას საპროცენტო გადასახდელი. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დობირების ის საზღვრები, რომლებიც ეროვნული კანონმდებლობით ანდა საერთაშორისო ხელშეკრულებებითაა დადგენილი. ისინი როგორც წესი, ზღუდავს ეკონომიკური პოლიტიკის გამტარებელთა მოქმედების არეალს. იმის მაგალითად თუ როგორ იზღუდება ინსტრუმენტების დობირება საერთაშორისო დონეზე, ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია (WTO) გამოდგება, რომელიც შეზღუდვებს უწყებს წევრ სახელმწიფოებს საგარეო ვაჭრობის სფეროში. სისტემისადმი კონფორმულობის მაგალითად შეიძლება დავასახელოთ ინსტრუმენტთა დობირების ის წესები, რომლებიც კონსტიტუციით არის გარანტირებული. ასეთი საკონსტიტუციო გარანტიები საკუთრებას გააჩნია. ამ შემთხვევაში იგულისხმება, რომ კერძო საკუთრების საჯარო საკუთრებაში გადასვლა იზღუდება. ეს ვითარება შეესაბამება სამართლის შესახებ გაბატონებულ შეხედულებას, რომლის მიხედვითაც საკუთრების სოციალიზება დასაშვებია მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში (თუმცა მაინც დასაშვებია).

ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტების რაოდენობრივი განსაზღვრულობა და დაყოვნების პრობლემა

ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტთა გამოყენების თვალსაზრისით შეფასების პრობლემა დობირების პრობლემას უკავშირდება. ამ პრობლემის გათვალისწინება მხოლოდ მაშინ არის შესაძლებელი, როდესაც: 1) შესაფასებელი საშუალება მაქსიმალურად ზუსტად არის დობირებული; 2)

როგორც მიზანზე ზემოქმედება, ისე თანმხლები ზეგავლენა დობირების ხარისხთან ერთად იცვლება და შეფასებულია, როგორც მოკლევადიანი, ისე გრძელვადიანი ზემოქმედება; 3) საშუალების გამოყენების ხარჯები ფიქსირებულ ხარჯებზე კი არ დაიყვანება, არამედ ისიც დობირების ხარისხის მიხედვით ცვალებადობას განიცდის და ცნობილია მისი საერთო რაოდენობა. ამ უკიდურესად გამარტივებული წანამძღვრებიდან გამომდინარე შესაძლებელია ერთმანეთისგან განვასხვავოთ დობირების შემდეგი ხარისხები:

- საშუალება ოპტიმალურად არის დობირებული, როდესაც მისი სხვაგვარად დობირების შესაძლებლობა უფრო დიდ საერთო სარგებელს არ მოიტანდა;
- საშუალების დობირების ხარისხი აბსოლუტურად არასაკმარისია, როდესაც მისი გამოყენების დანახარჯები მიღებულ სარგებელს აჭარბებს. საერთოდ სარგებელი გაიზრდება თუკი საშუალების დობას საგრძობლად გავზრდით;
- შედარებით არასაკმარისად ანდა საკმაოდ მეტად დობირებულია საშუალება, როდესაც მართალია მისი გამოყენების საერთო სარგებელი აღემატება საერთო დანახარჯებს, მაგრამ უფრო მეტი ან ნაკლები დობირება გაცილებით მეტი სარგებლის მომტანი იქნებოდა;
- საშუალება აბსოლუტურად ზედმეტად დობირებულია, როდესაც საერთო დანახარჯები აღემატება საერთო სარგებელს და დადებითი სარგებლიანობა მოსალოდნელია მხოლოდ მისი უფრო მცირე დობის შემთხვევაში.

როგორც ჩანს შეუძლებელია ზუსტად განვსაზღვროთ ეკონომიკური პოლიტიკის კონკრეტული საშუალების დობირების ხარისხი. საშუალების აბსოლუტურად არასაკმარის დობირებასთან მაშინ გვაქვს საქმე, როდესაც იგი მიზანზე ზემოქმედებას ვერ ახდენს და მის გამოყენებაზე სახსრები ყოველგვარი უკუგების გარეშე იხარჯება. მინიმალური დობირება მაშინ არის აუცილებელი, როდესაც უნდა აცვდეთ ინდივიდების რეაქციას (ბარიერს), რომელსაც ეს ღონისძიება ეხება. ასეთი ზღურბლის არსებობა გვაფიქრებინებს, რომ ძალზე დიდი იქნება ის დანახარჯები, რომლებიც კერძო სუბიექტთა ეკონომიკური მისწრაფებების შეცვლასთან არის დაკავშირებული. უფრო რომ დავაზუსტოთ ეს ეკონომიკურ-პოლიტიკური დაგეგმილი მონაცემების ცვალებადობაზე სუბიექტთა რეაქციების გადალახვას გულისხმობს. ასეთი დანახარჯები კი იზომება მიღწეული შედეგების ან/და იმ დანახარჯების მიხედვით, რომელთა თავიდან აცილება შეიძლებოდა. ასეთი ბარიერი შესაძლებელია წარმოიშვას, როგორც შედეგი იმ სხვაობისა, რაც რეაქციის მოსალოდნელ სარგებელსა და სუბსიდირებასთან დაკავშირებულ ხარჯებს შორის არსებობს. ასევე შესაძლებელია გარკვეული სხვაობა არსებობდეს საგადასახადო განაკვეთებსა და საპროცენტო განაკვეთების ვარიაციებში. ამის მაგალითია ე.წ. წვრილმანი გადასახადები, რომლის დროსაც გასათვალისწინებელია როგორც საკანონმდებლო, სამთავრობო და კერძო დანახარჯები, ისე საგადასახადო შემოსავლები.

შედარებით ან/და აბსოლუტურად არასაკმარის დობი-რებასთან გვაქვს საქმე, როდესაც ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების მიღებისას არ ითვალისწინებენ ან უგულვებელყოფენ ეკონომიკის კერძო სექტორის გეგმებს. ასეთ შესაძლებლობაზე ნათლად მეტყველებს გადასახადებისადმი მზარდი წინააღმდეგობა. მიზანთან დამოკიდებულებაში საშუალების კონფორმულობის შეფასებისას აუცილებელია გავითვალისწინოთ, როგორც აქტიური (გადასახადებისათვის თავის არიდება ან მათი უარყოფა, საგადასახადო ბოიკოტი), ისე პასიური წინააღმდეგობის ფორმები (ეფექტიანობის დაცემა). ასეთი არაზუსტი დობირების შედეგია, მაგ., არალეგალური ეკონომიკა, როგორც ჩრდილოვანი ეკონომიკის ნაწილი.

შედარებით ან/და აბსოლუტურად არასაკმარისი დობი-რება საშუალების გამოყენებისას შესაძლებელია გრძელვადიანი ზემოქმედებების გაუთვალისწინებლობამაც გამოიწვიოს. ამ შემთხვევაში სარგებელსა და ხარჯებს შორის მოკლევადიანი სასურველი თანაფარდობა გრძელვადიან პერსპექტივაში მის საპირისპირო თანაფარდობად გადაიქცევა. ასეთ საშუალებას კონტრპროდუქტიული ხასიათი აქვს. „ბუმერანგის ეფექტს“ ვღებულობთ მაშინ, როდესაც ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებს, როგორც ფართო მოხმარების საქონლის მწარმოებლებს, ხელსაყრელი პირობები ექმნებათ იმით, რომ მათ პროდუქტებზე ფიქსირებული ფასები წესდება, რომლებზეც მსოფლიო ბაზრისათვის დამახასიათებელი ციკლური რყევები გავლენას ვერ ახდენს. მოკლევადიან პერსპექტივაში ამან შეიძლება გამოიწვიოს მწარმოებელთა ეფექტიანობის ზრდა, თუ ფართო მოხმარების საქონელზე ფასების ელასტიკურობა შედარებით დაბალია. გრძელვადიან პერსპექტივაში შესაძლებელია ბუმერანგის ეფექტი მოგვევლინოს იმ ფორმით, რომელიც გულისხმობს (სხვა თანაბარ პირობებში), რომ ფართო მოხმარების საქონლის წარმოება მარტივია და მაღალი ტექნოლოგიების გამოყენებით არ იწარმოება. შესაბამისად, სხვა განვითარებადი ქვეყნებიც ერთგვრიან წარმოების პროცესში, რის შედეგადაც მსოფლიო ფასები და წარმოების ეფექტიანობა ეცემა. იგივე ეფექტი იჩენს თავს, როდესაც მიწოდების სიდიდეს ფასების გრძელვადიანი ელასტიკურობის გათვალისწინებით ადგენენ. მოთხოვნის ასპექტით – გამორიცხული არ არის, რომ მაღალი ფასები დადებით ზეგავლენას ახდენდეს სუბსიდირებისა და უკუგების პროცესებზე. აქედან გამომდინარე კი ფასების მიმართ მოთხოვნის ელასტიკურობა მატულობს.

შედარებით ან/და აბსოლუტურად ზედმეტი დობირების კიდევ ერთი შემთხვევა წარმოიშობა, როდესაც საშუალების გრძელვადიანი ზემოქმედება საერთო ზემოქმედებად განისაზღვრება და მასთან დამოკიდებულებაში ხდება დობირების ზრდა, რაც კონტრპროდუქტიულ ღონისძიებად გვევლინება. როდესაც მოკლევადიან პერსპექტივაში კონიუნქტურა პროგრამის განხორციელებაზე საგრძნობ ზეგავლენას ვერ ახდენს, ჩნდება იმის ცდუნება, რომ არსებული პროგრამა „გაუმჯო-

ბესებული“ იქნეს სხვა პროგრამით. როდესაც შედეგის დაყოვნება მოკლევადიანი და სუსტი რეაქციის საბაზად გადაიქცევა, ისე როგორც ყველა კიბერნეტიკული სისტემის შემთხვევაში, თავს იჩენს ხოლმე „გადაჭარბებული“ მართვის საფრთხე. ამ შესაძლებლობასთან ახლოსაა კიდევ ერთი პრობლემა, რომელსაც „ჯამურ ეფექტს“ (Tuchtfeldt, 1970a, გვ. 732) უწოდებენ. ეს იმას ნიშნავს, რომ ეკონომიკური პოლიტიკის საშუალებას საქმე ინტერვენციისაგან თავისუფალ სიტუაციასთან კი არა, არამედ მოქმედებისას სხვა ადრე მიღებულ ზომებთან აქვს შეხება. ამიტომ დროთა განმავლობაში აუცილებელი ხდება სხვადასხვა სახის დახმარება, რომელიც ხელს უწყობს სტრუქტურის შენარჩუნებას ან/და მასზე მისადაგებას აშკარა თუ ფარულ მიზანთან დამოკიდებულებაში. ამას ემატება განაწილების პოლიტიკასთან დაკავშირებული უამრავი ღონისძიება, რომელთა თანხმობები ზეგავლენები (ინფორმაციული უსაფრთხოების სისტემა) მობილობას აფერხებს. მათი თავიდან აცილება შესაძლებელია იმავე ეფექტების მქონე ზომებით (წარმოების შიგნით დისლოკაციის ადგილის შეცვლასთან დაკავშირებული ბარიერები), რომელთა შესახებ წინასწარ თანხმობიან შრომის ბაზრის მხარეები. კონკურენციის პოლიტიკაში დაშვებული შეცდომები (ვაჭრობის შემღვდვასთან დაკავშირებული ზომები) დიდ ზიანს აყენებს კონკურენციასთან შესაბამისობისა და მისი განვითარების ფუნქციას. ასეთ ღონისძიებათა „ჯამური ეფექტი“ იმაში მდგომარეობს, რომ იზღუდება თავისუფალი სტრუქტურული ცვლილებების შესაძლებლობა. იგი საწარმოების დახურვასა და სტრუქტურულ უმუშევრობაში გამოიხატება, ვიდრე საქმე სექტორული და რეგიონული რესურსების გადანაწილებაზე მიდგებოდეს. ზოგი ინდივიდისათვის წარსულში განხორციელებული ინტერვენციების „ჯამური ეფექტი“ იგივეა, რაც საბაზრო კოორდინაციისა და სტრუქტურული ცვლილების უარყოფა. ამიტომაც იგი ვერ ხედავს ცალკეულ ღონისძიებასთან დამოკიდებულებაში ხარჯებისა და სარგებლის ხელახლა შეფასებისა და ღონისძიების სხვა ზომით ჩანაცვლების აუცილებლობას.

და ბოლოს, არაზუსტ დობირებას ხშირად ეკონომიკური პოლიტიკის დაგეგმილ მონაცემთა ცვალებადობა იწვევს, როდესაც ცალკეული ეკონომიკური პოლიტიკის მოქმედების გეგმა ბაზარზე ადაპტირების მეტად დიდ უნარს მოითხოვს. ეს იმას ნიშნავს, რომ გადაფასებულია შესაბამისობის რეაქციების შესახებ აუცილებელი ცოდნა. თუ კვლავაც განვაგრძობთ მართვის შესახებ არსებული ცოდნის საფუძველზე ღონისძიებათა შეფასებას, დობირებასთან დაკავშირებულ ცდომილებებს ისევ უნდა ველოდოთ.

ცალკეულ საშუალებასთან დაკავშირებულია დობირების სხვადასხვა ხარისხი. ამიტომ ოპტიმალური დობირების შემთხვევაში სხვადასხვა საშუალებას შორის შედარების შესახებ ჯერ კიდევ არაფერია ნათქვამი. იგულისხმება ყველა სხვა ინსტრუმენტი, რომელთა საშუალებითაც პრინციპულად

შესაძლებელია იმავე მიზნის მიღწევა. ასეთი შედარება კი მიზანშეწონილია, როდესაც კონკურენციული ღონისძიებები იერარქიულად ლაგდება მათი საერთო სარგებლიანობის მიხედვით. საქმე ეხება იმ სარგებელს, რომელიც ნებისმიერ დროს მიიღწევა ოპტიმალური დოზირების შემთხვევაში. ასეთი შეფასება ყოველთვის ნაწილობრივია, ვინაიდან იგი არ ითვალისწინებს ინსტრუმენტთა შორის კომბინაციების შესაძლებლობას. ასეთი კომბინაციებიდან კი იმას უნდა მიენიჭოს უპირატესობა, რომელიც ყველაზე მეტ სარგებელს გვპირდება. საშუალების შეფასება ასეთი კომბინაციების გათვალისწინების გარეშე ვერასოდეს მიგვიყვანს სასურველ შედეგამდე, ღონისძიების ოპტიმალურ დოზირებამდე. მართვის ცოდნისა და აუცილებელი შეფასებისადმი წაყენებული მოთხოვნები იზრდება. ეს ხდება მაშინ, როდესაც ღონისძიების ნაწილობრივი შეფასების ნაცვლად აუცილებელი ხდება ცალკეული კონკურენციული საშუალების კომბინაციების შეფასება. იგი უნდა განხორციელდეს საშუალებისა და მიზნის მეტ-ნაკლებად მომცველი სისტემების ან/და ეკონომიკური პოლიტიკის პროგრამების შედარების გზით. ამასთან დაკავშირებით წამოიჭრება პრობლემა იმის შესახებ, თუ რამდენად არის შესაძლებელი მოქმედების წესრიგის ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირება.

ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტანციები დაყოვნების პრობლემას ხვდებიან, როგორც თავიანთი ზეგავლენის სფეროში (ენდოგენური დაყოვნებები), ისე ამ სფეროს გარეთ (ეგზოგენური დაყოვნებები). გარდა ამისა, საშუალების მოქმედებას ახასიათებს საერთო დაყოვნებები, რომლებიც მისი გამოყენების პროცესს თავიდან ბოლომდე გასდევს. ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტანციისათვის დამახასიათებელია ის საერთო დაყოვნება, რომელიც შემეცნებას უკავშირდება და ხშირად ეგზოგენური დაყოვნების ფორმა აქვს. იგი შედგება:

- ალქმის დაყოვნებისაგან, რისი მიზეზიც ის არის, რომ ეკონომიკური პოლიტიკის ცდომილებებზე დაკვირვება გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ ხდება შესაძლებელი;
- კომუნიკაციის დაყოვნებისგან, რომელიც გულისხმობს, რომ ცდომილების შესახებ ინფორმაციის მომზადებასა და გადაცემას გარკვეული დრო ჭირდება.

მოვლენათა მეორე ჯგუფს წარმოადგენს ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტანციისათვის შინაგანად დამახასიათებელი დაყოვნებები:

- დიაგნოზის დაყოვნების მიზეზი ის არის, რომ მიღებული ინფორმაციის შეფასებისა და ცდომილების ანალიზისათვის აუცილებელია გარკვეული დრო;
- დაგეგმვასთან დაკავშირებული დაყოვნება იმაში მდგომარეობს, რომ ეკონომიკური პოლიტიკის პროგრამის შედგენა გარკვეულ დროს საჭიროებს;
- გადაწყვეტილების დაყოვნებაც იმ დროსთანაა დაკავშირებული, რომელიც აუცილებელია მოქმედების შესაძლებლობათა შესაფასებლად.

განხორციელების დაყოვნება თავს იჩენს პროგრამის

ხორცშესხმის პროცესში, როდესაც მიმდინარეობს საკანონმდებლო ბაზის შექმნა.

საშუალების გამოყენება და მის შესახებ ინფორმაცია ცვლის კერძო სუბიექტების პოზიციებს და იწვევს მათ განსხვავებულ რეაქციას. ამის შედეგად წარმოშობილ დაყოვნებებს გარეგან დაყოვნებათა ფორმა აქვს და შემდეგი ელემენტებისაგან შედგება:

- პროცესის მიმდინარეობასთან დაკავშირებით, მის შემდეგ წარმოშობილი დაყოვნება, რომელიც ღონისძიების დასრულების შემდეგ და მიზანზე პირველ ზემოქმედებამდე იჩენს ხოლმე თავს;
- პროცესით განპირობებული დაყოვნებები, რომლებსაც იწვევს ის, რომ პროცესის დასრულების შემდგომი დაყოვნებები მყისიერად არ წარმოიშობა. ისინი ჩნდება გარკვეული დროის შემდეგ, სანამ მიზანზე საერთო ზემოქმედება მოხდება.

კულტურის ფაქტორი ეკონომიკურ პოლიტიკაში და გრძელვადიანი მაკროეკონომიკური პარამეტრების მიზნობრივი ორიენტაცია

ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირების კონტექსტში ქვეყნის გრძელვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პერსპექტივების განსაზღვრის პროცესში ფრიად მნიშვნელოვანია მაკროეკონომიკური პარამეტრების მიზნობრივი ორიენტაციის უზრუნველყოფა. ამასთან ერთად გასათვალისწინებელია კონკრეტული ქვეყნის ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს მიღწეული დონე, სამეწარმეო საქმიანობის და ზოგადად ბიზნესგარემოს მდგომარეობა, კულტურის მახასიათებლების თავისებურებები (Bedianashvili, 2020).

გრძელვადიანი განვითარების პოზიციებიდან გამომდინარე, ქვეყნის მიზნები მოსახერხებელია წარმოდგეს მიზნობრივი კომპლექსის სახით, რომელიც შედგება ოთხი ურთიერთდაკავშირებული დონისგან (Bedianashvili, 1984).

პირველ დონეზე მოცემულია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის ფუნქციური მიზნები. მიზნების ეს დონე ჩამოყალიბდება სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის თვისებებიდან გამომდინარე და წარმოადგენს მიზნების ზოგადი ფორმულირებების და მათი დამაკონკრეტებელი ქვემიზნების სტრუქტურირებულ მთლიანობას (მიზნების კონკრეტობის ტექნოლოგიის შესახებ იხ., მაგალითად: Bedianashvili, 2020). ზოგადი მიზანი ჩამოყალიბდება როგორც „ქვეყნის კომპლექსური ეკონომიკური და სოციალური განვითარება“, რომელიც ზედა დონეზე ჩაირთავს შემდეგ ქვემიზნებს: „მოსახლეობის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების ხელშეწყობა“, „სოციალურ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა განვითარება და სრულყოფა“ (სტრუქტურული მიზნები), „გარე მიზნები“ (ქვეყნის მიზნები, გამომდინარე გლობალურ და

ლოკალურ გარესამყაროსთან ეფექტიანი ურთიერთობების მოთხოვნებიდან, უსაფრთხოების ასპექტების გათვალისწინებით), „მომავლის პოტენციალის შექმნა“ (მიზნები, რომლებიც გულისხმობენ მომავალი თაობებისთვის და ქვეყნის განვითარების განსახილველი გქელვადიანი დროითი ჰორიზონტის მიღმა საჭირო პოტენციალის არსებობის უზრუნველყოფას). ფუნქციური მიზნების შემდგომი დეტალიზაცია შეიძლება განხორციელდეს სისტემური სტრუქტურის მეთოდებით (იხ, მაგალითად: Bedianashvili, 1979).

მიზნების გემოლინიშნული ფუნქციური სისტემის შემდგომი გამოყენებისთვის საჭიროა განისაზღვროს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ცალკეული მიზნის რეალიზაციის მნიშვნელობების შეფასებები (მათი განსაზღვრისათვის გამოიყენება ექსპერტული შეფასებების მეთოდები). ცხადია, რომ მათში ასახვას პოულობენ შესაბამისი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების დონეები, ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, ქვეყანაში ჩამოყალიბებული სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობების არსებული მექანიზმი (ინსტიტუტები) და საზოგადოების ფასეულობითი ორიენტაციების თავისებურებები - კულტურის ცალკეული პარამეტრების არსებული სპეციფიკა.

მიზნობრივი კომპლექსის მეორე დონეზე მოცემულია პირველი დონის ფუნქციური მიზნების დამამთავრებელი ქვე-მიზნების რაოდენობრივი და თვისობრივი მახასიათებლები, როგორცაა ფუნქციური მიზნობრივი ნორმატივები (FGN), მიზნობრივი მოთხოვნები და მიზნობრივი ინდიკატორები (შესაბამისი დამამთავრებელი მიზნების ჭრილში). ყოველი მიზნისათვის FGN-ის თავისებურებაა ის, რომ იგი წარმოადგენს ერთობლიობას მაჩვენებლებისა, რომლებიც შინა-არსობრივად შესაბამებიან მიზნის რეალიზაციის სხვადასხვა არსებით ასპექტს, რაოდენობრივად კი - მის სასურველ დონეს. მიზნობრივი მოთხოვნები წარმოადგენენ მიზნების რეალიზაციის სასურველი დონის სიტყვიერ დაზუსტებას, თუ შესაბამისი მიზნისთვის შეუძლებელია ცალსახა რაოდენობრივი მაჩვენებლების განსაზღვრა. მიზნების ინდიკატორები კი არიან მაჩვენებლები, რომლებიც შინაარსობრივად ირიბად ასახავენ შესაბამისი მიზნის რეალიზაციის დონეს იმ პროცესებისთვის, რომლებიც არ ექვემდებარებიან პირდაპირ მმართველობით ზემოქმედებას.

განხილული ფუნქციური მიზნების არსებითი თავისებურებაა მათი გრძელვადიანი ხასიათი, რაც მიიღწევა იმით, რომ ცალკეული მიზნის და მოთხოვნილების ფორმულირება ხდება შესაბამისი ობიექტები ფუნქციების ენაზე. ფუნქციები, როგორც ცნობილია, დროის განმავლობაში, განსხვავებით საგნობრივი მოთხოვნილებებისაგან, შედარებით მდგრადია.

მიზნობრივი კომპლექსის მესამე დონეზე მოცემულია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის პრობლემები (ე.წ. მიზნები-პრობლემები). მიზნები-პრობლემები ცალკე გამოიყოფა შესაბამისი მიზნების რეალიზაციის პრობლემურობის ნიშნის მიხედვით და მათი რეალიზაცია დაკავშირებულია

რებულია სპეციალურ ღონისძიებებთან. მესამე დონის მიზნები წარმოადგენენ სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ცალკეული პრობლემების გადაჭრისათვის პროგრამების შემუშავების საფუძველს. ცხადია, რომ მიზნების კომპლექსის პრობლემურ დონეზე მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მოცემულ ეტაპზე საზოგადოების კულტურის მაჩვენებელთა სპეციფიკა.

მეოთხე დონეზე წარმოადგენილია საგნობრივი მიზნობრივი ნორმატივები (SGN), არსებითად განსხვავდებიან FGN-გან და წარმოგვიდგენენ მიზნების რეალიზაციის სასურველ დონეს კონკრეტული საგნებისა და მომსახურების ენაზე. ისინი იძლევიან საშუალებას განისაზღვროს მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები ქვეყნის ეკონომიკის სექტორების მიხედვით, მათ შორის გარე კავშირების გათვალისწინებით. მიმდინარე (მოცემული მომენტისთვის) მიზნის მიღწევის დონე შეიძლება დახასიათდეს შესაბამისად ფუნქციური (FGL) და საგნობრივი (SGL) მიზნობრივი მაჩვენებლებით.

მიზნობრივი კომპლექსის საფუძველზე შეიძლება აიგოს მიზნობრივი ფუნქცია, რომელიც უზრუნველყოფს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მიზნების რეალიზაციის მაქსიმალურ მიახლოებას მის სასურველ დონესთან:

$$\sum_{i \in I_f} \sum_{t \in T} \alpha_i \|G_{il}^{(t)}\|^2 + \sum_{i \in I_n} \sum_{t \in T} \alpha_i \|Y_{il}^{(t)}\|^2 \rightarrow \min$$

სადაც: α_i - მიზნების რეალიზაციის მნიშვნელობათა

შეფასებები; $G_i^{(t)}$ - ფარდობით შეუსაბამოთა

$1 - g_{il}^{(t)} / g_{in}^{(t)}$ ვექტორია, შესაბამისად FGL და FGN

მიმართ; $Y_{il}^{(t)}$ - ფარდობით შეუსაბამოთა $1 - y_{il}^{(t)} / y_{in}^{(t)}$

ვექტორია, შესაბამისად SGL და SGN მიმართ; $\|G_{il}^{(t)}\|, \|Y_{il}^{(t)}\|$

$-G_{il}^{(t)}$ და $Y_{il}^{(t)}$ ვექტორების ნორმა; I_f - ფუნქციური

მიზნების სიმრავლე; I_n - მიზნების სიმრავლეა, რომელთაც

აქვთ მხოლოდ საგნობრივი მახასიათებლები; T -

განსახილველი გრძელვადიანი პერიოდი.

მიზნებს შორის ურთიერთმოქმედება შეიძლება გამოიხატოს

ეკონომეტრიკული მოდელის სახით:

$$G^{(t)} = \sum_{\sigma=0}^{\bar{\sigma}} A^{(t-\sigma)} G^{(t-\sigma)} + C^{(t)} R^{(t)} + D^{(t)} P^{(t)} + U^{(t)},$$

სადაც: $G^{(t)}$ - მიმდინარე FGL მნიშვნელობათა ვექტორია;

$R^{(t)}$ - ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მიზნების რეალიზაციისათვის საჭირო რესურსების ვექტორია;

$P^{(t)}$ - „ისტრუმენტული“ პარამეტრების ვექტორია; $U^{(t)}$ -

შემთხვევით შემფთობებათა ვექტორია; $A^{(t-\sigma)}, D^{(t)}, D^{(t)}$ -

კოეფიციენტების შეფასებათა მატრიცა; $\bar{\sigma}$ - სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მიზნებს შორის ურთიერთმოქმედების მაქსიმალური ლაგია.

ზემოაღნიშნული მიზნობრივი კომპლექსის სისტემური წარმოდგენა და ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირების პროცესში ასახვა განსაკუთრებით აქტუალური ხდება განვითარების საგანგებო სიტუაციებში და გაზრდილი გაურკვევლობის პირობებში (Bedianashvili, 2021). ცოდნის ეკონომიკა (Bedianashvili, 2018) და ციფრული ტექნოლოგიები (Bedianashvili & Maglakelidze, 2020) იძლევიან საშუალებას უფრო ადეკვატურად და უკეთესი მიზნობრივი ორიენტაციით განხორციელდეს გრძელვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური სტრატეგიის ჩამოყალიბება (Bedianashvili, 2013)

დასკვნა

დღობრებასთან დაკავშირებით განსაკუთრებული პრობლემა ჩნდება, როდესაც ყოვნიან ეკონომიკური პოლიტიკის საშუალების გამოყენება ან მისი ზემოქმედება. ეკონომიკური ასპექტით დაყოფნებს ყოველთვის იწვევს ტექნიკური, ინსტიტუციური და ქცევასთან დაკავშირებული კონფლიქტები. ტექნიკური დაყოფნა ნიშნავს იმას, რომ საშუალების გამოყენება ეფექტი გარკვეული დროის შემდეგ მოჰყვება. ქცევასთან დაკავშირებული დაყოფნა გულისხმობს იმ ვითარებას, რომელიც გადაწყვეტილების მომზადებასა და გატარებას უკავშირდება. ეს პროცესი განპირობებულია ეკონომიკური პოლიტიკის გადაწყვეტილებების გამტარებელთა ქცევის დაყოფნით.

ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტანციებისათვის დამა-

ხასიათებელი დაყოფნები განსხვავებული ელემენტებისაგან შედგება, ვიდრე კერძო სექტორისთვის დამახასიათებელი ანალოგიური დაყოფნები. კერძო სექტორის შემთხვევაში საქმე ეხება კერძო სუბიექტების რეაქციებს ეკონომიკური პოლიტიკის ცვალებადობაზე. ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტანციების შემთხვევაში – შემეცნებასთან, ინსტანციებთან და ზემოქმედებასთან დაკავშირებული დაყოფნები მანამ წარმოიშობა, ვიდრე საშუალების გამოყენებას ზემოქმედება მოჰყვება. ამიტომაც აუცილებელია პროგნოზირება, რომელიც ინფორმაციას გვაწვდის იმის შესახებ, თუ რა ვითარებაა ეკონომიკური პოლიტიკის პრობლემასთან დაკავშირებით დროის მოცემულ მომენტში. ამ სიძნელის უგულვებელყოფა ან მისი მცდარად შეფასება ეკონომიკური პოლიტიკის კონიუნქტურის სფეროში იმას ნიშნავს, რომ სტაბილიზების მიზნით გატარებულმა ღონისძიებამ მარცხი განიცადა.

ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირების პროცესში ქვეყნის გრძელვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის განსაზღვრისას მაკროსისტემურ დონეზე მნიშვნელოვანია მაკროეკონომიკური პარამეტრების მიზნობრივი ორიენტაციის უზრუნველყოფა. ამასთან ერთად გასათვალისწინებელია ქვეყნის ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს მიღწეული დონე, სამეწარმეო საქმიანობის და ზოგადად ბიზნესგარემოს მდგომარეობა, კულტურის მახასიათებლების თავისებურებები, სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობების არსებული მექანიზმი (ინსტიტუტები) და საზოგადოების ფასეულობითი (ღირებულებითი) ორიენტაციების თავისებურებები.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES:

- Bedianashvili, G.** (2021). Macroeconomic and Cultural Determinants of the COVID-19 Pandemic Crisis. *Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences*, 15 (2): 191-197.
- Bedianashvili, G., Maglakelidze, A.** (2021). The Digital Economy and Business in the Conditions of Pandemic. Conference Materials: *Social Sciences for Regional Development 2020*. Daugavpils University. Part III. Issues of Economics: 26-37.
- Bedianashvili, G.** (1984). The Goal Aspect of the Long-Term Socio-Economic Development of Region. *Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences*. 113 (1): 189-192 (In Russian).
- Bedianashvili, G.** (2018). Knowledge Economy, Entrepreneurial Activity and Culture Factor in Modern Conditions of Globalization: Challenges for Georgia. *Globalization and Business*, 5: 32-37.
- Bedianashvili, G.** (2013). Strategy of Long-Term Socioeconomic Development of the Country: Issues of Methodology. Conference materials: *Actual Problems of Economies of Post-Communist Countries at Current Stage*. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Paata Gugushvili Institute of Economics, Georgia, Tbilisi.:121-125 (In Georgian).
- Boehm, E.** (1966), Privatrechtsgesellschaft Und Marktirtschaft Ordo 17, S.75-151. P. 80
- BOULDING, K.E.** (1962), Knowledge as a Commodity; Wiederabgedruckt In Ders. (Hrsg.): Beyond Economics – Essays on Society, Religion, And Ethics, Ann Arbor 1968, P.141-150
- Dahl, R.A.** (1963), Die Politische Analyse (Uebersetzung Von „Modern Political Analysis,“ Englewood Cliffs), Muenchen 1973, P. 62.
- Gapriandashvili, G.** (2017). “The Role of Government’s Economic Policy In Country’s Economic Development”, Journal Association 1901 “SEPIKE”, Social Educational Project Of Improving Knowledge In Economics. Vol. 18, Pp.121-127.
- Gapriandashvili, G.** (2019). The Results of State Procurement Reforms In Georgia, 2nd International Conference On Business, Management And Economics. Vienna, Austria, Pp.213-225
- Gapriandashvili, G.** (2020) STATE PROCUREMENT ASPECTS IN GEORGIA , Ecoforum Journal, Volume 9, Issue 1.

- Gvelesiani R., Gogorishvili I.** (2014), The Basic Problems For The Realization Of The Concept Of Economic Policy. XII International Conference On Economics And Management, International Science Index, Vol. 8. No 11; November 10-11, Madrid, Spain, P. 532-535.
- Gvelesiani R.** (2015a), Intrinsic Contradictions of Entrepreneurship Development And Self-Development, XIII International Conference On Economics, Business And Marketing Management, International Science Index, Eissn: 1307-6892, Vol: 9 No:3, March 26-27, Madrid, Spain, P.1344-1346.
- Gvelesiani R.** (2015b), The Influence Of Interest Groups On Economic Policy And Its Contradictory Results, Journal Of Academy Of Business And Economics, IABE, Volume 15, № 2, ISSN: 1542-8710, Roma Tre University, Italy, Editor: South Stockholm University, Sweden, P.35-40.
- Gvelesiani R.** (2016a), Individuals and Economic Group's Interests and Behaviour in the Economic and Political Decision-Making Process, European Journal of Business Research (EJBR), IABE, Volume 16, №1. ISSN: 1945-2977, University of Pisa, Italy, Editor: Johannes Kepler University Linz, Austria, P. 97-103.
- Gvelesiani R.** (2016b), Strengthening of the Tendency Towards Social Entrepreneurship as a Demonstration of the Potential for the Improvement of Modern Society's Moral Characteristics, International Journal of Strategic Management (IJS), IABE, Volume 16, № 2, ISSN: 1555-2411. University Of Florence, Italy, Editor: Trinity Western University, Canada, P. 17-22.
- Gvelesiani R.** (2017a), Possibilities of Implementing the Practical Economical Politics Rationally, European Journal of Business Research™ (EJBR), Volume 17, №2, ISSN: 1945-2977, Dx.Doi.Org/10.18374/EJBR-17-2.3, New York Institute Of Technology, USA, Editor-In-Chief: Professor Christine Duller, Johannes Kepler University Linz, Austria, P.25-30.
- Gvelesiani R.** (2017b), Social Inequality – The Revealing Form of Conflicts Among the Main Societal Values, Journal of International Management Studies (JIMS), Volume 17, #1, ISSN: 1930-6105, University of Sassari, Italy, Editor: Trinity Western University, Canada, P.59-64.
- Gvelesiani R.** (2017c), The Problem of Considering Possible Consequences of The Consistent Reforms in The Economic-Political Decisions, Review of Business Research (RBR), Volume 17, №2, , ISSN: 1546-2609, University Of Sassari, Italy, Editor: University Of Osijek, Croatia, P.19-24.
- Gvelesiani R.,** (2020a). Contradictory Interdependence Between The Goals Of Economic Policy And Assessment of Its Expected Results, ISSN: 2344-2174, Ecoforum, Vol. 9, No 3.
- Gvelesiani R.,** (2020b). The Problem of Compatibility of Economic Policy Objectives, Instruments and Order Policy Principles, ISSN: 2344-2174, Ecoforum, Vol. 9, No 3.
- Gvelesiani, R.** (2020c). Contradictions of Public Values – Origin of Conflict of Interests, ISSN: 2344-2174, Ecoforum, Vol. 9, No 2, 2020, Stefan Cel Mare University Of Suceava, Romania. File:///C:/Users/User/Downloads/1084-3445-1-PB.Pdf
- Gvelesiani, R.** (2020d). Formation of the Innovative Entrepreneurship Culture: Capabilities and Problems, ISSN: 2344-2174, Ecoforum, Vol. 9, No 1, 2020, Sttefan Cel Mare University of Suceava, Romania. <http://www.Ecoforumjournal.Ro/Index.Php/Eco/Index>
- Gvelesiani, R.** (2021). Problems of the Optimal Use of Economic Policy Instruments. *Ecoforum*, Vol. 10, No 2. <http://www.ecoforumjournal.ro/index.php/eco/article/view/1250/756>
- Hayek, F.A.** (1960), The Constitution of Liberty, Neudruck, London U.A. Wiederabdruck In: BOSCH, A. Und R. VEIT Hrsg.), Hayek Gesammelte Schriften Bd. B3, Die Verfassung Der Freiheit, Tuebingen 2005, P.134.
- Hayek, F.A.** (1979), Law, Legislation And Liberty, Volume III – The Political Order Of A Free People, Chicago, London, Wiederabdruck In: VANBERG, V. (Hrsg.), Hayek Gesammelte Schriften Bd. B4, Recht, Gesetzgebung Und Freiheit, Tuebingen 2003. P. 128.
- Hayek, F.A.** (2003), Rechtsordnung Und Handelsordnung, In: STREIT, M. E. (Hrsg.), Hayek Gesammelte Schriften Bd. A4, Rechtsordnung Und Handelsordnung, Tuebingen. P. 217.
- Hayek, F.A.** (2004), Der Weg Zur Knechtschaft, In: STREIT, M. E. (Hrsg.), Hayek Gesammelte Schriften Bd. B1, Tuebingen.
- Jonas, H.** (1979), Das Prinzip Verantwortung, Nachdruck, Frankfurt A. M, 2003. P.294; 393.
- Kirsch, G.** (1977), Technischer Fortschritt III – Foerderung Durch Die Oeffentliche Hand, In: Handwoerterbuch Der Wirtschaftswissenschaft, Bd. 7, Stuttgart, New York, S.609-620.
- Mestmaecker, E.-J.** (1975), Wirtschaftsordnung Und Staatsverfassung; In Ders. Und H. SAUERMAN (Hrsg.): Wirtschaftsordnung Und Staatsverfassung (Festschrift Fuer Franz Boehm Zum 80. Geburtstag), Tuebingen, P.383-419).
- Mill, J.S.** (1859), On Liberty; In Ders.: Utilitarianism, Liberty, Representative Government, Neuauflage, Hrsg. V. H. B. ACTON, London 1972, P. 75.
- Samuelson, P.A. Und Solow R., M.** (1960), Analytical Aspects Of Anti-Inflation Policy. American Economic Review 50, Papers and Proceedings, P. 177-194.
- Streit, M. E.** (2005), Theorie Der Wirtschaftspolitik, 6. Auflage, Stuttgart, S. 307; 309; 310.
- Tuchtfeldt, E.** (1970a), Ueber Unerwuenschte Nebenwirkungen Wirtschaftspolitischer Mssnahmen. Kyklos 23, S. 720-735.
- Tuchtfeldt, E.** (1982), Wirtschafspolitik, In: Handwoerterbuch Der Wirtschaftswissenschaft, Bd. 9, Stuttgart U. A., S. 178-206.
- Weber, M.** (1921), Wirstchaft Und Gesellschaft, 5. Rev. Aufl., Studienausg., Nachdruck, Tuebingen, 2002. P. 28

JEL Classification: J11, J10, I10, I15, I18

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.003>

REGIONAL PECULIARITIES OF THE PANDEMIC IN GEORGIA AT THE INITIAL STAGE OF THE CORONAVIRUS

AVTANDIL SULABERIDZE

Doctor of Economic Sciences, Professor

The Institute of Demography and
Sociology Ilia State University, Georgia,
Academician of the Georgian
Academy of Economic Sciences, Georgia
sulaberidzeavtandil@gmail.com

NINO GOMELAURI

Associated Researcher

The Institute of Demography and
Sociology Ilia State University, Georgia
nino.gomelauri@iliauni.edu.ge

JOSEPH ARCHVADZE

Academic Doctor of Economics, Professor

Kutaisi University,
The Institute of Demography and
Sociology Ilia State University, Georgia
daswreba@yahoo.com

We have to urgently reexamine our views about the world
Albert Camus, "The Plague"

Abstract. Aspects of behavior and functioning of every state, social institute, human are rapidly changing in the modern world. The pandemic occurring at the current stage of societal life has had an essential impact on the development of the society. This was reflected in the changes of humans' sociological, economic, psychological, educational, cultural and other types of behaviors. In the fight against the global pandemic we notice a societal regress and therefore a wide study of the societal losses caused by the pandemic and coming up with preventive measures on the global as well as regional scale occupy an important place on today's agenda. Gradually, an opinion to the effect that the world will change and never be the same takes root in a society. Consequently, scientists must answer the following questions coming from the society: how will the coronavirus develop and reach its end, will there be other waves of the virus and how much more dangerous can they be compared to the first one? What will be the new format of the fight against it? How will economy, education, science and culture develop? What kinds of risks and threats are expected to rear up in the world, on its certain continents, countries, etc.? The issue is all the more pressing and urgent not only because of the display of the pandemic's peculiarities today and in the previous period with regard to various fields of societal development, but also as a result of the need to analyze the possible scenarios and trends of the post-pandemic period in regional perspective. The above-mentioned indicates the necessity of establishing the newest interdisciplinary field of science – pandemology. The fact of the matter is that as opposed to the existing science field of epidemiology, the research object of pandemology is broader and is derived from the global character of pandemics. Epidemiology belongs to the sphere of medicine whereas pandemology has to study not only medical domain but also the consequences caused by economic, demographic, sociological, psychological and other types of behavioral changes itself occasioned by the pandemic on the global scale as well as differentially, according to certain continents and countries. In this regard, we present regional peculiarities of the results of a research conducted in some fields of pandemology, namely, sociology of pandemics and economy of pandemics in Georgia at the initial stage of the coronavirus. Against the background of risk perception and knowledge of the threat of pandemic, the article discusses the self-preservative preventive behavior of the population. It further analyzes the results of the population's self-caring and economic behavior under those social-economic conditions which are brought about by the pandemic.

KEYWORDS: PANDEMOLOGY, REGIONAL PECULIARITIES, CORONA SOCIOLOGY, CORONA ECONOMICS, ECONOMIC AND SELF-PRESERVATIVE BEHAVIOR.

For citation: Sulaberidze, A., Archvadze, J., Gomelauri, N. (2021). Regional Peculiarities of the Pandemic in Georgia at the Initial Stage of the Coronavirus. *Globalization and Business*, №11, 25-34. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.003>

INTRODUCTION

In our opinion, due to the specific character of the qualitatively new pandemic, there should be established pandemology as the newest field of science with its relevant

special disciplines. The urgency of the establishment of pandemology as a scientific discipline is strengthened by the opinion of medics, who believe the 21st century to be the era of epidemics and pandemics. Therefore, other types of epidemics and pandemics with different designations might surface

in future. However, using the knowledge accumulated as a result of studying pandemology, we will be better prepared to face new massive viral infections and accordingly, societal losses will be reduced to a minimum.

Regionalism, general theory of pandemology and the methods of its various fields¹ in tandem with sociological, psychological, demographic and economic methods of analysis appear to constitute the main theoretical-methodological basis for studying a pandemic. Together with the formulated theories in certain fields of societal science in previous years, the main theoretical-methodological basis of the general theory of pandemology itself is built upon the theories of epidemiological (Omran, 1971) and health transition (Tsuladze, ..., 2015) and the concept of pathocenosis (Grmek, 1994) which were advanced after the 70s of the twentieth century. If the previous two theories are directed at explaining century-old and large scale evolutionary changes in morbidity and mortality, the theory of pathocenosis, in contrast, more or less, specifies the results of the spread of epidemics and pandemics in relatively short historical periods and presents the losses caused by the various types of pathocenosis in certain periods of mankind's existence.

It is noteworthy that the periodization of all three theories is, more or less, similar to each other, which makes it easier to study pandemics. With the help of these theories, apart from the historical study of the previous pandemics, we can answer the questions concerning the current pandemic: how will the pandemic develop and what risks and threats are to be expected? Determine the periodicity of repetition and mutation prognosis, what kind of fight management format must be employed against it, etc.

Since 2020 in Georgia as well as throughout the world certain fields of science started to deal with the issue of the pandemic (coronavirus) by putting forth articles and researches. In this regard, within the scientific works of economists we cannot see economic views related to Coronavirus. V. Papava and V. Charaia (Papava, ..., 2020) state that until now the economists have been studying the impact of an economic crisis on health care system generally. The present situation in the world has cast the issue in a different light, namely, that Coronavirus and its global spread is already causing a large-scale economic crisis (Geller, 2020), and that Coronavirus has practically transformed into the "economic pandemic" (Riley, 2020). In their opinion, the relevancy of Coronanomics is determined not only by the fact that today we have a full-blown declared Coronavirus pandemic, but also that these types of global threats, supposedly, will not be accepted in the future and under these conditions, the world must learn to live and continue its economic activity (Gigerenzer, 2020).

The works of the Georgian economists are related to

the problems of Coronaeconomics. These are the mentioned scholars: V. Papava (Papava, 2020), A. Tvalchrelidze and A. Silagadze (Tvalchrelidze, Silagadze, 2020), E. Mekvabishvili (Mekvabishvili, 2020), R. Abesadze (Abesadze, 2020), M. Jibuti (Jibuti, 2020), V. Charaia (Charaia, 2020), G. Bedianashvili (Bedianashvili, 2020) and others.

Interesting researches were carried out in the direction of the sociology of the pandemic (Beck, 2020, Cohan, 2020, Prince Kennex R. Aldama 2020, Capriano, 2020, Fitzpatrick, 2020 and others).

DATA AND METHODS

The aim of the sociological research conducted by the Iliia State University's Institute of Demography and Sociology in October, 2020 was to study the levels of awareness, self-preserving and social-economic behavior of the population in Georgia and some of its cities with regard to the coronavirus pandemic and furthermore, to assess the impact of the pandemic on the social-economic situation of the Georgian population.

Under conditions of a pandemic it is of special significance for a healthcare system to work without a hitch, the share of the aged and elderly within a demographic structure (level of demographic aging) and health condition of a population are also important. The totality of all three factors significantly determines the risk of becoming infected and lethality of the virus. As a consequence, all of these factors were taken into consideration during the research of the pandemic. In view of the research methodology, along with a sociological questionnaire, we have used an in-depth interview. The following cities were selected: Tbilisi (a big city), Kutaisi (a medium-sized) and Khashuri (a small city). During the selection process we took into account the current level and risks of the spread of the coronavirus, seasonality (tourism and resort period), demographic-geographical factors (sex-age structure and the level of demographic aging, migration, distance between the populated areas, etc.). As a result of the above, the number of the respondents was determined to amount to 500 individuals, among whom we interviewed 250 in Tbilisi, 150 in Kutaisi and 50-50 respondents in Batumi and Khashuri. Considering the risk of the coronavirus's spread rate, the respondents were selected from three aggregate age groups: below 21 years of age – 20.4%, between 21-60 years of age – 58.5% and above 60 – 21.1%.

The majority of the interviewed people were women – 57.7%. The interview was anonymous and we adhered to the recommendations of the Georgia's Ministry of Health (social distancing and necessity of wearing masks). One of the hindrances to the research was the election period (5-15 October).

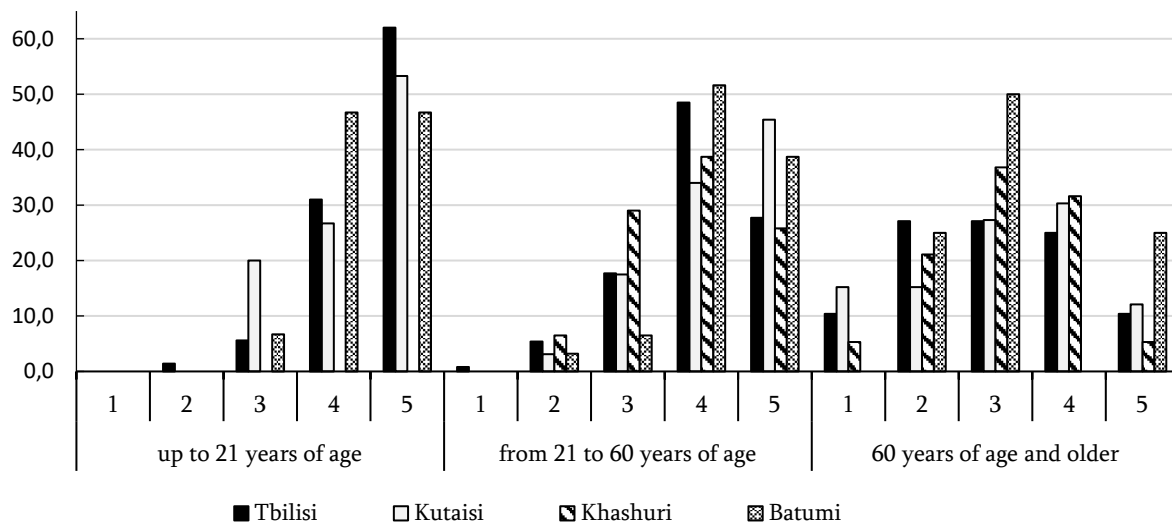
RESULTS OF THE RESEARCH

Some corona sociological aspects of the population's self-preservative behavior

One of the factors of the spread of the pandemic is deemed to be self-preservative behavior of a population,

¹ Science fields of the interdisciplinary pandemology are distinct and thus, together with their general methods of research, they have their own specific methods and methodology. For example, economics, sociology, demography, psychology, geography, etc. of pandemic. This enables us, with regard to certain fields and periods, to manifest and analyze general as well as specific peculiarities of the pandemic and formulate preventive measures of management for possible future pandemics and epidemics (Sulaberidze A. 2020).

Figure1. Distribution of the interviewed individuals according to the 5 point system as per the aggregate age groups of the respondents and cities

which much determines their health condition. Accordingly, our object of interest, first and foremost, was the general health condition of the interviewed respondents at the initial stage of the coronavirus which we assessed using a five-point system: 1 - Very bad; 2 - Bad; 3 - Medium; 4 - Good; 5 - Very good. Figure 1 makes it clear that, from the standpoint of the health condition of the respondents, the age group below 21 years of age gave the best assessment. Their health condition indicator is the highest (5 points). Tbilisi stands out especially, after which followed Kutaisi and Batumi. It must be noted that the sum of 4 and 5 point health indicators in Batumi significantly exceeds the analogous indicator in Tbilisi and Kutaisi. As regards the respondents from Khashuri, even the small number of the selected individuals within the mentioned age group found it difficult to self-assess their own health condition.

As opposed to this age group, it is striking, in contrast to individuals from the other cities, that the indicator of self-assessment is low (3 points) among those aged from 21 to 60 of Khashuri. Moreover, if their self-assessment is quite high on the 3-point level as compared to the analogous indicator of the other cities, we cannot say the same for the indicators of Khashurians on the 4 and 5-point levels, which are relatively low in comparison with the other cities, especially on the 5-point level.

It is known that, under conditions of a pandemic, the elderly individuals belong to the group with the highest risk of potential infection. In this regard, following the results of the interview aimed at individuals aged above 60, those from Batumi emerged to have the smallest risk of becoming infected. The biggest and medium indicators of self-assessment of their health (5 and 3 points respectively) were the highest. It

Table 1. Self-assessment of their health by the respondents using the 5-point system, according to sexes and regions (%)

	5-point system of self-assessment					Total
	1	2	3	4	5	
Total number of the interviewed individuals	2.4	7.5	18.2	37.4	34.4	100.0
	Male					
Tbilisi	2.9	7.4	16.9	43.4	29.4	100.0
Kutaisi	2.4	7.3	23.2	34.1	32.9	100.0
Khashuri	3.1	12.5	31.3	34.4	18.8	100.0
Batumi	0.0	0.0	5.7	51.4	42.9	100.0
Total	2.5	7.0	18.9	40.7	30.9	100.0
	Female					
Tbilisi	1.8	9.7	15.0	33.6	39.8	100.0
Kutaisi	4.8	3.2	15.9	30.2	46.0	100.0
Khashuri	0.0	11.1	33.3	38.9	16.7	100.0
Batumi	0.0	13.3	20.0	33.3	33.3	100.0
Total	2.4	8.1	17.2	33.0	39.2	100.0

is true that Khashurians’ health self-assessment indicator on the levels of 3 and 4 points exceeds the aged population of Tbilisi and Kutaisi, however, it lags behind the latter’s health self-assessment indicator on the level of 5 points.

As table 1 demonstrates, nearly third of the respondents assess their health as good or very good, and each of these indicators exceeds the total number of those respondents who assessed their health as being very bad, bad and medium. It should be mentioned that, from this viewpoint, the health self-assessment indicators of men on the medium (3 points) and good (4 points) levels are comparatively better than the analogous indicators of women and outstrip the latter by 1.7% and 7.7% respectively. We have an opposite situation on the good (5 points) and bad (2 points) levels of health assessment, where the number of women exceeds that of the men by 8.3% and 1.1% respectively.

Regarding the regional indicator of health self-assessment among sexes, as compared to residents from the other cities the men from Batumi stand out 94.3% of whom assess their health as well and very well. From among the women, the highest indicator of a good health condition belongs to Khashurian females (38.9%) and very good - to the women from Kutaisi (46.0%). In must be noted that on the medium level (3 points) self-assessment of health, if we do not take into account the respondents from Batumi (where the women’s indicator is greater than that of the men by nearly 15%), there is not a large difference among genders according to various regions.

Therefore, it can be said that the self-assessing indicators

of the certain cities’ interviewed individuals’ health are heterogeneous. Overall, this determined the medium indicator of the respondents’ health self-assessment to be on the level of four points (more precisely on the level of 3.94 points), which speaks about a good level of their health condition.

In the same manner, health of the respondents can be assessed as good in cities where the indicator of health self-assessment varies from 3.56 (Khashuri) to 3.97 (Kutaisi). The medium point of self-assessment turned out to be equal in Tbilisi and Batumi (3.94-3.94). Nearly third of the interviewed individuals (32.8%) suffered from this or that chronic disease (compared to the men the indicator was somewhat higher among the women 34.7% and 30.1% respectively). Fortunately, others did not manifest these kinds of symptoms. In this respect, the respondents from Batumi deemed themselves to be the healthiest – only 22% of them declared that they did not suffer from any kind of chronic illness. This indicator was approximately 1.5 times lower than the average figure of the capital (33%) and 2.3 times lower than the figure of Khashuri (50%).

Social upheavals always cause theories of conspiracy to come into existence (Black 2011). Hence, the same cannot be excluded in the case of the coronavirus pandemic. Our research confirmed D. Black’s words. During an in-depth interview the respondents’ fear toward the new coronavirus pandemic could be felt. The reasons for this were the gossips spread in mass media, as a result of unverified information, utterances of famous people (Bill Gates, etc.) which resembled the theories of conspiracy, conflicting information con-

Table 2. The level of the coronavirus threat perception, according to the respondents’ aggregate groups and certain Georgian cities (%)

		Tbilisi	Kutaisi	Khashuri	Batumi	Total
Below 21 years of age	Extremely serious	25.0	27.0		47.0	29.0
	Less serious	21.0	27.0		7.0	20.0
	Serious	51.0	7.0		40.0	43.0
	Not serious	3.0	40.0		7.0	9.0
	Total	100.0	100.0		100.0	100.0
Between 21 and 60 years of age	Extremely serious	32.0	25.0	39.0	39.0	31.0
	Less serious	17.0	24.0	26.0	13.0	20.0
	Serious	45.0	32.0	23.0	45.0	38.0
	Not serious	6.0	20.0	13.0	3.0	11.0
	Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
60 and above years of age	Extremely serious	69.0	48.0	47.0	0.0	56.0
	Less serious	4.0	18.0	16.0	0.0	11.0
	Serious	25.0	27.0	21.0	100.0	28.0
	Not serious	2.0	6.0	16.0	0.0	6.0
	Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
All of the interviewed individuals	Extremely serious	37.0	30.0	42.0	38.0	36.0
	Less serious	16.0	23.0	22.0	10.0	18.0
	Serious	43.0	28.0	22.0	48.0	37.0
	Not serious	4.0	19.0	14.0	4.0	10.0
	Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Table 3. Populations' attitude toward the infectionists' recommendations according to certain cities

Fulfils infectionists' recommendations		Extremely serious	Less serious	Serious	Not serious
Constantly or frequently	Tbilisi	39.1	13.9	44.5	2.5
	Kutaisi	41.0	19.0	33.0	7.0
	Khashuri	47.5	17.5	25.0	10.0
	Batumi	41.3	10.9	45.7	2.2
Rarely or do not fulfil	Tbilisi	0.0	54.5	0.0	45.5
	Kutaisi	6.7	31.1	17.8	44.4
	Khashuri	20.0	40.0	10.0	30.0
	Batumi	0.0	0.0	75.0	25.0

cerning the coronavirus often provided by the World Health Organization and other international organizations, ongoing recriminations between the US and China with regard to the spread of the virus in the world, etc.

As a consequence of all the afore-mentioned, world population became confused. One part of it believed in the existence of the pandemic and the threat it entailed, while the other part denied not only the menace of the pandemic, but also its very existence.

As we have already noted, the information with regard to the coronavirus delivered to a population substantially determines the perception of the virus's threat. The population is basically knowledgeable in terms of the symptoms of the Covid-19. Among the interviewed people 91.7% think that they know about the coronavirus symptoms and only 8.3% do not feel to possess relevant knowledge and information. In this regard, the women are better informed than the men about the symptoms of the virus. Among the women the share of those who are not informed about the virus's symptoms was 2.1 times lower compared to the same indicator in the case of the men (5.6% and 12.0% respectively).

The respondents living in Batumi were the most aware of the symptoms of the coronavirus (100%), those residing in Khashuri were the least informed (84.0%). In this latter city the number of those individuals who did not possess data connected to the virus's symptoms almost twice exceeds the average indicator in the country (16.0% and 8.4% respectively).

An absolute majority of the respondents (92.1%) reported to systematically read the data concerning the number of the infected, recovered and deceased. In spite of this, only 3/5 of the interviewed people acknowledge to have fear toward the Covid-19 (60.8%), whereas 17.8% of them think that the information about the virus is exaggerated and thus, are not afraid of it. In addition, more than 1/5 of respondents (21.5%) believe that they are not afraid of the virus because they consider themselves absolutely healthy.

The level and quality of awareness is reflected in the perception of the threat of the pandemic. From among the interviewed respondents 9/10 think that the danger of the virus is serious and real in Georgia. Amid those people, 35.8% suppose that the threat is extremely serious and only 9.5% reckon that it is not serious. It is also important to note that the fear of the coronavirus among the people with a chron-

ic disease is 1.7 times higher than among those who do not suffer from any such disease (84.6% and 49.1% respectively).

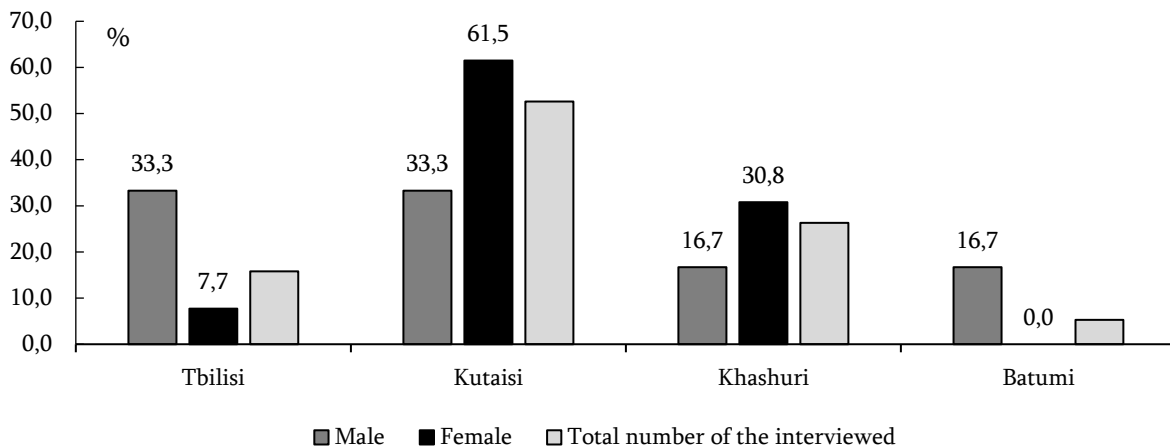
From among the women respondents 77.5% think that the coronavirus threat is serious or extremely serious; as opposed to them, the same attitude among the males was noticed in only 66.0%. Only 22.5% of the females and 34.0% of the males insist on the less seriousness or unseriousness of the threat. As we can observe, the perception level of the pandemic is heterogeneous among genders. The same can be asserted about the respondents' age and regions, which is displayed in the second table.

The perception of the pandemic threat is radically different between the young and elderly respondents. If the 72.0% of the youth aged below 21 perceive the pandemic as extremely serious (29.0%) and serious (43.0%), the same figure among the elderly amounts to 84.0%, more than half (56.0%) of them regard it as extremely serious and 28.9% as serious. Against the background of this, as compared to both age groups, the respondents aged 21-60 show the lower figure of the perception of the pandemic threat (69.9%). Among the people in this latter age group 31.0% see the pandemic as extremely serious and 38.0% as serious. If the high figure of the perception of the pandemic among the elderly individuals is caused by the fact that people aged above 60 face a greater risk of becoming infected with the virus, it is hard to explain the reason behind why 29.0% of the youth aged under 21, and 31.0% of those aged between 21-60 think that the threat is less serious or not serious. Under the general circumstances of the pandemic an unserious attitude of the 60% of the population toward the coronavirus compels us to stop and think. The above-mentioned is exactly the main reason why the number of the infected people rose quickly in Georgia during the period after the research (from November 2020 to May 2021).

Interviewing the population unequivocally confirmed a high correlation between the perception of the threat of the Covid-19 and the levels of observance of the infectionists' recommendations. Those individuals, who regarded the virus as extremely serious, 97.2% of them, fulfilled the medics' recommendations, while among those who deemed the threat to be unserious, only 38.3% fulfilled the mentioned recommendations.

In this respect it is interesting to see what kind of situa-

Figure 2. The level of disregarding the infectionists’ recommendations by the population according to sexes and cities (%)

tion we have according to the selected cities, shown in Table 3. Looking at the table it becomes clear that in terms of those respondents who perceive the coronavirus threat seriously (among them extremely seriously) and consequently, constantly or often fulfill the recommendations of infectionists, we observe a better situation in Batumi (87.0%) and Tbilisi (83.6%). However, this figure can be deemed to be satisfactory in Kutaisi and Khashuri, where nearly 2/3 of the respondents take into account the infectionists’ recommendations. With regard to “doubting Thomases”, 27.5% of the Khashurians and 26.0% of the Kutaisians still observe these recommendations. The same figure is substantially lower in Tbilisi (16.4%) and Batumi (13.1%).

It is noteworthy that from among that portion of the respondents who look at the pandemic less seriously or unseriously, an absolute majority of the people from Tbilisi and 25% of those from Batumi do not fulfil the given recommendations. Despite the fact that they perceive the coronavirus threat to be serious, in contrast to the individuals from Tbilisi and Batumi, 24.5% of the Kutaisians and 30.0% of the Khashurians do not observe the recommendations. From among the “doubting Thomases” of these two cities 75.5% of the Kutaisians and 70.0% of the Khashurians do not observe the mentioned recommendations.

Studying the issue in certain cities, according to the respondents’ sexes manifested that an equal number of the women in Tbilisi and Kutaisi (33.3%) do not take into account

the medics’ recommendations. The level of disregard of the recommendations is equal among the women from Khashuri and Batumi (16.7%) as well, however, their figure is twice less than the level of disregard of the recommendations among the interviewed women from Tbilisi and Kutaisi. As regards the level of disregard of the infectionists’ recommendations by the men, except from those living in Kutaisi and Khashuri, the same figure of the men in the rest of the two cities significantly lags behind the corresponding figure of the women, and the men in Batumi do not observe the recommendations at all. Under these circumstances, the levels of disregard of the recommendations by the men in Kutaisi and Khashuri, despite their dissimilar figures, exceeds nearly twice the level of the women residing in the same cities.

The sincerity of the respondents (especially Kutaisian men) is confirmed by the fact that, despite realizing the necessity of fulfilling the medics’ recommendations in order to fight against the Covid-19 by an absolute majority of the respondents, they still did not adhere to them or fulfilled them less. With regard to observing the medical-hygienic recommendations, the women interviewees displayed much more responsibility and discipline compared to their male counterparts. From among the women only 9.1% did not observe the recommendations at all or did so rarely and the same figure for the men was 20.8% (on average – 14.1%).

The in-depth interview also confirmed the negative consequences of ignoring the medics’ recommendations. Name-

Figure 3. The level of disregard of the infectionists’ recommendations by the population

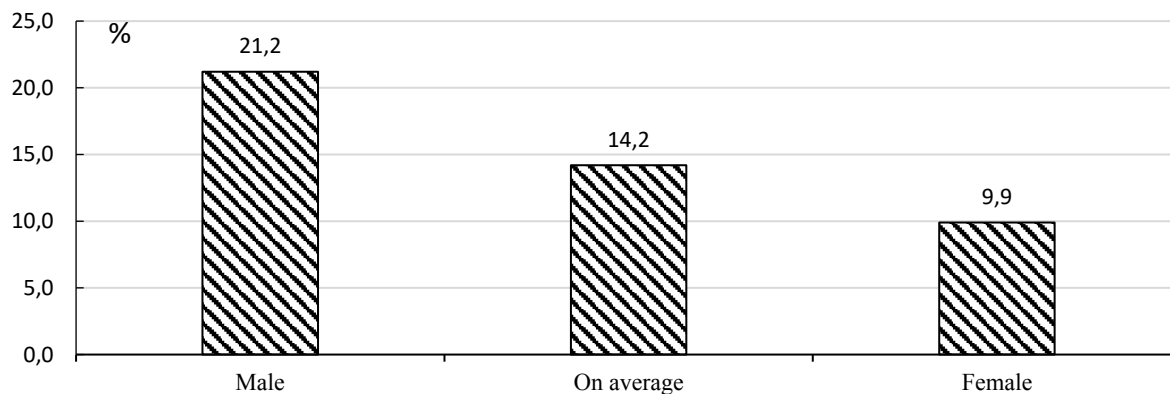

Table 4. Subsidization of the communal expenses of the households is deemed to be the most successful measure (Percentage from the total number of the respondents)

	Georgia	Tbilisi	Kutaisi	Batumi	Khashuri
Percentage	90.2	96.1	84.6	97.1	75.0

ly, among the respondents' relatives (family member, relative, and acquaintance) those who did not observe the recommendations faced 5 times more occurrences of infection than those who did observe the medics' recommendations.

It is true that the absolute majority of the interviewed people reckon that they fulfill the recommendations given by the infectionists (96.2%), however, only half of them do so constantly, which must also be included as one of the important conditions for spreading the virus. Additionally, the share of those respondents who constantly fulfil the mentioned recommendations among those who suffer from a chronic illness is 1.7 times higher than among those individuals who are not inflicted by the chronic illness (64% and 38%, respectively; on average – 46%). In this regard to the women take more responsibility for observing the doctors' recommendations than their male counterparts. Among the female respondents the level of disregarding the recommendations is 2.1 times lower than the analogous figure of the males.

Among the number of recommendations coming from doctors the respondents most of all (frequently) pay heed to the advice of wearing a mask in the closed space and areas of public hangout (approximately 46.8%); recommendations that are least observed include curbing mass gatherings, social distancing (10.2%) and spraying one's hands with an anti-septic liquid (12.6%).

We can conclude that an undesirable self-caring behavior of the population established under the conditions of Covid-19 has significantly contributed to the rise of the cases of the coronavirus infection and subsequent instances of death during the period after the research (since November 2020 until today).

Despite the important anti-pandemic measures undertaken by the government (lockdown, preventing sport and cultural events and banquets, inoculation, restricting the work of public transportation, etc.), it was exactly the incor-

rect self-caring behavior of the population that determined the third wave of the pandemic in April-May of 2021.

Among the respondents 41.5% think that the measures, implemented by the Georgian government in order to overcome the losses incurred as a result of the pandemic, were adequate to the scales of the loss. At the same time, only 5.9% of the respondents reckon that the mentioned measures exceed the scales of the loss. This latter figure is 6 times lower than the number of those in whose opinion the government measures substantially lag behind the scales of the loss. Moreover, almost half of those respondents who think that the measures undertaken by the government were adequate to the scales of the loss also view the Covid-19 threat as serious and the figure of that contingent for whom the virus does not pose a serious threat (or any kind of threat, for that matter) is only 21.5%.

According to the 76.7% of the respondents, the most successful step of the Georgian government in alleviating the losses to the country's economy caused by the coronavirus and among its anti-crisis measures was subsidizing the communal expenses of households.

Furthermore, the level of positive assessment is in high correlation with the urbanization level of the respondent's center of population. Taking into account the mentioned circumstance, the level of positive assessment of the communal expenses is especially high in modern Tbilisi and Batumi which are loaded urban-wise and in less loaded Khashuri (table 4).

The second place was occupied by the program under the auspices of which the government gave 200-GEL aid to the children aged below 17 (69.4%), and the third – monetary assistance provided for the unemployed (51.4%). In as much as the respondents could name several successfully implemented measures, the sum of such measures amounted to a number higher than 100 percent.

Economic crisis caused by the coronavirus did some damage to the 76.1% of the interviewed individuals; only every fourth household survived losses. According to the population centers, the highest level of damage was confirmed in Kutaisi (more than 9/10 of the respondents), the lowest – in Batumi (44.0%).

It must be noted that more than a quarter of the respondents lost a job due to the Covid-19 (27.2%), however, the

Figure 4. The most successful measures (From the total number of the respondents)

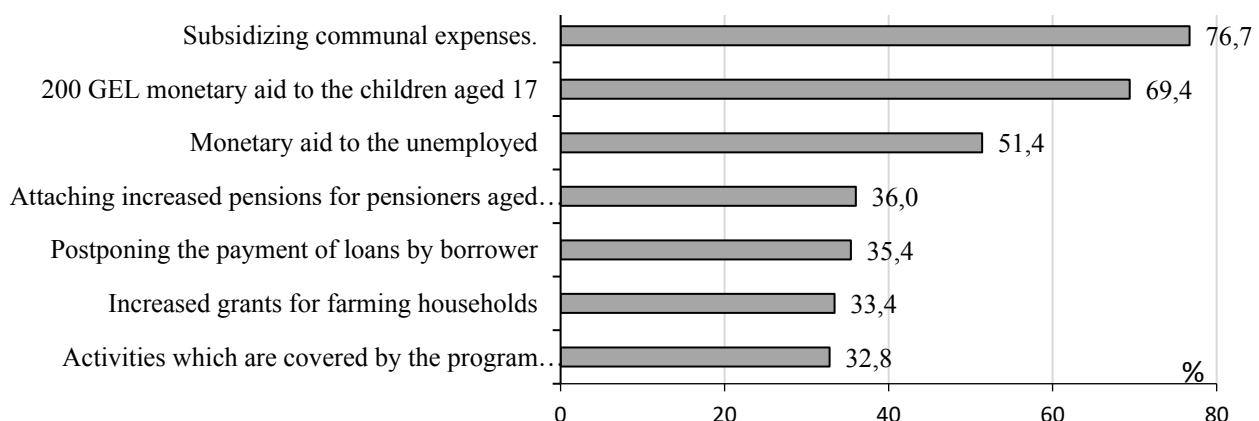
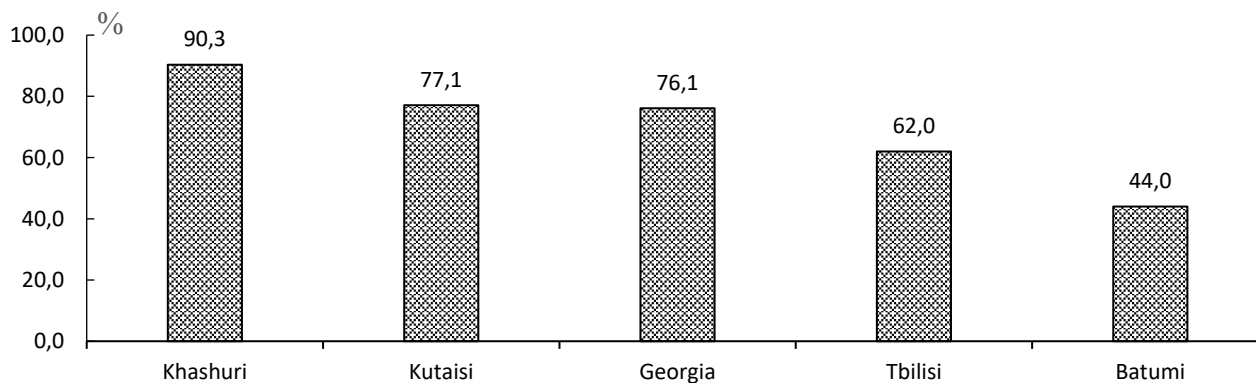

Figure 5. The share of the respondents who faced damages from the economic crisis caused by the coronavirus in the total number of the interviewed individuals

number of those people who did not lose the job but had to move to a part-time labor or receive a lower salary hourly is nearly twice as much (53.4%).

A fairly large number of the population (30.4%) could not pinpoint the time when their family’s income would arrive at the pre-crisis 2019 level. From among the interviewed individuals 17% think that not even two years will be sufficient for their income to reach the pre-crisis level, and 17.4% reckon that their family’s income will never reach the 2019 level ever. In this respect, the respondents from Batumi are the most optimistic (44% of them think that their family’s economic situation will arrive at the pre-crisis level in less than 1 year; for comparison – on average, only 19.4% think so in the whole country). The most pessimistic attitude was noticed among the Khashurians, where the share of the respondents who have a pessimistic disposition and are left in an uncertain situation is the highest (figure 6).

The interview has revealed one more important trend: the better the respondent’s health condition the more optimistic is the assessment of the economic perspective of their own household. For instance, among those respondents who assessed their health with five points (using the 5-point assessment system) the assumption that the deteriorated economic situation of their households caused by the crisis will return to the pre-crisis 2019 level exceeds 4 times the analogous prognosis of those individuals who assessed their health condition with three points (table 5).

Furthermore, despite the perception of the Covid-19 threat by the respondents, the economic crisis caused by the pandemic influenced three out of every four people equally negatively. In spite of their age, the economic situation of these respondents deteriorated because of the coronavirus. On top of that, those families which had a direct or indirect contact with the infected individuals experienced, to a certain degree, higher losses brought about by the crisis than those families that did not have the same kind of contact with the infected (85% and 72.9% respectively; on average – 76.1%).

Sex, age and regional structure of the Georgian population were taken into consideration during the interview. This makes the received data quite objective and representative.

The individuals who had a direct or indirect contact with the infected people observe the infectionists’ recommendations considerably more. The indicator of observing the recommendations among those people who had contact with the infected is nearly 1.5 times greater than the same indicator of that contingent who did not have any kind of contact whatsoever with the infected (60.9% and 41.6% respectively).

The above-mentioned research not only provides us with firm and unbiased information regarding the spread of the coronavirus, the quality of the population’s perception of the threats coming from the virus and their reaction, but it also has a practical value for the government in formulating and increasing effectiveness of anti-pandemic and anti-crisis packet of measures.

Figure 6. In the respondents’ opinion, their family’s income at the level of the pre-crisis 2019 period

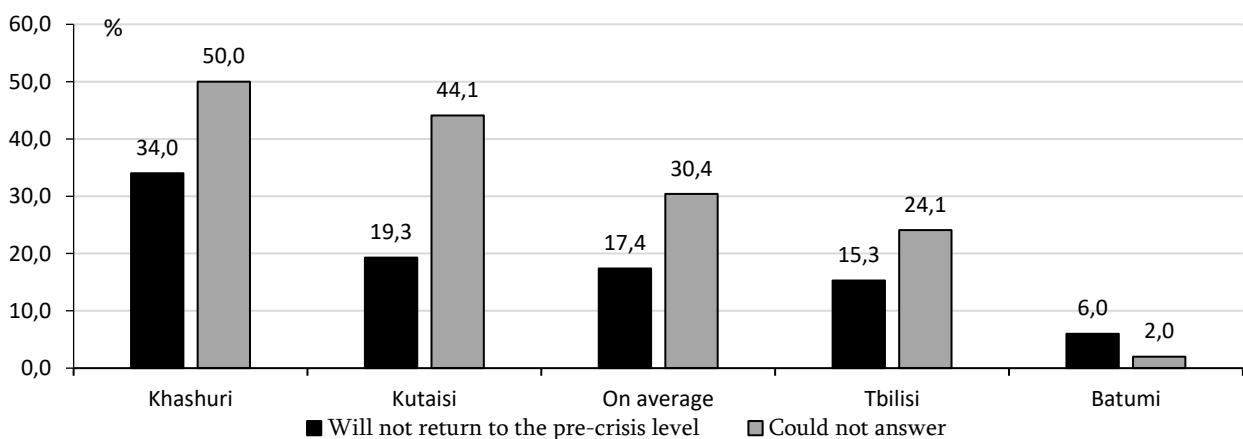

Table 5. The economic condition of the households will arrive at the pre-crisis 2019 level (%)

	Within the nearest 6 months	Will not return to the pre-crisis condition
Assess their health with a 5-point system		
- 3 points	11.1	29.1
- 5 points	41.7	27.9

CONCLUSION

Despite the fact that the pandemic is still raging and the medics and epidemiologists have already announced the “fourth wave” in autumn, we can still draw some conclusions:

Firstly, the period between the waves is approximately 3-4 months, during which time the quantity of the cases in terms of the infected and deceased stays at the stable level;

Secondly, each wave in Georgia was specific when its negative effect had varying dimensions from the medical and economic standpoints. During the first wave of the pandemic the economy of the country suffered the most, while the second wave damaged the sphere of healthcare and the third impacted, more or less, the both fields. For example, in May 2021 the average round the clock amount of the infected people increased 3.5 times compared to March, whereas the number of the deceased increased 2.5 times. “In exchange”, the mentioned period brought about the revival of the economy and an unprecedented growth of export.

Thirdly, the “third wave” (and subsequent “waves”) will/can not have the same negative power as the previous ones because the country has successfully implemented and is carrying out the general inoculation process of its population.

Fourthly, in spite of the fact that the women are more cautious and disciplined in terms of the coronavirus, they have a substantially higher incidence rate than the men. Namely, from among the total number of the infected in 2020, 57% were women and 43% – men.

Fifth, 2528 people died from the coronavirus in Georgia in 2020 which is 5.0% of the total number of deaths that year and only 1.1% of the people ill and dead from the Covid-19².

We must locate the main reason for the rapid growth of the cases of infection in Georgia during the period after the research (from November 2020 to May 2021) in quite a high number of those people who adopt a puerile and unserious attitude toward the Covid-19 (39.3% of the respondents).

The research has confirmed that no less than 9 individuals have a direct and indirect contact with a single infected person. This must be deemed to be one of the important factors for spreading the virus. Therefore, along with the efforts of the medical personnel, citizens’ responsibility and observance of preventive measures have to play a significant role in fighting against the pandemic. Massive inoculation and observing preventive and hygienic measures are among those basic devices which determine the final strategy of victory over the Covid-19.

² For comparison: lethality figures of the Covid-19 in some other countries, according to the December 31, 2020 data amounted to: in Mexico – 8.82%, in China – 5.32%, in Australia – 3.20%, in Sweden – 2.03%, in Armenia – 1.77%, in the USA – 1.73%, in Azerbaijan – 1.41%, in Turkey – 0.95% (one year with the Covid-19. 2021: 27)

REFERENCES:

- A sociological research of the Iliia State University’s Institute of Demography and Sociology - About the impact of the coronavirus pandemic on the social-economic situation of Georgian population in connection with awareness and self-preservative behavior. October, 2020.
- Abesadze, R.**, (2020). Globalization and economic problems of the pandemic. *J. “Economics and Business”*. № 2:31-36. (In Georgian).
- Archvadze, J.**, (2020). Global changes associated with the coronavirus pandemic (political-economic aspect). Tbilisi, “*Mtsignobari*”. (In Georgian).
- Beck, U.**, (2000). What is globalization? *Cambridge, England: Polity Press*,
- Bedianashvili, G., Maglakelidze, A.** (2021). The Digital Economy and Business in the Conditions of Pandemic. *The materials of the International Scientific Conference: Social Sciences for Regional Development 2020*. Part III. Issues of Economics: 26-37.
- Black, D.**, (2011). Moral time. *Oxford University Press, USA*.
- Capriano, R. M.**, (2020). Sociologist explains how coronavirus might change the world around us. <https://phys.org/news/2020-04-sociologist-coronavirus-world.html>.

- Charaia, V.**, (2020). Coronomics – a threat or an opportunity?! *“Economics and Business”*. № 2:68-71. (In Georgian).
- Cohan, D. J.**, (2020). Sociology of the virus assignment.
- Fitzpatrick, K.**, (2020). Survey shows regions of elevated food insecurity due to COVID-19 pandemic. <https://news.uark.edu/articles/52820/survey-shows-regions-of-elevated-food-insecurity-due-to-covid-19-pandemic>.
- Gigerenzer, G.**, (2020). Why What Does Not Kill Us Makes Us Panic”. *Project Syndicate*, 2020, March 12. www.project-syndicate.org/commentary/greater-risk-literacy-can-reduce-coronavirus-fear-by-gerd-gigerenzer-2020-03.
- Gomelauri, N.**, (2020). Georgia in the third period of epidemiologic transition. Proceedings of Materials of International Scientific Conference. Current Economy, Economic Science and Pandemic Problems of Economy: The Challenges and Ways of Finding Solution:172-177. (In Georgian).
- Grmek, M.D.**, (1994). *Las maladies a l’aube de la civilization occidentale*. Paris.
- Jibuti, M.**, (2020). Viral variations of politeconomy. *“Economics and Business”*. № 2:37-43. (In Georgian).
- Mekvabishvili, E.**, (2020). The impact of the global Coronomic crisis on the Georgian economy (instead of preface). *“Economics and Business”*. № 2:9-13. (In Georgian).
- Omran, A. R.**, (1971). The Epidemiologic Transition. A Theory of the Epidemiology of Population Change. *“The Milbank Memorial Fund Quarterly,”* Vol. 49 (4):355-391, New-York.
- One year with COVID-19. *The report of the National Center for Disease Control and Public Health*. 5th edition. 2021:27.
- Papava, V.**, (2020). Coronomic Crisis: When The Economy Is A hostage To Medicine. *Eurasia Review. Journal of Analysis and News, March 29*, <https://www.eurasiareview.com/29032020>
- Papava, V.**, (2020). Coronomics and essentially new economic crisis. *J. “Economics and Business”*. № 2:13-16. (In Georgian).
- Papava, V.**, Charaia V. (2020). The Coronomic Crisis and Some Challenges for the Georgian Economy. № 136. *GFSIS. Opinion papers*. <https://www.gfsis.org/publications/opinion-papers>
- Prince Kennex R. Aldama. Using sociology to make sense of the coronavirus pandemic. <https://www.rappler.com/views/imho/255954>
- Sulaberidze, A.**, (2020). Pandemology – the newest field of science?! *Institute of Demography and Sociology Ilia State University. collection of works “problems of demography and sociology”*:135-150. (In Georgian).
- Sulaberidze, A.**, (2021). On Formation and Development of Pandemology as an Interdisciplinary Branch of Science. *“Economics and business”*. № 1.
- Tsuladze, G. and Sulaberidze, A.**, (2015). Fundamentals of demography. *Textbook Ilia State University Press*:62. (In Georgian).
- Tvalchrelidze, A. and Silagadze, A.**, (2020). COVID-19 The impact of the COVID-19 Coronavirus pandemic on the price of crude oil, preliminary statistical analysis. *Economics and Business”*. № 2:2-89. (In Georgian).

JEL Classification: P20, E63, E60, O11, O57

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.004>

SOME ASPECTS OF MACROECONOMIC STABILITY AND TRANSFORMATION (EXAMPLE OF POLAND AND GEORGIA)

GRAŻYNA KARMOWSKA

Associate Professor

West Pomeranian University of Technology in Szczecin, Poland

grazyna.karmowska@zut.edu.pl

NINO MIKIASHVILI

Associate Professor

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia,

nino.mikiashvili@tsu.ge

Abstract. The most distinctive shifts in the economic system began at the end of the last century, in the form of economic formation transformation, one of the most important political and economic processes. This process affected certain group of countries, which had to transform into the market economy. Thus, there was an inevitable necessity to adjust the macroeconomic policy and regulation. This paper aims to describe and analyze the difficulties, problems and challenges that occurred during the last years. We will try to focus on issues of macroeconomic stability and the role of a government in the sustainable development of the country for example Poland and Georgia. The paper highlights the importance of stability of the economy for Poland and Georgia. The paper describes the current economic situation and its short-term perspectives by using the Economic Discomfort Index and uses the Rule of Law Index to identify the degree of realization of the state functions to develop the legislative base, improve the competitive environment, etc. The aspects of macroeconomic stability and transformation are considered on the example of the economics of Poland and Georgia, with the former one being and the latter making efforts to become the EU member.

KEYWORDS: TRANSITIONAL ECONOMIES, MACROECONOMIC STABILIZATION, MACROECONOMIC POLICY, ECONOMIC DEVELOPMENT, COMPARATIVE STUDIES OF COUNTRIES, EDI.

For citation: Karmowska G., Mikiashvili N. (2021). Some Aspects of Macroeconomic Stability and Transformation (Example of Poland and Georgia). *Globalization and Business*, №11, 35-42. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.004>

INTRODUCTION

The last decades featured significant changes in the world economy. Besides the economic aspects, political, social, ecological and other factors are getting more active, which modifies the traditional perspectives. The most distinctive shifts in the economic system began at the end of the last century, in the form of post-communist transformation, one of the most important political and economic processes. The process affected certain group of countries, which had to transform their economies. There was an inevitable necessity to adjust the existing institutions.

There was no exact prescription for the economic transformation, from command economy towards market-based one, at the initial period of transition, nor exists such formula even in modern economics (Papava, V. 2003). Therefore, mistakes were made by the countries themselves and by inter-

national organizations as well. International monetary institutions were helping post-socialist countries in various forms, such as financial resources, technical assistance and recommendations (Berend, T. I. (2009). The support of the international institutions was very important since without their assist the post-socialist countries themselves had neither the resources nor the experience to implement drastic reforms and transform into the market economy (Papava, V. 2013). Thus, the international organizations have an important role in the process of transformation, in the establishment of the market-based institutions and in organizing the basis for the economic development of these countries.

The countries with better initial conditions and a more aggressive approach to reforms achieved stabilization more quickly. A clear example is Poland, which, despite being closely integrated with the socialist economic countries, owing to its state attributes (national currency is a sufficient example

of this) could complete the process of transformation more quickly and became a full member of the EU economic system (Sachs, J. (1993).

The lack of state attributes of an independent state, military opposition and rude violations of the law supremacy principle rather prolonged the process of economic and political transformation of Georgia (Wheatley, J. (2017). consequently, the time to use to realize swift and efficient reforms was 'lost'. Due to miserable historical twists and turns, Georgia is still preparing to become a part of the EU, while Poland, side by side with other post-socialist countries, has been an EU member since 2004.

Also, it must be emphasized, that there are no specific and generally accepted criteria, by which it is possible to determine whether the transformation process is already completed or not. Becoming a member of the European Union is considered to be one of the criteria. If the EU decides that the economy of the country, which is in the process of transition, is ready to be a Union member, it most likely means that the transition has completed and the economy of the country operates according to the market principles. Poland has gone through this process, and Georgia must go through it.

The process of reforming was also influenced by non-economical factors, such as the level of sociopolitical development in the society, the experience accumulated by the State, national mentality, leadership, etc.

Poland and Georgia were overburdened with the whole complexity of the transformation process and suffered from the shocks of the economic and political systems. The most pressing challenge was creating a competitive economy. Creating, maintaining and developing a competitive economy has been, is and will be the most important issue for countries (Kolodko, G.W. 2019). The absence of large internal resources and savings is due to foreign dependent investments. It must be emphasized, that getting interested from investors of a large scale, requires relevant legislation, modern infrastructure, a steady macroeconomic environment and assurance of political safety. In this regard, especially Poland and also Georgia has made significant progress (Mikiashvili, N. & Karmowska G. 2019).

The process of European integration became more active during the 1990s, and as a result of strengthening and deepen partnership, several of the post-communist countries were accepted in EU as the members (Poland, Czech Republic, Lithuania, Latvia, Slovakia, Hungary, Estonia and Slovenia), followed by Bulgaria and Romania (2007) and Croatia (2013). These countries have advanced and completed the transformation process, while in other countries, including Georgia, this process was relatively delayed. Georgia was overburdened with the whole complexity of the transformation process and suffered from the shocks of the economic and political systems (Papava, V. 2016).

However, it should be noted, that despite relatively high rates of economic growth, the model of economic development in Georgia is rather a consumer model, than an innovative and productive model.

There have been attempts to normalize the economics and make it less dependent on import, stimulate novelties,

etc., but the years pass and no essential positive outcomes are seen in this regard. The development of the real sector of the economy is one of the most crucial factors for ensuring macroeconomic stability. As for the economy of Poland, it is advanced in this respect as evidenced by relevant macroeconomic and international indices (Karmowska, G & Mikiashvili, N. 2020). A country striving for sustainable development and increased competitiveness must formulate a social and economic development plan based on the following principles: ensuring rapid and efficient economic growth, which is oriented towards the development of the real sector of the economy; pursuing economic policy, that stimulates inclusive economic growth; and ensuring ecological safety and sustainability, and rational usage of natural resources.

METHODOLOGY AND DATA COLLECTION

The methodological basis of the writing of the article became the general scientific methods of cognition (dialectics, analysis, synthesis, systemic, analogy, historicism, system analysis). The data used for analysis was taken from the websites of the official, non-governmental and international organizations. The mathematical and econometric apparatus was used to identify and describe interrelations between various indicators.

The main focus of the research process was on two indices. These are the Economic Discomfort Index and Rule of Law Index. The Economic Discomfort index helps determine how the average citizen is doing economically, while the Rule of Law Index allows describing the legal and political environment that predominantly determines a country's stability and attractiveness. One of the components of EDI is the focus on unemployment levels. Diagrams are constructed and regression models for economic analysis and forecasting are recorded. Various scientific articles, legislative acts, reports of the international organizations and other works have been studied in the process of writing this paper.

"SHOCK THERAPY" IN POLAND AND GEORGIA

In 1991, after collapsing the communist regime, Poland was one of the first countries, where the process of transition into the market economy has started with the method of "Shock Therapy". The "Shock Therapy", also termed Balcerowicz Plan, was a method for rapidly transitioning from an economy based on state ownership and central planning, to a capitalist market economy. Poland was followed by Russia, in the January of 1992 Russia began to realize "Shock Therapy", and one month later realization of the Russian version of the Balcerowicz Plan began in Georgia as well. It should be mentioned, that the impact of Polish experience and Polish economists on the executed (and not accomplished) economic reforms in independent Georgia is significantly large.

The Balcerowicz Plan could not be executed in Georgia, because for several objective and subjective reasons. The execution of the "Shock Therapy" requires consistent use of the

Monetary and Fiscal institutions. In the case of the absence of these institutes, the method of "Shock Therapy" can't be used fully, and every attempt is doomed to failure. This thesis can be proved with Georgian experience.

Famous Georgian economist, Vladimer Papava has studied the transformation period thoroughly. In his book "Macroeconomics of Post-Communist Transformation" (Papava, V. 2005) he has analyzed each paragraph of the Balcerowicz Plan and the possibilities and difficulties of implementation of this plan in Georgia. We will try to formulate the main problems that Georgia has encountered at the beginning of the transformation process. First, we will discuss the example of Poland.

During the initial stage of "Shock Therapy", the following measures have been executed simultaneously in Poland:

1. Deliberate encourage of the inflation processes to achieve equilibrium on the market;
2. "Strict" restriction of the population incomes;
3. Significant increase of the interest rates, reduction of the quantity of money in circulation (saving incentives);
4. Reduction of budget expenditures, at the expense of reducing capital investments and subsidies for the unprofitable enterprises;
5. Emission of the government bonds to cover the deficit of the state budget;
6. Regulation and unification of the tax system;
7. Introduction of the unified exchange rate of Zloty to US Dollar, provision of conversion of Zloty on the internal market;
8. Introduction of new customs duty to restrict the import and stimulate the export;
9. Provision of the public assistance within the actual capability of the government;
10. Elimination of the monopolistic structures and rejection of administrative interference in business activities by the state.

It should also be noted that according to most economists, Balcerowicz "shock therapy" was justified in Poland and the country was able to transform rapidly.

After reviewing the original Balcerowicz Plan we can analyze to what extent it was adopted in Georgia. We will discuss each direction of the "Shock Therapy" separately:

1. To achieve the market equilibrium, the regulated prices on goods and services in Georgia have significantly increased, only in 1991 CPI was 180%, and for 1992 this index increased up to 25 times. It can be said, that the first paragraph of the Balcerowicz Plan was carried out in Georgia.
2. Despite the fact, that there was not taken any harsh regulatory measure in Georgia (as it was carried out in Poland) that would restrict the growth of the wage fund, the increase of salaries and social assistance had been evidently behind the price growth. Therefore, it can be considered that the second paragraph of the Balcerowicz Plan more or less was executed in Georgia.
3. In 1991-92 Georgia had not had its monetary system (there were circulating Rubles of the dissolved Soviet Union and newly introduces Russian Rubles), thus Georgia couldn't restrict the quantity of money in circulation by increasing

interest rate. Georgia had managed to accumulate some amount of money on deposits with the condition of doubling the funds, but in the second half of 1992 due to complications of bringing cash from Russia (Russia had remained the money issuer), the money accumulated on deposits had been used to pay salaries and pensions. Thus, the execution of the third paragraph was a failure.

4. In 1992 the share of the state capital investments in the state budget had not declined, while the volume of the donations had increased up to 5 times. The fourth paragraph was not fulfilled as well.

5. Government bonds practically had not been used as the instrument to cover the deficit of the state budget;

6. The regulation of the tax system in Georgia had already begun in the summer of 1991, therefore the sixth paragraph of the "Shock Therapy" can be considered as accomplished.

7. In 1992 Georgia had not had national currency, so it was practically impossible to execute the seventh paragraph.

8. In 1992 unified customs duty had been introduced, the rate of import duty was 2%, and the rate of export duty was 8%. These rates could neither restrict the import nor stimulate the export. So, neither the eighth paragraph was executed.

9. In 1991-92 there had not existed any special assistance programs for low-income families in Georgia, and the social security system did not recognize assistance differentiation according to income levels of the families. Therefore, unfortunately, the ninth paragraph could not be carried out.

10. In 1992 for the first time, Georgia had adopted legislative and governmental decisions about the restriction of monopolistic activities and encouraging the development of the competitive market. As expected, the execution of these decisions within a short period could not be realized comprehensively and on large scale.

Consequently, only 3 paragraphs out of 10 paragraphs of the Balcerowicz Plan, the classical scheme of the "Shock Therapy" for post-communist countries, have been accomplished in Georgia. Could not be executed such important measures as the abolishment of budget subsidies and strict reduction of the quantity of money in circulation.

In the first half of the 1990s, the output decreased significantly, trade linkages and internal economic relations collapsed. Inflation has increased to such an extent, that the regulation of the exchange rate became meaningless. Because of the hyperinflation, the National Bank was trying to adopt a strict monetary policy. The National Bank intended to regulate inflation and provide economic growth and currency stability. This goal was prevented by the fiscal crisis in Georgia and external factors, such as the economic crisis in Russia and other partner countries of the regional organization - The Commonwealth of Independent States (CIS).

In 1998 the economic crisis in CIS countries deepened. In the conditions of strong external shock and deepened internal fiscal crisis the behaviour of the economic agents changed drastically. Changes in behaviour reflected in excessive demand for foreign currency. In 2000 the global financial and economic situation has improved. The reforms,

implemented during the first decade of the transformation process had paid off and after the beginning of the 2000s, the countries achieved macroeconomic stability. And more intensive integration into the global economy increased capital flows to these countries. The foreign direct investments (FDI) had positive subsequent effects, such as new jobs, access to advanced technologies, the appearance of new products and new market segments. Tax privileges and simplified bureaucratic procedures are not enough measures to interest investors of large scale. As the international practice shows, in the case of temporary tax privileges majority of investors leave the country after the expiration of these privileges. Besides, the implemented reforms often were inconsistent and spontaneous. Despite high economic growth in several years, benefits did not reach the majority of the population.

The government can formulate a strategy for socio-economic development, which is based on three main principles: ensuring rapid and efficient economic growth, which is oriented towards the development of the real sector of the economy; pursuing economic policy, that stimulates inclusive economic growth; and ensuring ecological safety and sustainability, and rational usage of natural resources.

The priority of the government is to solve the problems which obstruct the economic policy from achieving its primary goal – inclusive economic growth. After analyzing the Georgian economic conjuncture, some problems were revealed, which hinder economic growth, such as low competitiveness of the private sector, incompetent human resources and limited access to financial resources. In the case of Poland, most of the similar problems have been overcome.

MACROECONOMIC POLICY’S ASPECTS AND SOME GLOBAL WORLD INDEX

Macroeconomic policy has several important goals: economic growth, full employment, economic efficiency, price stability, social peace, balanced and positive balance of pay-

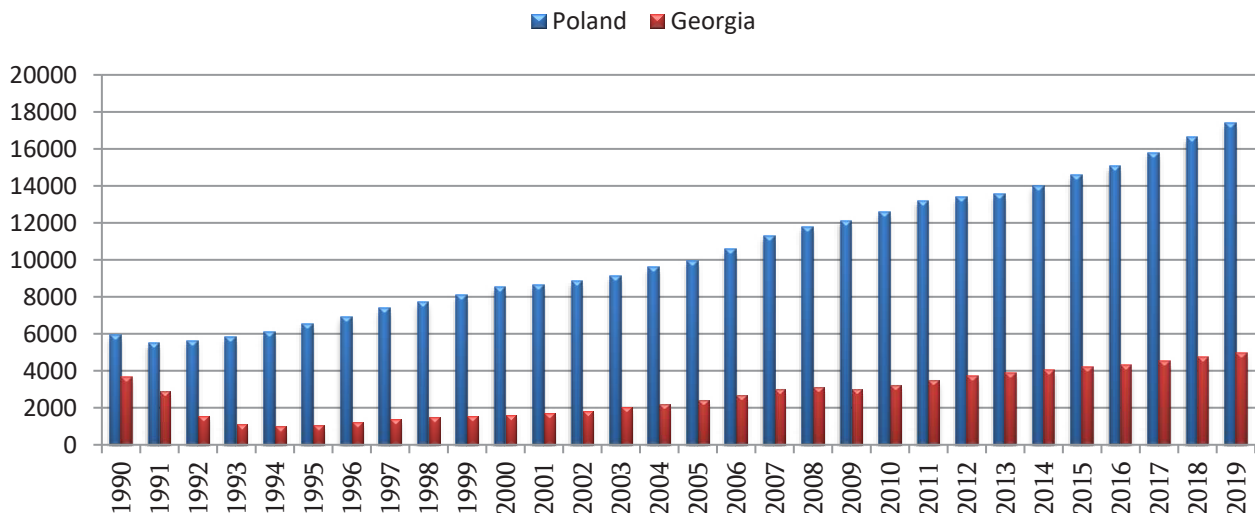
ments and others. As we know economic growth is directly related to the growth of capital, herewith an important issue is the effective use of this capital. Capital growth can be at the expense of investments in both physical and human capital.

One of the most pressing problems Georgia faces is the consumer model of the economy. Unfortunately, economic development policy usually is directed to the stimulation of consumption, not to the growth of productivity. Without a developed real sector it is impossible to achieve an economically strong country with a stable macroeconomic. In the consumption-oriented economy of Georgia import exceeds export more than three times. This imbalance is financed partly by foreign direct investments, partly by revenues from tourism and also from the transfers of Georgian citizens who live abroad. The real sector in Poland is well developed. Therefore, when comparing the volume of production per capita, the contrast is obvious (Chart 1).

For the development of the economy in general, advancement in the process of European integration has a significant meaning. In this regard, Georgia has succeeded. On June 27, 2014, Georgia signed an Association Agreement with the European Union, and one of the most important parts of the agreement is DCFTA – Deep and Comprehensive Free Trade Area. Negotiation processes for DCFTA had begun in 2009. After signing this agreement Georgia has undertaken obligations in various fields, such as intellectual property rights, quality care, sanitary and phytosanitary measures, food safety strategy and the program of approximation of the legislation. The government tries to overcome this obstacle with various measures, such as informing manufacturers about the specific requirements, introducing new regulations and establishing new institutional bodies (Mikiashvili, N. & Chokheli, E. 2013).

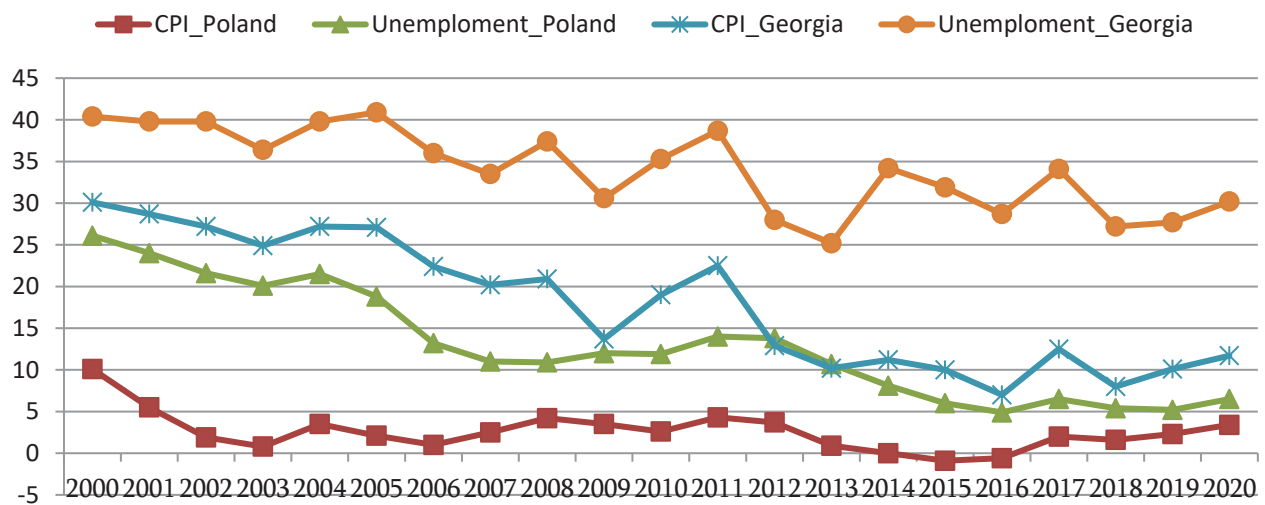
The modern world is inconceivable without deepening interrelations, which is the concomitant process of globalization. That is why the regional aspects of the problem should be highlighted. As for Georgia, EU integration is a fundamental matter for both, domestic and foreign policy.

Chart 1. GDP per capita (constant 2010 US\$) in Poland&Georgia during 1990-2019 years

Source: The World Bank Open Data

Chart 2. CPI & Unemployment Rate of Poland and Georgia (2000-2020).

Source: Author's calculation based on Statistics Poland and The National Statistic Office of Georgia

The intensity of economic transformation and development of Poland and Georgia is reflected in various international rankings and indices. The macroeconomic stability of the country is characterized by the Economic Discomfort Index and the Rule of Law Index. EDI is a combined indicator of the gross level of severity of two macroeconomic problems in the country: unemployment and inflation, their negative impact on the economy and the level of their severity in the country. Rule of Law Index shows the level of economic order, competitive environment and protection of property as well as personal freedom and stability based on the law in the country. As the economic discomfort index is formed with the inflation and unemployment indices, it is better first to describe the trends seen in this regard in the present century in Poland and Georgia.

As already mentioned, the development of a real sector is particularly important for the sustainable and stable development of the economy as evidenced by low inflation and unemployment rates. This is why both indices are low in Poland

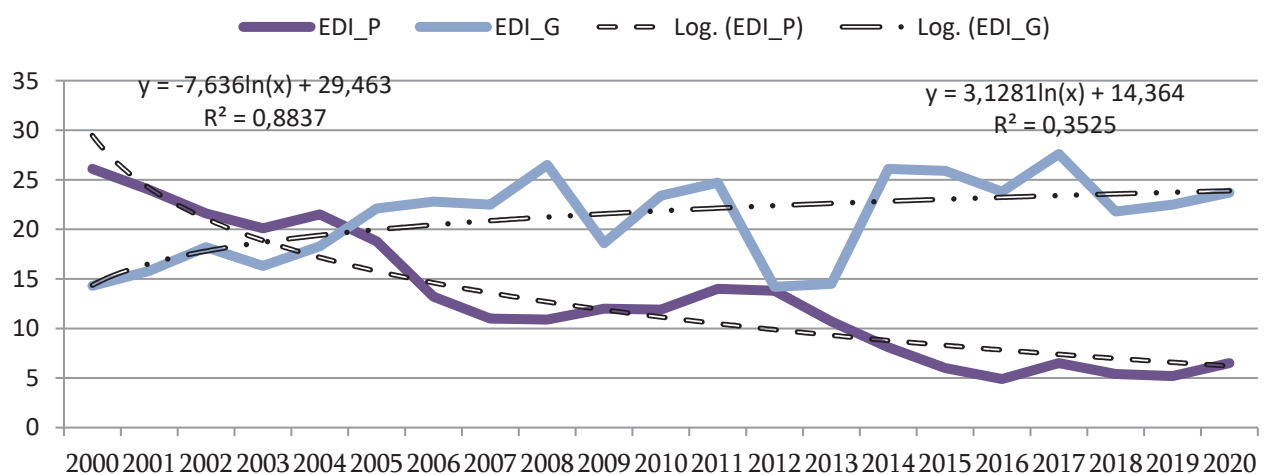
for the two decades in question resulting in a low economic discomfort index. Both rates are higher in Georgia than in Poland, although in this case a significant difference was found when comparing unemployment rates.

Besides, because of the high rate of self-employment in Georgia (as well as in other South Caucasus countries) Philips curve is practically unusable, while in developed countries this curve indicates inverse dependence between inflation and unemployment rate. In Georgia increase in inflation, as a rule, does not impact a reduction in unemployment, and vice versa. In Georgia, Inflation has relatively modest share information of EDI, which is caused mainly by the high rate of unemployment and the prices of imported goods.

Unemployment in Poland is scattered around the natural level, so the curve is relatively smooth and reflects the economic pattern observed in the EU countries.

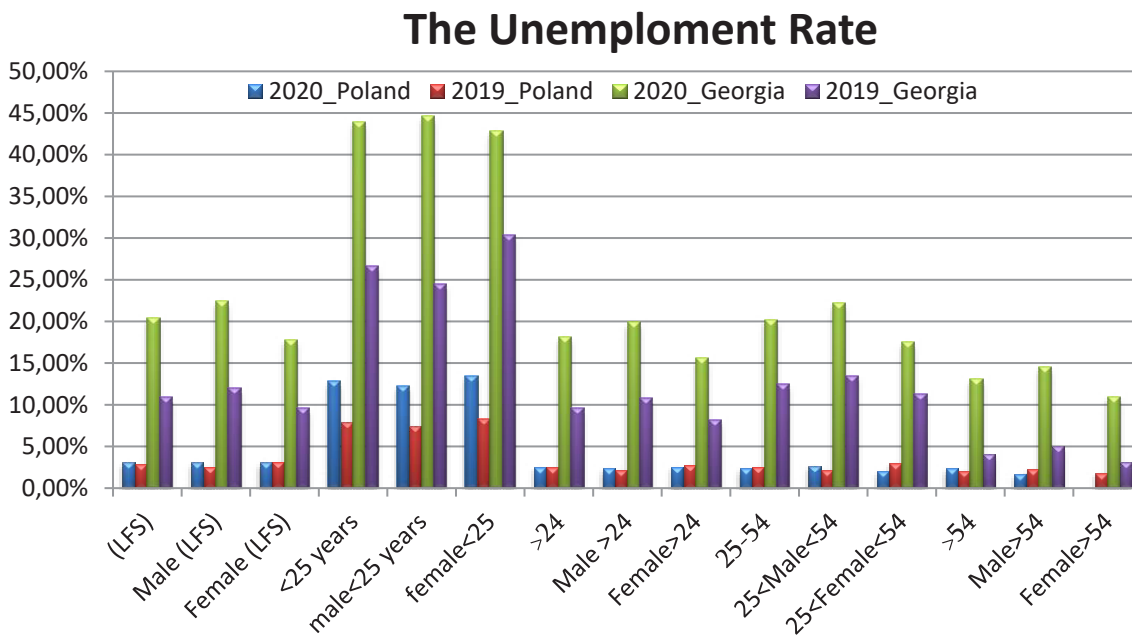
Statistical analysis confirmed the theoretical and preliminary assumptions, the Polish EDI curve was described with high accuracy (Determination coefficient $R^2=0.8837$) by the

Chart 3. Economic Discomfort Index of Poland and Georgia (2000-2020).

Source: Author's calculation based on Statistics Poland and The National Statistic Office of Georgia

Chart 4. The unemployment rate in Poland and Georgia in 2019-2020.

Source: The World Bank Open Date.

logarithmic function, while the same indicator is quite low for Georgia (R2=0.3525).

Unemployment constitutes the largest share of EDI in both countries (in the case of Poland it is 80.01% and for Georgia 76.26%), but since the unemployment rate in Georgia is high, this leads to a significant deterioration in the EDI for the latter. As for the share of inflation, for Poland and Georgia, it is 19.99% and 23.74%, respectively.

The average annual EDI rate for 2000-2020 is 12.9719 for Poland and 21.12381 for Georgia. The average unemployment rate and inflation rates are, respectively, 10.37143 and 2.590476 for Poland and 16.10952 and 5.014286 for Georgia.

The high economic discomfort index is a negative factor as it is a sign of macroeconomic instability and imbalance in

the country. On the other hand, the lower the macroeconomic discomfort index is, the more positive the country's economic development trend is. A country's economy is more stable and resistant to risks and challenges. In the short-term perspective, the economic discomfort index will "be heavier" for all countries as a result of the pandemic. Covid-19 has affected all the countries and the world, in addition to health problems, has faced employment issues. For instance, the analysis of 2019-2020 data confirmed an unemployment growth both, in Poland and Georgia. However, in Georgia, it affected all age groups irrespective of gender, while the impact group in Poland was the youth under the age of 25. Consequently, the future perspectives of Poland are positive. See the Chart 4.

Table 1. Ranking of Poland and Georgia among the leaders and outsiders as per the Rule of Law Index).

	Constraints on Government Powers	Absence of Corruption	Open Government	Fundamental Rights	Order and Security	Regulatory Enforcement	Civil Justice	Criminal Justice
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5	Factor 6	Factor 7	Factor 8
1 st position	Denmark-0.94	Denmark-0.95	Norway-0.89	Denmark-0.92	Singapore-0.93	Denmark-0.90	Denmark-0.86	Norway-0.83
Poland's position	51-0.58	20-0.73	37-0.60	39-0.64	19-0.86	29-0.62	34-0.63	26-0.60
Georgia's position	61-0.55	27-0.68	41-0.57	48-0.61	35-0.79	41-0.57	67-0.53	46-0.52
128 th position	Venezuela RB-0.17	Congo, Dem.Rep.-0.16	Egypt-0.22	Iran-0.22	Afghanistan-0.29	Venezuela RB-0.20	Cambodia-0.26	Venezuela RB-0.13

Source: World Justice Project.

The legal environment is important in solving the major macroeconomic problems and achieving stable development of a country what may be evaluated through the Rule of Law Index. It is therefore interesting to analyze the worldly positions by considering the factors forming the given index and see prospects.

Progress in the given directions has an important impact on the disposition of the country society and citizens' approach to entrepreneurship and labour on the one hand and the stable economic development on the other hand.

The Rule of Law Index characterizes the situation in the country according to eight factors. Table 1 shows the ranking of the world countries, including Poland and Georgia based on the latest data of 2020.

Factor 1 (Constraints on Government Powers) measures the extent to which those who govern are bound by law. Factor 2 (Absence of corruption) measures the absence of corruption in government.

Factor 3 (Open Government) measures whether basic laws and information on legal rights are publicized and evaluates the quality of information published by the government. Factor 4 (Fundamental Rights) recognizes that a system of positive law that fails to respect core human rights established under international law is at best "rule by law," and does not deserve to be called a rule of law system. Factor 5 (Order and Security) measures how well a society ensures the security of persons and property. Factor 6 (Regulatory Enforcement) measures the extent to which regulations are fairly and effectively implemented and enforced. Factor 7 (Civil Justice) measures whether ordinary people can resolve their grievances peacefully and effectively through the civil justice system. Factor 8 (Criminal Justice) evaluates a country's criminal justice system.

As was expected, a country solving the macroeconomic problems successfully has better legislative and executive structures. The closer the Rule of Law Index is to 1, the more chances a country has to achieve stable development and to overcome macroeconomic problems. Poland is in a much better position than Georgia in all respects. Besides, with its total index, Poland ranks the 28th and Georgia ranks the 41st among 128 countries. However, in Eastern Europe & Central Asia regional aspect, with the same index, Georgia is the leader among 14 countries with 6 factors (I, II, III, IV, VI, VIII) and ranks the 6th in the other two cases (V, VII). As for Poland, it has not such impressive results on the regional level, as it has to compete with the world's leading countries.

According to this index, Poland and Georgia have an acceptable legal environment for economic development. In the future, it will also be interesting to discuss the economic and legal aspects of the country's stability according to the given indicators.

CONCLUSION

The rates of economic transformation and achievements of the countries have a direct effect on their regional integration, while deep integration becomes a stimulus of stable macroeconomic development of a country.

The economics of Georgia falls back most Eastern Post-Socialist countries, with less economic stability and sustainability.

Macroeconomic stability is important not only for the development of the economy but also for stability. In this regard, low unemployment and inflation rates, as well as a legal environment, are very important.

Trust in state institutions can play a positive role in terms of macroeconomic stability. In turn, the view of the measures taken by the government to some degree forms these expectations. Therefore, communication with the public is important. The public should be informed about the measures already adopted, the future arrangements, the causes and consequences of the implementation of these policies. This way, the behaviour of economic agents won't change drastically.

The full implementation of DCFTA will affect the Georgian economy in the short, medium and long term period. Thus the market will be saturated with high-quality products and resources. These circumstances will lead to better living standards. With the stabilized macroeconomic environment and modern infrastructure Georgia will become more attractive.

The economic potential of Poland is realized within the scope of the European Union as evidenced by the country succeeding in overcoming and fighting the major macroeconomic problems. Owing to low unemployment and inflation rates and a sound legislative environment, the country successfully maintains the course of stable and sustainable development.

Most of the macroeconomic problems of Georgia are associated with the failure to use the capacities of the real sector making the country import-dependent and unable to achieve such rates of unemployment and inflation to guarantee long-term macroeconomic stability within the scope of the consumer economy.

The analysis of unemployment level before and after the pandemic may be used as a lackmus of the macroeconomic stability. Poland overcame this big challenge much more successfully.

Improvement and maintenance of a sound legal base and supporting the realization of a country's economic potential in the real sector what mitigates the unemployment and inflation problems are important for sustainable macroeconomic stability.

REFERENCES:

- Berend, T.I.** (2009). From the Soviet Bloc to the European Union: The Economic and Social Transformation of Central and Eastern Europe Since 1973. Cambridge University Press.
- Geostat Database (PC-AXIS Database) of National Statistic Office of Georgia. Retrieved from: <http://pc-axis.geostat.ge>
- Karmowska, G., & Mikiashvili, N.** (2020). The assessment of development convergence among post-socialist countries based on selected indices. Journal "Economia i Środowisko - Economics and Environment" 3(74)/2020. <https://doi.org/10.34659/2020/3/23>
- Kolodko G.W.** (2019). Economics and politics of post-communist transition to market and democracy. The lessons from Polish experience. Post-Communist Economies. Volume 32, Issue 3 (2020).
- Mikiashvili, N., & Chokheli, E.** (2013). The Ways for the Improvement of Competitive Environment and Some Directions of Antimonopoly Regulation (Example of Georgia). Economics and Management. 18 (3.)
- Mikiashvili, N., & Karmowska, G.** (2019). The Development of Georgia and Poland Compared to Other Post-Socialist Countries. Oeconomica 2019, 352(94)1, 43–58. [http://foliaoe.zut.edu.pl/Volume352\(94\)](http://foliaoe.zut.edu.pl/Volume352(94))
- Papava, V.** (2003). The Basic Causes of “Dragging Out” the Transition Period. Central Asia and South Caucasus Affairs. Tokyo, The Sasakawa Peace Foundation
- Papava, V.** (2005). On The Theory of Post-Communist Economic Transition to Market. International Journal of Social Economics. 32(January):77-97. DOI: 10.1108/03068290510575658
- Papava, V.** (2013). Economic Reforms in Post-Communist Georgia: Twenty Years After. Nova Science Publishers
- Papava, V.** (2016). Georgia’s Choice: The European Union Or The Eurasian Economic Union. Expert Opinion. Georgian Foundation for Strategic and International Studies.
- Poland Macroeconomic Indicators. (2021). Statistics Poland. <https://stat.gov.pl/en/poland-macroeconomic-indicators/>
- Sachs, J. (1993). Poland’s jump to the market economy. Cambridge, MA: MIT Press.
- The World Bank Open Date. (2021). <https://data.worldbank.org/>
- Wheatley, J.** (2017). Georgia from National Awakening to Rose Revolution Delayed Transition in the Former Soviet Union. Routledge
- World Justice Project. Rule of Law Index (2020). Washington, DC. https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2020-Online_0.pdf

JEL Classification: K1

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.005>

THE DANGER OF THE PRIVACY "DISAPPEARANCE" DURING A PANDEMIC IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND THE GROUNDS FOR ITS LEGITIMACY: AN INSTITUTIONAL ANALYSIS

MIKHEIL BICHIA**Doctor of Law, Chief Scientist at the Institute**

for the Research of Economic and Social problems of Globalization,
Visiting Lecturer at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
mikheil.bichia@tsu.ge

Abstract. Protection of the private sphere has become particularly important in the context of the pandemic, due, on the one hand, to the increasing use of technical means and, on the other, to the use of personal data to prevent infection. Accordingly, the purpose of the study is to define the scope of the concept of a private sphere in order to determine which relationships the public sphere applies to and when privacy begins. In this context, it must be clarified what the reasons are for intervening in the private sphere during the pandemic and whether a limitation of the right can be considered permissible (legal).

Using normative-dogmatic, comparative, sociological methods, as well as analysis and synthesis of problems, it was established that the public and private spheres intersect in the information society, which makes it difficult to separate these spheres. However, the increased use of technology during the pandemic was found to pose a greater threat of interference in the private sphere. In this regard, it is important to establish strong and effective cybersecurity mechanisms. Thus, it is true that technological development benefits society and is perceived as a good thing, but at the same time contains the threat of invasion of privacy. This is especially true for the use of personal data during a pandemic to ensure public health. In this case, a conflict of interest arises between the private sphere and public health, which must be resolved by careful examination of the case and taking into account the principle of proportionality, so as not to violate an unreasonable right.

A study of European practice has shown that interference in the private life is permissible if the restriction of the right (a) legally, (b) serves the legitimate public interest, (c) such restriction is necessary in a democratic society through the application of other, less restrictive measures. In this regard, it is advisable to determine the priority interest on the basis of a scrupulous analysis using the weighing method and the circumstances outlined above, which will prevent unreasonable interference with someone's rights.

KEYWORDS: PRIVACY, PERSONAL DATA, TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT, LEGALITY OF INTERVENTION.

For citation: Bichia M. (2021). The danger of the privacy "disappearance" during a pandemic in the context of globalization and the grounds for its legitimacy: An institutional Analysis, *Globalization and Business*, №11, 43-49.
<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.005>

In a pandemic, social relations are undergoing a radical modification, which largely leads to the active use of technological means. In order to prevent the spread of COVID-19, direct relationships between people have been replaced by relationships at a distance, maintained by a computer system. Consequently, most people's work relies heavily on the technical means and proper functioning of the Internet. However, the question arises: is the use of technological means beneficial or does it increase the risks of disruption?

These problems have a direct impact on the legal space and raise the question of a new regulation of social relations. In this context, the protection of the private sphere became

relevant because privacy was opposed to the societal sphere, and a person had to perform public and societal duties from his home almost all day long.

The purpose of the research is, first of all, to briefly define the essence of the private and public spheres in order to find out when the private sphere is formed and when the public sphere begins. During a pandemic, privacy is particularly affected by the fulfillment of official or societal functions at home, making it difficult to draw the line between the public and private spheres. Therefore, it is necessary to determine whether it is permissible to interfere in personal life during a pandemic.

At the same time, the issue becomes more relevant in the wake of the development of public relations, because as a result of democratic processes, the individual with his personal or sensitive areas is considered a central part of protection. However, in the conditions of a pandemic, the personal sphere of the person often disappears and therefore its encroachment is made easier. In this regard, the aim of the study is to determine the scope of the private life protection in the conditions of a pandemic according to the international standard. Hence, it is to be examined to what extent certain restrictions on the right to privacy and freedoms of action in general can be applied within the framework of international requirements.

These problems raised are investigated with the help of normative-dogmatic, sociological, comparative, analysis and synthesis methods.

1. Content of public and private spheres

The public sphere includes everything that is not private (Schiedermaier, 2012:9), more specifically, a space where people have the right to track or listen to an individual. In this context the public is the antonym of private (Hornby, 2002:1022-1023). In a broad sense, public sphere and societal life are identical in content, they have a common goal - to perform a public function. However, in a narrow sense, the public and societal spheres are separated from each other, in particular, the public sphere is related to fulfilment of the governmental or societal (non-governmental) functions (Lesch, 1998). Relationships related to fulfilment of the non-governmental duties are, by their nature, still societal, but not an integral part of private life.

In this age of technology, the private and public spheres are not diametrically opposed to each other, which is why they often intersect. It is especially difficult in the media to determine whether a particular issue belongs in the public sphere or in the sphere of private life (Lesch, 1998). But it is important to find out where the line between public and private spheres goes.

As for privacy, this is an area that is not public (Schiedermaier, 2012:9), i.e. an area free from society or public interest, which combines private space, a place space to be alone, secret, personal and particularly sensitive aspects, including intimate relationships (Bichia, 2013). At the same time, it is a private field, that allows a person to be left alone and freely formulate thoughts (Schaar, 2007:19). Privacy is an important part of human's autonomy and autonomy cannot exist without the private sphere. Consequently, the loss of privacy poses a threat to the violation of fundamental human values. It entitles an individual to control information related to it, including restricting access to that information (Demirsoy and Kirimlioglu, 2016).

Thus, taking the different scope of intervention in one or another private sphere and the specifics of their protection, it is advisable to draw up a typology of these spheres: First of all, the most extensive is the private sphere, which includes relationships built between people on a non-pub-

lic basis, such as property, personal or intimate spheres of a private nature, and other manifestations of a private relationship. However, it is true that all personal is private, but not vice versa. However, sometimes in the context "private" can be replaced by "personal" (Bichia, 2011). Personal life is a part of private life and includes the individual field of a person already isolated from other people, his/her spiritual and personal aspects, which relate to physical and moral integrity, personal autonomy, the means of developing individuality. As for the intimate sphere, it is considered to be the narrowest and most sensitive private sphere (Bichia, 2012:121, 327), which includes sex life, personal confidential data (Results of the medical examination, opinions expressed during the confession, information provided to the lawyer) (Peyer, 2007), and information about the state of health. That is why intimate sphere is most inaccessible to the public. Thus, the private and personal spheres are as related to each other as the general and specific, type and form (Bichia, 2012:121, 327).

2. Boundaries of public and private spheres in the information society

Private life experiences daily "erosion", which is a natural process: In the context of technological development, reasonable expectations of privacy are also changing (Koops and Leenes, 2005). With the development of a networked society, the privacy has narrowed and public life has been taken over to such an extent that some scholars have recognized private life as "dead" (Froomkin, 2000:1461).

Especially important in this context is one of the most important manifestations of privacy - informational privacy (Rössler, 2001:17; Weber, 2007:3), which is associated with the protection of personal data (Bichia, 2017). According to the Law of Georgia, any information relating to an identified or identifiable individual is personal (Article 2 (a) of the Law of Georgia on Personal Data Protection, 2011).

"Any information" implies an information of different types, formats and contents. Personal data can be objective (for example, notice about student status or payroll) and subjective - opinions, evaluations given in the context of information (e.g., recommendation on hiring someone). In that sense, it doesn't matter if the information is true (Tsanava, 2013; Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council). Accordingly, to treat information as personal data, it should refer not only to information taken separately, but to information that relates to a particular individual and enables its identification (Nougrères, 2016:157). The individual, to whom the information relates, must be identified or identifiable, otherwise such information will not be personal (Tsanava, 2013). Data can be anonymous and pseudonymous. Data are anonymised if it no longer contains any identifiers, and data may be pseudonymised when identifiers are encrypted. Unlike anonymous data, pseudonymised data belong to personal data. As far as identification is concerned, a natural person is identified if information about his identity is known, and an identifiable natural person will be considered as one who can be defined as a result of seeking additional

information (European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, 2018). As stated in European Union law, the protection of personal data applies only to individuals and the person is the sole beneficiary of the protection of personal data. The General Data Protection Regulation (GDPR), Council of European Law, and in particular the 108th Modernized Convention, defines personal data as any information relating to an identifiable and identifiable individual. This person is referred to as the data subject (European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, 2018:83-84) who primarily determines the availability of his or her personal data.

In the current context of commercialization, personal data are defined as a part of the broader concept of privacy and it is believed that the protection of their data can be increased more effectively if these data are recognized as property rights (Prins, 2006). So sometimes the economic aspects are combined in private life (Tzanou, 2017). However, in the era of technological development, there is a great danger of invading the personal sphere. This threat is posed by technological progress, economic interests, state control and the growing interests of the people, public disclosures, and more (Schaar, 2007:15).

In this case, the subjects of civil relations have the opportunity to carry out any action prohibited by law, even if it is not directly provided by law (Article 10 (2) CCG). However, the abuse of this freedom is prohibited by imperative norms (Article 10 (3) CCG). Private autonomy of one person is restricted by private autonomy of another, and freedom of another may be restricted by societal or public interest (Paulus and Zenker, 2001). The point is that every freedom is limited by responsibility, by the rule of law. Unrestricted freedom that violates private interest creates not a case of conflict of interest, but a violation of private interest (Kübler, 1999). Consequently, a balance of interests is achieved by maximizing the protection of these boundaries, otherwise a tortious liability may arise in the event of a breach (Article 992 CCG 992).

3. Public health - the basis for legitimizing the encroachment of private sphere during COVID-19

In February 2020, when the first deaths from COVID-19 were reported in France and the number of positive cases was very high in Italy, the pandemic was considered a serious problem in Europe. Various European countries in the Schengen area have applied to businesses for data transmissions, in particular, in early March, anonymous data exchanges between businesses and the government were exchanged to track the spread of COVID-19 and track the movement of people. Anonymous phone location data used by the governments of Belgium, Austria, Estonia, France, Germany, Latvia, Greece, Portugal, Italy and Spain (Klonowska and Bindt, 2020: 2-3). It is true that in this case a large part of the data is available to the authorities of different countries, but the data were used in compliance with the principles of confidentiality, transparency and efficiency. It was determined that anonymity was necessary in connection with the lawfulness of the

use of such data. It was also found that the use of telephone location data during the pandemic was effective and unprecedented in both informing about the spread of the virus and stopping its spread, narrowing the circle of infected people. This method also has a preventive function (Klonowska and Bindt, 2020:11).

If we look at the US, 43% of the various business sectors here have closed for some time, continuing to operate for approx. 40%. This was a shock to relatively small enterprises, the analogue of which is not sought after the Great Depression of the 1930s. Before the pandemic these firms had little money. They will either have to drastically reduce costs, or take out additional loans or declare themselves bankrupt (Bartik Alexander W., Bertrand M., Cullen Zoë B, Glaeser Edward L., Luca M. and Stanton C., 2020: 17656-17666). In addition, public order police on U.S. soil have been tasked with protecting social distance. It was decided that officers should spend more time in patrol cars and have less contact with members of the public. Also, in order not to disrupt the connection between the Washington police and the public, the following approach was adopted: The Columbia District Police organized meetings in the form of a conference (and not direct meetings) with the public (Hermann, P., Morse, D., & Jackman, T. 2020; Jennings G. Wesley, Perez M. Nicholas, 2020).

In addition, restrictions and quarantine rules during a pandemic can also pose a threat to constitutional rights. However, these rules can also be a powerful tool to stop the negative impact of the pandemic on our lives and reduce its economic consequences. To this end, rules were adopted that should have been applied to the "crisis regime" for some time (Boon, Brunnermeier, Eidenmueller, Enriques, Gurrea-Martínez, Judge, Landau, Pagano, Reis & Zwieter, 2020).

As a result of these restrictions, the hotel business, transport and leisure, tourism and various events industry were severely affected (Leopoldina Nationale Akademie der Wissenschaften, 2020:15). Because of these and other negative consequences, the coronavirus pandemic is considered to be "the darkest hour of humanity" since World War II (Berger, Behn, 2019-2020:79).

All this led to the fact that public relations shifted to the home and it became necessary to perform labor duties at home. For example, in Latvia, as in many other countries, during the pandemic, three ways of performing official functions were activated: a. Doing work from home; B. Flexible work schedule and c. Short-term work (Rödle & Partner, 2020:19).

Thus, the private sphere was obviously narrowed. The fact is that the right to privacy can be restricted, especially during a pandemic, when Internet access is high. The Constitution of Georgia allows the restriction of private life, if it is in accordance with the law and is aimed at the protection of the necessary state or public security or the rights of others in a democratic society (Constitution of Georgia, Article 15 (1)). According to paragraph 2 of the same article, the right to privacy and communication may be restricted only when it is not contrary to the law and serves the necessary state or public safety or the protection of the rights of others in a democratic society, with or without a court order, if this is

due to an urgent need established by law (Article 15 of the Constitution of Georgia, August 24, 1995 (as last amended), N786-rs). It is urgent that the protection of the public interest recognized by the Constitution within the principle of proportionality is impossible for objective reasons without the immediate restriction of the private interest. Clearly and unequivocally, there should be little likelihood of this public interest being protected in any other way. In case of urgency, the time is so short that immediate action is necessary and it is impossible to obtain a judge's order to restrict the right (Judgment of the Constitutional Court of Georgia N1/3/407 of 26 December 2007).

According to Article 8 (2) of the European Convention on Human Rights, public interference with the right to privacy is permissible if **such interference is carried out in accordance with the law and is necessary to achieve public objectives in a democratic society**. Such legitimate public interest is considered to be public safety and health.

The Additional Protocol to the American Convention on Human, Economic, Social and Cultural Rights (Article 10), known as the San Salvador Protocol, states that everyone has the right to health. It refers to having the highest quality physical, mental and social well-being. However, in order to ensure health care, the Contracting Parties agree to recognize public health as a public good (Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights "Protocol of San Salvador"). According to the Law of Georgia on Public Health, public health protection is a set of measures aimed at improving the health of the population, preventing and controlling diseases (Law of Georgia on Public Health, Article 3 (a), 27 June 2007, N5069-rs).

The fact is that collecting data on the movement or health of people during a pandemic can be important for protection of public health. It is advisable for countries to use testing, isolate infected people and determine who they have had contact with. South Korea, Singapore and Hong Kong have achieved a special effect using this method. That's what the US did not do (Long, 2020:90).

The case law of the European Court of Human Rights has clarified that the storage of personal data (fingerprints and DNA) is justified by the cumulative existence of three preconditions: (a) **intervention should be in accordance with the law**. The law must be precise and clear. In this case, the scope of these measures, the rules of their application and the minimum guarantees of protection will be clearly and in detail defined for the storage and use of personal data; (b) **Intervention must be necessary in a democratic society and (c) aimed at achieving a legitimate aim**. In particular, for an interference with the law to be considered admissible, it must serve a legitimate purpose, such as preventing crime by identifying new offenders. However, when the state recognizes the leading role in the development of new technologies, it must also take special responsibility to establish a fair balance in this regard. As for the direct storage of data, it should be proportionate to the purpose of its extraction and limited in time (S. and Marper v. the United Kingdom, 04/12/2008).

The principles of the internationally recognized Syracuse stipulate that a restriction of a right is permissible if: **1. the**

restriction is established by law; 2. The restriction serves a common legal interest; 3. Restriction is necessary to achieve the goal in a democratic society; 4. There is no less restrictive measure to achieve this goal; 5. Restriction is not arbitrary, unreasonable or otherwise discriminatory. The existence of restrictions is largely dictated by public health needs (Akhvlediani, 2011:133-139). We find a similar record in the legislation of Georgia (Law of Georgia on Public Health, Article 453 (3), 27 June 2007).

In one case in Germany, it was found that while a ban on overnight stays for tourists was somewhat of a serious violation of professional freedom and property rights, but such an intervention is justified, because it serves a legitimate purpose - to prevent new cases of coronavirus infection and to reduce the spread of COVID-19. However, the principle of proportional treatment should not be violated in relations with different business sectors. Also, it was determined that light measures do not cause immediate results and the ban is temporary in nature (Verwaltungsgericht Berlin, Entscheidung vom 20.05.2020 - VG 14 L 97.20).

Like other countries trying to limit the spread of the virus, Germany immediately began large-scale testing to investigate permanent contacts. Early measures were taken in the country to protect the elderly population, thus maintaining a low level of infection of this vulnerable group in the society (Sauerbrey, 2020). Consequently, good results have been reported in Germany: large-scale testing, social distance protection, and access to most hospitals (so large that it receives patients from France, Italy). Germany has become an example of fighting the virus (Fasciaux, 2020).

Germany has considered a proposal to issue an "immunity certificate" if people were tested for antibodies to the virus. This eliminates the need for quarantine restrictions. However, according to the German newspaper "Spiegel", the Helmholtz Center for Infection Research in Braunschweig wants to distribute hundreds or thousands of antibody tests in the coming weeks, so that people can get out of quarantine restrictions. Italy has a similar policy (Long, 2020:93).

However, the European Court has made it clear that unless it is **necessary to disclose a person's health and lifestyle in order to ensure public health and safety, it is advisable not to disclose such data**. The state should have an effective mechanism to prevent the publication of health information through the press (Biriuk v. Lithuania, 25/11/2008). A person should be not means to an end but means to an end (Pfordten Dietmar von der, 2009:11). Consequently, if personal data are not used as means to an end, human dignity will also not be considered violated and will be protected.

The need to protect privacy and care for cybersecurity are intertwined problems. The issue is relevant in the context of technological development, which ultimately relates to the relationship between business and consumers on issues of personal data protection and threat protection. It is desirable to develop new policies in line with new challenges, modify technologies and tools to protect personal data (Sun, Strang and Pambel, 2018).

The importance of the internet for modern society is growing daily. The Internet is one of the possibilities of public

or private relations. If there is no appropriate guarantee of protection of information and anonymity of persons, communication in any field may be interrupted. To prevent this, the state has a positive obligation to respect privacy and to ensure that this right can be exercised effectively. Also, within the framework of a negative obligation, the state is obliged to ensure non-interference with constitutional rights and protection of the individual (Judgment of the Constitutional Court of Georgia 241/2/519 of 24 October 2012).

However, the use of digital outlets has increased during the pandemic. According to the German Social Security Code (Socialgesetzbuch V-SGB V), people have the right to receive digital health services. However, digital outlets also carry risks associated with the theft of personal data (Gerke, Stern, Minssen, 2020).

The more developed the state, the more it depends on digital technologies. That is why the importance of cyber security is paramount. An unprotected computer system can lead to catastrophic consequences. Cyber security is aimed at ensuring the security of the assets of consumers and organizations and maintaining security in the cyber environment from risks (Napetvaridze and Chochia, 2019).

Naturally, restrictive measures by the state in the private sphere can also lead to the invasion of privacy. It is true that the delegation of certain powers by the legislature to the executive is justified in the public interest (Judgment of the Constitutional Court of Georgia N1/1/1505/1515, 1516, 1529 of 11 February 2021). It is important, however, that Parliament does not relinquish its core function and that it is possible to balance the authorities in such a way as to exclude the existence of immeasurable powers in the hands of one branch of government (Different opinion of the Judge of the Constitutional Court, Giorgi Kverenchkhiladze on the case N1/1/1505, 1515, 1529).

For the protection of personal data, it is advisable to set reliable and strong passwords that include at least 12 characters, in which, in addition to letters, numbers and symbols will be represented. It would also be good to instruct employees to change passwords regularly. Data protection will be limited by the use of highly privileged accounts and the number of failed logins, and more (Georgia Department of Law - Consumer Protection Division).

It should be noted that after the coronavirus, the challenges posed by the pandemic to the protection of personal information will not disappear anywhere. This includes giving consent, storing and disseminating data in the database, transferring personal data for instant response to infections, and more. Thus, after the pandemic is over, it is advisable for experts to reflect on this problem and manage to balance personal data protection in the face of public health threats, even in terms of future preparedness (Long, 2020:97).

As Froomkin notes, the development of technology poses a greater threat to interference in the private sphere. Consequently, the rapid pace of invention and application of technology is increasingly narrowing the privacy. Therefore,

in the wake of the development of technology, it is necessary to have the appropriate legal answers immediately, otherwise the issue of protection of the private sphere will be too late (Froomkin, 2000:1461, 1543).

CONCLUSION

As the research shows, the protection of information privacy in the conditions of the pandemic has become especially important. The point is that in the information society, the public and private spheres are intertwined, which makes it difficult to draw the line between them. The study confirmed that the private sphere is built on non-public sources and is a space free from public scrutiny based on autonomy, which includes property, family, intimate and other private matters. However, in a pandemic, when a person performs his / her duties from home, the private sphere is invaded and in fact disappears for the most part. When it comes to providing medical care, there is also a high probability that personal space will not be protected or personal data will be released without permission. This is even more evident if we consider remotely consulting or forwarding personal data within a medical service, which can be obtained by hacking third-party programs. In this way, the scope of the notion of private life may in fact be greatly narrowed, and in some cases may be extended only to the intimate realm as the most deeply private realm, however, sometimes even the personal sphere may disappear and be replaced by the public sphere. Therefore, questions arise: to what extent is it permissible for the public sphere to override such a private sphere? Does the disappearance of private life have a legitimate basis?

In addition, it turned out that in this case, two interests collide – the human's private sphere and public health. In this kind of value conflict between private and public interests, the priority of ensuring public health has been identified, which is dictated by the survival of the more weight good. It is advisable, however, that the principle of proportionality should be taken into account in the collision of these two goods, so as not to unjustifiably violate any right, including the freedom of a person's private life.

The violation of the right should be considered legitimate if the cumulative preconditions are met, by which the Law of Georgia on Public Health is as close as possible to the European approaches. These prerequisites are: 1. Restriction is provided by law; 2. The purpose of restricting the right is to protect the common lawful interest; 3. Such a restriction is necessary to achieve the goal in a democratic society; 4. The use of less restrictive measures to achieve this goal is excluded; 5. Restriction is not arbitrary and unreasonable (Akhvlediani, 2011:133-139). However, it is advisable to use the weigh-in method to determine the priority interest based on a scrupulous analysis and to check the circumstances presented above, which will prevent unjustified interference with someone's rights.

REFERENCES:

- Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights “Protocol of San Salvador”, Adopted in San Salvador on November 17, 1988, <https://legal.un.org/avl/studymaterials/rcil-laac/2016/book1_2.pdf> (03.12.2020).
- Akhvlediani, M.**, (2011). Constitutional Guarantees of the Right to Health Care in Georgia, Doctoral Dissertation, Tbilisi (In Georgian).
- Bartik, A. W., Bertrand, M., Cullen, Zoë B., Glaeser, E. L., Luca, M. and Stanton, C.**, (2020). The Impact of COVID-19 on Small Business Outcomes and Expectations. *“Proceedings of the National Academy of Sciences”*. 117, N30:17656-17666, <https://doi.org/10.1073/pnas.2006991117> (04.05.2020).
- Bichia, M.**, (2011). Scopes of the private life concept according to Georgian Legislation and judicial Practice, *“Journal of Law”*, N1:58-59 (In English).
- Bichia, M.**, (2012). Protection of Personal Life according to Georgian Civil Law, Tbilisi, *Bona Causa*:121, 327 (In Georgian).
- Bichia, M.**, (2013). Conflict of Values between the Freedom of expression and right to privacy, *“Justice and Law”*, N3:131 (In Georgian).
- Bichia, M.**, (2017). The Problem of Civil Legal Protection of Personal Data in the Internet Universe, In: *VIII International scientific and practical conference: “Internet and society”*:35-42 (In Georgian).
- Biriuk v. Lithuania**, 25/11/2008.
- Boon, G.-J., Brunnermeier, M. K., Eidenmueller, H., Enriques, L., Aurelio, G.-M., Judge, K., Landau, J.-P., Pagano, M., Reis, R. & Zwieter, K., van.** (2020). The Covid-19 Pandemic and Business Law: A Series of Posts from the Oxford Business Law Blog, *Oxford Legal Studies Research Paper* NO. 15:1-34.
- Constitution of Georgia, Article 15, 24 August 1995 (Last edition), N786-rs (In Georgian).
- Demirsoy, N. and Kirimlioglu, N.**, (2016). Protection of privacy and confidentiality as a patient right: physicians’ and nurses’ viewpoints, *Biomedical Research- India*, Vol. 27, Issue 4:1437-1438.
- European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe. (2018). *Handbook on European data protection law*, Luxembourg:83-88.
- Fasciaux, N.**, (2020). What is Germany doing better to save lives from COVID-19? <https://storytracker.solutionsjournalism.org/collections/al0c8q6ql2> (07.12.2020).
- Fromkin, A.M.**, (2000). “The Death of Privacy?” *Stanford Law Review*, 52:1461-1543.
- General Data Protection Regulation (GDPR), Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995.
- Georgia Department of Law - Consumer Protection Division, Cybersecurity in Georgia, A guide for small Business, Non-profits and Places of Worship, 7, http://consumer.ga.gov/uploads/pdf/Cybersecurity_in_Georgia.pdf
- Gerke, S., Stern, Ariel D., Minssen, T.**, (2020). Germany’s digital health reforms in the COVID-19 era: lessons and opportunities for other countries, *npj Digital Medicine*, 94:1, 5.
- Hermann, P., Morse, D., & Jackman, T.**, (2020). *Patrolling the beat while keeping a distance: Police officers face new rules, rhythms amid pandemic*. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/local/public-safety/patrolling-the-beat-while-keeping-a-distance-police-officers-face-new-rules-rhythms-amid-pandemic/2020/03/27/334b3602-6afc-11ea-abef-020f086a3fab_story.html (08.09.2020).
- Hornby, A.**, (2002). Oxford Advanced Learner’s Dictionary, *Oxford, New York, Oxford university press*.
- Jennings, G. W. and Perez, M. N.**, (2020). The Immediate Impact of COVID-19 on Law Enforcement in the United States, *American Journal of Criminal Justice*, 10.1007/s12103-020-09536-2.
- Judgment of the Constitutional Court of Georgia 241/2/519 of 24 October 2012, Case of *the Georgian Young Lawyers’ Association and Citizen of Georgia Tamar Chugoshvili v. the Parliament of Georgia* (In Georgian).
- Judgment of the Constitutional Court of Georgia N1/1/1505/1515, 1516, 1529 of 11 February 2021, Case of *Paata Diasamidze, Giorgi Chitidze, Eduard Marikashvili and Lika Sajaia v. the Parliament of Georgia and the Government of Georgia* (In Georgian).
- Judgment of the Constitutional Court of Georgia N1/3/407 of 26 December 2007, Case of *the Georgian Young Lawyers’ Association and Citizen of Georgia Ekaterine Lomtadze v the Parliament of Georgia*, II-26 (In Georgian).
- Klonowska, K. and Bindt, P.**, (2020). The COVID-19 pandemic: two waves of technological responses in the European Union, *The Hague Centre for Strategic Studies*, 11.
- Koops, B.-J. and Leenes, R.**, (2005). ‘Code’ and the slow erosion of Privacy, *12 Michigan Telecommunications and Technology Law Review*:184.
- Kühler, Fr.**, (1999). Ehrenschaft, Selbstbestimmung und Demokratie, *NJW*, 52. Jahrgang, 1. Halbband, 1285 (In German).
- Law of Georgia on Personal Data Protection, Article 2 (a), 28 December 2011 No 5669-ES (In Georgian).
- Law of Georgia on Public Health, Article 3 (a), 45³ (3), 27 June 2007, No5069-rs (In Georgian).
- Lesch, W.**, (1998). Medienethik zwischen öffentlichem und Privatem, *Im Zoom K&M Nr. 11*, 45, <http://www.medienheft.ch/uploads/media/11_ZOOM_KM_08_Walter_Lesch_Medienethik.pdf> (06.04.2011) (In German).

- Long, C.,** (2020). Privacy and Pandemics, In: *Pistor, Katharina, "Law in the Time of COVID-19"*, 90-97, <<https://scholarship.lawcolumbia.edu/books/240>> (05.12.2020).
- Napetvaridze, V. and Chochia, A.,** (2019). Cybersecurity in the making – policy and law: A Case study of Georgia, *ICLR, Vol. 19, No. 2*, S. 156.
- Nougrères, A. B.,** (2016). Data Protection and Enforcement in Latin America and in Uruguay, In: Wright D. and Hert P. De (editors), *Enforcing, Privacy*, Springer, Cham.
- Paulus, G. Chr. and Zenker, W.,** (2001). Grenzen der Privatautonomie, *JuS, 41. Jahrgang*, Heft 1, S. 2-4 (In German).
- Peyer, C.,** (2007). Die Bildberichterstattung über Prominente im Spannungsfeld von Privatsphärenschutz und Pressefreiheit, unter besonderer Berücksichtigung der „Caroline von Hannover“– Entscheidung des EGMR und der Reaktionen in der deutschen Lehre, Seminar zum Thema: „Menschenrechtsschutz in Europa“, Wintersemester, 13 (In German).
- Pfordten, Dietmar von der.,** (2009). *Zur Würde des Menschen bei Kant, In Fünf Untersuchungen "Menschenwürde, Recht und Staat bei Kant"*, 1. Auflage, Mentis, Paderborn, Verlag C.H. Beck (In German).
- Prins, C.,** (2006). "When personal data, behavior and virtual identities become a commodity: Would a property rights approach matter?" *SCRIPT-ed*, Volume 3, Issue 4, 278.
- Rödle & Partner.,** (2020). Coronavirus (COVID -19), It Is Treatable – State Aid Programs To Mitigate Adverse Effects On Your Business *Latest updates on current status | Nordic-Baltic region:7-8*.
- Rössler, B.,** (2001). *Der Wert des Privaten*, Frankfurt: Suhrkamp (In German).
- Sauerbrey, A.,** (2020). "Germany has relatively few deaths from Coronavirus. Why?" The New York Times, <https://storytracker.solutionsjournalism.org/stories/germany-has-relatively-few-deaths-from-coronavirus-why> (07.12.2020).
- Schaar, P.,** (2007). *Das Ende der Privatsphäre*, Der Weg in die Überwachungsgesellschaft, München (In German).
- S. and Marper v. the United Kingdom, 04/12/2008.
- Schiedermair, S.,** (2012). *Der Schutz des Privaten als internationales Grundrecht*, Mohr Siebeck Tübingen (In German).
- Sun, Z, David Strang K. & Pambel F.,** (2018). Privacy and security in the big data paradigm, *Journal of Computer Information Systems:1-9*, DOI: 10.1080/08874417.2017.1418631
- Tzanou, M.,** (2017). *The Fundamental Right to Data Protection*, Oxford and Portland, Oregon, pp. 14-15. Verwaltungsgericht Berlin, Entscheidung vom 20.05.2020 - VG 14 L 97.20 (In German).
- Weber, K.,** (2007). *Grundlagen der Informations-ethik*, China, Konrad Adenauer Stiftung, September (In German).

JEL Classification: F10, F13, F42

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.006>

PROSPECTS FOR DEEPENING TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN GEORGIA AND THE EUROPEAN UNION

EKATERINE UDESIANI**PhD student**

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

eudesiani@gmail.com

Abstract. The association agreement aims at developing political and economic relations between European Union and Georgia. By association agreement Georgia has received a huge opportunity to become a competitive member of the European Union market and with Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) preferences, introduce Georgian products at the world market with zero customs charge. DCFTA includes a wide range of issues concerning trade and considers gradual approximation of Georgian legislation to EU legislation. DCFTA implies liberalization of both goods and service trade. It gives Georgia a chance to receive all four EU freedoms from EU internal market: goods, service, capital and free movement of persons on EU territory (based on the liberalization of visa regime).

And yet, what is DCFTA for Georgia: A special trade regime which, if used correctly, can significantly improve investment potential of Georgia and steadily develop the economy of the country; The preference which can ensure the growth of competitiveness of Georgian products and the demand for products produced in Georgia; The agreement which gives the Georgian side a very good chance to increase the volume of export with EU countries and significantly improve negative balance of trade; The regime which gives Georgian products a chance to enter EU with zero Customs charge and establish themselves at one of the largest world markets, which unites 500 million consumers and 21 million small and medium enterprises.

KEYWORDS: ASSOCIATION AGREEMENT; TRADE AND ECONOMIC RELATIONS; DIAGONAL CUMULATION MODE; PANDEMIC; GLOBAL CRISIS.

For citation: Udesiani, E., (2021). Prospects for Deepening Trade and Economic Relations Between Georgia and the European Union. *Globalization and Business*, №11, 50-55. (In Georgian). <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.006>

საქართველოსა და ევროკავშირის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავების პერსპექტივები

ეკატერინე უდესიანი

დოქტორანტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
eudesiani@gmail.com

საკვანძო სიტყვები: ასოცირების შეთანხმება; სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები; დიაგნოსტიკური კომპლაცის რეჟიმი; პანდემია; გლობალური კრიზისი.

ციტირებისთვის: უდესიანი, ე., (2021). საქართველოსა და ევროკავშირის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავების პერსპექტივები. *გლობალიზაცია და ბიზნესი, №11*, 50-55. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.11.006>

შესავალი

გლობალურმა კრიზისმა და პანდემიამ ყველა ქვეყნისა და მათ შორის საქართველოს ეკონომიკასაც ძალიან დიდი ზიანი რომ მიაყენა, ეს ცალსახაა. ამას მოწმობს საქართველოს 2020 წლის მაკროეკონომიკური მაჩვენებლებიც: ეკონომიკის ზრდის ტემპი (-6,2%) (ეკონომიკური ზრდა წლების მიხედვით, დინამიკაში: 2015 წელი - 2,9%; 2016 წელი -2,8%; 2017 წელი - 4,8%; 2018 წელი - 4,8%; 2019 წელი - 5,0%); სახელმწიფო ვალის მოცულობა - 59,9%, მაშინ როდესაც საქართველოს ორგანული კანონით "ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ" დადგენილი ზედა ზღვარი მთლიანი სამამულო პროდუქტის (Papava, Silagadze, 2019) 60%-ია (საქართველოს სახელმწიფო ვალის მოცულობა მთლიან სამამულო პროდუქტთან მიმართებით წლების მიხედვით, დინამიკაში: 2015 წელი - 41,3%; 2016 წელი - 44,4%; 2017 წელი - 39,7%; 2018 წელი - 38,9%; 2019 წელი - 40,4%). მნიშვნელოვანი შეფერხებებია ეკონომიკის თითქმის ყველა სექტორში, პანდემიის შედეგად განსაკუთრებით ტურიზმის მიმართულება დაზარალდა. შემცირებულია საგარეო ვაჭრობის დინამიკაც და ა.შ. ანუ საქართველოს ეკონომიკას პანდემიის შედეგად გამოწვეული უამრავი სირთულის გამო მყისიერი და ეფექტური მეთოდების გამოყენება ესაჭიროება, რათა დროულად მოხდეს ქვეყნის ეკონომიკის რეგენერაცია.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ეკონომიკის გაჯანსაღებას კომპლექსური მიდგომა სჭირდება, ამ ეტაპზე ვთვლი, რომ უმნიშვნელოვანესია იმ რესურსის ათვისება, რასაც სხვადასხვა ქვეყნებთან არსებული სავაჭრო რეჟიმები იძლევა, განსაკუთრებით კი ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA - Deep and Comprehensive Free Trade Area) ევროკავშირთან.

ევროკავშირის ოთხი თავისუფლების როლი და მნიშვნელობა საქართველოს ეკონომიკური განვითარებისათვის

2014 წლის 27 ივნისს ხელი მოეწერა „ერთის მხრივ, ევროკავშირსა და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებასა და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ" შეთანხმებას, რომელიც მოიცავს ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის (DCFTA) კომპონენტს. 2014 წლის 1 სექტემბრიდან, ძალაში შევიდა ასოცირების შესახებ შეთანხმების დიდი ნაწილი, მათ შორის ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის (DCFTA) კომპონენტი, ხოლო 2016 წლის 1 ივლისიდან ასოცირების შეთანხმება სრულად ამოქმედდა.

ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA) არის, ერთის მხრივ, ევროკავშირსა და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებასა და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და, მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების (ასოცირების შეთანხმების) IV კარი - ვაჭრობა და ვაჭრობასთან დაკავშირებული საკითხები, ეგრეთწოდებული საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA). იგი არის განსაკუთრებული სავაჭრო რეჟიმი, რომლის გონივრულად გამოყენების შემთხვევაშიც შესაძლებელია საქართველოს სამრეწველო და საექსპორტო, ასევე საინვესტიციო პოტენციალის მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება და შესაბამისად ქვეყნის ეკონომიკის მდგრადი განვითარება. DCFTA არის პრეფერენცია, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელია ქართული ნაწარმის

კონკურენტუნარიანობის ამაღლება და საქართველოში წარმოებულ პროდუქციაზე მოთხოვნის ზრდის უზრუნველყოფა. DCFTA არის შეთანხმება, რომელიც ძალიან კარგ შანსს აძლევს ქართულ მხარეს, გაზარდოს ექსპორტის მოცულობა ევროკავშირის ქვეყნებთან და მნიშვნელოვნად გაიუმჯობესოს სავაჭრო სალდო. და ეს ყველაფერი სწორედ იმიტომ, რომ DCFTA არის სავაჭრო რეჟიმი, რომელიც საქართველოში წარმოებულ პროდუქციას საშუალებას აძლევს, ნულოვანი საბაჟო ტარიფით შევიდეს ევროკავშირში და თავი დაიმკვიდროს მსოფლიოს ერთ-ერთ უდიდეს ბაზარზე, რომელიც 500 მილიონ მომხმარებელსა და 21 მილიონ მცირე და საშუალო საწარმოს აერთიანებს და რომლის წლიური სავაჭრო ბრუნვაც დაახლოებით 2,6 ბილიონი (2,600,000,000,000) ევროა¹.

DCFTA ისევე, როგორც მთლიანად ასოცირების შეთანხმება ითვალისწინებს ევროკავშირთან საკანონმდებლოს დაახლოებას იმ გეგმის მიხედვით, რაც შეთანხმებით არის გაწერილი. იგი გულისხმობს, როგორც საქონლით ასევე მომსახურებით ვაჭრობას და ამასთან საქართველოს აძლევს საშუალებას, ისარგებლოს ევროკავშირის ოთხივე თავისუფლებით: საქონლის, მომსახურების, კაპიტალისა და ევროკავშირის ტერიტორიაზე ადამიანთა თავისუფალი გადაადგილების შესაძლებლობით, რაც საქართველოს ისტორიული მონაპოვარია.

რას გულისხმობს ევროკავშირის ეს თავისუფლებები და როგორ შეიძლება საქართველომ ისარგებლოს თითოეული მათგანით?

საქონელი სარეალიზაციო პროდუქციაა, რომელიც დამზადებულია ძირითადად ქართული ნედლეულით. ქართული წარმოშობის თითქმის ყველა პროდუქტი, რომელიც აკმაყოფილებს ევროკავშირის პროდუქციის უსაფრთხოებისა და სურსათის უვნებლობის სტანდარტებს, ასევე იმ შემთხვევაში, თუკი აღნიშნულ პროდუქციაში გამოყენებულია დაახლოებით 60–70% ქართული წარმოშობის ნედლეული, ნულოვანი საბაჟო ტარიფით შევა ევროკავშირის ბაზარზე. თუმცა არსებობს რიგი ცხოველური წარმოშობის პროდუქტები, რომელთაც ევროკავშირში ექსპორტზე გასვლისთვის ესაჭიროებათ მხარეთა შორის ინდივიდუალური შეთანხმებები იმის გამო, რომ აღნიშნული პროდუქტები შეიცავენ მაღალ რისკებს. ქართული მხარის აქტიური თანამშრომლობისა და საკანონმდებლო დაახლოების შედეგად ამ დროისთვის ევროკავშირის ბაზარი უკვე გაიხსნა ისეთი მაღალი რისკის პროდუქტებისთვის როგორებიცაა: თევზი და თევზპროდუქტები, დამუშავებული ტყავი, მატყლი, თაფლი, რასაც 2020 წელს ასევე დაემატა ცხოველების საკვებიც. ეს ის პროდუქტებია, რომელთა ევროკავშირის ბაზარზე გატანის ნებართვის მისაღებად ქართული მხარე წლობით აწარმოებდა მოლაპარაკებებს ევროკავშირთან. ამჟამად მიმდინარეობს

აქტიური მუშაობა აქვავულტურის პროდუქტებისა და დედა ფუტკრისთვის ბაზრის გახსნასთან დაკავშირებით.

მას შემდეგ, რაც 2014 წლის 27 ივნისს ხელი მოეწერა ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებას და 2014 წლის პირველი სექტემბრიდან ძალაში შევიდა DCFTA-ის კომპონენტი, შეიძლება ითქვას, რომ ევროკავშირმა ბაზარი საქართველოსთვის სრულად გახსნა.

როგორც აღვნიშნეთ, DCFTA ქართულ მხარეს აძლევს შესაძლებლობას ნულოვანი საბაჟო ტარიფით საქართველოში წარმოებული პროდუქცია შევიდეს ევროკავშირის ბაზარზე (სატარიფო კვოტა დაწესებულია მხოლოდ ნორზე – 220 ტონა). თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ ევროკავშირს აქვს უვნებლობის მაღალი სტანდარტები, დამატებითი მოლაპარაკებები ესაჭიროება ცხოველური წარმოშობის პროდუქტებს. მაგალითად ხანგრძლივი მოლაპარაკებების შემდეგ თაფლმა და შავი ზღვის თევზმა ევროკავშირის ბაზარზე დაშვების უფლება მოიპოვა. ამჟამად მიმდინარეობს მოლაპარაკებები აკვა კულტურის (საკალმახეები, ტბების პროდუქტები, ...) პროდუქტების აღიარებისა და ევროკავშირის ბაზარზე დაშვების უფლების მოპოვებისთვის.

რაც შეეხება საქონლით ვაჭრობის პირობებს – მხარეს არ აქვს უფლება, დააწესოს ან შეინარჩუნოს საბაჟო გადასახადი საქონლის ექსპორტზე. თუმცა ევროკავშირს აქვს განსაზღვრული ვაჭრობის დამცავი ღონისძიებები. კერძოდ: ევროკავშირში „შესვლის ფასი“ და გაყალბების საწინააღმდეგო მექანიზმები.

- ევროკავშირში „შესვლის ფასი“ (entry price – ad valorem free) მოქმედებს 28 სატარიფო ხაზზე – თუ საქართველოში წარმოშობილი პროდუქციის საინვოისო ფასი ევროკავშირში იმპორტირებისას ევროკავშირის მიერ დადგენილ ფიქსირებულ ფასზე დაბალი იქნება, იმპორტიორი გადაიხდის სხვაობას საინვოისო და ფიქსირებულ ფასს შორის, ხოლო თუ თანაბარი ან უფრო მაღალი იქნება – პროდუქცია „შესვლის ფასის“ გადახდისაგან თავისუფლდება.

- გაყალბების საწინააღმდეგო მექანიზმი (anti-circumvention mechanism) – ვრცელდება სოფლის მეურნეობისა და კვების გადამამუშავებელი პროდუქციის 277 სატარიფო ხაზზე. როდესაც კალენდარული წლის დასაწყისიდან გაყალბების საწინააღმდეგო მექანიზმს დაქვემდებარებული პროდუქტის იმპორტი მიაღწევს ფიქსირებული რაოდენობის 70%-ს, ევროკავშირი ატყობინებს საქართველოს კონკრეტული პროდუქტის იმპორტის მოცულობის შესახებ. თუ ქართული მხარე ევროკავშირს წარუდგენს არგუმენტს, საქართველოს შეუძლია, განახორციელოს მექანიზმით გათვალისწინებულ ოდენობაზე მეტი პროდუქციის იმპორტი ევროკავშირში საბაჟო გადასახადის გარეშე².

მომსახურების განხორციელებით ქართული კომპანიებს ეძლევათ საშუალება, დააფუძნონ ფილიალები ევრო-

¹ ევროკომისიის ოფიციალური საიტის მონაცემები – https://ec.europa.eu/info/index_en

² <http://www.dcfta.gov.ge/>

კავშირის ქვეყნებში და მიაწოდონ შესაბამისი მომსახურება ევროპელ მომხმარებელს. აღნიშნული პრეფერენციის ფარგლებში კომპანიების მფლობელებს შეუძლიათ, ამ ფილიალებში ნებისმიერ პოზიციაზე დაასაქმონ საქართველოს მოქალაქეები;

კაპიტალის თავისუფლად გადაადგილება გულისხმობს ინვესტირების განხორციელებას ევროკავშირის ტერიტორიაზე, ასევე ვაჭრობასა და უძრავი ქონების შეძენასა და შესაბამისი მოგების მიღების შესაძლებლობას.

ადამიანთა თავისუფალი გადაადგილება გულისხმობს ევროკავშირის/შენგენის წევრ სახელმწიფოებში (30 ქვეყანა) თავისუფლად გადაადგილების შესაძლებლობას, რომელიც საშუალებას მისცემს ქართული კომპანიების წარმომადგენლებს (და არა მხოლოდ მათ) მოკლევადიანი პერიოდით (გადაბმულად 90 დღე, 180 დღის მანძილზე) ვიზის გარეშე გადაადგილდნენ შენგენის ქვეყნებში, მათ შორის აწარმოონ მოლაპარაკებები ბიზნესპარტნიორებთან, მონაწილეობა მიიღონ ბიზნესფორუმებსა და სიმპოზიუმებში და ა.შ. აღნიშნული საშუალებას აძლევს ქართულ ბიზნესს ყოველგვარი ბარიერების გარეშე, მარტივად ადაპტირდნენ და დამკვიდრდნენ თავი ევროპულ ბაზარზე.

2014 წლის პირველი სექტემბრიდან მოყოლებული, მას შემდეგ რაც ქალაქში შევიდა ევროკავშირისა და საქართველოს შორის ასოცირების შეთანხმების ძირითადი ნაწილი, მათ შორის ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება, ევროკავშირისა და საქართველოს შორის სავაჭრო დინამიკა 2014-2019 წლებში მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა, კერძოდ, გაიზარდა საქართველოდან ევროკავშირში ექსპორტის მოცულობა (იხ. ცხრილი 1). 2014 წელთან შედარებით (564 კომპანია), 2020 წლის მონაცემებით, 51%-ით გაიზარდა საქართველოდან ევროკავშირში ექსპორტიორ კომპანიათა რაოდენობა და ჯამში 849 კომპანია შეადგინა. 2014 წლამდე, ვიდრე ამოქმედდებოდა DCFTA-ი ევროკავშირის ექსპორტში ქართული წარმოშობის პროდუქციას მხოლოდ 65% ეკავა. 2019 წლის

მონაცემებით კი ევროკავშირის ქვეყნებში ექსპორტირებული პროდუქციის 89%-ს შეადგენს ქართული წარმოშობის პროდუქცია. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ 2014 წლიდან ევროკავშირის ბაზარზე საქართველოდან პირველად შევიდა ისეთი პროდუქტები, როგორებიცაა: ვაშლი, კომშის, ხილის ჯემი, ცხოველებისთვის განკუთვნილი ავეჯი, მინის ბოთლები, თაფლი, თევზი და თევზის პროდუქტები, კივი, გამხმარი ლიმონი, ხურმა, შავი მოცხარი.

მიუხედავად იმისა, რომ დღემდე, ცალკე აღებული, არ ვიცით, რა რაოდენობის პროდუქცია გადის ევროკავშირში საქართველოდან DCFTA-ის პრეფერენციით, ანუ ნულოვანი საბაჟო ტარიფით და ის შედის და იანგარიშება ევროკავშირში მთლიანი ექსპორტის მაჩვენებელში, იმის გამო რომ 2014 წლიდან ნელ-ნელა დაიწყო ექსპორტის დინამიკამ ზრდა და ასევე 2014 წლიდან დაემატა ახალი პროდუქციის ჩამონათვალი ექსპორტის ნუსხას, ვგარაუდობთ, რომ DCFTA-იმ გარკვეული ეფექტი მოახდინა ევროკავშირში ექსპორტის ზრდის მაჩვენებელზე, თუმცა რესურსი გაცილებით დიდი გვაქვს, რაც აუცილებლად უნდა ავითვისოთ, მით უფრო პანდემიის ფონზე, როდესაც ქვეყანაში წარმოებული პროდუქციის ზრდა, საექსპორტო პოტენციალის უკეთ ათვისება, შესაბამისად სამუშაო ადგილების შექმნა და ამასთანავე პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა საქართველოს ეკონომიკისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია.

რაც შეეხება პანდემიით გამოწვეულ ნეგატიურ ეფექტს, რომელიც საქართველო-ევროკავშირის სავაჭრო ურთიერთობებზეც აისახა. 2014-2019 წლები მზარდი სავაჭრო დინამიკა ევროკავშირთან 2020 წელს, პანდემიის გამო, მნიშვნელოვნად შემცირდა, კერძოდ: 18%-ით შემცირდა და 2 637 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა საქართველო-ევროკავშირის სავაჭრო სავაჭრო ბრუნვამ, რაც მთლიან სავაჭრო ბრუნვის 23%-ს შეადგენს. 12.5%-ით შემცირდა საქართველოდან ევროკავშირში ექსპორტის მოცულობამ და 717 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც მთლიანი ექსპორტის 21,5%-ია. 20%-ით შემცირდა ევროკავშირიდან საქარ-

საქართველოდან ევროკავშირში ექსპორტის მოცულობა

ექსპორტი (ათასი აშშ დოლარი)			
	ევროკავშირში ექსპორტი	მთლიანი ექსპორტი	საქართველოდან ევროკავშირში განხორციელებული ექსპორტის წილი მთლიან ექსპორტში (%)
2014	624,201.4	2,861,045.2	21.8
2015	644,729.9	2,204,188.6	29.3
2016	565,675.0	2,117,149.2	26.7
2017	655,435.8	2,745,743.8	23.9
2018	729,224.3	3,379,732.4	21.6
2019	819,242.4	3,798,449.5	21.6
2020 (წინასწარი მონაცემები)	716,973.4	3,342,142.2	21.5

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური <https://www.geostat.ge/>

თველოში განხორციელებული იმპორტის მოცულობა და 1,923 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც მთლიანი იმპორტის 24%-ია³.

როგორც ზემოთ აღვნიშნე, მიმართა, რომ ამ ეტაპზე განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იმ უზარმაზარი და რეალური რესურსის ათვისებაა, რასაც საქართველოსა და ევროკავშირის შორის არსებული ასოცირების შეთანხმების DCFTA-ის კომპონენტი იძლევა, ვინაიდან ევროკავშირთან თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმის ეფექტურად გამოყენება, ამ ეტაპზე, მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ეკონომიკის გაჯანსაღებას და ამის მიღწევა, სხვა საჭირო ეკონომიკური ინტერვენციებისგან განსხვავებით, ბევრად მარტივია. უფრო კონკრეტულად კი, ქართული წარმოებისა და კომპანიების ევროპულ ბაზარზე უფრო მეტად ინტეგრაციისათვის აუცილებელია განხორციელდეს შემდეგი:

- გაანალიზდეს და შესწავლილ იქნას ევროკავშირთან ექსპორტის ზრდის დინამიკა ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი სავაჭრო რეჟიმის ამოქმედებიდან (2014 წლის 1 სექტემბრიდან) პანდემიამდე;
- მოძიებულ იქნას ექსპორტის ზრდის რეალური შესაძლებლობებები;
- საქართველოდან ევროკავშირში ექსპორტის მოცულობის გაზრდის მიზნით მოიძებნოს გზები, თუ რა სახის ხელშეწყობა, სტიმული, ინფორმაციული და ტექნიკური მხარდაჭერა სჭირდება სახელმწიფოს მხრიდან საწარმოებსა და ზოგადად ბიზნესს;
- ჩამოყალიბდეს ჰაბები, რათა მოხდეს ქვეყანაში არსებული ევროპული ხარისხის მქონე პროდუქციის თავმოყრა, რაც უფრო მეტ ფერმერს მისცემს შესაძლებლობას საკუთარი მაღალი ხარისხის პროდუქცია გაიტანოს;
- სიღრმისეულად გაანალიზდეს და მოიძებნოს გზები და საშუალებები ევროკავშირის ბაზარზე იმ ცხოველური წარმოშობის პროდუქციის მასობრივი გატანისათვის, რომელთა ექსპორტის ნებართვის მისაღებად ევროკავშირთან წლობით მიმდინარეობდა მოლაპარაკებები;
- რაც მთავარია, დროულად მოვახდინოთ დიაგონალური კუმულაციის რეჟიმის ამოქმედება ყველა იმ ქვეყანასთან, რომლებსაც ერთდროულად აქვს სავაჭრო რეჟიმი ევროკავშირთან და საქართველოსთან.

რა არის ეს უკანასკნელი - დიაგონალური კუმულაციის რეჟიმი, რა სარგებლის მოტანა შეუძლია ქვეყნის ეკონომიკისთვის და როგორ უნდა მოხდეს მისი გამოყენება?

დავიწყოთ იქიდან, რომ DCFTA არ იძლევა რეექსპორტის საშუალებას და იმისათვის, რომ საქართველოში წარმოებულმა პროდუქციამ ისარგებლოს DCFTA-ის პრეფერენციით, ანუ ყოველგვარი საბაჟო გადასახადის გარეშე შევიდეს ევროკავშირის ბაზარზე, აუცილებელია, იყოს არა მხოლოდ ევროპული ხარისხისა და სტანდარტების შესაბამისი

პროდუქტი, არამედ აუცილებელი მოთხოვნაა, რომ იგი აკმაყოფილებდეს წარმოშობის წესებს, ანუ აღნიშნული პროდუქტის ნედლეულის დაახლოებით 60-70% (სხვადასხვა პროდუქტს სხვადასხვა მოთხოვნა აქვს) იყოს ადგილობრივი წარმოების. უფრო კონკრეტულად კი, საქართველოში წარმოებული ყველა სახის პროდუქტი გავა ევროკავშირის ბაზარზე საქსპორტოდ, თუკი ის აკმაყოფილებს ევროკავშირის სტანდარტებს, მაგრამ პროდუქტი, რომლის წარმოებისთვის საჭირო ნედლეულის უმეტესი ნაწილიც იმპორტირებულია ვერ შევა ევროპულ ბაზარზე საბაჟო გადასახადის გარეშე, ანუ ვერ ისარგებლებს DCFTA-ის პრეფერენციით. ის რომ საქართველოში, უახლოესი წლების მანძილზე ყოველგვარი ინტერვენციის გარეშე ვერ მოხერხდება ადგილობრივი წარმოებისთვის საჭირო ადგილობრივი ნედლეულით უზრუნველყოფა, ეს ცხადია, თუმცა არის გამოსავალი. კერძოდ, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, არსებობს უნიკალური სავაჭრო მექანიზმი - დიაგონალური კუმულაციის რეჟიმი, რომლის ამოქმედებაც საქართველოს შეუძლია ყველა იმ ქვეყანასთან, რომელსაც ერთდროულად აქვს სავაჭრო შეთანხმება როგორც ევროკავშირთან, ასევე საქართველოსთან და ამასთან აქვთ პროდუქციის წარმოშობის ერთნაირი წესები.

საქართველომ 2017 წლის 21 აპრილს მოახდინა პან-ევრო-ხმელთაშუა ზღვის პრეფერენციული წარმოშობის წესების რევიზიული კონვენციის (ეგრეთ წოდებული - პანის კონვენციის) რატიფიცირება, რამაც მოგვცა შესაძლებლობა, აგვემოქმედებინა დიაგონალური კუმულაციის რეჟიმი ყველა იმ ქვეყანასთან, რომელსაც ერთდროულად აქვს თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმი როგორც საქართველოსთან, ასევე ევროკავშირთან. ამავე წელს დაიწყო აქტიური თანამშრომლობა თურქეთთან საქართველოს, ევროკავშირისა და თურქეთის რესპუბლიკას შორის დიაგონალური კუმულაციის ამოქმედებასთან დაკავშირებით. საქართველომ 2017 წელსვე დაასრულა რატიფიცირების პროცედურები. თითქმის 4 წლიანი ლოდინის შემდგომ, 2021 წლის 9 თებერვალს თურქეთის მხარემაც მოახდინა საქართველოსა და თურქეთის რესპუბლიკას შორის თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმების შესაბამისი ცვლილების რატიფიცირება, რაც ნიშნავს, რომ საქართველოს, ევროკავშირისა და თურქეთს შორის სულ მალე ამოქმედდება დიაგონალური კუმულაციის რეჟიმი, მას შემდეგ რაც როგორც საქართველო, ასევე თურქეთის მხარე გააგზავნის ნოტიფიკაციას ევროკომისიაში, რომელიც, თავის მხრივ, აღნიშნულ ცვლილებას ასახავს ოფიციალურ ჟურნალში.

დიაგონალური კუმულაციის რეჟიმი ამ შემთხვევაში საქართველოში მოქმედ კომპანიებს მისცემს შესაძლებლობას, გამოიყენონ თურქული ნედლეული (გარდა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციისა, ვინაიდან ევროკავშირისა და თურქეთს შორის არსებული თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციაზე არ ვრცელდება), ამ ნედლეულით შექმნილი პროდუქცია ჩაითვლება ქართულ

³ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სააგენტო - <https://www.geostat.ge/ka>

ნაწარმად, რაც ევროკავშირის სტანდარტების დაკმაყოფილების შემთხვევაში შევა ევროკავშირის ბაზარზე DCFTA-ის პრეფერენციით, ანუ გათავისუფლდება ყოველგვარი საბაჟო გადასახადისგან. ამ დრომდეც შეეძლო, რასაკვირველია, საქართველოში მოქმედ კომპანიებს საკუთარ წარმოებაში გამოეყენებინათ იმპორტული ნედლეული, მათ შორის თურქულიც, დაემზადებინათ მაღალი ხარისხის პროდუქცია და გაეტანათ მათ შორის ევროკავშირის ბაზარზეც, მაგრამ იმ შემთხვევაში თუკი საქართველოში წარმოებულ პროდუქციაში იმპორტული ნედლეულის წილი არის მაღალი (რაც უმეტესად ასეა), მსგავსი საქონელი ვერ სარგებლობს DCFTA-ის პრეფერენციით – ანუ შედის ევროკავშირის ბაზარზე, თუმცა იბეგრება.

ყოველივე ზემოთაღნიშნულიდან ცხადად ჩანს, რომ დიაგნოზალური კუმულაციის ამოქმედება არის მნიშვნელოვანი შესაძლებლობა საქართველოსთვის, ვინაიდან:

- გაიზრდება საქართველოდან ევროკავშირში ექსპორტის მოცულობა და ასევე მნიშვნელოვნად გაიზრდება DCFTA-ის პრეფერენციით (ნულოვანი საბაჟო განაკვეთით) გასული პროდუქციის წილი მთლიან ექსპორტში;
- ხელს შეუწყობს საქართველოს სამრეწველო ინდუსტრიის განვითარებას;
- გაიზრდება საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობა;
- შეამცირებს უმუშევრობის დონეს.

ყოველივე აღნიშნული, საბოლოო ჯამში, ქვეყნის ეკონომიის ზრდასა და განვითარებას უზრუნველყოფს.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ დიაგნოზალური კუმულაციის რეჟიმის ამოქმედებასთან დაკავშირებით აქტიური მოლაპარაკებები მიდის უკრაინასთან და მოლდოვასთან, რაც ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია საქართველოს ეკონომიკის გაძლიერებისთვის.

დასკვნა

ევროკავშირსა და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებასა და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს

მხრივ, საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება მიზნად ისახავს ევროკავშირსა და საქართველოს შორის პოლიტიკური და ეკონომიკური ურთიერთობის გაღრმავებას. ასოცირების შეთანხმებით საქართველომ მიიღო ძალიან დიდი შესაძლებლობა, გახდეს ევროკავშირის ბაზრის კონკურენტუნარიანი წევრი და DCFTA-ის პრეფერენციით ქართული წარმოშობის პროდუქტი ნულოვანი საბაჟო განაკვეთით შეიტანოს ევროკავშირის ბაზარზე. DCFTA გულისხმობს, როგორც საქონლით, ასევე მომსახურებით ვაჭრობის ლიბერალიზაციას. იგი საქართველოს საშუალებას აძლევს, ევროკავშირის შიდა ბაზრიდან მიიღოს ევროკავშირის ოთხივე თავისუფლება: საქონლის, მომსახურების, კაპიტალისა და ევროკავშირის ტერიტორიაზე ადამიანთა თავისუფალი გადაადგილების შესაძლებლობა (სავიზო რეჟიმის ლიბერალიზაციიდან გამომდინარე).

უფრო კონკრეტულად კი DCFTA არის:

- განსაკუთრებული სავაჭრო რეჟიმი, რომლის გონივრულად გამოყენების შემთხვევაშიც შესაძლებელია საქართველოს საინვესტიციო პოტენციალის მნიშვნელოვნად გაუმჯობესება და ქვეყნის ეკონომიკის მდგრადი განვითარება;
- პრეფერენცია, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელია ქართული ნაწარმის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისა და საქართველოში წარმოებულ პროდუქციაზე მოთხოვნის ზრდის უზრუნველყოფა;
- შეთანხმება, რომელიც ძალიან კარგ შანსს აძლევს ქართულ მხარეს, გაზარდოს ექსპორტის მოცულობა ევროკავშირის ქვეყნებთან და მნიშვნელოვნად გაიუმჯობესოს სავაჭრო სალდო;
- რეჟიმი, რომელიც საქართველოში წარმოებულ პროდუქციას საშუალებას აძლევს, ნულოვანი საბაჟო ტარიფებით შევიდეს ევროკავშირში და თავი დაიმკვიდროს მსოფლიოს ერთ-ერთ უდიდეს ბაზარზე, რომელიც 500 მილიონ მომხმარებელსა და 21 მილიონ მცირე და საშუალო საწარმოს აერთიანებს.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES:

- Association Agreement between Georgia, on the one hand, and the European Union and the European Atomic Energy Community, on the other, and their Member States. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959?publication=0> (In Georgian).
- Data from the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA) website data- <http://www.dcfta.gov.ge/>. (In Georgian).
- Data from the European Commission website- https://ec.europa.eu/info/index_en.
- Data of the Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia - <http://www.economy.ge/>. (In Georgian).
- Data of the National Statistics Office of Georgia - <https://www.geostat.ge/ka>. (In Georgian).

**დემოგრაფია, დასაქმება,
მაკროეკონომიკა და ფინანსები**

**DEMOGRAPHY, EMPLOYMENT,
MACROECONOMICS AND FINANCES**

JEL Classification: G31, G24, G28

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.007>

DETERMINANT FACTORS INFLUENCE BANK RISK-TAKING: EVIDENCE FROM COMMERCIAL BANK OF GEORGIA

METIN MERCAN

Doctor of finance, Lecturer,

International Black Sea University, Georgia

mmercan@ibsu.edu.ge

Abstract. This article investigates the link between commercial bank risk-taking and various factors. I use a panel data model to look at bank-specific and macroeconomic factors in order to evaluate bank risk-taking using sample evidence from Georgian commercial banks. The time span chosen, 2006-2014, considers the impact of the country's persistent financial and economic difficulties. I look at capitalization, efficiency, capital structure, size, profitability, non-deposit financing, economic growth, revenue diversification, industry concentration, interest rates, inflation, and as variables that influence bank risk.

KEYWORDS: BANK RISK, COMMERCIAL BANK, NON-PERFORMING LOANS, Z-SCORE AND ROA.

For citation: Mercan, M., (2021). Determinant Factors Influence Bank Risk-Taking: Evidence from Commercial Bank of Georgia. *Globalization and Business*, №11, 59-65. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.007>

INTRODUCTION

In comparison to other firms, commercial banks have a unique risk-taking difficulty. The public's interest in financial stability, as well as the potential for systemic consequences of bank excessive risk-taking, are the driving forces for the introduction of particular bank risk-taking regulations. As a result, banks in distress are subject to various regulations. The security of creditors' interests is also a significant issue. As a result, the special regulatory evaluates banks in order to reduce risk taking and ownership structure.

Georgia's most recent reform package outlines such goals as encouraging a wide range of financial instruments, increasing market transparency, promoting the expansion of brokerage firms, and forming municipal and project-backed securities. However, today's financial system is the most powerful.

In June 2014, Georgia and the European Union signed an association agreement. A Deep and Comprehensive Free Trade Area is included in the agreement. It marked the integration of several years of Eastern Partnership collaboration between Tbilisi and Brussels. It is the first stage in Georgia's path to full membership in the EU. It explains how Georgia would gradually improve in several sectors, including the financial sector, in order to meet Euro criteria.

Georgia adopted a governmental plan for regional development in order to provide a favorable environment for regional development and to improve the population's living

conditions. As a result, the government has designated resolving regional inequalities, unemployment, and poverty as a high priority for engagement in its socioeconomic development strategy – 2020. Banks play a crucial role in Georgia's economy, and the public is engaged in the soundness and safety of the banking system. Establishing prudential rules for commercial banks is critical, as is identifying the variables that characterize risk-taking concerns in Georgian commercial banks.

LITERATURE REVIEW

The capital structure of a firm, which consists of a proportion of debt and equity, has some risks and benefits. The capital structure choice is essential for banks since it influences the shareholders' profits per share and wealth.

Asarkaya and Ozcan (2007) assessed the structure of the Turkish banking industry from 2002 to 2006 and found a relationship between, economic growth, portfolio risk, capital adequacy, the sector's average capital level, and return on equity. They also observed a negative relationship between share deposits and capital adequacy.

According to Demirgüç Kunt, Detragiache, and Merrouche (2013), bank capital records are largely intended to decrease bank risk. The primary goal of capital requirements is to discourage risk-taking by bank shareholders who may be limited in their liability options (Behr, Schmidt and Xie, 2010).

According to theoretical models, regulators force banks to reduce leverage by imposing flat capital requirements, pushing them to fund losses with a riskier portfolio. Deposit insurance schemes induce moral hazard because higher capital requirements reduce bank risk-taking (Koehn and Santomero, 1980; Kim and Santomero, 1988; Furlong and Keeley, 1989).

Most analysts believe there is a negative link between bank risk and performance. Poghosyan and Cihak (2011) studied European banks and found that those with a strong track record of profitability are less likely to engage in distressed lending. In their study, Demsetz, Saidenberg, and Strahan (1996) observed a negative relationship between bank risk and profitability. They believe that a bank's returns are inversely proportional to its risk.

Shin et al., (2007) evaluated the profitability of Chinese joint-stock and city commercial banks to see how they fared. According to the data, joint-stock commercial banks outperform local commercial and state-owned banks. When it comes to risk-taking characteristics, they consider that bank size has a modest influence on performance. Between 2000 and 2007, Sufian and Habibullah (2009) focus on four state-owned and twelve joint-stock commercial banks in China.

To measure performance and risk, Iannotta, Nocera, and Sironi (2007) analyzed data from 181 banks in 15 European countries. The data show that state-owned banks have low loan quality and a high insolvency risk, whereas mutual banks have better loan quality.

The legal environment and bank regulation, among other factors, can influence bank risk-taking behaviors, according to Laeven & Levine (2009). For example, deposit insurance, according to Keeley (1990), enables consumers to expand their risk-taking possibilities and incentives. Strong investor security, according to John, Litov, and Yeung (2008), is connected to risk taking. Capital requirements, which force owners to put more of their personal wealth at risk in a bank, limit owners' risk-taking drive (Laeven & Levine, 2009; Kim & Santomero, 1994).

From 2002 to 2008, Klomp & Haan (2012) investigated the impact of bank supervision and legislation on risk-taking in 200 banks throughout the world. They discovered that increased bank supervision and regulation appeared to have a significant influence on banks' risk-taking choices. Furthermore, their findings show that the effect of a bank has a favorable impact on capital and risk evaluations. Afzal and Mirza (2012) used a sample of Pakistani banks to investigate the relationship between the bank size and risk taking. They discovered that large banks are more diversified, and that bank size and risk are related in a favorable way.

Finally, the characteristics of country economic indicators have had an influence on risk-taking incentives (Laeven and Levine, 2007; La Porta, Florencio, Andrei & Robert, 2002).

DATA AND VARIABLES

To find out how a bank's unique characteristics affect risk-taking. Data about bank accounting was gathered from

annual reports on the National Bank of Georgia's website. The sample consists of 158 annual samples collected between 2006 and 2014. Certain banks' yearly accounting data was not accessible because many banks did not declare or because the institutions were very new. These values were not removed. My data is unbalanced panel data format. Table 1 contains a list of the variables utilized in the theses.

Table 1 summarizes the explanatory factors found in the research papers, as well as their related computations and anticipated bank risk indicators. I use the loan-to-total-assets ratio (Loan/TA) to investigate the impact of a bank's asset structure on its risk (H1).

The regulatory framework for developing and measuring the degree of capital at risk in a bank is evaluated by capital structure (Laeven & Levine, 2009). The bulk of a bank's capital is made up of cash from issuing shares and retained earnings. The terms "actual capital" and "regulatory capital" are commonly used in the literature to describe bank capital. The risk-based capital ratio, which Shrieves and Dahl (1992) and Altunbas et al. (1992) used in earlier research, is used to define this capital (2007). The capital ratio is the percentage of total assets that is made up of equity. I utilize the Eq/TA to examine if capitalization levels are a deciding factor in bank risk (H2a, H2b).

The return on assets (ROA) is used to show the impact of profitability on bank risk (H3). The cost-to-income ratio (CIR) is used to assess the efficiency factor's impact (H4). To assess the influence of banks revenue diversification of risk-taking (H5), I used an adjusted Herfindahl-Hirschman index (HHIRD) developed by Baselga-Pascal, Trujillo-Pence, and Cardone-Riportella (2015). Where COM means gross commission and fee revenue, INT defines gross interest income, OTH refers other gross operational income, and TOR indicates total operating revenue, which is calculated by adding INT, COM, and OTH. To evaluate the impact of a bank's size on risk, I used the natural logarithm of its assets (H6). Industry concentration (H7) is computed as the sum of the squares of all banks' loan share in the sector, using the Herfindahl-Hirschman Index (HHIIC). When the index surpasses 1800(0.18), it is said to be extremely concentrated, and when it falls below 1000, it is said to be unconcentrated (or 0.1).

Ayuso et al., 2004; Jiménez and Saurina, 2006) found that the amount of national GDP growth influences bank capital and credit risk choices, which in turn can influence loan demand in the economy. As a result, I investigated the rate of increase of real gross domestic product (GDP) across time to see if there was any correlation between risk and economic growth (H8). In both the capital and risk equations, I add inflation to demonstrate how changes in the country's macroeconomic environment impact the risk-capital relationship. As a result, I used the consumer price index (CPI) to demonstrate how inflation affects bank risk-taking behavior over time (H9). Finally, I use loan interest rate risk as a proxy for bank interest rate risk (H10).

Below the table 1.3 summarizes the explanatory variables measured in the current study and their expected signs for bank risk.

Table 1. Explanatory Variables

Classification	Explanatory variable	H	Data source	References
Capital structure	Loan/total assets (%)	H1	NBG	Männasoo and Mayes, 2009
Capitalization	Equity/total assets (%)	H2	NBG	Poghosyan and Cihak, 2011;
Non-deposit funding	Non-deposit funds/total liabilities (%)	H3	NBG	Köhler, 2015
Profitability	Return on assets (%)	H4	NBG	Poghosyan and Cihak, 2011
Efficiency	Cost-to-income ratio (%)	H5	NBG	Metaxas and Mayes, 2009
Revenue diversification	Herfindahl–Hirschman Index	H6	NBG	Stiroh and Rumble, 2006
Size	Natural log of total assets	H7	NBG	Männasoo and Mayes, 2009, Poghosyan and Cihak, 2011;
Industry concentration	Herfindahl–Hirschman index	H8	NBG	Männasoo and Mayes, 2009; Uhde and Heimeshoff, 2009;
Economic growth	Annual real GDP growth rate (%)	H9	Geostat	Uhde and Heimeshoff, 2009
Inflation	Annual average rate change in CPI (%)	H10	Geostat	Männasoo and Mayes, 2009
Interest rates	Interest rate on the loan	H11	Geostat	Uhde and Heimeshoff, 2009

METHODOLOGY

To measure the risk-taking of Georgian banks, this study uses two proxies. The Z-score was developed by Boyd and Graham (1986), and it is calculated as pre-tax income divided by total assets plus the capital to total assets ratio divided by the standard deviation of asset returns (ROA). The amount of standard deviations below a bank's projected ROA is calculated using the Z-score. Because Z-score is considerably skewed, the natural logarithm of Z-score is used (Laeven and Levine, 2009). The Z-score is also used to measure bank risk in a number of other research (e.g., Baselga-Pascal, Trujillo-Pence and Cardone-Riportella, 2015; Demirgunc-Kunt & Huizinga, 2013). The following formula is used to compute the Z-score:

$$Z\text{-score}_t = (ROA_t + Eq / TA_t) / \sigma (ROA)_t \quad (1)$$

My second risk-taking metric is the non-performing loan ratio (NPL), which is based on earlier research (e.g., Demirgunc-Kunt, Detragiache, and Tressel (2006); Baselga-Pascal,

Trujillo-Pence, and Cardone-Riportella, 2006). (2015). It is calculated as the ratio of non-performing loans to total loans and indicates the asset quality of a bank.

I adopt an ordinary least square (OLS) regression to estimate my equation. Because of my data panel's unbalanced data. As a conclusion, I may re-estimate the model using either fixed or random effects. Hausman tests are used to assess if fixed-effect or random-effect models are appropriate for my panel data. The Hausman test supports the Random-effect hypothesis. For each dependent variable, as well as fixed-effect, random-effect, and ordinary least square (OLS) regression models, I use the following regression equation:

$$Z\text{-score} = \beta_0 + \beta_1 Eq/TA + \beta_2 ROA + \beta_3 loan/TA + \beta_4 CIR + \beta_5 HHIRD + \beta_6 SIZE + \beta_7 HHIIC + \beta_8 GDP\ growth + \beta_9 inflation + \beta_{10} interest \quad (2)$$

$$NPLr = \beta_0 + \beta_1 Eq/TA + \beta_2 ROA + \beta_3 loan/TA + \beta_4 CIR + \beta_5 HHIRD + \beta_6 SIZE + \beta_7 HHIIC + \beta_8 GDP\ growth + \beta_9 inflation + \beta_{10} interest. \quad (3)$$

Table 2. Descriptive Statistics

Variables	Obs.	Mean	Std.Dev.
ROA	158	.0214612	.3241223
Eq/TA	158	0.32204	.116454
Z score	121	23.9428	48.45985
NPL	151	0.07108	.0940686
Size	158	5.200324	1.874743
HHIRD	158	.2203762	1.484825
HHIIC	158	433.8814	134.6388
CIR	156	0.64969	0.1458
Loan/TA	158	0.4924	.2283519

Table 3. Pearson Correlations

	Z score	NPL	ROA	Eq / TA	Size	HHIRD	HHIC	CIR	Loan/TA
Z score	1.000								
NPL	0.0320	1.000							
	0.7312								
ROA	-0.9768	-0.1603	1.000						
	0.0000	0.0492							
Eq/TA	0.9936	0.3690	-0.9828	1.000					
	0.000	0.000	0.000						
Size	-0.4783	-0.3013	0.4268	-0.4203	1.000				
	0.000	0.05618	0.07265	0.6585					
HHIRD	-0.6287	0.0111	-0.0075	0.0029	0.0941	1.000			
	0.9566	0.8921	0.9253	0.9716	0.2396				
HHIC	-0.1353	-0.0796	0.1136	-0.1364	0.4040	0.0205	1.000		
	0.1389	0.3310	0.1553	0.0876	0.000	0.7980			
CIR	-0.1143	0.0302	0.0093	0.0265	-0.1203	-0.0071	0.0316	1.000	
	0.2139	0.7138	0.9081	0.7427	0.1346	0.9300	0.6952		
Loan/TA	0.0344	-0.2164	-0.0568	0.0459	0.1676	0.1485	0.1279	0.7082	1.000
	0.0574	0.5483	0.01687	0.6728	0.0946	0.0719	0.5183	0.5186	

ANALYZING AND FINDINGS

Table 2 summarizes the factors addressed in the theses. The average Z-score is 23.94, which is higher than the average of numerous previous studies (e.g., and Dong, Meng, Firth and Hou, 2014) The Z-score was 14. The average NLP ratio is 7.1 percent, although there is a wide range of NLP ratios among firms. With a range of -10 to 49 percent, the average efficiency rating (CIR) is -5.2 percent. The majority of banks determined a negative profit over the research period. HHIRD (revenue diversification) is 0.22 on average. In the case of loans, the Herfindahl index (HHIIC) has a mean value of 433 and a broad range of values.

Pearson correlation analysis is used to assess the presence of multicollinearity and study the correlation among explanatory independent variables, as shown in Table 3. Z-score has a strong and positive association with capital adequacy and loan proportion of assets, a negative and significant correlation with ROA and size, and no significant relationship with HHIIC, HHIRD, and efficiency, according to the correlation results (CIR). According to the research, non-performing ratio has the same relationship to factors such as loan to asset ratio (loan/TA) and operating efficiency.

Tables 4, 5, and 6 exhibit empirical estimation findings for both bank risk indicators (Z-score and non-performing loans) from 2014 to 2006 firm specific years. The OLS findings are shown first in the table above (model 1 and model 2). For non-performing loans (NPLr) and Z-score, respectively, Tables 5 and 6 show random-effect and fixed-effect regressions.

My hypothesis that a significant positive relationship exists between a bank's risk and the relative percentage of loans in its assets is not supported by evidence. Surprisingly, all regression analyses reveal a negative connection between bank risk and all regression outcomes. This finding, according to Festic, Kavkler, and Repina (2011), contradicts previous studies.

Table 4. Determinant of bank risk: OLS

	Model 1	Model 2
	Z-score Pool OLS	NLP Pool OLS
ROA	10.79	-0.225
	(1.39)	(-1.93)
Eq/TA	5.560	0.114*
	(1.66)	(2.51)
SIZE	-0.368*	-0.0229*
	(-2.13)	(-2.19)
HHIRD	0.0403	0.0379
	(0.13)	(0.83)
HHIIC	0.00887*	0.0892
	(2.29)	(0.15)
CIR	-0.00613	0.0560
	(-1.14)	(0.68)
Loan/TA	-2.627*	-0.0438*
	(-2.09)	(-2.29)
GDP	0.0966	-0.0341
	(0.05)	(-1.31)
INF	0.346	0.0998
	(1.35)	(0.26)
INTRATE	0.353	-0.00244
	(0.40)	(-0.19)
_cons	0.0412	0.0870
	(0.00)	(0.51)
N	120	150
R²	0.1937	0.2103

Notes: Using ordinary least square (OLS) regression, this table shows the drivers of bank risk in Georgia from 2006 to 2014. The Zscore is utilized as a dependent variable in Model 1 to assess the bank risk factor. As a dependent variable in Model 2, the non-performing loan is determined by calculating the bank risk factor. The independent variables are described in the table.

t statistics in parentheses
* p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001

Table 5. Alternative models for risk-taking characteristic (Non-performing loan)

	Model 1	Model 2
	NLPr fixed-effect	NLPr-random effect
ROA	-0.227*	-0.245*
	(-2.03)	(-2.23)
EqTA	0.0803	0.0999*
	(1.30)	(1.98)
SIZE	-0.0203	-0.0339
	(-1.36)	(-0.46)
Loan/TA	-0.109	-0.0561
	(-1.89)	(-1.42)
HHIRD	0.0388	0.0411
	(0.95)	(0.98)
HHiC	0.0560	0.0360
	(0.08)	(0.59)
CIR	0.0871	0.0276
	(0.12)	(0.37)
GDP	-0.0516*	-0.0399
	(-2.26)	(-1.72)
INF	-0.0112	0.0590
	(-0.34)	(0.18)
INTRATE	0.0253	-0.0449
	(0.23)	(-0.04)
_cons	0.273	0.0858
	(1.54)	(0.56)
N	150	150
R ²	0.4703	0.5238
Sigma_u	0.7461	0.03108
Sigma_e	0.6828	0.06828
Wald chi(11)	-	34.69
Hausman test(p-value)		0.5235

Notes: Using a fixed effect and random effect model, this table depicts the drivers of bank risk in Georgia from 2006 to 2014. As a dependent variable, non-performing loans (NLPr) are used to compute the bank risk factor. The independent variables are shown in table 1. The proportion of variance in the dependent variable that the model can explain is known as R2. Hausman test is a test to compare random or fixed method in the model. t statistics in parentheses * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001

Previous study (e.g., Lehar, 2005) has found a positive relationship between bank capitalization and risk. As a result, to compensate for the downturn, banks are diversifying their holdings. Higher capital requirements by regulators do limit bank risk-taking, according to the moral hazard hypothesis. Banks do not take risks since deposit insurance is not available in Georgia. H2 2b is a valid hypothesis.

I wanted to investigate if profitability had an impact on bank risk-taking. The variable of ROA has positive and insignificant levels in model 1 of OLS regression, but it has negative and unimportant values in model 2. In all other models 1 and 2 in Tables 5 and 6, ROA has a negative and significant association with risk-taking dependent variables.

The findings of this study demonstrate that, as assessed

Table 6. Alternative models for risk-taking characteristic (Zscore)

	Model1	Model2
	Zscore-fixed-effect	Zscore-random effect
ROA	4.632	7.334
	(0.60)	(0.97)
Eq/TA	2.244	4.879
	(0.50)	(1.36)
SIZE	-1.379	-0.280
	(-1.14)	(-0.56)
loanTA	-3.074	-2.370
	(-0.65)	(-0.87)
HHIRD	0.398	0.185
	(1.47)	(0.66)
HHiC	0.00425	0.0790
	(0.84)	(1.93)
CIR	-0.0490	-0.0543
	(-1.03)	(-1.09)
GDP	0.0441	-0.0917
	(0.25)	(-0.05)
INF	0.439	0.363
	(1.93)	(1.54)
INTRATE	0.318	0.411
	(0.41)	(0.50)
_cons	-9.764	-0.301
	(-0.71)	(-0.03)
R ²	0.1822	0.3076
Sigma_u	4.78	1.69
Sigma_e	4.49	4.49
Wald chi(11)	-	16.26
Hausman test(p-value)		0.9522
N	120	120

Notes: a fixed effect and random effect model is used, this table depicts the drivers of bank risk in Georgia from 2006 to 2014. As a dependent variable, the Zscore is used to compute the bank risk factor. The independent variables are described in table 1. R2 is the percentage of variance in the dependent variable that the model can explain.. Hausman test is a test to compare random or fixed method in the model. t statistics in parentheses * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001

by the Z-score in table 6, cost efficiency is negatively connected to bank risk. The results do not match those of previous research when a nonperforming loan is used as a dependent variable. However, the findings are consistent with earlier studies, such as (e.g., Louzis, Vouldis & Metaxas, 2012).

In the financial literature, the effects of income diversification (HHiC) on bank risk are contradictory. The outcomes of this study show that non-interest revenue proportions in retail-oriented banks increase income diversity, as expected by the literature. In banks, however, I couldn't discover any evidence of a link between revenue diversity and risk. As a result, Hypothesis H6 is declared.

Table 4 displays the size variable in models 1 and 2, indicating a negative and significant relationship between bank size and

risk. The results validate hypothesis 7. Large banks have better access to international financial markets, as seen below: They seem to be well to deal with unexpected financial shortages.

Risk and industry concentration have a positive but not significant connection. A larger concentration may have a positive influence on financial system stability through strengthening bank oversight. As a result, H8 is also denied.

Finally, GDP, unemployment, interest rate, inflation exhibit no significant associations with risk. In Table 5, only GDP shows a negative and significant relationship in model 1. These factors show a negative and positive relationship with risk, respectively.

CONCLUSION

Georgia's financial system is still in the early stages of development and is experiencing significant changes. This study looked at the factors that affected bank risk-taking in Georgia from 2014 to 2016. The research uses OLS regression, as well as Random-effect and Fixed-effect methods. There were no significant differences in the findings of any of these regressions. Because of the industry's scale and data availability, the majority of conclusions are contradictory with literature

and assumptions. This study, however, might be the first of its type in the banking business.

Capitalization, income diversification, industry concentration and profitability all exhibit positive and insignificant correlations in most regressions, according to my findings. The amount, percentage, and cost effectiveness of a loan are all negatively connected to bank risk. Risk and macro factors have contradictory connections.

In my research, I discovered a link between bank capitalisation and risk. The findings might indicate that market dynamics are faulty, and that Georgian banks are being driven to raise their debt as a result of flat capital requirements.

The cost efficiency of a bank is inversely related to its risk. The results are inconsistent when a nonperforming loan is included as a dependent variable. According to earlier studies, non-interest earnings helps commerce banks diversify their revenues. However, I found no evidence of a connection between revenue diversification and risk in banks. My findings have major policy consequences, and supervisors interested in banking stress tests may be more interested in them.

The majority of my findings in this study contradict existing literature. Overall, it may have considerable managerial and practical consequences for decision-makers.

REFERENCES:

- Ayuso, J., Perez, D., Saurina, J.,** (2004). Are Capital butters Pro-cyclical? Evidence from Spanish Panel Data. *Journal of Financial Intermediation* 13(2):249-264 DOI: 10.1016/S1042-9573(03)00044-5
- Baselga-Pascual, L., Trujillo-Ponce, A., Cardone-Riportella, C.,** (2015). Factors influencing bank risk in Europe: Evidence from the financial crises" *The North American Journal of Economics and Finance*, vol.34, issue C, 138-166 DOI: 10.1016/j.najef.2015.08.004
- Behr, P., H. Schmit, R., Xie, R.,** (2010). Market Structure, Capital Regulation, and Bank Risk Taking, *Journal of Financial Services Research*, 37(2-3):256-274 DOI: 10.1007/s10693-009-0054-y
- John H. Boyd & Stanley L. Graham,** (1986). Risk, regulation, and bank holding company expansion into nonbanking, *Quarterly Review*, Federal Reserve Bank of Minneapolis, vol. 10(Spring):2-17.
- Demirgüç-Kunt, A., Detragiache, E., & Tressel, T.,** (2006). Banking on the principles: Compliance with Basel core principles and bank soundness. World Bank policy research working paper no. 3954
- Demirgunc-Kunt & Huizinga,** (2013). Are banks too big to fail or too big to save? International evidence from equity prices and CDs spread, *Journal of Banking & Finance*, Vol.37, issue 3:875-894 <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2012.10.010>
- Demsetz, R. S., Saldenberg, M. R., & Strahan, P. E.,** (1996). Banks with something to lose: The disciplinary role of franchise value. *Economic Policy Review*, 2:1-14
- Dong Y., Meng C., Firth M., Hou W.,** (2014). Ownership structure and risk-taking: Comparative evidence from private and state-controlled banks in China, *International Review of Financial Analysis* 36, DOI: 10.1016/j.irfa.2014.03.009
- Festic, M., Kavkler, A., & Repina, S.,** (2011). The macroeconomic sources of systemic risk in the banking sectors of five new EU member states. *Journal of Banking and Finance*, 35:310-322. <https://doi.org/10.1111/1540-6261.00457>
- Iannotta, G., Nocera, G., & Sironi, A.,** (2007). Ownership structure, risk and performance in the European banking industry. *Journal of Banking and Finance*, 31:2127-2149.
- Jiménez, G., Saurina J.,** (2006). Credit Cycles, Credit Risk, and Prudential Regulation, *International Journal of Central Banking*, vol.2, issue2 <https://EconPapers.repec.org/RePEc:ijc:ijcjou:y:2006:q:2:a:3>
- John, K., Litov, L., & Yeung, B.,** (2008). Corporate governance and risk-taking. *Journal of Finance*, 63:1679-1728
- Kim, D., & Santomero, A. M.,** (1988). Risk in banking and capital regulation, *Journal of Finance*, 43:1219-1233
- Klomp, J., Jakob, d., H.,** (2012). Banking risk and regulation: Does one size fit all?, *Journal of Banking & Finance*, vol. 36, issue 12:3197-3212 DOI: 10.1016/j.jbankfin.2011.10.006
- Koehn, M., & Santomero, A. M.,** (1980). Regulation of bank capital and portfolio risk. *Journal of Finance*, 35:1235-1244.
- Köhler, M.,** (2015). Which banks are more risky? The impact of business model on bank stability. *Journal of Financial Stability*, 16:195-212.

- La Porta R., Florencio L., Andrei S., Robert V.**, (2002). Investor Protection and Corporate Valuation, *Journal of Finance*, Vol. 57, issue 3:1147-1170
- Laeven, L., & Levine, R.**, (2007). Is there a diversification discount in financial conglomerates? *Journal of Financial Economics*, 85:331–367
- Laeven, L., & Levine, R.**, (2009). Bank governance, regulation and risk taking. *Journal of Financial Economics*, 93:259–275.
- Lehar, A.**, (2005). Measuring systemic risk: A risk management approach. *Journal of Banking and Finance*, 29:2577–2603.
- Louzis, D., Vouldis, A. T., & Metaxas, V.**, (2012). Macroeconomic and bank-specific determinants of non-performing loans in Greece: A comparative study of mortgage, business and consumer loan portfolios. *Journal of Banking and Finance*, 36:1012–1027.
- Männasoo, K., & Mayes, D. G.** (2009). Explaining bank distress in Eastern European transition economies. *Journal of Banking and Finance*, 33:244–253.
- Mirza N., Afzal A.**, 2012 “Interest Rate Spread in an Emerging Economy: the Case of Pakistan’s Commercial Banking Sector” *Economic Research* 25(4):987-1004 DOI: 10.1080/1331677X.2012.11517543
- Poghosyan, T., & Cihak, M.**, (2011). Determinants of bank distress in Europe: Evidence from a new data set. *Journal of Financial Services Research*, 40:163–184.
- Shin, V., Zhang, Q., & Liu, M.**, (2007). Comparing the performance of Chinese banks: A principal component approach. *China Economic Review*, 18(1):15–34
- Stiroh, K.**, (2002). Diversification in banking: Is noninterest income the answer? Working Paper 154, Federal Reserve Bank of New York
- Sufi, An. F., Habibullah, S., M.**, (2009). Determinants of Bank Profitability in a Development Economy: Empirical evidence from Bangladesh. *Journal of Business Economics and Management* 10(3):207-217 DOI: 10.3846/1611-1699.2009.10.207-217
- Uhde, A., & Heimeshoff, U.**, (2009). Consolidation in banking and financial stability in Europe: Empirical evidence. *Journal of Banking and Finance*, 33:1299–1311.
- Yakup, Asarkaya & Serkan, Özcan**, (2007). Determinants of Capital Structure in Financial Institutions: The Case of Turkey,” *Journal of BRSA Banking and Financial Markets, Banking Regulation and Supervision Agency*, vol.1(1), pages 91-109. *RePEc:bdd:-journal:v:1:y:2007:i:1:p:91-109*
- Zhang, J., Wang, P., & Qu, B.**, (2012). Bank risk taking, efficiency, and law enforcement: Evidence from Chinese city commercial banks. *China Economic Review*, 23:284–295.

JEL Classification: E30, E32, F21, F37, G24

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.008>

A NEW UNDERSTANDING OF ECONOMIC CYCLES IN TERMS OF CHRONOLOGY

EMZAR JGERENAIA**Doctor of Economics, Associate Professor**

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

emzar.jgerenaia@tsu.ge

MAKA GHANIASHVILI**PhD student**

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

maka.ghaniashvili@tsu.ge

Abstract. The COVID-19 pandemic has paralyzed large parts of the global economy, sharply restricting economic activities and increasing uncertainties. In response to the COVID-19 pandemic, governments across the world implemented lockdown policies to limit the spread of infections. In numerous cases, these policies were eventually extended. The unprecedented and simultaneous shock to global demand and supply have rendered millions unemployed. Governments in developed economies have rushed to provide some financial relief—unemployment benefits, grants and loans—to households and businesses most affected by the collapse of economic activities. Millions in both developed and developing countries, including Georgia, face the ominous prospect of falling back into poverty. Declining growth and rising poverty during the crisis and recovery period will likely increase income and wealth inequality, undermine social cohesion, and breed further discontent and instability around the world. Governments are grappling with measures to minimize the economic impacts of the pandemic. The duration and severity of the pandemic and its socioeconomic fallouts, will determine whether the world will be back to the pre-crisis normal economic activities or embrace a new normal in coming years.

The pandemic has caused a rift in our cognition and put us in front of a new reality. How do we perceive the rest of the world in the face of a global threat?! Is there a fundamental reassessment of values?! Along with all other areas, recent months' crisis has once again shown us how unclear economic science can be. No one could predict exactly how deep the crisis would be, how long the global lockdown would last, and what impact it could have on unemployment, inflation, demand and other economic indicators. So far, the only thing that almost all researchers and economists agree is that the cost of lockdowns in many countries is already very high.

In the following study, we will discuss two main subjects on the example of Georgia: the problems of the capital markets and the pension fund development and the issue of foreign debt in post-Covid-19 Georgia. This topics are very actual given that the government of Georgia will start serving foreign debt from 2021, in the post-pandemic period. At the same time, the country is reforming the capital market and the pension sector.

KEYWORDS: DEBT, CAPITAL MARKET, PENSION REFORM, CRISIS.

For citation: Jgerenaia, E., Ghaniashvili, M., (2021). A New Understanding of Economic Cycles in Terms of Chronology. *Globalization and Business*, №11, 66-73. (In Georgian). <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.008>

ეკონომიკური ციკლების ახლებური გააზრება ეკონომიკის პირობებში

ემზარ ჯგერენაია

ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
emzar.jgerenaia@tsu.ge

მაკა ღანიშვილი

დოქტორანტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
maka.ghaniashvili@tsu.ge

საკვანძო სიტყვები: ვალი, კაპიტალის ბაზარი, საკენსიო რეფორმა, კრიზისი.

ციტირებისთვის: ჯგერენაია, ე., ღანიშვილი, მ., (2021). ეკონომიკური ციკლების ახლებური გააზრება ეკონომიკის პირობებში. *გლობალიზაცია და ბიზნესი, №11*, 66-73. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.11.008>

ლიტერატურის მიმოხილვა

იმისათვის, რომ გავიგოთ Covid-19-ის პოტენციური ნეგატიური გავლენა ეკონომიკაზე, აუცილებელია გავიაზროთ ის ეკონომიკური არხები, რომელთა გავლითაც შოკები მოქმედებს სხვადასხვა სფეროზე. არსებობს შოკების გადაცემის სამი ძირითადი არხი (Carlsson-Szlezak et al. 2020a და Carlsson-Szlezak et al. (2020b): პირველი საქონლისა და მომსახურების მოხმარების რადიკალური შემცირება; მეორე – არაპირდაპირი გავლენა ფინანსური ბაზრების გავლით და მათი გავლენა რეალურ ეკონომიკაზე; მესამე – მიწოდების მხარე. ვინაიდან Covid-19 ბევრ შეფერხებას იწვევს, ეს გარდასახება მიწოდების ჯაჭვზე ნეგატიურ გავლენაში, დასაქმების მოთხოვნაზე, რასაც გრძელვადიან პერიოდში მოჰყვება უმუშევრობის სტაბილურად ზრდა. ასევე, არსებობს „დაველოდოთ-და-ვნახოთ“ დამოკიდებულება ეკონომიკური აგენტების მხრიდან. რაც გავრცელებული პრაქტიკაა ისეთი ეკონომიკური კლიმატის დროს, რომელიც ხასიათდება გაურკვეველობების მაღალი დონით.

დიდია Covid-19-ის გავლენა შემოსავლების ნაკადებზეც. მცირდება შიდა მეურნეობების შემოსავლები და, შესაბამისად, მათი მოხმარება და დანაზოგები. დანაზოგების შემცირება ამცირებს ინვესტიციებს და იწვევს კაპიტალის შოკებს. მცირდება შიდა მეურნეობების მოთხოვნა იმპორტირებულ საქონელზეც, რაც ამცირებს შემოსავალს დანარ-

ჩენი მსოფლიოსთვის და მცირდება ქვეყნების ექსპორტი. რასაც მოჰყვება მიწოდება-მოთხოვნის შოკი, როგორც ქვეყნის შიგნით ასევე საერთაშორისო დონეზე. ეს ყველაფერი იწვევს ეკონომიკის გამოშვების შემცირებას (Baldwin 2020). ამიტომ კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისათვის Covid-19 პანდემიისას, ასევე, სხვა სახის კრიზისთან მიმართებაში, გარკვეული თავისებურებების გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია როგორც ცალკეული ბიზნესსუბიექტების, ასევე სახელმწიფოს, როგორც ეკონომიკის მარეგულირებლის შეთანხმებული მოქმედება (შარაშენიძე, 2020). პანდემიით გამოწვეული გლობალური შოკების გავლენა საქართველოსათვის განსაკუთრებით აქტუალურია ტურიზმის სექტორის მიმართულებით, ერთი მხრივ მისი მნიშვნელობიდან გამომდინარე ქვეყნის ეკონომიკისათვის და მეორე მხრივ, იმის გამოც რომ არამხოლოდ საქართველოს, არამედ მთლიანად მსოფლიოს მასშტაბით ტურიზმის დარგი ერთ-ერთ ყველაზე დიდ უარყოფით გავლენას განიცდის, რაც საქართველოს ტურიზმის სექტორზეც აისახება (ჩიტალაძე, 2020).

ეკონომისტთა ნაწილის შეფასებით, მოხმარების შემცირების, უმუშევრობის ზრდის, დაბალი ინფლაციური მოლოდინებისა და გაურკვეველობების მთავარი წყარო არის არა Covid-19, არამედ მთავრობების მიერ მიღებული „ლოქდაუნის“ გადაწყვეტილებები (Coibion et al. 2020). Yasenov (2020) ადგენს იმ ფაქტორებს, რომლებიც უფრო მეტად უწყობს ხელს უმუშევრობის ზრდას: ესენია განათლების

დაბალი დონე, ახალგაზრდული ასაკი და იმიგრანტების ჯგუფი. Brynjolfsson et al. (2020) იკვლევენ დასაქმების ბაზრის ე.წ. ონლაინ მხარეს – იმას თუ რამდენად შეუძლია კომპანიას გადაეწყოს ონლაინ საქმიანობაზე და რამდენად უშლის/არ უშლის ეს ხელს ბიზნესის ნორმალურ და ეფექტიან ფუნქციონირებას.

Baker (2020) განიხილავს მოხმარების ჩვევებსა და ვალებზე რეაგირების ფორმებს Covid-19-ის პირობებში. მაღალი მოცულობის სამთავრობო ვალებისა და საპროცენტო განაკვეთების ისტორიულად დაბალი დონის პირობებში, რომელიც არსებობს უმეტეს განვითარებულ ქვეყანაში. Bianchi (2020) გვთავაზობს კოორდინირებული მონეტარული და ფისკალური პოლიტიკის გატარებას, რათა ჯეროვანი პასუხი გაეცეს პანდემიით გამოწვეულ შოკებს. ავტორის რეკომენდაციით, ფისკალური პოლიტიკა უნდა იყოს გამოყენებული იმისათვის, რომ ამოქმედდეს ე.წ. „გადაუდებელი“ ბიუჯეტი ვალის მშპ–თან მიმართების განაკვეთის ჭერით. ჭარბი დავალიანებისა და ვალების მომსახურების საკითხზე კეთდება აქცენტი საქართველოს შემთხვევაშიც, ვინაიდან ჩვენი ქვეყანა ვალების მომსახურებას 2021 წელს იწყებს, რაც კიდევ უფრო ზრდის კრიზისით გამოწვეული შოკების წნეხს ქვეყნის ეკონომიკაზე (ჯგერენაია, 2020). Covid-19-ის პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური კრიზისის პირობებში საქართველოს სახელმწიფო ვალის ზრდის პრობლემაზე ამახვილებენ ასევე ყურადღებას პაპავა და ჭარაია (2021).

პანდემიის გავლენა გლობალური ეკონომიკაზე

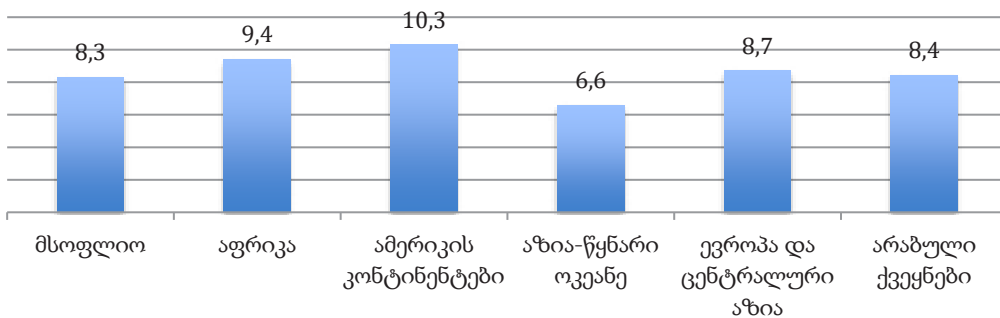
საქართველოს ეკონომიკური მდგომარეობისა და პერსპექტივების შესახებ განყენებულად ვერ ვისაუბრებთ. აუცილებელია მიმოვიხილოთ ის გლობალური პირობები, რომლის ფარგლებშიც უწევს ქვეყანას ცხოვრება და მომავლის დაგეგმვა. Covid-19-მა, რომელიც 2019 წლის ბოლოს დაფიქსირდა ჩინეთში, მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა

მსოფლიო ეკონომიკურ ტენდენციებზე. საერთაშორისო ორგანიზაციებმა და მთავრობებმა მოკლევადიან პერიოდში რამდენჯერმე გადახედეს ეკონომიკური ზრდის მიმდინარე და საშუალოვადიან პროგნოზებს. „საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა“ ჯერ კიდევ 2020 წლის აპრილში 2020 წელს მსოფლიო ქვეყნების 90%-ს უარყოფითი ეკონომიკური ზრდა უწინასწარმეტყველა. აღსანიშნავია, რომ 2009 წელს, ღრმა ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისის დროს, ეს მაჩვენებელი, დაახლოებით, 60%-ს შეადგენდა. მაგრამ, 2020 წლის აპრილში გამოქვეყნებული პროგნოზის შემდეგ (რაც გლობალური ეკონომიკის 3%-იან შემცირებას ითვალისწინებდა), მოვლენები კიდევ უფრო დამძიმდა და „საერთაშორისო სავალუტო ფონდის“ მომდევნო პროგნოზის მიხედვით (2020 წლის ივნისი) გლობალური ზრდის ტემპი -4.9%-იანი მაჩვენებლით განისაზღვრება, რაც 1.9%-ით ნაკლები იყო 2020 წლის აპრილის პროგნოზზე. საბოლოოდ, 2021 წლის იანვარში გამოქვეყნებული ანგარიშის მიხედვით, გლობალური ეკონომიკა 2020 წლის განმავლობაში 3.5%-ით შემცირდა. რაც შეეხება პროგნოზს, 2021 წელს „საერთაშორისო სავალუტო ფონდი“ მსოფლიო ეკონომიკის 5.5%-იან, ხოლო 2022 წელს - 4.2%-იან ზრდას პროგნოზირებს. მნიშვნელოვანია, რომ პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური კრიზისის გავლენა განსხვავებული იქნება რეგიონების მიხედვით. მოწინავე ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში, სადაც გლობალიზაციისა და მომსახურების დარგების წილი მაღალია, ზრდის ნაკლები ტემპებია მოსალოდნელი, განვითარებად ქვეყნებთან შედარებით.

„მსოფლიო ბანკის“ საპროგნოზო მაჩვენებელი გლობალური ეკონომიკური ზრდის ტემპებთან დაკავშირებით 2021 წლისთვის 4%-ით, 2022 წლისათვის კი 3.8%-ით განისაზღვრა. „ეკონომიკური განვითარებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია“ (OECD) 2020 წლის დეკემბერში გამოქვეყნებული ანგარიშის მიხედვით, 2021 წელს მსოფლიო ეკონომიკის 4.2%-ით, 2022 წელს კი 3.7%-ით ზრდას ვარაუდობს

„შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის“ (ILO) მონაცემების მიხედვით, გლობალურ დონეზე უმუშევართა რაოდენობა 2020 წელს 33 მილიონი ადამიანიდან 220 მილიონამდე

გრაფიკი 1. დასაქმებიდან მიღებული შემოსავლების შემცირების პროცენტული მაჩვენებელი 2020 წელს, რეგიონების მიხედვით

ავტორის გრაფიკი. წყარო: www.ilo.org

გაიზრდა, რაც პროცენტულ გამოხატულებაში გლობალური უმუშევრობის 1.1%-იან ზრდას ნიშნავს და 6.5%-ს შეადგენს. 2020 წელს 2019 წლის მეოთხე კვარტალთან შედარებით, მსოფლიომ სამუშაო საათების 8.8% დაკარგა, რაც 255 მილიონ სრულ-განაკვეთიან სამუშაო ადგილს უდრის. ეს 2008-09 წლების ფინანსური კრიზისის დროს გაუქმებულ სამუშაო ადგილებზე 4-ჯერ მეტია. სამუშაო საათების განსაკუთრებით დიდი შემცირება 2020 წლის პირველ და მეორე კვარტალში დაფიქსირდა. მესამე კვარტალში გაუქმებული სამუშაო საათების 12.1%-იანი მაჩვენებელი 7.2%-მდე, მეოთხე კვარტალში კი 4.6%-მდე შემცირდა, რაც 130 მილიონი სრულ-განაკვეთიანი სამუშაო ადგილია. დასაქმების მაჩვენებელი ქალებს შორის 5%-ით მეტად შემცირდა მამაკაცებთან შედარებით. ყველაზე მეტად ახალ-გაზრდები დაზარალდნენ, რომელთა დასაქმების მაჩვენებელი 8.7%-ით მეტად შემცირდა 25+ ასაკის დასაქმებულებთან შედარებით. 2020 წელს ასევე შემცირდა დასაქმებულთა შემოსავალი 8.3%-ით. რაც დაახლოებით 3.7 ტრილიონი აშშ დოლარი და გლობალური მშპ-ს 4.4%-ია (გრაფიკი №1).

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის პროგნოზის მიხედვით, დასაქმების ბაზრის ეტაპობრივი აღდგენა 2021 წლის მეორე ნახევრიდანაა მოსალოდნელი, თუმცა რისკებისა და გაურკვევლობების დონე ძალიან მაღალია. ამასთანავე, სამუშაო საათების აღდგენის ტემპები განსხვავებული იქნება რეგიონების მიხედვით. სამუშაო საათების შემცირების საპროგნოზო მაჩვენებელი სხვა რეგიონებთან შედარებით უფრო მაღალია ამერიკისა და ევროპა-ცენტრალური აზიის რეგიონისთვის, სადაც სხვა რეგიონებთან შედარებით, შენელებული იქნება აღდგენის ტემპებიც. მსოფლიო ტენდენციების პარალელურად, დასაქმების ბაზრის მაჩვენებლები გაუარესდა საქართველოს შემთხვევაშიც. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის წინასწარი მონაცემების მიხედვით, 2019 წელს არსებული 17.6%-იანი მაჩვენებლიდან უმუშევრობის მაჩვენებელი 2020 წლის ბოლოსათვის 20.4%-მდე გაიზარდა.

გლობალური სამუშაო ძალის 38% დასაქმებულია საწარმოებში, სასტუმროებში, ტურიზმის სექტორში, ვაჭრობისა და ტრანსპორტის სფეროში და იმ სერვისებში, რომელიც მთელი 2020 წლის განმავლობაში მოთხოვნისა და შემოსავლების მკვეთრ ვარდნას განიცდიდა და ვაკოტრების პირას მივიდა. მაგალითისათვის, განთავსებისა და კვების სექტორის დასაქმების მაჩვენებელი დაახლოებით 20%-ით შემცირდა 2020 წლის მესამე კვარტალისათვის. საპირისპიროდ, გაიზარდა დასაქმების მაჩვენებელი ისეთ სექტორებში როგორცაა საინფორმაციო ტექნოლოგიები (5%-იანი ზრდა) და ფინანსური და სადაზღვევო სფერო (3.4%-იანი ზრდა). შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის სპეციალისტთა პროგნოზის მიხედვით, მომავალში უფრო მეტად დაზარალდებიან დაბალ უნარიანი დასაქმებულები, რომელთა სამსახურიც, ძირითადად, ფიზიკურ მუშაობას გულისხმობს.

შედარებით უსაფრთხოა უმაღლესი განათლების მქონე მუშაკთა შემოსავალი, რომელთა ანაზღაურებაც ისედაც უფრო მაღალია, მათთან შედარებით, ვისაც ფიზიკურად უწევს მუშაობა. სავარაუდოა, რომ ეს ტენდენცია კიდევ უფრო გააღრმავებს გლობალური უთანასწორობის საკითხს.

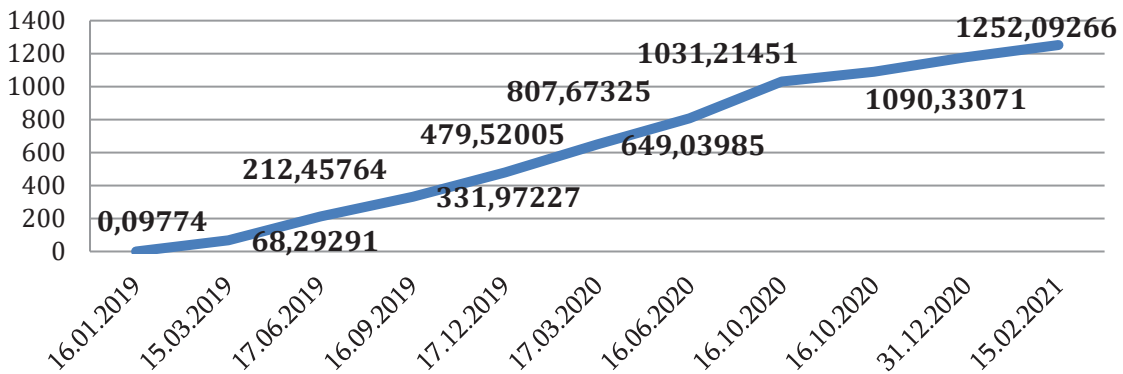
COVID-19-ით გამოწვეული კრიზისი საქართველოში

Covid-19-ით გამოწვეული კრიზისი საქართველოში ორ უმნიშვნელოვანეს პროცესს დაემთხვა: ერთი მხრივ, ქვეყანაში აქტიურ ფაზაშია კაპიტალის ბაზრისა და საპენსიო სისტემის რეფორმა და მეორე მხრივ, მომავალი წლიდან საქართველოს უდგება ვალეების მომსახურების საკითხი. ამ ორი პროცესის კვალდაკვალ მოუწევს ქვეყანას კრიზისთან გამკლავება უახლოეს წლებში.

დაბალგანვითარებული კაპიტალის ბაზრის პირობებში საფრთხე ექმნება ქვეყნის ეკონომიკურ ლიბერალიზაციას. ქვეყანაში არაა უზრუნველყოფილი ბაზრის მონაწილეთა მიერ კაპიტალის მოზიდვის საშუალება თანაბარ პირობებში. განვითარებული კაპიტალის ბაზარი ასევე გულისხმობს ადგილობრივი ფიზიკური ან იურიდიული პირების, როგორც პოტენციური ინვესტორების მიერ კაპიტალის ქვეყნის ეკონომიკაში დაბანდების შესაძლებლობის გაჩენას. ზემოთქმული ნიშნავს იმას, რომ სუსტი კაპიტალის ბაზრის არსებობის პირობებში საგრძნობლად მცირდება ქვეყნის ეკონომიკაში საერთაშორისო კაპიტალის არსებობის ალბათობა და იზღუდება ადგილობრივი ფინანსური რესურსის ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორში ეფექტიანი გადანაწილების შესაძლებლობა, რაც ზოგადად, ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების გრძელვადიან პერსპექტივას აყენებს კითხვის ნიშნის ქვეშ. ამასთანავე, განვითარებული კაპიტალის ბაზარი სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია საპენსიო ფონდის ჯეროვანი განკარგვისთვისაც. თუმცა საკითხავია ის, თუ რამდენადაა მზად საქართველოს ეკონომიკა მაღალგანვითარებული კაპიტალის ბაზრისთვის?! მსოფლიოში არსებული მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური ფონის გათვალისწინებით მთავრობებს უწევთ დიდი მასშტაბით ბეილაუთების განხორციელება ფინანსური ბაზრების მდგრადობის შესანარჩუნებლად, რამდენად იქნება მზად საქართველოს ეკონომიკა ამისათვის უახლოეს მომავალში?!

დაგროვებითი საპენსიო სისტემა საქართველოში 2019 წლის 1-ლი იანვრიდან ამოქმედდა. საპენსიო სააგენტოს ინფორმაციით, სქემას ყოველთვიურად, საშუალოდ, 12000 ადამიანი უერთდება და 2020 წლის 17 დეკემბრისათვის მასში ჩართული იყო 1 102 695 მონაწილე. ერთ-ერთი ძირითადი შეკითხვა, კი რომელიც მოსახლეობას დაგროვებით საპენსიო სისტემასთან დაკავშირებით უჩნდება, ის არის, თუ რამდენად იქნება დაცული მათი საპენსიო შენატანები, ხომ არ დაბანდდება აქტივები არაკეთილსაიმედო ფინანსურ

გრაფიკი 2. საქართველოს საპენსიო ფონდის მოცულობა (16.01.2019-15.02.2021; მილიონი ლარი)

ავტორის გრაფიკი. სტატისტიკა: საქართველოს საპენსიო სააგენტო (www.pensions.ge)

ინსტრუმენტებში და იქნებიან თუ არა სქემის მონაწილეები დაზღვეული დანაკარგისგან? საპენსიო ფონდში განმარტავენ, რომ რისკის შემცირების მიზნით, ინვესტიციები ჩაიდება დივერსიფიცირებულად, მხოლოდ კეთილსაიმედო ფინანსურ ინსტრუმენტებში. თუმცა საქართველოში საპენსიო რეფორმის ამოქმედების საწყის ეტაპზე საპენსიო ფონდს არათუ არ ჰქონდა ზუსტად გაწერილი საინვესტიციო დოკუმენტი, რომლის საშუალებითაც მოხდებოდა თანხების განკარგვა, ეს საკითხი ღიად რჩებოდა 1 წლის განმავლობაში. 2019 წლის 31 დეკემბერს დასრულებული წლის განმავლობაში, სააგენტო არ ახორციელებდა საინვესტიციო საქმიანობა. საქართველოს საპენსიო სააგენტომ პირველი ინვესტიცია 2020 წლის თებერვალში განახორციელა. 2020 წლის 22 იანვარს, საინვესტიციო საბჭოს სხდომაზე დაამტკიცეს საინვესტიციო პოლიტიკის დოკუმენტი, რომლის საფუძველზეც 2020 წლის თებერვალში, საპენსიო სააგენტომ 560 მილიონი ლარი კომერციული ბანკების სადეპოზიტო სერტიფიკატებში გადაიტანა.

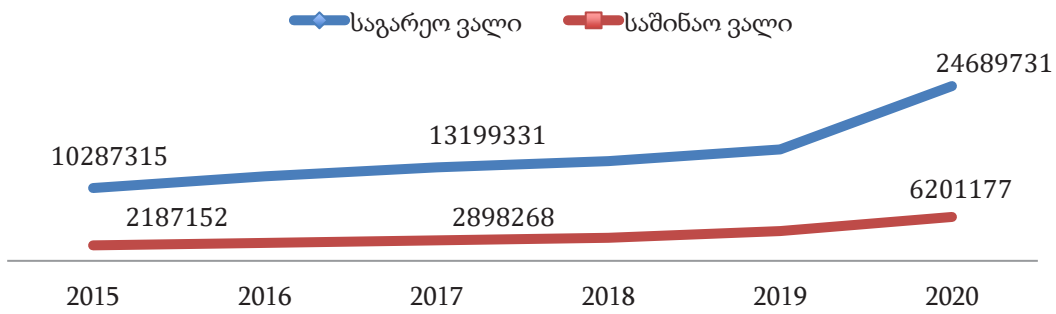
რეფორმის ამოქმედებიდან 1 წლის შემდეგ (2019 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით) საქართველოს საპენსიო სისტემის დაგროვებითი ფონდის მოცულობამ 507 მილიონი ლარს მიაღწია და საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემებით, მთლიან შიდა პროდუქტთან შეფარდებით 1.03% შეადგინა. აღნიშნული თანხა წლის განმავლობაში აკუმულირდებოდა კომერციულ ბანკებსა და საქართველოს ეროვნულ ბანკში არსებულ მიმდინარე ანგარიშებზე. საპენსიო აქტივების მოცულობამ 1 მილიარდ ლარს 2020 წლის 1 ოქტომბრისთვის გადააჭარბა, 2021 წლის 15 თებერვლისთვის კი 1252.09266 ლარი შეადგინა (გრაფიკი №2). საიდანაც დარიცხული სარგებელი, დაახლოებით, 116 მილიონი ლარია. ამ დროისათვის, საპენსიო აქტივები განთავსებულია ქართულ კომერციულ ბანკებში და ერიცხება ეფექტური წლიური სარგებელი 10.8%. საპენსიო აქტივების 76% განთავსებულია სადეპოზიტო სერტიფიკატებში და ვადიან დეპოზიტებში, ხოლო 24% სარგებლიან მიმდინარე ანგარიშებზე. საპენსიო აქტივები 2021 წლის თებერვლისათვის სრულად ლარშია ინვესტირებული.

საბარემო ვალების მომსახურების საკითხი პოსტკორონულ საქართველოსთვის

საერთაშორისო მაკრო-ფინანსურ გარემოში პანდემიით გამოწვეული რისკები საქართველოს ფინანსურ სტაბილურობას რამდენიმე ძირითადი არხით გადაეცემა. Covid-19 ვირუსის სწრაფი გავრცელების თავიდან ასაცილებლად შემოღებულმა შეზღუდვებმა საერთაშორისო ფინანსური ნაკადების შემოდინებებზე უარყოფითად იმოქმედა. კერძოდ, საერთაშორისო საპაერო მიმოსვლის შეზღუდვამ 2020 წელს მნიშვნელოვნად შეამცირა საერთაშორისო ვიზიტორების რაოდენობა და საერთაშორისო მოგზაურობიდან შემოსავლები. ამასთან, სავაჭრო პარტნიორ ქვეყნებში შექმნილმა ეკონომიკურმა სირთულეებმა ფულადი გზავნილები და საქონლისა და მომსახურების ექსპორტი შეამცირა. ასევე, მზარდი ეკონომიკის ქვეყნებში რისკის პრემიის ზრდის შედეგად გამკაცრდა ფინანსური პირობები, რაც, მიწოდების მხრიდან უცხოური ვალუტის სესხების გაძვირებას განაპირობებს. ყოველივე ეს ფინანსური ნაკადების შემოსულობების მნიშვნელოვან კლებაში აისახა, რამაც, თავის მხრივ, ადგილობრივი ვალუტის გაუფასურება და ლარის გაცვლითი კურსის გაზრდილი მერყეობა გამოიწვია მთელი 2020 წლის განმავლობაში.

ისევე როგორც მსოფლიოს ძალიან ბევრ ქვეყანაში, ჭარბი დავალიანების პრობლემის წინაშე აღმოჩენის რეალური საფრთხეა საქართველოს შემთხვევაშიც. Covid-19 პანდემიის პირობებში გაზრდილი რისკის პრემია და ადგილობრივი ვალუტის გაუფასურება ვალის მომსახურების ტვირთის ზრდაში აისახა. ამასთან, პანდემიით გამოწვეული რეცესიის შესარბილებლად მობილიზებულმა ფინანსურმა რესურსებმა საგარეო ვალი გაზარდა. პანდემიის საწყის ეტაპზე აუცილებელი გახდა საერთაშორისო ორგანიზაციების მხარდაჭერის გამოყენება. საქართველოს მთავრობის მიერ 2020 წლის პირველ კვარტალში ჯამში მობილულ იქნა, 1.5 მლრდ. აშშ დოლარი საბიუჯეტო დახმარება, მათ შორის: IMF – 200 მილიონი აშშ დოლარი; ADB – 400 მლ აშშ დოლარი;

გრაფიკი 3. საქართველოს სახელმწიფო საგარეო ვალი და სახელმწიფო საშინაო ვალი (ათასი ლარი)

ავტორის გრაფიკი. სტატისტიკური მონაცემები: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო (mof.ge)

WB – 250 მლ აშშ დოლარი; AFD – 200 მლ აშშ დოლარი; KfD – 250 აშშ დოლარი; EU – 200 მლ აშშ დოლარი; AIIB – 100 მლ აშშ დოლარი. შედეგად, საქართველოში გაიზარდა სახელმწიფო ვალის მთლიანი მოცულობა.

საქართველოს საგარეო ვალი ძირითადად უცხოური ვალუტითაა დენომინირებული და, შესაბამისად, მნიშვნელოვნად მოწვევლადია გაცვლითი კურსის რისკის მიმართ. ეს რისკი თვალსაჩინო გახდა პანდემიის პერიოდში, როდესაც გაუარესებულ საგარეო მდგომარეობას ადგილობრივი ვალუტის მკვეთრი გაუფასურება მოჰყვა და გაიზარდა როგორც მთავრობის საგარეო, ასევე საშინაო ვალების მოცულობა (გრაფიკი №3).

გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ საქართველო საგარეო ვალების მომსახურებას 2021 წლიდან იწყებს, რაც გლობალურ და ადგილობრივ ეკონომიკურ შოკებთან ერთად კიდევ უფრო ზრდის წნეხს ქვეყნის ბიუჯეტზე (გრაფიკი №4).

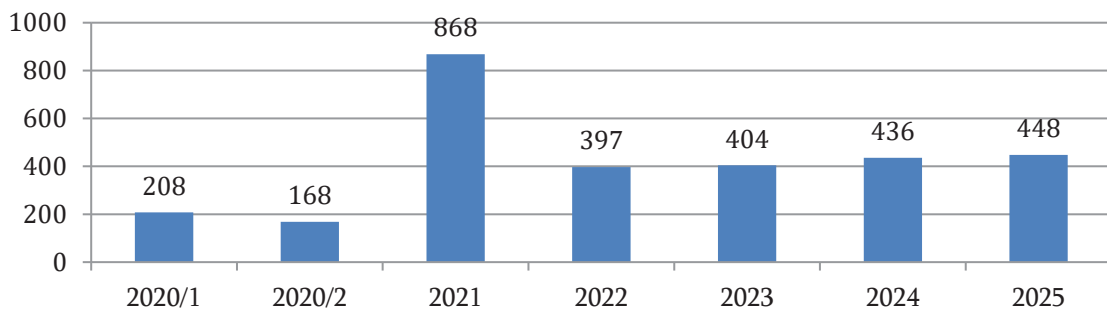
სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის გათვლებით, თუ ლარი 2021 წელს 30%-ით გაუფასურდება, მაშინ მთავრობის ვალის მშპ-სთან ფარდობის მაჩვენებელი გადააჭარბებს 60%-იან ლიმიტს და 72%-ს მიაღწევს. თუმცა, აღსანიშნავია ისიც, რომ მთავარი ვალის სიდიდე არ არის, მთავარია ის, თუ როგორ იყენებს მას ქვეყანა და რა ეკონომიკურ ეფექტს იძლევა ის. ვალს აქვს დატვირთვა და მიზნობრიობა, ის შეიძლება იყოს საინვესტიციო ან სამომხმარებლო დანიშნულების, მაგრამ გრძელვადიან პერსპექტივაში უნდა შეესაბამებოდეს ეკონომიკის ზრდის მასშტაბებს. ამასთანავე, სახელმწიფო

ბიუჯეტი მხოლოდ საინვესტიციო პროექტების დაფინანსების წყარო არ არის, მას სახელმწიფოს მიერ აღებული სოციალური ვალდებულებების შესრულების ფუნქციაც აკისრია. ხელისუფლების გადაწყვეტილება პენსიების ზრდის შესახებ პანდემიის პირობებშიც კი, განსაკუთრებით 70 წელს გადაცილებული პირებისთვის, სწორედ ბიუჯეტის სოციალური ფუნქციის გამოხატულებაა და სავარაუდოა, რომ ვალად მიზიდული თანხები ამ მიმართულებითაც დაიხარჯება. გარდა ამისა, საქართველოს ჰყავს ლტოლვილები და დიდი რაოდენობით სოციალურად დაუცველები. რაც ასევე ზრდის სოციალური ხარჯების მოცულობას.

დასკვნები და რეკომენდაციები

ჩვენ ტრაფარეტულად ვიძახით, რომ აუცილებელია განვითარებული საფონდო ბაზრის არსებობა საქართველოში, მაგრამ არ გვაქვს რეალურად ჩამოყალიბებული სექტორისთვისაა ეს საჭირო. განსაკუთრებით აქტუალურია ეს კითხვა დღეს, როდესაც ძალიან ბუნდოვანია არამხოლოდ ჩვენი ქვეყნის, არამედ მთლიანად მსოფლიოს ეკონომიკური მომავალი. რა მნიშვნელობა და ადგილი შეიძლება ჰქონდეს ქვეყნის ეკონომიკისთვის კაპიტალის განვითარებულ ბაზარს და, რაც გაცილებით მნიშვნელოვანია, რა მიმართულებით უნდა განვითარდეს ფინანსური ბაზარი? მისაღებია თუ არა ის ნორმები რაც ბოლო ათწლეულების განმავლობაში დამკვიდრდა განვითარებულ სამყაროში და დღეს, როგორც

გრაფიკი 4. საქართველოს სახელმწიფო საგარეო ვალის მომსახურება (მილიონი აშშ დოლარი)

ავტორის გრაფიკი. სტატისტიკური მონაცემები: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო (mof.ge)

განვითარების ორიენტის განიხილავენ განვითარებადი ქვეყნები და მათ შორის საქართველოც?! ხომ არ მოვიდა დრო მეცნიერ-ეკონომისტთა წრემ დაიწყოს ფიქრი სრულიად ახალ რეალობასა და ახალ გარემოებებზე? მით უმეტეს რომ ბოლო დიდმა კრიზისებმა (2008 წლის ფინანსური კრიზისი და მიმდინარე წელს პანდემიით გამოწვეული კრიზისი) ნათლად დაგვანახა თუ რაოდენ არამდგრადია ის ფინანსური სამყარო, რომელსაც ჩვენ ვაშენებთ.

ჩვენი შეფასებით, მსოფლიოს მთავარი პრობლემა დღეს არის დაგროვების საჭირო დონით არ არსებობა. აუცილებელია მუდმივად იქმნებოდეს დაგროვების შრე, დანაზოგების გარკვეული ნორმა, რომელიც იქნება რეზერვი იმისათვის, რომ პანდემიას და ნებისმიერ სხვა გამოწვევაზე შესაბამისი რეაგირების საშუალება მოგვცეს და გადაარჩინოს ქვეყნები. დღევანდელ რეალობაში კი, ჩვენ ჯერ კიდევ არ ვიცით მსოფლიო ეკონომიკას რა ზიანი მიაღებდა 2021-24 წლებში, რას მოიტანს პანდემია, რამდენი დაუჯდება ის მსოფლიოს და აქვს თუ არა ყველა ქვეყანას საკმარისი ფინანსური რესურსი მოსალოდნელ კრიზისთან გასამკლავებლად. ამიტომ, უნდა დავიწყოთ ფინანსურ-ეკონომიკური რეალობის ძირეულ ცვლილებებზე ფიქრი. პირველი რიგში კი, იმ ქვეყნებს, რომელთაც საგადამხდელო ბალანსი ექნებათ დეფიციტური, მიმდინარე ანგარიშთა ბალანსი უარყოფითი და ექსპორტის მონაცემები ბევრად დაბალი იმპორტის მაჩვენებელზე, აუცილებლად უნდა აეკრძალოთ ბიუჯეტის დეფიციტი და დეფიციტის მიხედვით დაფინანსება. მთავარი პრობლემა არის დეფიციტის დასაფარავად ობლიგაციების გამოშვება. ეს ობლიგაციები რეალურად არის უკვე „ჰაერი“ და ეს საოცრება და სიშლევე კანონითაც არის ნებადართული და გამყარებული. სახელმწიფოები ოფიციალურად უშვებენ „ბუშტებს“. რადგან ამ ობლიგაციების უკან არ დგას არაფერი. ამიტომ ქვეყნებს უნდა აეკრძალოთ დეფიციტური ბიუჯეტის მიხედვით ობლიგაციების გამოშვება და უფრო მეტიც, ამ ქვეყნებში წლების განმავლობაში უნდა დაფიქსირდეს პროფიციტის ზრდა დინამიკაში, იმისთვის რომ პროფიციტი გახდეს დაგროვების მთავარი წყარო. წინააღმდეგ შემთხვევაში,

ყოველი კრიზისის დროს, მიმდინარე სირთულეებთან ერთად წლების განმავლობაში ჭარბად დაგროვებული სავალო ვალდებულებების გასტუმრებაზეც მოგვიწევს ფიქრი და ზრუნვა და ამ ჩაკეტილი წრიდან ვერასოდეს ამოვალთ.

კაპიტალის ბაზრისთვის კიდევ ერთი ძალიან მნიშვნელოვანი და აუცილებელი საკითხი არის ექვითი. მისი შევსება უნდა მოხდეს ნაღდი ფულადი ნაკადებით, ქეშით. ნებისმიერი ექვითის შევსება, იქნება ეს IPO, ძველი და ჩამოყალიბებული კომპანია თუ მძლავრი ფირმების შერწყმა, უნდა ხდებოდეს რეალურად არსებული ქეშით. ყველა შემთხვევაში, ობლიგაციის ემისია, ემიტირება უნდა მოხდეს ქეშის ბაზაზე და არავითარ შემთხვევაში კაპიტალით, მომავლის ღირებულებით ან პროექცია-ნამატით. ეს უნდა მოხდეს მხოლოდ და მხოლოდ ქეშით. არცერთი ფირმის შერწყმა არ უნდა მოხდეს კონვერტირებადი ობლიგაციებით. ის უნდა მოხდეს აუცილებლად ქეშით. ყოველი წლის ბოლოს სავალუტო ფონდმა ყველა ქვეყნის შესაბამის მარეგულირებელ ორგანოებს უნდა მოსთხოვოს, რომ კაპიტალში ქეშის წილი ყოველთვის იყოს 80%, გადამოწმდეს აბსოლუტურად ყველა კაპიტალის სტრუქტურა და განხილული იყოს ანგარიშგებებთან ერთად ქეშების დინამიკა ამა თუ იმ კომპანიაში. ეს ყველაფერი მოგვცემს საშუალებას რომ ფინანსური ბაზარი არ გაჯერდეს გადაფასებული სავალო ვალდებულებებით და არ გაივსოს ბუშტებით.

მთავარი დღეს არის, დაგროვების არქონა. მთავარი დაავადება არის შიდა და გარე ვალდებულების აღება ბიუჯეტის დეფიციტის გამო. ბიუჯეტის დეფიციტი არის მფლანგველობითი მმართველობითი ხარჯები, ის არ ეხება არაფერს რეალურად, ამიტომ მომავალი 10 წლის განმავლობაში უნდა აიკრძალოს ის რაზეც ზემოთ ვისაუბრეთ - დაგროვების არქონა, ბიუჯეტის დეფიციტით ცხოვრება, „ბუშტის“ გამოშვების უფლება მთავრობებს, ობლიგაციების ჰაერით გამოშვება და კაპიტალის ქეშის გარეშე გაზრდა. მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეძლებს მსოფლიო უფრო მყარი ეკონომიკური მომავლის შექმნას და სხვადასხვა სახის რისკთან გამკლავებას.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES:

Baker, S. R., Farrokhnia, R. A., Meyer, S., Pagel, M., & Yannelis, C., (2020). How Does Household Spending Respond to an Epidemic? Consumption During the 2020 COVID- 19 Pandemic (Working Paper No. 26949; Working Paper Series). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w26949>.

Baldwin, R., (2020, March 13). Keeping the lights on: Economic medicine for a medical shock. VoxEU.Org

Bianchi, F., Faccini, R., & Melosi, L., (2020). Monetary and Fiscal Policies in Times of Large Debt: Unity is Strength (Working Paper No. 27112; Working Paper Series). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w27112>

Bodenstein, M., Corsetti, G., Guerrieri, L., (2020). Social distancing and supply disruptions in a pandemic. *Covid Economics* 19, 18 May 2020:1-52

- Boldrin, M., Garriga, C., Peralta-Alva, A., Sánchez, J.M.,** (2020) Reconstructing the great recession, Federal Reserve Bank of St. Louis Review, 102(3):271-311
- Brynjolfsson, E., Horton, J., & Ozimek, A.,** (2020). COVID-19 and Remote Work: An Early Look at US Data. 16.
- Carlsson-Szlezak, Ph., Reeves, M., & Swartz, P.,** (2020a). Understanding the Economic Shock of Coronavirus. Harvard Business Review. <https://hbr.org/2020/03/understanding-the-economic-shock-of-coronavirus>
- Carlsson-Szlezak, Ph., Reeves, M., & Swartz, P.,** (2020b). What Coronavirus Could Mean for the Global Economy. <https://hbr.org/2020/03/what-coronavirus-could-%20mean-for-the-global-economy>
- Chitaladze, K.,** (2020) Impact of COVID-19 pandemic on tourism in Georgia. V International Scientific Conference Challenges of Globalization in Economics and Business. Collection of works. TSU:461-470. (In Georgian).
- Chutlashvili, A.,** (2018) Saving rate and changes in the pension system, (In Georgian). *Tbilisi State University*:577-581
- Coibion, O., Gorodnichenko, Y., & Weber, M.,** (2020b). The Cost of the Covid-19 Crisis: Lockdowns, Macroeconomic Expectations, and Consumer Spending (Working Paper No. 27141; Working Paper Series). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w27141>
- Jgerenaia E.,** (2020). Factors Affecting the exchange rate and the Peculiarities of economics laws in Developing Countries (The Case of Georgia), Ecoforum, vol.9 #1.
- Moser, Ch., Yared, P.,** (2020). Pandemic lockdown: The role of government commitment. Covid Economics 17, 13 May 2020:1-23
- OECD Economic Outlook: Statistics and Projections; December, 2020
- Papava, V.,** (2015) Economy of Georgia (In Georgian) *Intelekti, Tbilisi*
- Papava, V., Charaia, V.,** (2021) The problem of increasing the public debt of Georgia in the conditions of the economic crisis caused by the COVID-19 pandemic. Georgian Strategy and International Relations Research Foundation. ISSN 1512-4835. (In Georgian).
- Papava V., Silagadze A.,** (2019). “How the Term the “Gross Domestic Product” should be Translated into Georgian.” Globalization and Business, No. 7:203-204. (In Georgian.)
- Sharashenidze, A.,** (2020) Some Aspects of Impact on Covid-19 Pandemic Competitiveness. V International Scientific Conference Challenges of Globalization in Economics and Business. Collection of works. TSU:443-445. (In Georgian).
- World Bank Group, Global Economic Prospects, January 2021
- World Economic Situation and Prospects as of mid-2020; United Nations, New-York, (2020).
- Yasenov, V. I.,** (2020). Who Can Work from Home? (SSRN Scholarly Paper ID 3590895). Social Science Research Network. <https://papers.ssrn.com/abstract=3590895>

JEL Classification: E02, E31, E42, E44, E52

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.009>

MACROPRUDENTIAL AND MONETARY POLICY TRANSMISSION ISSUES

NINO ZHORZHAKASHVILI

Doctoral student of Macroeconomics,

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

nino.zhorzhikashvili1993@gmail.com

Abstract. Before the global financial crisis, it was widely believed in academic circles, that there was a conflict (inflation / financial stability) between monetary policy and prudential policy, which justified the separation of monetary and prudential functions. Due to this approach, a significant trend of segregation of functions was observed in some countries. Weaknesses of this approach became apparent after the crisis, thus countries actively began to adopt macroprudential policy integrated with monetary policy, which ultimately increases the effectiveness of both policies in terms of achieving the stability of country's economic, banking and financial sectors.

KEYWORDS: MACROPRUDENTIAL POLICY, MONETARY POLICY, TRANSMISSION MECHANISM.

For citation: Zhorzhikashvili, N., (2021). Macroprudential and Monetary Policy Transmission Issues. *Globalization and Business, №11*, 74-79. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.009>

The effective implementation of the macroprudential approach depends on the supervision and coordinated action of the central bank. Central banks are naturally involved in macroprudential policy, thus monetary policy is increasingly using unconventional regulatory methods and tools as macroprudential policy instruments.

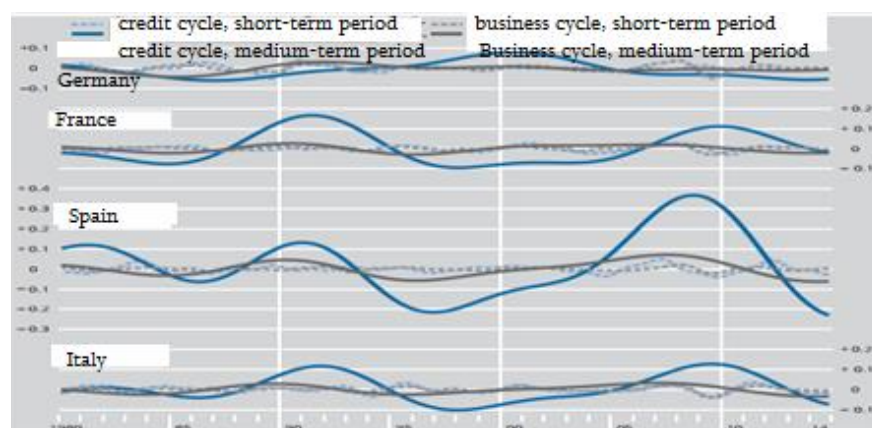
Some countries (Belgium, Ireland, England) have completely returned to the central bank the prerogative of supervising of the financial sector in the aftermath of the financial crisis. Although the supervisory agency operates separately in the following countries: Denmark, Austria, Luxembourg, Sweden, France, Germany and Finland, integration with central banks has increased since the global crisis. In addition, France, Germany and Austria are using joint supervision. In addition, the European Central Bank, which pursued only monetary policy before the 2008 global crisis, was tasked in 2012 with supervising large banks in the eurozone (European Commission, 2012).

Monetary policy should be largely responsible for regulating the business cycle, which means stabilizing inflation rates and interest rates by using inflation "targeting". However, it should be noted that no central bank can fully control the financial markets. But monetary policy has an excellent instrument in the form of macroprudential policy, that can take responsibility for the stability of the financial system and the financial cycle. The impact of classical monetary policy channels on the economy is limited because, on the one hand, security markets are underdeveloped in some countries, and, on the other hand, interest rate dynamics are more dependent on structural factors than on monetary conditions.

Moreover, it should be noted that monetary policy can even contribute to the accumulation of risks in the financial sector (Cavallari, 2016). In particular, when the central bank aims to stimulate consumer spending by lowering interest rates, this may significantly increase security prices and create a breeding ground for a "speculative soap bubble", that threatens financial stability. On the other hand, pursuing a restrictive monetary policy raises interest rates, which reduces aggregate demand in the economy, and may lead to a slowdown in the long-term growth rate of the economy. Thus, monetary policy faces challenges and it is clear, that achieving financial stability in isolation is impossible. Therefore, no country today considers monetary and macroprudential policies in isolation, on the contrary, the success of the coordinated use of their instruments can be seen in practice of many countries.

As mentioned, price stability alone is not a sufficient condition for financial stability. An example of this is the stable pre-crisis price level in the euro area, accompanied by credit cycle fluctuations and instability (Deutsche Bundesbank, 2015). During this period, the prices of securities and credit volumes increased rapidly in the euro area (graph 1). As can be seen from the graph, against the background of price stability, there was an unstable situation in the financial sector, which the monetary policy could not foresee and respond to. And because credit cycles are more volatile than business cycles, it is essential to actively apply macroprudential policy and coordinate it with monetary policy.

Based on the above described situation, the issue of integration of macroprudential and monetary policies and the

Graph. 1. Credit and business cycles in the euro area

Source: ECB ("ECB Balance Sheet Items", loans of domestic MFIs to the non-financial private sector in the euro area, outstanding loan amounts at the end of the quarter) and OECD ("Main Economic Indicators", real GDP and the consumer price index to determine real outstanding loan amounts).

need for close coordination arises. Both policies work to ensure financial stability, albeit with different instruments and channels, although their ultimate goal is one — to promote sustainable country development and long-term economic growth (see table 1 and table 2). Monetary policy contributes to price stability and output levels in the economy, while macroprudential policy focuses on identifying and eliminating systemic risks. As a result of the integration of these policies, the economic system becomes more resilient and

flexible to shocks and allows the defects of both policies to be overcome. Macroprudential policy interventions with capital counter-cyclical buffer and other instruments aims to neutralize pro-cyclicality in financial sector, which largely determine the effectiveness of monetary policy (Komarkova, 2011). The continuous development of innovations and technologies in the financial sector requires closer coordination and the implementation of well-organized policies based on the existing reality.

Table 1. The relationship and objectives of macroprudential and monetary policy

Policy	Goal	Ultimate goal
Monetary (Short-term interest. rate)	Price Stability	Stable and non-inflationary economic growth
Macroprudential (CCyB, LTV, DTI...)	Financial Sector stability	

Source: Shhoenmaker D., Wierts P., "Macroprudential Supervision: from theory to Policy", 2015:3

Table 2. Characteristics of monetary and macroprudential policies

Target, area of action	Monetary policy	Macroprudential policy
ultimate goal	-Price stability (low inflation rate) -Reduction of fluctuations in economic activity	-Identification of financial risk -Reduction of costs caused by systemic risks to a minimum
Indicators of risk and its intensity	-Deviation of the inflation rate from the target - Variability of economic activity, profit	-Excessive debt - Variability of stock prices -Excess liquidity above the allowable mark -Confiton of the financial sector -Increase the loan volume
Instruments	-Monetary policy rate -Currency interventions -Change of reserve demand	-Strict tightening of banking-supervisory regulations -Macroprudential policy instruments -Use sanctions and tighten rules on loans and high risk instruments

Source: Cavallari M., "Monetary Policy and Macro Prudential Regulation: Whither Emerging Markets", 2013: 15.

To illustrate the effectiveness of the joint application of macroprudential and monetary policies, the authors (Eugenio, Claessens, 2016) proposed a model:

$$\Delta \text{Log Credit}_{bft} = \delta_f + \sum_{j=1}^4 \beta_j \Delta \text{Macropru}_{t-j} + \sum_{j=1}^4 \delta_j \Delta r_{t-j} + \sum_{j=1}^4 \gamma_j \Delta \text{Macropru}_{t-j} * \Delta r_{t-j} + \text{controls}_{bft} + \text{quarter}_t + \varepsilon_{bft}$$

The model includes the real growth rate (Δr_t) of monetary policy as a variable, as for, $\sum_{j=1}^4 \gamma_j$,

it determines the direction of the interaction between macroprudential and monetary policy. We can define the first-order derivatives of these policies:

$$\frac{\partial \Delta \text{Log Credit}_{bft}}{\partial \Delta \text{Macropru}_{t-1}} = \sum_{j=1}^4 \beta_j + \sum_{j=1}^4 \gamma_j \Delta r_t$$

$$\frac{\partial \Delta \text{Log Credit}_{bft}}{\partial \Delta r_t} = \sum_{j=1}^4 \delta_j + \sum_{j=1}^4 \gamma_j \Delta \text{Macropru}_{t-1}$$

Since the coefficients, $\sum_{j=1}^4 \beta_j$ and $\sum_{j=1}^4 \delta_j$

are most likely negative (tightening monetary and macroprudential policies reduces the volume of loans issued), the impact of one policy change on another will depend on the sign of the second order derivative of the series

$$\frac{\partial^2 \Delta \text{Log Credit}_{bft}}{\partial \Delta \text{Macropru}_{t-1} \partial \Delta r_t} = \sum_{j=1}^4 \gamma_j \cdot \text{If } \sum_{j=1}^4 \gamma_j < 0,$$

then each policy will reinforce each other and the combined effect will be greater on the economy. Conversely, if tightening of macroprudential policy reduces the effectiveness of tightening monetary policy or vice versa, then

$$\sum_{j=1}^4 \gamma_j > 0.$$

Therefore, we can conclude that if these policies move in one direction, more favorable conditions are created for financial and economic stability.

$$\sum_{j=1}^4 \gamma_j \Delta \text{Macropru}_{t-j} * \Delta r_{t-j} \text{ in formule } \sum_{j=1}^4 \gamma_j$$

$$\text{in formule } \sum_{j=1}^4 \gamma_j,$$

negative value implies, that tightening macroprudential and monetary policies reduces the volume of loans (ΔLog -

Table 3. Impact of macroprudential and monetary policy shocks on various indicators (Forecast error variance decomposition, monetary and macroprudential shocks)

Period		1 year	2 year	3 year	4 year
CPI	PP	1.9	7.2	10.3	12.3
	R	1.2	6.4	6.5	6.0
CRD	PP	0.4	1.6	3.6	5.9
	R	0.9	3.0	3.8	4.0
RGDP	PP	3.7	6.6	8.2	9.3
	R	0.6	2.3	2.7	2.9

Source: Kim S., "Effects of monetary and macroprudential policies – evidence from inflation targeting economies in the Asia-Pacific region", 2017:16

Credit_{bft}) and this effect is greater, when both policies (macroprudential- $\Delta \text{Macropru}_{t-j}$ and monetary Δr_{t-j}) operate simultaneously and in one direction rather than in a separate case.

Therefore, we can conclude that:

1) Macroprudential policy is very effective in regulating the credit cycle,

2) Macroprudential instruments have the greater effect on the credit cycle, when the integration with monetary policy is closer.

A study by Kim (2017) for countries in the Asia-Pacific region revealed, that macroprudential policy plays a more important role in explaining price fluctuations than monetary policy. In particular, for the 4-year time horizon, macroprudential policy shocks accounted for 12.3% of price fluctuations, and in the case of monetary policy shocks, 6% of price fluctuations (Kim, 2017: 17-18). At the same time, the impact of macroprudential policy on real GDP is greater for the long run, than monetary policy impact, in particular, macroprudential policies describes 9.2% of the GDP fluctuation, while monetary policy accounts only 2.9%. Therefore, macroprudential policy has a great impact on the volume of GDP, its growth rate, aggregate demand and the real sector of the economy in general.

In addition, a study conducted by the IMF on the US banking and financial sector for 1999-2015, shows that the impact of macroprudential policy instruments on various economic indicators is more immediate, although unlike monetary policy, its effect is shorter (see graph 2 and graph 3).

Monetary policy shock reduces bank lending by 0.5% after 7 quarters and by 1% after 12 quarters. The same shock reduces real estate prices by 4% after 7 quarters and by 10% after 12 quarters.

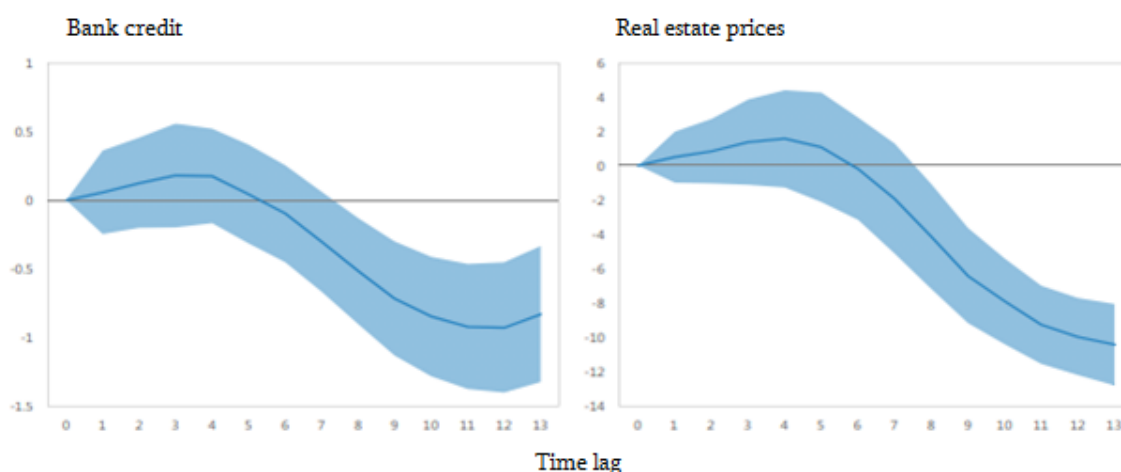
In addition, it should be noted, that in the case of tightening monetary and macroprudential policies, their impact on bank loans is greater than in the case of policy easing. To illustrate this, consider graph 3, which shows the impact of tightening / easing policies on bank lending.

The graph shows that in the conditions of a tight regime of both monetary and macroprudential policies, bank loans decrease more than in the case of a pursuing easing policy. Therefore, restrictive policies have a greater impact on the percentage change in loans than mitigation policy, which must be taken into account by policy makers to achieve stability in the real and financial sectors of the economy.

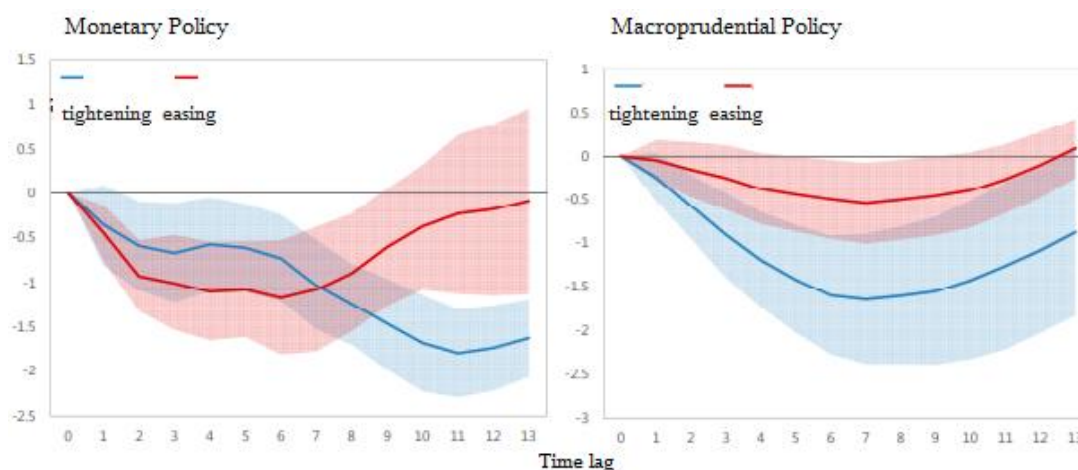
To sum up, it can be concluded that the monetary policy response is delayed in time, its effects require a relatively large period of time to achieve the desired effect, so it is necessary to actively use macroprudential policy that can stabilize the financial sector in the short term. Therefore, great importance is attracted to the integration of these policies and their simultaneous use to prevent macroeconomic shocks.

COMMON TRANSMISSION CHANNELS OF MACROPRUDENTIAL AND MONETARY POLICIES

The interaction between macroprudential and monetary policies is quite strong, which is due to the fact that they have common transmission channels (Trivedi, 2018). Decisions

Graph 2. Tightening of monetary policy and its impact on bank lending and real estate prices in the US (% change)

Source: IMF, "Effects of Monetary and Macroprudential Policies on Financial Conditions: Evidence from the United States", 2015: 5-7

Graph 3. Impact of monetary and macroprudential policies on bank lending in the US (%)

Source: IMF, "Effects of Monetary and Macroprudential Policies on Financial Conditions: Evidence from the United States", 2015:13-15

made in one policy have a great impact on the effectiveness of the other policy and its consequences. Such as equity countercyclical buffer, liquidity repayment ratio, etc. offers new ways to regulate credit and financial cycles.

- **Broad credit channel** - is one of the most common transmission channels used by both policies. Bank lending and its management are used successfully both in monetary policy and macroprudential policy. When the central bank implements a restrictive monetary policy, thereby reducing the amount of money in circulation, in turn commercial banks issue fewer loans to firms and households. As a result, the volume of loans is limited, which increases the interest rate and increases the risk of "moral hazard" by companies, because they are interested in investing in more risky projects to get high returns. Therefore, an increase in interest rates is a signal to banks, that risks are accumulating in the financial sector and consequently lending conditions are tightening. Under such conditions, macroprudential policy instruments

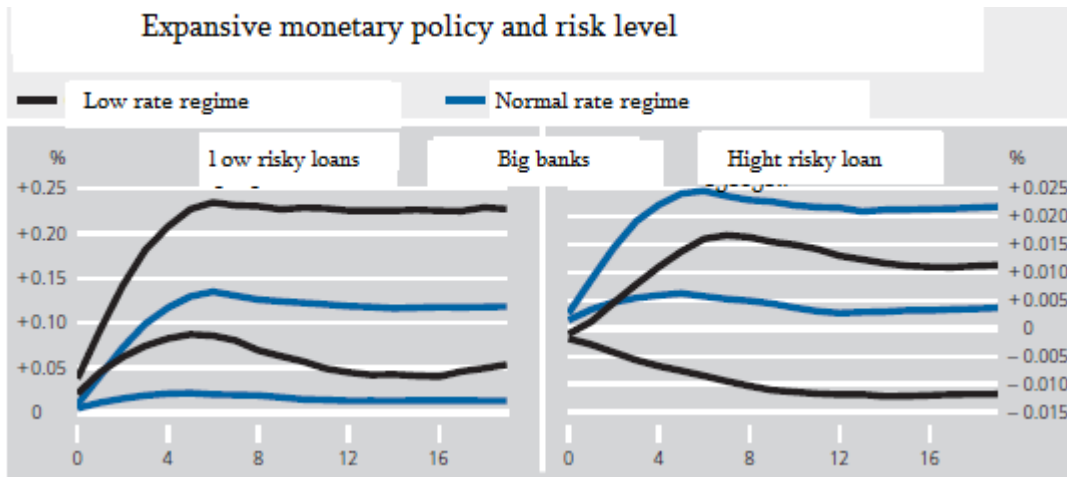
such as the minimum reserve requirements, adopted by in Basel III, play a crucial role in regulating the financial cycle.

- **Interest rate channel** - Monetary policy aimed at lowering interest rates may have a negative impact on the condition of financial institutions, as lower interest rates mean lower returns. The 2008 crisis showed that due to reduced yields, financial institutions and private commercial banks began to use new financial instruments, which were seemingly safe, but became a major threat during the crisis and caused financial instability.

However, it should be noted that the effectiveness of monetary policy at the national level is becoming increasingly weak as a result of global integration of financial markets. As Chairman of the US Federal Reserve, Ben Bernanke¹ says, the increase in global savings has led to a sharp decline in

¹American Economist, chairman of United States Federal Reserve System, 2006-2014

Graph 4. Expansive monetary policy and level of risks, US, 1997-2008

Source: Deutsche Bundesbank, "Financial Stability Review", 2012:5

long-term interest rates in developed countries, which in turn has weakened its link to short-term interest rates. Due to this fact, the monetary policy impact on the short-term interest rate is reduced significantly, which also showed weakened impact the long-term interest rate. This fact indicates the weakening role of monetary policy in ensuring financial stability (Bernanke, 2015).

Empirical surveys of the United States (Jiménez, Ongena, Peydró, Saurina, 2014) were obtained from quarterly reports of the Federal Reserve System. The purpose of the study was to analyze the impact of monetary policy on the volume and dynamics of borrowing. The study analyzed the volume of loans in dollars at the level of the minimum interest rate and the normal level in 1997-2008 (Deutsche Bundesbank, 2015). The graph clearly shows the negative relationship between the policy rate and the degree of risk (Graph 4). As the figure shows, the monetary policy pursued by the central bank can have a major impact on the financial system, in particular even stimulating risky transactions by financial institutions.

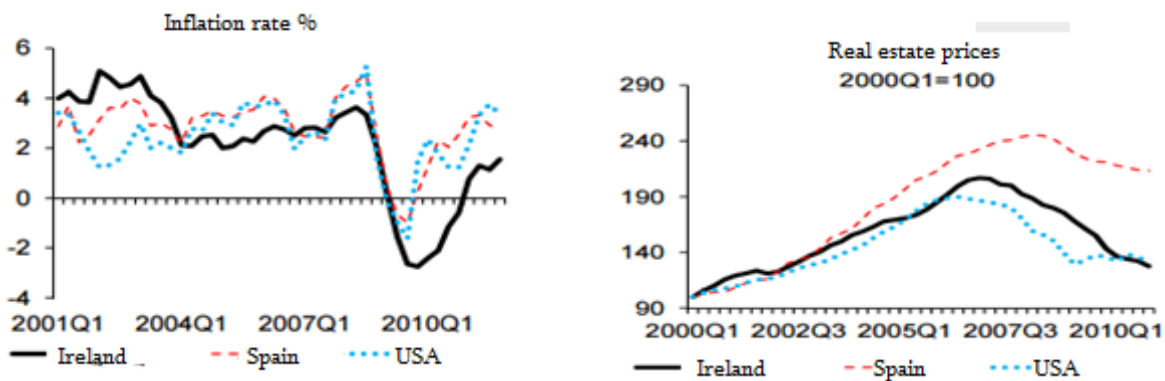
- **Exchange rate channel** - In the open economy, the central bank can influence exchange rate and capital flows through monetary policy. Large inflows of capital can put the

country at risk due to excessive credit and liquidity. This is easier to understand by looking at a small open economy like Ireland. The country's central bank has tightened monetary policy to curb inflation. As a result, interest rate hikes have made the country more attractive in terms of investment, which has led to a large capital flows into the country. Many Eastern European countries faced this dilemma before the global crisis (Graph. 5).

- **Bank Capital Channel**- This refers to the observance of mandatory capital norms and requirements by banks. One of the such instruments is the requirement to maintain capital adequacy, forcing banks to increase the amount of their assets in excess of the amount of loans issued. However, there are other requirements such as liquidity, solvency, etc. Depositors place cash in the bank in the expectation, that they will receive more interest on each invested item tomorrow, however, various risks (liquidity, market, credit) may become the cause of the bank's insolvency. As depositor assets decrease due to deteriorating economic conditions, they require the bank to raise interest rates, which in turn leads to reduced economic activity (Cozz, Darracq, Karadi, 2020).

Macroprudential policy is particularly important in this

Graph 5. The relationship between inflation rates and real estate prices

Source: Blanchard O., Vinals J., World Economic Outlook and Haver Analytics, "The Interaction of Monetary and Macroprudential Policy", 2013:23.

regard, as it provides for mandatory minimum capital requirements for the bank, which are defined on the basis of the principles and regulations of Basel III, and allow the bank to assess its balance sheet and creditworthiness.

CONCLUSION

The 2008 global financial crisis once again raised the issue of more active application of macroprudential policy, as it became clear that monetary policy and its regulations alone could not ensure stability in the banking and financial sector. The aim of macroprudential policy is to increase the degree

of resilience of the financial system to endogenous shocks, to limit the emergence of financial imbalances and to minimize the economic costs caused by imbalances. Therefore, coordination and close link with monetary policy is a necessary and inevitable condition to achieve this goal, as the effective implementation of the macroprudential approach depends on the coordinated action of the supervisory body and the central banks. Central banks are naturally involved in the macroprudential policy process. Finally, it should be noted, that the example of many countries has practically proven the effectiveness of the integration of the above policies and their simultaneous application in preventing macroeconomic shocks and ensuring the stability of the banking and financial sector.

REFERENCES:

- Bernanke, B.**, (2015). Federal Reserve Policy in an International Context:23-24, 37.
- Blanchard, O.**, Vinals, J., (2013). World Economic Outlook and Haver Analytics, the Interaction of Monetary and Macroprudential Policy:23.
- Canutto, O., & Cavallari, M.**, (2013). Monetary Policy and Macro Prudential Regulation: Whither Emerging Markets:15.
- Cerutti, E., Claessens S., & Laeven L.**, (2016). The use and effectiveness of macroprudential policy:5-6.
- Cozzi, D., Pariès, M., & Karadi P.**, (2020). Macroprudential policy measures: macroeconomic impact and interaction with monetary policy:20-21
- Deutsche Bundesbank. (2015). The importance of macroprudential policy for monetary policy, 51
- IMF. (2015). Effects of Monetary and Macroprudential Policies on Financial Conditions: Evidence from the United States, 5-7, 13-15
- Kim, S., & Mehrotra, A.**, (2017). Effects of Monetary and Macroprudential Policies – Evidence from Inflation Targeting Economies in the Asia-Pacific Region, 16-20
- Komarkova, Z.**, (2011). Financial stability, systemic risk and macroprudential policy, 33
- National Bank of Georgia. (2019). Macroprudential Policy Strategy for Georgia, 5-10
- Nelson, W., & Perli R.**, (2015). Selected indicators of financial stability, 8
- Shhoenmaker, D., & Wierds, P.**, (2015). Macroprudential Supervision: from theory to Policy:3-5
- Trivedi, K.**, (2018). An empirical study of the circumstance under which macroprudential policy can be compounding, neutral or conflicting to the conduct of monetary policy:8-11

JEL Classification: O3; O30; O31

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.010>

THE IMPACT OF AN INNOVATION ECONOMY ON THE ECONOMIC GROWTH OF THE COUNTRY

SALOME DANELIA

PhD student

Ivane Javakishvili Tbilisi State University, Georgia

salome.danelia@tsu.ge

Abstract. At the turn of the XX-XXI centuries, the rapid pace of the current economic globalization process has accelerated the transition of countries to the post-industrial stage of development, the main features of which are knowledge and innovation. The article aims to identify the innovation economy determinants affecting economic growth and comprehensively examine the impact of innovation economy on the country's economic growth.

Relevance of the topic. At the end of the twentieth century, the process of globalization of the world's economy has accelerated the transition of countries to the post-industrial development stage, the main features of which are knowledge and innovation. Despite the theoretical assessments, practically no comprehensive study has been conducted of the impact of the innovation economy on the country's economic growth in the Georgian economic literature to this day. Consequently, the determinants of the innovation economy affecting economic growth have not been identified. Due to the above, the formation of an innovation economy at the current stage of Georgia's development is gaining particular urgency as the most crucial economic growth factor.

The Scientific Novelty of the Research. Based on the results of the regression equation (dependent variable Gross Domestic Product (GDP) per capita) in the article, a positive correlation has been found between only a few variables of the innovation economy and the dynamics of GDP in the Eastern Partnership and EU countries. The regression equation results regarding the dynamics of the GDP of these countries indicate that both the export and import of information and communication technologies are in positive correlation with the GDP per capita. As for the high-tech exports, patent applications of residents and non-residents, research and development costs (GDP %), trademark applications, industrial design, and foreign direct investment per capita, these figures are not correlated with GDP.

KEYWORDS: INNOVATION ECONOMY, GROSS DOMESTIC PRODUCT, ECONOMIC GROWTH.

For citation: Danelia, S., (2021). The Impact of an Innovation Economy on the Economic Growth of the Country. *Globalization and Business*, №11, 80-86. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.010>

INTRODUCTION

The purpose of this article is to determine the impact of innovative economics' variables on the dynamics of GDP on the example of the Eastern Partnership (Georgia, Azerbaijan, Armenia, Moldova, Belarus, Ukraine) and EU member states.

Based on the above purpose, we have determined the study's objectives:

- Identify the variables of the innovation economy that stimulate the economic growth of the country;
- Identify & analyze the correlation between the growth dynamics of GDP and the variables of the innovation economy.

The study's object is the problems of innovation economy in the Eastern Partnership and EU member states.

The study's subject is to calculate the regression equation results (dependent variable per capita of GDP) for each

variable in the innovation economy of the Eastern Partnership and EU countries to determine and evaluate the correlation of the variables.

The theoretical-methodological bases of the research of innovation economy are the works of Georgian and foreign scientists-researchers. Noteworthy among Georgian scientists are the publications of the professors: A. Silagadze, V. Papava, G. Gaganidze, R. Gvelesiani, E. Mekvabishvili, S. Gelashvili, R. Abesadze, L. Bakhtadze, G. Bedianashvili, Sh. Veshapidze, T. Zubiashvili, M. Tukhashvili, M. Chikobava, T. Shengelia, A. Abralava, R. Shengelaia, G. Jolia, etc.

Among the foreign scientists, the fundamental works of the following authors are crucial: I. Schumpeter, N. Kondratiev, R. Solow, K. Freeman, B. A. Lundvall, R. Nelson, f. Nixon, U. Gibson, J. Cantwell, D. Merceris, M. Schweizer, H. Etskovitsi, L. Leidensdorf, R. Florida, B.A. Ludwal etc.

The study is also based on the materials and legislative

acts of the World Bank, Eurostat, National Statistics Office of Georgia, Georgian, and foreign profile ministries.

The paper uses research analysis and synthesis, regression, correlation, and other methods.

The scientific novelty of the study is an attempt to comprehensively examine the relationship between the innovation economy' variables and the economic growth in the Eastern Partnership and EU countries. Based on the results of the regression equation (dependent variable GDP per capita):

- Based on the analysis of the GNP dynamic in the Eastern Partnership and EU countries, a positive correlation has been revealed between only a few variables of the innovation economy. The regression equation results regarding the dynamics of the GDP of these countries indicate that the export of information and communication technologies and the import of information and communication technologies are in positive correlation with the GDP per capita. In contrast, high-tech exports, patent applications of residents and non-residents, research and development costs (GDP %), trademark applications, industrial design, and foreign direct investment per capita are not correlated with GDP.

THE RELATIONSHIP BETWEEN INNOVATION VARIABLES AND ECONOMIC GROWTH

Recently, studies have been actively conducted worldwide to identify the variables of innovation and the main factors of economic growth.

It is well known that the economic growth in different countries, depending on their geographical or historical factors, is characterized by heterogeneity. Economic dynamics is a variable, which is related to cyclical changes. Economic dynamics is not just an ascending process; therefore, its rates can also be zero and negative. However, it is mainly characterized by an upward trend, which is a necessary precondition for a country's economic development. Furthermore, a country's economic development also depends on the increase in the number of factors of production and the qualitative improvement of these factors, since qualitative and non-material factors, in turn, increase economic wealth.

According to the classic economists Adam Smith (1776) and David Ricardo, economic growth is also influenced by population growth, capital growth, improving the international distribution of labor, and the economy's institutional framework. According to J. Keynes - a famous representative of the theory of economic growth in the XX century who has founded the new economic theory Keynesianism, there is only one factor that contributes to the growth of domestic income - the accumulation of capital. Meanwhile, the authors of the neoclassical model of economic growth focus on increasing physical capital, natural resources, labor, investment, and productivity.

In the post-industrial era, in addition to the traditional factors, the variables of the innovation economy are also being considered as factors affecting economic growth. In our paper, we analyze the impact of innovation economy variables on economic growth. The concept of economic innova-

tion is defined as "the final stage in the evolution of the world economy, which changes the outdated traditional economy, radically changes existing views on the form and structure of national wealth, the criteria for accumulation efficiency and public reproduction" (Lich G., 2006).

According to the Austrian economist Josef Alois Schumpeter (Schumpeter, 1883-1950), economic development is the process of implementing "new combinations," in the latest models, a knowledge-based economy is considered the primary determinant of the country's economic growth, in other words, in the technological development of developing countries, investments are considered to be the main anti-crisis measure. It is also important to note a study by the American researchers B.A. Lundvall (1992) and R. Nelson (1992) that analyzes the possible connections between innovation and economic growth. It is also interesting to consider the study by an American scientist Robert Solow (1956), according to which economic growth is achieved only based on exogenous technological changes, which increases productivity. According to R. Solow, the state must focus on developing and implementing institutional changes, which he considers to be a stimulus for innovation and knowledge.

THE DATABASE AND METHODOLOGY

The study mostly uses World Bank data to construct regression models. In the econometric model, the regression equation results for each variable (dependent variable - GDP per capita) were calculated, and the correlation of the variables was estimated.

We used the innovation economy factors for the study:

- Quantity of ICT (Information and Communication Technologies) goods export;
- Volume of import of information and communication technology goods (10% of total import of goods) (ICTGI);
- High technology export, which includes products with high R&D intensity, which mainly belongs to the group of the aerospace industry, computers, pharmaceuticals, scientific instruments, and electrical appliances;
- Patent applications (number) for non-residents;
- Patent applications for residents (number);
- Research and development costs (GDP%);
- Trademark applications for non-residents (Trademark applications, direct non-resident);
- Trademark applications for residents (direct resident);
- Trademark applications in total (Trademark applications, total);
- Industrial design applications for non-residents;
- Industrial design applications for residents;
- Foreign Direct Investment (FDI).

While studying the determinants of innovation on GNP dynamics in 2011-2019, to calculate the correlation coefficients, we used the data of the Eastern Partnership and EU Innovation Economy variables.

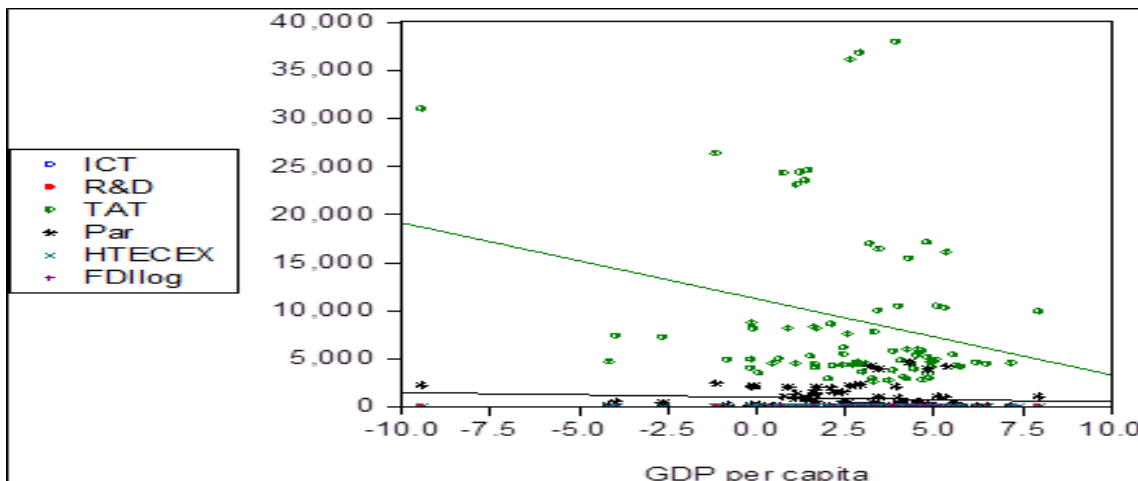
Table №1 shows the impact of innovation economy variables on economic growth, where economic growth variables

Table 1: Results of the regression equation (dependent variable of GDP per capita)

Total panel (unbalanced) observations: 111				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ICT	0.07	0.14	0.48	0.63
R_D	-0.85	0.47	-1.81	0.07
TAT	0.00	0.00	-0.68	0.50
PAR	0.00	0.00	0.73	0.47
HTECEX	0.03	0.11	0.25	0.80
FDILOG	-0.66	0.51	-1.28	0.20
C	9.35	4.55	2.05	0.04
R-squared	0.11	Mean dependent var		2.89
Adjusted R-squared	0.05	S.D. dependent var		2.56
S.E. of regression	2.49	Akaike info criterion		4.72
Sum squared resid	642.35	Schwarz criterion		4.89
Log likelihood	-254.94	Hannan-Quinn criter.		4.79
F-statistic	2.05	Durbin-Watson stat		1.18
Prob(F-statistic)	0.06			

Source: World Bank www.worldbank.org/, calculated via STATA (28.02.2021).

Figure 1 Results of the regression equation (dependent variable of GNP per capita)

Source: The author's calculations via the software package - STATA (28.02.2021)

Table 2: The Results of the Regression Equation (dependent variable per capita GDP)

Variables	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
PAR	-0.0004	0.000217	-1.82539	0.0703
C	3.101641	0.315109	9.843086	0
R-squared	0.025764	Mean dependent var		2.736684

Source: The author's calculations via the software package - STATA (28.02.2021)

are per capita of GDP, and innovation variables are: export of information and communication technologies, research and development, trademark patent application (resident), high-tech exports, FDI (foreign direct investments) - the volume (logarithmic). As shown from the table, R2 is equal to 0.11, which means that the independent variables explain the dependent variable by 11%.

Figure 1 proves that exports of information and communication technologies positively impact economic growth, although this variable is not statistically significant. The other variables that also have positive, albeit little impact on economic growth, are trademark, patent application (resident), high-tech exports, foreign direct investments. In contrast, research and development have a negative impact on economic growth.

Table 2 shows the impact of patent applications on economic growth. To be precise, the application for patents has a small but negative impact on economic growth. R2 is 0.026, which means that the independent variables explain the dependent variable by about 3%.

Table 3 shows that the number of trademark applications does not affect economic growth. To be precise, the application for patents has a small but negative impact on economic growth.

economic growth. This variable is statistically significant. R2 - is 0.06. This means that the independent variables explain the dependent variable by about 6%.

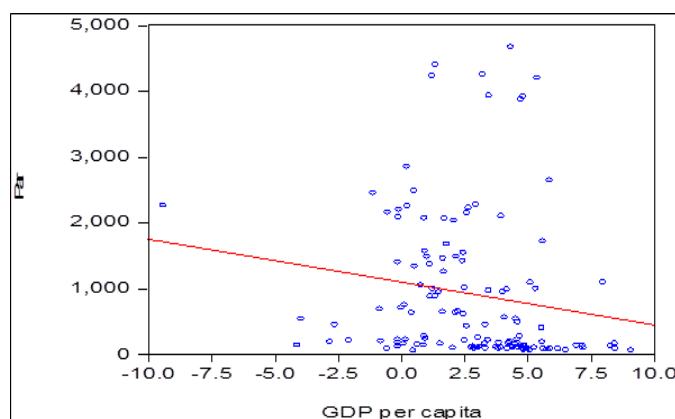
Figure 3 shows the result of a regression equation where the number of trademark applications does not affect economic growth.

Table 4. shows the impact of exports of high-tech goods on economic growth. As can be seen from the table, exports of high-tech goods are in negative correlation with economic growth. However, this variable is not statistically significant. R2 is 0.01. This means that the independent variables explain the dependent variable by about 1%.

Table 5 shows that exports of information and communication technologies have an impact on economic growth. As can be seen from the table, this variable has a positive impact on economic growth. However, this variable is not statistically significant. R2 is 0.006. This means that the independent variables explain the dependent variable by about 0.06%.

Table 6 shows the impact of research and development on economic growth. As shown by the table, this variable is negatively correlated with economic growth, and this variable is statistically significant. R2 is equal to 0.06. This means

Figure 2. The results of the regression equation (dependent variable per capita GDP)

Source: The author's calculations via the software package - STATA (28.02.2021)

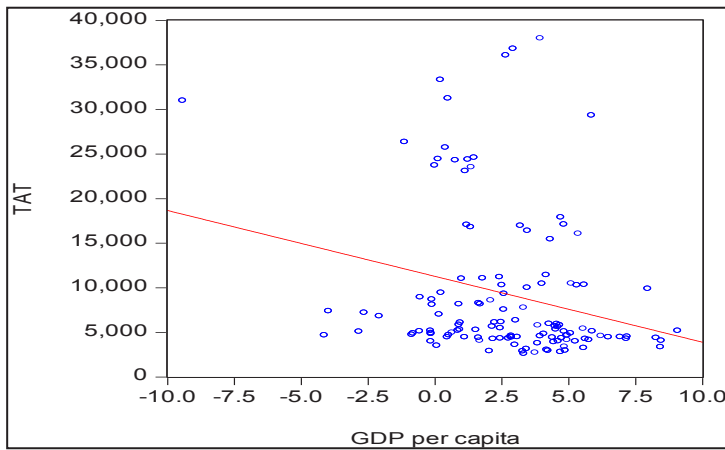
Figure 2 shows the result of the impact of patent application on economic growth.

Table 3. The results of the regression equation (dependent variable per capita GDP)

Sample (adjusted): 2011 2018				
Periods included: 8				
Cross-sections included: 16				
Total panel (balanced) observations: 128				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
TAT	-8.41	2.91	-2.887537	0.0046
C	3.515308	0.360306	9.756444	0
R-squared	0.062066			

Source: The author's calculations via the software package - STATA (28.02.2021)

Figure 3. The results of the regression equation (dependent variable per capita GDP)

Source: The author’s calculations via the software package - STATA (28.02.2021)

Table 4. The results of the regression equation (dependent variable per capita GDP)

Dependent Variable: GNP_PER_CAPITA				
Method: Panel Least Squares				
Date: 02/06/21 Time: 15:28				
Sample: 2011 2019				
Periods included: 9				
Cross-sections included: 16				
Total panel (unbalanced) observations: 143				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
HTECEX	-0.04	0.05	-0.89	0.38
C	3.24	0.51	6.36	0.00
R-squared	0.01			

Source: The author’s calculations via the software package - STATA (28.02.2021)

Table 5. Results of the regression equation (dependent variable GDP per capita)

Dependent Variable: GDP_PER_CAPITA				
Method: Panel Least Squares				
Date: 02/06/21 Time: 15:07				
Sample (adjusted): 2011 2018				
Periods included: 8				
Cross-sections included: 16				
Total panel (unbalanced) observations: 127				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ICT	0.057257	0.065139	0.878992	0.3811
C	2.569808	0.331439	7.753495	0
R-squared	0.006143			

Source: The author’s calculations via the software package - STATA (28.02.2021)

Table 6. Results of the regression equation (dependent variable GDP per capita)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
R_D	-0.74	0.26	-2.89	0.00
C	3.43	0.36	9.61	0.00
R-squared	0.06			

Source: The author's calculations via the software package - STATA (28.02.2021)

Correlation – the Results

	GDP_ PER_ CAPIT A	FDILOG	HTECE X	ICT	ICT01	IDANR	IDAR	PAN R	PAR	R_D	TADN R	TAD R	TA T
GDP_ PER_ CAPIT A	1.00												
FDILOG	-0.21	1.00											
HTECEX	-0.06	0.27	1.00										
ICT	0.01	0.35	0.84	1.00									
ICT01	0.00	0.43	0.89	0.91	1.00								
IDANR	-0.17	0.28	-0.05	-0.08	-0.13	1.00							
IDAR	-0.20	0.09	-0.22	-0.31	-0.37	0.83	1.00						
PANR	-0.13	0.28	-0.13	-0.17	-0.23	0.86	0.85	1.00					
PAR	-0.26	0.52	0.11	0.00	0.05	0.75	0.58	0.73	1.00				
R_D	-0.24	0.32	0.57	0.25	0.44	0.08	-0.05	0.02	0.49	1.00			
TADNR	-0.23	0.19	-0.41	-0.35	-0.48	0.76	0.83	0.87	0.63	-0.19	1.00		
TADR	-0.05	0.40	-0.07	-0.07	-0.07	0.87	0.73	0.85	0.75	-0.01	0.73	1.00	
TAT	-0.12	0.35	-0.19	-0.18	-0.22	0.89	0.82	0.92	0.76	-0.07	0.87	0.97	1.00

Source: The author's calculations via the software package - STATA (28.02.2021)

that the independent variables explain the dependent variable by about 6%.

The table shows the correlation of innovation variables with GDP per capita. This means that the Export of Information and Communication Technologies (ICT) and Import of Information and Communication Technology Goods (ICT01) are positively correlated with GNP per capita, while High-tech Export (HTECEX), non-resident patent application (PANR), resident application (PAR), Research and Development Costs (R&D) (GNP%), Non-Resident Trademark Applications (TADNR), Resident Trademark Applications (TADR), Trademark Applications in Total (TAT), Industrial Non-Resident Design (IDAR), Industrial Design for Resident (IDARN) and foreign direct investment (FDILOG) per capita are not correlated with gross national product.

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

The study results show that in the analysis of the relationship between the growth dynamics of the GDP in the given countries and the variables of innovation, in most cases,

a relatively weak correlation is observed between the innovative economic factors and economic growth. However, the study's result is not an axiom and does not set to prove that a similar result could be obtained for all countries or regions. Maybe, for Eastern countries, there will be no correlation between the factors of the innovation economy and economic growth, and it may appear to be provoked by other determinants. We should also note the empirical studies, based on which there is a positive relation between innovation variables and economic growth, as evidenced by companies' constant aspiration to increase competitiveness in the process of globalization. It is based on these processes that we can conclude that technological progress is important for the company. In this case, the country's role can be achieved by promoting research and development, as well as prioritizing commercialization issues.

Based on the conducted research, we consider that the state should take the following measures:

- Institutional changes to improve the innovative and technological ecosystem, based on which technological projects will be commercialized, as well as promoting the attraction of investment in technological fields.

- Government support for R&D subsidies and tax incentives in the private sector.
- Financial support for the development of knowledge-based industries and services.

Based on the conducted research, we can conclude that in the Eastern Partnership and EU countries, when the government stimulates the growth of the innovation economy,

it can accelerate presenting the country's competitive advantage, which will ultimately help accelerate the country's economic growth, attract high-tech investment, and encourage using expenses on research and development, and will ultimately positively reflect on the overall economic development of the country.

REFERENCES:

- Abesadze, R.**, (2014). Innovations - a key factor in economic development. The Collection of the International Scientific-Practical Conference Materials, Current Problems in the Economics and Development of Economic Science, *Tbilisi, TSU, Publishing House of Paata Gugushvili Institute of Economics*.
- Bedianishvili, G.**, (2017). Formation of Knowledge Economy and Innovative Entrepreneurship Policy: Institutional Aspects. *Scientific-Practical Journal - Globalization and Business:10-17*.
- Charles I. Jones** Paul Romer: Ideas, Nonrivalry, and Endogenous Growth. <https://web.stanford.edu/~chadj/RomerNobel.pdf>
- Chikava, L.**, (2006). Innovation economy.
- Danelia, S.**, (2020) The Importance of Knowledge-Based Economy Index in Georgia. *Journal of Economics*.
- Allen, D. W. E., & Potts, J. (2016). How innovation commons contribute to discovering and developing new technologies. *International Journal of the Commons*, 10(2), 1035–1054. DOI: <http://doi.org/10.18352/ijc.644>
- Korres, G. M., & Stylianos Drakopoulos, S. (2009). Economics of Innovation: A Review in Theory and Models. *European Research Studies*, Vol. XII (3): 25-38. https://www.ersj.eu/repec/ers/papers/09_3_p3.pdf
- European Economic
https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2013/pdf/ecp482_en.pdf
- Innovation and Long Cycles of Economic Development - Professor Christopher Freeman - http://www.globelicsacademy.org/pdf/JoseCassiolato_2.pdf
- Innovation economy: The Economic Doctrine for the 21st Century <https://itif.org/innovation-economics-economic-doctrine-21st-century>
- Schumpeter, J. A.** (1911). The theory of economic development. https://books.google.ge/books/about/The_Theory_of_Economic_Development.html?id=7p9fwYiDR20C&printsec=frontcover&source=kp_read_button&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Bakhtadze, L. and Danelia, S.**, (2019). The Major Determinants of Innovative Environment Formation in Georgia. Economic Alternatives, *University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria*, issue 2:243-249, June.
- OECD Economic Studies No. 33, 2001/II Growth Effects Of Education And Social Capital In The Oecd Countries. <http://www.oecd.org/economy/growth/18452154.pdf>
- Papava, V.**, (2018). Downward and backward growth - the experience of EU post-communist countries and Georgia.
- Papava, V.**, (2019) High-tech in the post-communist countries of the European Union.
- Porter, M., Bjnd G.**, (1999). Innovative Capacity and Prosperity the Next Competitiveness Challenge in the Global Competition Venes Report. N.Y.:12;
- Shengelia, T.**, (2012). Modernization and the society. Tbilisi, Universal. P. 236.
- Silagadze, A.**, (2013). Modern Economic Aspects of Georgia. *Business-Injectioning. №4. "GTU". Tbilisi*.
- The Schumpeterian Growth Paradigm https://www.brown.edu/Departments/Economics/Faculty/Peter_Howitt/publication/Schumpeterian_Paradigm.pdf
- Uppenberg, K.**, (2009). Innovation and economic growth. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/44901/1/61877890X.pdf>

JEL Classification: O13, P18

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.011>

TARIFFS IN ENERGY: CURRENT FACTORS AND THE CONCEPT OF CHANGE

DEMUR CHOMAKHIDZE**Doctor of Economic Sciences, Professor**

Georgian Technical University,

Academician of Academy of Economic Sciences of Georgia, Georgia

d.chomakhidze@gnerc.org

Abstract. Factors acting on tariffs are characterized including the state of utilization of existing natural energy resources, the structure of electricity generation, energy efficiency, energy balance, the role of society in energy development and globalization.

It has been concluded that in Georgia, as well as in the world, there is a tendency to increase tariffs. This is due to the need for increased and continuous investment in the extraction (production) of increasing amounts of energy resources, the tightening of environmental requirements, and so on.

According to the author, in order to improve the technical and economic indicators in the field and reduce tariffs, it is necessary to introduce scientific-technological and managerial progress at a higher rate compared to the existing challenges.

KEYWORDS: GEORGIA, ENERGY, TARIFF, ELECTRICITY, NATURAL GAS.

For citation: Chomakhidze, D., (2021). Tariffs in Energy: Current Factors and the Concept of Change. *Globalization and Business, №11*, 87-91. (In Georgian). <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.011>

ტარიფები ენერგეტიკაში: მოქმედი ფაქტორები და ცვლილების კონცეფცია

დამურ ჩომახიძე

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი,

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,

საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა

აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველო

d.chomakhidze@gnerc.org

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, ენერჯია, ტარიფი, ელექტროენერჯია, ბუნებრივი აირი.

ციტირებისთვის: ჩომახიძე, დ., (2021). ტარიფები ენერგეტიკაში: მოქმედი ფაქტორები და ცვლილების კონცეფცია, *გლობალიზაცია და ბიზნესი, №11*, 87-91 <https://doi.org/10.35945/gb.2020.11.011>

საქართველოს წინაშე ამჟამად არსებულ უამრავ პრობლემათა შორის უსაფრთხო და მდგრადი ენერგეტიკული უზრუნველყოფის თემა განსაკუთრებულია. ყველამ ვიცით, რომ ენერგეტიკა ეკონომიკის მაცოცხლებელ ძარღვს წარმოადგენს. მასზე დამოკიდებული ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება და სიძლიერე, მოსახლეობის კეთილდღეობა და ა.შ. ენერგეტიკული უსაფრთხოების მიღწევის გარეშე ვერ მივაღწევთ ეკონომიკურ უსაფრთხოებას; უფრო მეტიც, საფრთხე შეექმნება ქვეყნის დამოუკიდებლობას და სახელმწიფოებრიობას. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ენერგიაშემცველებზე ფასების მატება ან კლება ჯაჭვური რეაქციით მყისვე აისახება სამომხმარებლო ბაზარზე. ამიტომ სულაც არ არის გასაკვირი, რომ ელექტროენერჯიაზე სამომხმარებლო ტარიფის ყოველი მატება საზოგადოებაში მწვავედ აისახება. ასე იყო 2020 წლის ბოლოსაც, როცა ტარიფის მნიშვნელოვანი ზრდა დაფიქსირდა, თუმცა გარკვეული დროით მომხმარებელთა დიდი ნაწილისათვის იგი დასუბსიდირდა. ეს კი ჩვენი ეკონომიკისათვის, ცხადია, მძიმე ტვირთია.

ახლა ვნახოთ, ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის (სემეკი) ეს გადაწყვეტილება ობიექტური იყო თუ არა.

პირველ რიგში, ტარიფის განსაზღვრის მეთოდოლოგიური სისწორის შესახებ. ეს პროცესი სრულად ეყრდნობა საერთაშორისო სტანდარტებით აღიარებულ მეთოდოლოგიას, რომელიც ადგილობრივ პირობებზეა მორგებული; ხოლო სტატისტიკური მონაცემები, საექსპლოატაციო და საინვესტიციო დანახარჯების შესახებ აუდირებულია შესაბამისი ექსპერტების მიერ. აქ სიყალბე ან ადამიანური შეცდომა პრაქტიკულად გამორიცხულია. გაანგარიშება ხდება თანა-

მედროვე საშუალებების გამოყენებით. პროცესი გაივლის მარეგულირებელი ორგანოს რიგითი თანამშრომლიდან ყველა დონის მუშაკამდე უმაღლესი ხელმძღვანელობის ჩათვლით. მათ კი, მაღალი პასუხისმგებლობა აკისრიათ კანონისა და ქვეყნის წინაშე. საბოლოო გადაწყვეტილება კი მიიღება საჯაროდ ყველა დაინტერესებული მხარის მონაწილეობით. ტარიფი ქვეყნდება პრესაში, ხოლო უკმაყოფილების შემთხვევაში მხარე უფლებამოსილია, მიმართოს სასამართლოს ყველა დონეზე, საკონსტიტუციო სასამართლოს ჩათვლით. ასეთი პრეცედენტი სემეკს გასულ პერიოდში ჰქონდა.

ახლა ვნახოთ, როგორია საქართველოს პირობებში ენერგეტიკის ტარიფებთან დაკავშირებული ობიექტური გარემო და მოქმედი ფაქტორები, რომელთაც, უთუო გავლენა აქვთ ტარიფის დონის განსაზღვრაზე.

გლობალიზაცია. ჩვენმა ქვეყანამ უკვე დიდი ხანია თავისი მომავალი საბაზრო ეკონომიკას დაუკავშირა და საერთაშორისო თანამეგობრობის სრულ უფლებიანი წევრი გახდა. აქ კი ტარიფების დადგენის საფუძველია ღირებულების პრინციპი. იგი ნაკლებად ითვალისწინებს მდიდარია თუ არა ქვეყანა, ან როგორია მოსახლეობის შემოსავლები. საქართველომ ჯერ-ჯერობით მაინც შეინარჩუნა შედარებით დაბალი ტარიფები. მხოლოდ ენერგეტიკულად მდიდარ ქვეყნებშია იგი ჩვენზე დაბალი. უმრავლეს სახელმწიფოებში კი ის გაცილებით მაღალია. 2019 წლის შედეგებით, ჩვენს სამეზობლოში ელექტროენერჯიის სამომხმარებლო ტარიფი ასეთი იყო:

საქართველოში (თეთრი კვტ.სთ-ზე) 18,89; აზერბაიჯანში - 13,88; სომხეთში - 24,69; თურქეთში - 27,09; რუსეთში - 16,34.

ევროპის წამყვან ქვეყნებში: საფრანგეთში – 56,44; გერმანიაში – 98,75; ბელგიაში – 90,79; დანიაში – 95,43.

პოსტ-სოციალისტურ ქვეყნებში: ლიეტუვაში – 40,13; ლატვიაში – 52,09; მოლდოვაში – 29,23; ესტონეთში – 43,40 და ა.შ.

ასეთია გლობალიზაციის შედეგები. მდგომარეობა გაცილებით გააუმჯავა 2020 წლის მოვლენებმა, პირველ რიგში „კორონა“ ვირუსის საყოველთაო და ხანგრძლივმა გავრცელებამ. შედეგად ენერგეტიკაც მედიცინის მძევალი გახდა. პანდემიის პირველივე თვეებში კომპანიებმა დიდი ზარალი განიცადეს. თუ პანდემიამდე საქართველოში ელექტროენერჯის მოხმარება მნიშვნელოვნად უსწრებდა წარმოებას, ახლა უკვე სურათი შეიცვალა, მოხმარება ჩამორჩა წარმოებას. ეს მოხდა როგორც დედაქალაქში, ისე მთლიანად საქართველოში.

ენერგობალანსი. ჩვენი ქვეყნის ენერგეტიკული ბალანსი ტრადიციულად დეფიციტურია. საქართველოს ამჟამად საჭირო ენერგეტიკული რესურსების დაახლოებით 70% გარედან შემოაქვს, მხოლოდ 30%-ია ადგილობრივი წარმოების. ენერგეტიკულ ბალანსში თითქმის მთლიანად იმპორტულია ბუნებრივი გაზი და ნავთობპროდუქტები. ბოლო წლებში კი, განსაკუთრებით, შემოდგომა ზამთრის პერიოდში დეფიციტურია ელექტრობალანსიც. 2019 წელს ქვეყანამ გარედან შემოიტანა 1762,7 მლნ.კვტ.სთ – დაახლოებით იმდენი, რასაც გამოიმუშავებდა არ შემდგარი ხუდონი ჰესი.

ბუნებრივი ენერგეტიკული რესურსების არსებობა და ათვისება. საქართველოს ტერიტორიაზე მეთ-ნაკლები, ზომით თითქმის ყველა ენერგორესურსია. განსაკუთრებით მდიდარი ვართ ჰიდროენერგო და არატრადიციული (მზის, ქარის, გეოთერმული ენერჯის) რესურსებით. გვაქვს ნახშირის და ნავთობის საბადოები. პირველი მათგანი რეგიონში მხოლოდ საქართველოშია. რაც შეეხება მათ ათვისებას იგი არადაამკაფიოფილებელია. ჰიდროენერჯის ტექნიკური შესაძლებლობის მხოლოდ 10-12%-ს ხოლო ეკონომიკურად ხელსაყრელი პოტენციალის 20-25%-ს ვიყენებთ. დაბალია ნავთობის და ნახშირის ათვისების დონე. მხოლოდ საწყის ეტაპზეა მზისა და ქარის ჯერჯერობით ძვირი ენერჯის გამოყენება.

საზოგადოების როლი. ენერგეტიკის განვითარებაში საზოგადოების შეგნებული მონაწილეობა განსაკუთრებულია. ამ ფაქტორის გავლენით საქართველოში გასულ წლებში ვერ აშენდა ხუდონი ჰესი და ნამოხვანის კასკადი. იგივე სურათი გრძელდება ახლაც. თუ წინათ მიზანში იყო მსხვილი ჰესები, ახლა უკვე საზოგადოების გარკვეული ნაწილი ნებისმიერი ზომის ჰესის მშენებლობის წინააღმდეგია და პარარელურ რეჟიმში ისინი ელექტროენერჯის ტარიფის მომატებასაც აპროტესტებენ. ამის მაგალითები სამწუხაროდ ბევრი გვაქვს.

ენერგოეფექტიანობა. უძველესი ჭეშმარიტებაა რომ ეკონომიის რეჟიმის გარეშე საზოგადოებას არ შეუძლია წარმატებით განაგოს თავისი შეზღუდული რესურსები. გაფართო-

ებული კვლავწარმოების ინტენსიური ფორმა საზოგადოების ეკონომიკური სისტემის ორგანული დამახასიათებელი თვისებაა. იგი ობიექტურ წინამძღვრებს ჰქმნის რესურსების რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენებისათვის, უკეთესი საბოლოო შედეგების მიღწევისათვის.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ბოლო წლებში პროდუქციის ენერგო და ელექტროტევადობა მნიშვნელოვნად შემცირდა, ეს მაჩვენებელი მაინც გაცილებით მაღალია, ვიდრე განვითარებულ ქვეყნებში. ბოლო მონაცემებით, საქართველოში მთლიანი სამამულო პროდუქტის (Papava, Silagadze, 2019) ენერგოტევადობა უდრიდა 0,87 კვ.პს. აშშ დოლარზე, მაშინ, როცა, ეს პარამეტრი იყო გერმანიაში – 0.03; იაპონიაში – 0,005; თურქეთში – 0.029 და ა.შ. გამოდის რომ პროდუქციის ერთეულზე მეტ ენერჯიას ვხარჯავთ ვიდრე ენერგორესურსებით მდიდარი ქვეყნები. ცალკე აღნიშვნის ღირსია ენეჯის დანაკარები 2019 წელს „თელას“-ის გამანაწილებელ ქსელში დაიკარგა 155,7 მლნ.კვტ.სთ ენერჯია. „ენერგო პრო ჯორია“-ს ქსელში კი 526,7 მლნ. კვტ.სთ. მაშასადამე, ორივე კომპანიაში ელექტროენერჯის ტრანსპორტირებაზე დაიკარგა 682,7 მლნ.კვტ.სთ. ანუ თითქმის იმდენი რამდენიც 2019 წელს გამოიმუშავა ისეთმა დიდმა ჰესმა, როგორცაა, ვარციხე ჰესი. (727,3 მლნ.კვტ.სთ.)

ტარიფის ცვლილებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ის ფაქტი, რომ თუ როგორაა პრაქტიკულად გათვალისწინებული დარგის განვითარებაში ის თავისებურებები, რომელიც ენერგეტიკას გააჩნია. გარდა იმისა, რომ ელექტროენერჯის წარმოება და მოხმარება ერთმანეთს ემთხვევა დროში ეს სექტორი ეკონომიკის დარგთა შორის მაღალი ინტელექტუალური შრომატევადობით და კაპიტალტევადობით ხასიათდება. მეორე, დარგი მოითხოვს ინტენსიურ და უწყვეტ დაფინანსებას, რათა შეინარჩუნოს ფუნქციონირების უნარი და იმავდროულად მიაღწიოს პროგრესს მაკროეკონომიკური გარემოს მოთხოვნილების შესაბამისად. მესამე, სხვა დარგებისგან განსხვავებით ენერგეტიკას აკისრია მაღალი სოციალურ-ეკონომიკური პასუხისმგებლობა. მეოთხე, იგი, როგორც ბუნებრივი მონოპოლიის ტიპური წარმომადგენელი, საჭიროებს დამოუკიდებელ რეგულირებას. მეხუთე, აუცილებელია მნიშვნელოვანი რაოდენობის ინვესტიციების მოზიდვა. ეს კი სხვა ობიექტური ფაქტორების (ეკოლოგია, სულ უფრო ძვირი ენერგო რესურსების გამოყენების აუცილებლობა, და სხვა.) ერთობლივი გავლენის შედეგად კიდევ უფრო ზრდის დანახარჯებს, რაც ტარიფის ზრდას განაპირობებს.

აღნიშნულ თავისებურებათა პრაქტიკულ გათვალისწინებაში განსაკუთრებულია მენეჯმენტის როლი. დადასტურებულია, რომ მენეჯმენტის საკითხი გამორჩეულად აქტუალურია ენერგეტიკისათვის, რომელიც რიგი თავისებურებებით ხასიათდება. ჯერ ერთი, იგი ეკონომიკის დარგთა შორის მაღალი ინტელექტუალური შრომატევადობითა და კაპიტალტევადობით ხასიათდება; მეორე, დარგი მოითხოვს ინტენ-

სიურ და უწყვეტ დაფინანსებას, რათა შეინარჩუნოს ფუნქციონირების უნარი და იმავდროულად, მიაღწიოს პროგრესს მაკროეკონომიკური გარემოს მოთხოვნების შესაბამისად; მესამე, სხვა დარგებისაგან განსხვავებით, ენერგეტიკას აკისრია მაღალი სოციალურ-ეკონომიკური პასუხისმგებლობა; მეოთხე, იგი როგორც ბუნებრივი მონოპოლიის ტიპური წარმომადგენელი, საჭიროებს სახელმწიფო რეგულირებას; მეხუთე, აუცილებელია მნიშვნელოვანი რაოდენობის ინვესტიციების მოზიდვა. ეს კი სხვა ობიექტური ფაქტორების (ეკოლოგია, სულ უფრო ძვირი ენერგორესურსების აუცილებლობა და სხვ.) ერთობლივი გავლენის შედეგად კიდევ უფრო ზრდის დარგის კაპიტალ-ტევადობას.

საქართველოს ელექტროენერგეტიკაში ბოლო ხუთი წლის (2015-2019) განმავლობაში სულ განხორციელდა 1140 მლნ ლარის ინვესტიცია, მათ შორის ელექტროენერგეტიკის წარმოებაში - 22,1%, გადაცემა-დისპეჩინგში - 33,6% და განაწილებაში - 44,3%. წლიურად საშუალოდ 228 მლნ ლარი.

ისეთ დიდ კომპანიებში, როგორცაა „თელასი“ და „ენგურჰესი“ თანამშრომელთა საერთო რაოდენობაში სოლიდურადაა წარმოდგენილი ინჟინერ-ტექნიკური პერსონალი და მენეჯერები. ბოლო სამი წლის (2017-2019) შედეგებით მენეჯერთა (ადმინისტრაცია) ხვედრითი წილი იცვლებოდა 13,3 — 17,3 %-ის, ხოლო ინჟინერ-ტექნიკური პერსონალისა 21,7-26,7 %-ის ფარგლებში.

ტარიფების ცვლილების ყველაზე მეტად შემაფერხებელია დარგის დამოუკიდებელი რეგულირება. იგი ტარიფებს უფრო სტაბილურს და საზოგადოებისათვის მისაღებს ხდის. მარეგულირებელი ორგანო საქართველოში თითქმის ოცდახუთი წელია ფუნქციონირებს და მისი შედეგები უკვე კარგადაა ცნობილი. გამოკვლევამ გვიჩვენა, რომ რეგულირებად ბაზარზე ფასები გაცილებით ნელა იზრდება, ვიდრე თავისუფალ ბაზარზე, მათ შორის იმ ენერგეტიკულ პროდუქციაზეც, რომელიც არ რეგულირდება. თუ ჩავთვლით, რომ ათი წლის განმავლობაში ბუნებრივი გაზის სამომხმარებლო ფასის ზრდის ინდექსია 1; მაშინ ბენზინის ფასის ზრდის ანალოგიური მაჩვენებელია 3,39; ნავთისა 3,23; დიზელისა 3; თხევადი გაზისა 3,69 და ა.შ.

ტარიფების ცვლილების თვალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის ფაქტორი, რომელიც ტარიფის ზრდაზე ერთობლივ გავლენას ითვალისწინებს (ეკოლოგია, საექსპლოატაციო და საინვესტიციო დანახარჯები) ცნობილია, რომ სათბობ მომპოვებელ დარგებში (ნავთობი, ნახშირი, ბუნებრივი გაზი), აგრეთვე ჰიდროენერგო მშენებლობაში, ახალი სიმძლავრეების ამოქმედება სულ უფრო ძნელ პირობებში ხორციელდება. ამას თუ დავუმატებთ ეკოლოგიურ მოთხოვნათა გათვალისწინების აუცილებლობას, ცხადი ხდება, რომ ერთი და იგივე ოდენობის ენერგიაშემცველის მოპოვება-წარმოება სულ უფრო მეტი ჯდება. შესაბამისად ობიექტურად

უარესდება დარგის ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლები, მათ შორის ტარიფიც. მაშინ სად არის გამოსავალი?

ჩვენი აზრით ასეთი გამოსავალი არის. **უნდა მივაღწიოთ დარგში მეცნიერულ-ტექნოლოგიური და მენეჯერული პროგრესის წინმსწრები ტემპებით დანერგვას ბუნებრივი პირობების გაუარესებისა და სხვა უარყოფითი გამოწვევების ტემპებთან შედარებით.** წინააღმდეგ შემთხვევაში გაუარესდება დარგის ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლები, გაიზრდება ენერგია შემცველებზე ფასები.

მგერა, რომ კაცობრიობა მიაღწევს ასეთი თანაფარდობის დაცვას, მას ასეთი პოტენციალი აქვს. ამისი ნიშნები მსოფლიოში უკვე შეინიშნება. მაგალითად იაპონიამ, რომელიც, დანარჩენი მსოფლიოსაგან, შეიძლება ითქვას, იზოლირებულია და ბუნებრივი ენერგეტიკული რესურსებით ნამდვილად არ არის მდიდარი, მეცნიერულ ტექნოლოგიურ და მენეჯერული პროგრესის მიღწევით შეძლო საიმედო და მდგრადი ელექტრომომარაგება, ხოლო ქვეყანა ეკონომიკურად მდიდარი და ძლიერი გახადა.

საქართველოს ეკონომიკის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის განსაკუთრებით საჭიროა, ეფექტიანი ღონისძიებები გატარდეს ენერგეტიკული კომპლექსის განვითარებისათვის. ამისათვის კი აუცილებელია: 1. ბუნების დაცვის მოთხოვნათა გათვალისწინებით რაციონალურად გამოვიყენოთ ტერიტორიაზე არსებული სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების მთელი კომპლექსი - ჰიდროენერგია, ქვანახშირი, ნავთობი და არატრადიციული წყაროები; 2. ჩამოყალიბდეს საქართველოს პირობებისათვის შესაფერისი სათბობ-ენერგეტიკული კომპლექსის ოპტიმალური სტრუქტურა. სათბობ-ენერგეტიკულ კომპლექსში, ენერგეტიკულ, ეკოლოგიურ და სოციალურ-ეკონომიკურ მოთხოვნათა გათვალისწინებით, თავიანთი ადგილი უნდა მიეკუთვნოთ როგორც ჰიდრო, ისე თბოსიმძლავრეებს და ენერგიის სხვა ალტერნატიულ წყაროებს; 3. აუცილებელია ქვეყნის ენერგო-უმზუნველყოფის საქმეში დიდი როლი შეასრულოს ამ რესურსების ეკონომიურმა და რაციონალურმა გამოყენებამ; 4. საქართველომ საიმედო და ხელსაყრელი საგარეო ენერგეტიკული კავშირები უნდა დაამყაროს მსოფლიოს მოწინავე, მათ შორის მეზობელ სახელმწიფოებთან.

დარგის მდგრადი განვითარების ინტერესები მოითხოვს რეგულირების მუდმივ სრულყოფას, მისი სტანდარტების გაუმჯობესებას საერთაშორისო რეკომენდაციებისა და დაგროვილი გამოცდილების გამოყენებით, მათ შორის სრულყოფილი სატარიფო მეთოდოლოგიის შემუშავებას, მიწოდების საიმედოობის უზრუნველყოფას და ამ გზით ენერგეტიკის სექტორში მდგრადი საინვესტიციო გარემოს ჩამოყალიბების ხელშეწყობას ინვესტიციების მოზიდვისა და სექტორის განვითარების მიზნით, კონკურენციის განვითარებას და ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლებას.

ევროპულ ენერგეტიკულ მოდელზე გადასვლის მნიშვნელოვანი წინაპირობა იყო ენერგეტიკულ თანა-

მეგობრობაში საქართველოს გაწევრიანება 2017 წელს. ამ ფაქტით ჩვენს ქვეყანას დაეკისრა ევროკავშირის შესაბამის კანონმდებლობასთან დაახლოება, რომელიც წარმატებით ხოციელდება. 2019 წლის ბოლოს საქართველოს პარლამენტმა უკვე მიიღო ახალი კანონი „ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების შესახებ“. ბევრი სამუშაო ამ მხრივ მომავალში. განსაკუთრებით გასათვალისწინებელია ენერგოდამოკიდების ფაქტორი. საექსპერტო გათვლებით ენერგო-ეფექტიანობის გამოუყენებელი ტექნოლოგიური პოტენციალი ქვეყნის მთლიანი ენერგომომხმარების დაახლოებით 20%-ის ტოლია. ამდენად იგი შეიძლება თამამად ჩაითვალოს ახალ ენერგეტიკულ რესურსად. საქართველოში კი ელექტროტევადობა, მართალია ბოლო წლებში მცირდება, მაგრამ მისი დონე ჯერ-ჯერობით მაინც არასახარბიელოა.

ჩვენი ქვეყნისათვის ენერგორესურსების დამოკიდების საკვანძო მიმართულებებია: მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება ენერგორესურსების წარმოებისა და მოხმარების სფეროში; ეკონომიკის დარგობრივი, ტექნოლოგიური

და ტერიტორიული სტრუქტურის სრულყოფა; ენერჯის არატრადიციული (მზისა და ქარის ენერჯია; თერმული წყლები, ბიომასა, მეორადი ენერგორესურსები და სხვა) სახეობებისა და მცირე მდინარეთა ენერჯის გამოყენების გაფართოება, ენერგოდამოკიდებაში სამეურნეო მენეჯმენტისა და მექანიზმის სრულყოფა.

ენერგეტიკის განვითარება, ცხადია, მნიშვნელოვან თანხებს საჭიროებს. ეს კი ხშირად ხდება დარგის განუვითარებლობის მიზეზი. თუმცა ჩატარებულმა სპეციალურმა გამოკვლევამ გვიჩვენა, რომ თუ ერთმანეთს დავუპირისპირებთ ენერგეტიკის განვითარებისათვის საჭირო ინვესტიციების მოცულობას და ელექტროენერჯის დანაკლისით გამოწვეული ეროვნული შემოსავლების შესაძლო ზარალს, დავინახავთ, რომ ეს უკანასკნელი 5-ჯერ მეტია პირველზე. მაშასადამე, საქართველოსათვის ელექტროენერჯეტიკის განვითარებისათვის საჭირო კაპიტალდაბანდებები 5-ჯერ უფრო ნაკლებია, ვიდრე ის ზარალი, რასაც ამ დარგის განუვითარებლობა გამოიწვევს.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES:

- Aspects, Proceedings of the Third National Scientific National Conference.
- Chomakhidze, D.**, (2016). energy balance of Georgia."ELSEVIER" AASCI.
- Chomakhidze, D.**, (2016). Georgian Energy in the World Energy System. "Globalization and Business, N-2 2016.
- Chomakhidze, D., Melikidze, M.**, (2019) - Methodological and Conceptual Basis for Energy Development in Georgia, Lambert academic publishing.
- Chomakhidze, D., Kublashvili, G., Mosakhlishvili, L.**, (2018) Renewable Energy of Georgia: Sources and Realization. LAMBERT academic publishing.
- Geostat - Energy Balance 2013-2019.
- GEWRC - Annual Report 2019.
- IEA – “Key World Energy Statics” 2019.
- Law of Georgia on Energy and Water Supply, 2019.
- Mirtskhulava, D., Chomakhidze, D., Tsintsadze, P., Eristavi, E., Arveladze, R., and others** - Georgia's energy strategy. Bakur Sulakauri Publishing House, 2004.
- Narmania, D. Chomakhidze D.**, (2019). Georgian Energy Balance in the Years of Independence. Globalization and Business, N-9.
- Narmania, D., & Chomakhidze, D.**, (2020) - Georgian Electricity Balance in the Years of State Independence (1989-2019). Globalization and Business, N-9 2020.
- Narmania, D.**, (2020). Coronomics and Socio-Economic of the Energy Sector.
- Natural Resources of Georgia (2015) (2 vol.). Publishing House of the Georgian National Academy of Sciences.
- Papava, V.**, (2020). - Proceedings of the Third National Scientific Conference on the Reflection of the Coronomics in Economic Science and Economic Policy. Tbilisi 2020
- Tavadze, G., Kavtaradze, I., Chomakhidze, D., Menabde D.**, (2006). Energy Regulation: Theory and Practice. Tbilisi.

JEL Classification: O15, O3, F66

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.012>

COVID-19 PANDEMIC AND THE READINESS OF THE EMPLOYERS IN GEORGIA

SALOME IMNAISHVILI

PhD Candidate

Georgian Technical University, Georgia

Salome.imnaishvili777@gmail.com

NINO KAVTARADZE

Doctor of Business Administration, Professor

Georgian Technical University, Georgia

ninokavtaradze0481@yahoo.com

Abstract. The Covid-19 pandemic has posed a major challenge to the entire world. Even for the countries with big economics this challenge turned out to be hard to overcome. The “paused” world tried to fight against the most inexplicable economic crisis with the use of digital technologies. The era of digital technology development is a period of limitless possibilities for modern managers. Managing a company easily and efficiently is already unthinkable without information technology and digital platforms maintaining competitiveness in the market, relieving employees from routine tasks, optimizing processes, taking care of development - these are the minimum requirements, that are difficult to achieve in modern conditions without technological progress. The issue of information security and integration of modern technologies, in the management process, during the COVID-19 pandemic, became even more urgent and vital for some organizations, as many of them had to work remotely for quite a long time during the entire period.

Every good project manager knows that one of the main tools for effectively developing a team and completing a project with the best results is fast and quality communication. To ensure this, companies use platforms where employees can centrally and transparently communicate with each other and monitor the progress of the work process. In the conditions of switching to remote work mode, it has become a daily necessity to hold meetings, trainings, conferences and lectures or lessons online, therefore, it is important to select programs tailored to the specifics of our activity, which are specially designed for this purpose. In this case, Georgia turned out to be quite ready, too. Within just couple of days the country managed to organize the transition of the state as well as private sector to the remote working mode, and got the 2nd place among the top 50 countries, where remote working is the most convenient and comfortable.

KEYWORDS: COVID -19, PANDEMIC, REMOTE WORKING PROCESS, READINESS OF GEORGIA, MODERN TECHNOLOGIES.

For citation: Imnaishvili S., Kavtaradze N. Covid-19 pandemic and the readiness of the employers in Georgia, *Globalization and Business*, №11, 92-96. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.012>

INTRODUCTION

In December 2019, in the city of Wuhan, China, pneumonia caused by an unidentified pathogen, which massively spread around the world, was declared a pandemic by the World Health Organization on March 11, 2020. In three months, the number of people infected with COVID-19 reached 250,856, while the number of deaths reached 10,389 people in 164 countries.

Georgia, as a part of the world, had to get involved in the fight against COVID-19, too. Although Georgia was in a much better position than many other European countries in the

spring (for example, in Italy 3,000 to 4,000 new cases were revealed daily, while a total of 44 were reported in Georgia), experts believed that the peak of the coronavirus outbreak in Georgia was still too early to come, however, with numerous restrictions already in place, the country still declared a state of emergency for 1 month.

As early as the spring, it was already clear what an impact it would have to the world economy to have a "suspended", struggling with COVID-19 world. Therefore, after doing the civil duty, as the main task, it is necessary for each person, according to his/her responsibility, to contribute to the development of the country, in order to prevent a global collapse.

This will be the first economic crisis to hit the world since the 2007-2008 global economic crisis, but this time, unlike the previous case, the root cause will be a global pandemic.

Pessimistic economic forecasts multiplied in the last week of February 2020, as this week ended with the biggest drop in the last decade for the world's largest stock markets.

A special report prepared by the American publication Bloomberg on March 6, 2020 began like this: *"Coronavirus takes on a global appearance, which could stop the world economy."* The publication experts compiled four scenarios of events. The most pessimistic was the last scenario, which involved a pandemic spread of the virus around the world. In the event of a global pandemic, experts estimate the world economy would lose \$ 2.7 trillion. In this scenario, global economic growth was equal to 0%.

Against the backdrop of the novel coronavirus, other organizations were talking about the expected difficulties in the global economy, too. On March 2, 2020, a study by the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) was published showing that global economic growth could be halved due to the spread of the novel coronavirus.

In the spring of 2020, it was so inexplicable how COVID-19 would behave and what steps governments and businesses around the world would take with it that it was really difficult to make an accurate forecast, however, analysis by economic experts allowed us to see clearly the scale of the global economic crisis we were about to face.

According to a study published by the "International Monetary Fund" in January 2021, the world economic growth rate for 2020 has improved by 0.9 percentage points compared to the October forecast and is currently estimated at -3.5 percent. To some extent, this figure has also been determined by the approval of COVID-19 vaccines in 2020 and, in part, a colossal increase in governments' debts.

The world's domestic and foreign debt increased significantly, which served to minimize the downturn in the world economy. The number of countries whose public debt exceeded the volume of their GDP exceeded 30. (Papava, 2021) Among them, of course, the state debt of Georgia has increased significantly and in the conditions when the priority sector of the Georgian economy, tourism, has suffered the most around the world, it is difficult to say what levers Georgia will use to rehabilitate the economic situation in the country.

In the conditions of universal self-isolation and quarantine the need for provision of remote services has become even more apparent. According to 2019 data, about 16% of companies in the world operated completely remotely, although according to the same data, 44% of companies were not allowed to work remotely at all. It's interesting what the efficiency of the activities of these companies is now?!

BASIC TEXT

In the second half of March 2020, dozens of companies and state institutions had to arrange to switch to remote working mode within just a few hours. Organizations faced

the challenge - how to maintain work mechanism, productivity, safety and employee engagement at the same time, however, employee health safety is paramount and the issue of working remotely was thus addressed. Those who were more or less prepared for this process had some luck.

With modern requirements, nowadays, there are many free and paid programs available to facilitate remote work. Many state institutions and private companies use VPN (Virtual Private Network) technology. It is an encrypted and secure connection that connects the employee's computer to the company's resources. This system allows us to connect two or more devices / networks physically separated from each other into a single network, allowing us to exchange files, share a printer, centralize a network, and work with internal network applications without any cloud storage or other means. It is possible to use different VPN software such as Cisco Anyconnect, FortiClient, Check Point remote access VPN and others. If the company does not have the appropriate VPN infrastructure, it is possible to use Google Remote desktop, AnyDesk, Teamviewer or other similar programs.

In the conditions of switching to remote work mode, it has become a daily necessity to hold meetings, trainings, conferences and lectures or lessons online, therefore, it is important to select programs tailored to the specifics of our activity, which are specially designed for this purpose.

In order to work remotely with comfort, efficiently and safely, according to surveys, employed citizens in Georgia use the following platforms most actively: Zoom cloud meeting, G Suite, Slack, Miro, Trello, Toggl. Through these platforms it is possible to plan meetings, conduct trainings, organize video conferences, manage projects and time, etc. Most importantly, these systems are so flexible that during the work process, it is difficult to find activity that cannot be done remotely: Assigning tasks to employees, making meeting notes, allocating work rooms for specific individuals, sharing and editing documents online, using a virtual board, integrating with various applications, monitoring performance, and more. Most importantly, these platforms can also be used via mobile phone.

Every good project manager knows that one of the main tools for effectively developing a team and completing a project with the best results is fast and quality communication. To ensure this, companies use platforms where employees can centrally and transparently communicate with each other and monitor the progress of the work process. On the one hand, it is easy for the manager to control the work performed and assign new tasks, while on the other hand, employees can intelligently distribute their tasks according to working hours and do not miss deadlines for completing them.

Every program, of course, has its minor disadvantages, which can only be inconvenient for a specific user, in the process of working, but we all agree that not using such programs is simply a crime when time, ease and efficiency are a priority for everyone.

Also noteworthy is the fact that the developers of the above listed programs have made paid versions of their programs available for free for a period of three to six months in order to facilitate business in connection with the pandemic. Which allows, for example, in the case of Microsoft to record

meetings, and in the case of G Suite to include 250 people in one call, record meetings and go live (with the support of 100,000 viewers).

We should not forget one of the most important challenges of the 21st century either, which is related to the protection and security of personal data. With the advent of modern technology, when almost everything is remotely accessible, the threat of more cyber-attacks has emerged and, consequently, the secure processing of personal data has become the number one task for developers of various platforms. Many applications today have the problem of data protection, especially those that are in high demand and therefore have a large database, however, fortunately, there are quite reliable protection mechanisms that enable data security and applications that have a large number of users have a commitment to do so - protect users' personal information. It is also appreciated that the relevant profile organizations are trying to make information as accessible as possible in this crisis period, which will raise citizens' awareness in terms of cyber hygiene.

Remote workflow is different for the world in usual and pandemic conditions, and all the many studies that have been done to determine the pros and cons of remote work have been based on normal workflows and the normal working rhythm of the world. In fact, there is a big difference between working out of a locked house during a pandemic, along with many other parallel family activities, and generally working remotely, even from the terrace of one of the café-bars.

But still, even during this period one can talk about the advantages and disadvantages of remote work. *Advantages:* Opportunity of isolation during pandemic; Saving time on not being stuck in traffic jams; Travel and food savings; Socially responsible companies will appear, how they take care of employees, labour safety, comfortable arrangement of workplaces. *Disadvantages:* Very important for Georgians - the problem of socialization; The problem of internet access and technical malfunctions; Security of personal data and processed information in the company; Negative impact on corporate culture; Reducing the sense of mutual responsibility among employees; Bringing family problems to the work.

There are also several important factors to consider: First, it is important to adjust the time to the new reality. One of the disadvantages of working at home is that people work harder and are therefore more productive, but it is important to separate personal life from the work process, which in self-isolation mode is even more difficult. Therefore, if we do not have a specific working time allocated by the company, it is important that we distribute this time ourselves.

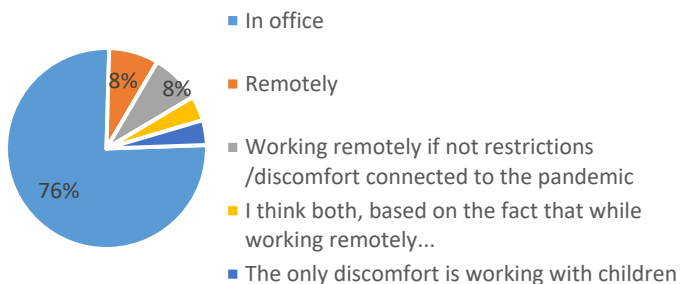
Recently, the number of videos of so-called "awkward cases" has significantly increased during live broadcast. Many platforms that support video calling allow users to choose from a variety of backgrounds and virtual accessories, making it easy for them to prepare for online meetings and make them as focused on business as possible when communicating.

We can talk about the readiness of Georgia to meet the process of working remotely during the World Pandemic, based on the answers of the surveyed citizens employed in

the state and private structures in the country, based on an independent survey conducted by the authors.

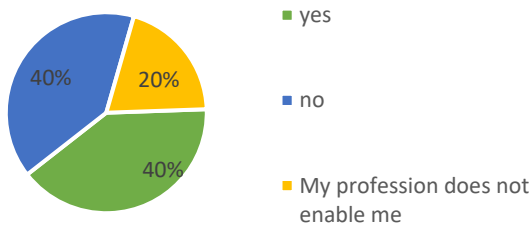
Surveyed employees aged 21 to 60 who are of different professions, are employed in different structures and work in different positions, ranging from specialist to senior managers, to the question of when is their work more effective, while in the office or remotely from work? - 76% of respondents chose the office. (Figure 1),

Figure 1. When do you think your work is more efficient, when you are in the office or remotely from work? (If your physical presence at work, by profession, is not necessary). Please indicate the reason for the chosen answer in the additional column

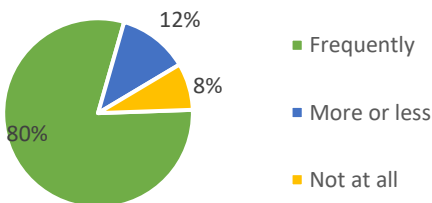
Although 40% expressed a desire to work on a long-term contract in a company, where they would only work remotely and would have to show up at work only under the necessary circumstances.

Figure 2. Would you work on a long-term contract in a job where you only had to work remotely, with rare exceptions?

80% of respondents use internal networking software. (Figure 3).

Figure 3. How often do you have to use internal networking software during the work process?

60% say that the employer provides them with both material and technical resources (Figure 4) and in almost 80%, in case of technical malfunctions and software defects, the job has an appropriate employee who will provide immediate elimination of the problem (Figure 5).

Figure 4. How much does the employer provide you with both software and material-technical resources for your remote work?

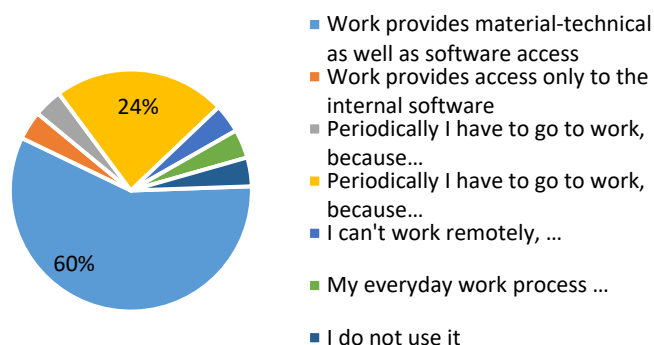
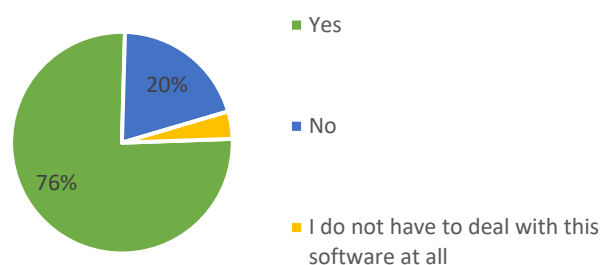
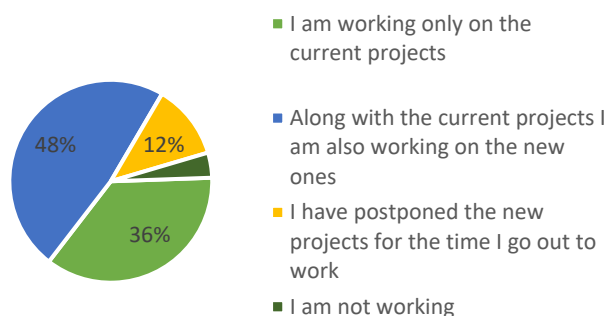

Figure 5. When working from home, in case of a technical malfunction (there is a defect in the software in which you work, there is a defect in the connection, computer, etc.), do you have an appropriate service employee who will be able to eliminate the problem as soon as possible?

As it turned out, Georgia was quite prepared for the process of transition to remote work, because in just a few days many state or private structures were organized and adapted to modern technologies, so that their efficiency did not deteriorate according to statistics, and in some cases even increased. According to the survey, 48% of respondents are working on both current and new projects, 36% on current projects, only 12% postponed new projects for the period of going out to work (Figure 6).

Figure 6. While working remotely:

The fact that, according to the survey, almost half of the employed population in Georgia, even in these difficult conditions, which include pandemic-related constraints and discomfort, prefer to work remotely, only indicates that the country has met the challenges quite well and both state structures and private organizations, managed to provide maximum opportunities for employees for an efficient and comfortable work process. Moreover, according to various foreign studies, Georgia is in the leading position in terms of ease of working remotely. Perhaps, after undergone forced practice, many companies will want to introduce only a remote working system in their company.

Conclusion

It is yet unknown how long the COVID-19 pandemic will last and when the state of emergency caused by it, quarantine and other restrictions will finally end. One year after the coronavirus was discovered, the number of infected people worldwide has reached 110,000,000, and the death toll has reached 2,400,000 people in 221 countries. The approval of vaccines and drugs has appeared as the light at the end of the tunnel, and perhaps gradually the countries will return to normal life, but it is clear to everyone that the world will now have to live with COVID-19 and face other still unknown challenges. And as timely and necessary, and less painful for us as a country it was to "harvest the previously sown crop", in the future, every next step towards development, one day, will surely be useful for us, too.

REFERENCES:

- Archvadze, J.** (2020). The Impact of The Coronavirus Pandemic on The Forms and Structure of Employment. *Globalization and Business*, No. 10, 117-120. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.014>
- Camus, A., & Gilbert, S.** (1948). *The plague*. London: Hamish Hamilton.
- Clark, T.R.** (2020). Harvard Business Review - 8 Ways to Manage Your Team While Social Distancing, <https://hbr.org/2020/03/8-ways-to-manage-your-team-while-social-distancing>
- Hamilton, M.** (2021). Big 7 Travel, Best Places for Remote Working in 2021, <https://bigseventravel.com/best-places-remote-working/>
- IMF (2021). World Economic Outlook Update <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/01/26/2021-world-economic-outlook-update>
- OECD (2020) Interim Economic Assessment, Coronavirus: The World Economy at risk, https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook/volume-2019/issue-2_7969896b-en#page1
- Orlik, T., Rush, J., Cousin, M., Hong, J.** (2020). Coronavirus Could Cost the Global Economy \$2.7 Trillion. Here's How, <https://www.bloomberg.com/graphics/2020-coronavirus-pandemic-global-economic-risk>
- O'Sullivan, F.** (2020). Cloudwards - Trello Review, <https://www.cloudwards.net/trello-review>

- Papava, V., Charava, V.** (2021). The problem of the increase of the state debt of Georgia in the conditions of economic crisis caused by the COVID-19 pandemic. <https://www.gfsis.org/files/library/opinion-papers/152-expert-opinion-geo.pdf>
- Simovic, D.** (2021). The Ultimate List of Remote Work Statistics – 2021 Edition, <https://www.smallbizgenius.net/by-the-numbers/remote-work-statistics/#gref>
- Tokmazishvili, M.** (2018), Global economic crisis and economic science, globalization and business. No. 5, 17-23 <https://doi.org/10.35945/gb.2018.05.002>
- Worldometer (2021), COVID-19 CORONAVIRUS PANDEMIC <https://www.worldometers.info/coronavirus/#countries>
- Živković, M. (2019). Slack vs Microsoft Teams: Which Tool Is Ahead of the Game? <https://www.chanty.com/blog/slack-vs-microsoft-teams>

JEL Classification: Q01, Q55, Q56

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.013>

ON THE USAGE OF OLD AND MODERN TECHNOLOGIES FOR ECONOMIC SUSTAINABILITY

MARIAM JIBUTI

Dr., Invited Professor,

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

mariami.jibuti382@eab.tsu.edu.ge

Abstract. Research covers the study of old technologies and approaches towards sustainable building, plant/tree medicines and non-timber forest products, ways of maintaining water purity and harvesting rainwater, urban farming and energy efficient lifestyle. Implementing these techniques into the framework of our society, will cause an economic awakening. A shifting to new realizations that the current stream contains much waste and unproductivity, which can change by harmonizing old and new technologies. Knowing how to apply these in modern life, is essential for the ecological economic growth of the future. It is a way of thinking, within all sectors, to enhance not only peoples' daily lives and atmosphere, but the self-reliance and health of the nation itself.

The study highlights the importance of the art of building with stone for sustainable housing and tourism development; while the usage of trees and herbs provides not only healing benefits but also business opportunities. The health of the country is as good as the purity of its water, in so many places there is little or no water, when the rain water provides an abundance of this vital source, but only when it can be collected and stored by proper facilities. Urban farming connects the new generation back to nature and gives knowledge of food production within industrialized society. With the mentioned tools, we can set an ever-increasing long-term goal to sustainable economic growth.

This work was supported by Shota Rustaveli National Science Foundation (SRNSF) (PHDF-18-627, Spatial-Territorial Planning and Economic Development Opportunities of Regions).

KEYWORDS: OLD TECHNOLOGIES; SUSTAINABLE BUILDING; URBAN FARMING; ECONOMIC DEVELOPMENT.

For citation: Jibuti M. On the usage of old and modern technologies for economic sustainability, *Globalization and Business*, №11, 97-100. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.013>

The overall sustainability of a city is encouraged and marked by its relation to its roads, harmony with nature and its structural organization. Tbilisi continues to inwardly expand centrally, why, we must ask are the high-rise multi-story buildings continuing to be built, in close proximity to each other, with placement all around existing multi-story living apartments? When it can be observed that there is a large traffic congestion of the inner cities network of roads. And that there is a continual overflow of traffic from the main roads being overwhelmed. Then there must be conscious well thought out implementation to alleviate this problem. This is due in part to bad long-term planning, as well as continual apartment projects placed in already overcrowded areas with narrow roads and minimal parking. This perpetual trend only causes more and more stagnation and less space for traffic flow for economic growth. The more time spent in traffic contributes to the overall slow down of productivity and much wasted time and money. This stagnation causes also depression and decreased work ethic among those daily affected by this overcrowding. Also, the air is polluted more

and more with the increased density and slowing traffic.

A city needs to breathe, it needs to have an ebb and flow, so that it is not clogged up and progress halted; if a city cannot breathe when the signals of ossification abound all around, and there is little interest in developing its outer rings and expanding its natural order, then already the inner rings will start to wither and decay, with the stress and strain of the central core no longer able to keep up with the growing demand and commute. *Christopher Alexander writes "The purpose of all architecture is to encourage and support life-giving activity, dreams, and playfulness. But in recent decades, while our buildings are technically better--more sturdy, more waterproof, more energy efficient-- they have also become progressively more sterile, rarely providing the kind of environment in which people are emotionally nourished, genuinely happy, and deeply contented"* (Alexander, 2005). It is shown how the environment affects people, for people can be too far removed from nature and environment of green and land that they mentally are exhausted, weighed down in the overbearing concrete walls with less and less of

green and fresh air. Ancient Rome was laid out in patterns, this old technology of geometrical design can help alleviate our cities today. To allow nature to expand within the current framework, by planting trees where possible, and encouraging more green spaces to align with the ever-expanding concrete structures. The Roman roads were lined with trees and beautiful artworks which gave a calm soothing ambience to the passersby. What mosaic landscape do developers and city councils for regional development consider when approaching this topic of natural harmony? The Romans integrated in their design an architecture of strength and enduringness to last centuries, for the people were stronger than those of today, and had more time to admire and be at unity with the beauty they created. We can learn from their approach.

Not only can this be seen in the traffic systems and architectural framework of the city of the leaving behind of the natural landscape but also in the agricultural and horticultural occupations and endeavors of the countryside. In the urge to build is the devastation of the natural order and a schism between nature and city when the two should be interlaced. With each succeeding generation, the young adults get further and further into modern technology but leave behind the old ways of agricultural knowledge and living in harmonious interaction with nature. How long can this persist without dire consequences which reach all facets of society. And so here we are staring into this space, there are implementations to consider such as geometrical layout of new green eco villages, natural architecture, sustainable energy, herbalism, rainwater catchment systems, vertical gardening, water purification etc.

Rainwater catchment systems provide an important benefit for resource conservation. Tbilisi faces ever increasing water disruptions in multiple zones of the city. This is due in part to old pipes breaking down in need of disrepair, which is bound to occur more and more in the coming years, as well as new development and a continual overcrowding of the existing old systems. The questions must be asked what if there were ever water shortages here for extended periods of time? Or in other cities throughout Georgia, this problem exists not only in the city but also in the countryside as many rivers have overtime been diverted and dams built for energy projects like up in Svaneti. In Australia and New Zealand many people have these water catchment systems in place. Research would need to be conducted to see how much rainfall occurs in what parts of the country. This would help alleviate the strain on house to house or flat to flat consumption. Rainwater catchment systems have been in place for thousands of years in Asia, the Middle East, China and India. The Romans were masters at harvesting and storing water and their towns and villas reflect this. Thousands of large cisterns for rainwater storage have been in existence for many centuries around the Mediterranean and North Africa, some are still in use today in Egypt. Turkey also has many of the largest cisterns in the world for holding water. In western Europe, records show that in Venice and other cities rooftop collection and storage of rainwater was the main source of water for 1300 years up to the sixteenth century. *“The rapid expansion in use of rainwater catchment systems technolo-*

gy worldwide has coincided with a period of growing interest in community-based, grassroots, self-help development.” (Gould, D., Nissen-Petersen E., 1999).

Because there is less and less water available in the ever-global market it is wise to develop this ancient technology of harvesting and collecting water for personal use. Not only should we encourage the production and development projects with these systems put in place but also the returning of communities and villages back to independent wells with a better communal understanding of water purification and how to cleanse and maintain their individual systems. The main municipal water systems are overburdened and over chemically treated in the increasingly over populated cities of the modern world. When water is carried so far by pipes that it picks up many metals along its route and systemic system leaks overtime and metal decay and or plastic leakage. Jobs must be created in an organic context from the countryside, so that the outflow of population to the big cities is not so constant and to put a cap on the number of inhabitants within a city’s inner dwellings. This allows for other regions to develop and smaller villages to not die out from low population counts. But does this water contain the life energy of the water in nature or is it dead water without the pure oxygen? As overpopulation in the city has a tendency to overflow to all aspects of the society, burdening the environment, it is better to develop out than overwhelm the interior; to instead revive the outer villages and countryside so there is an organic link between countryside and city, between farm and market.

Water purification is even more important than the water storage itself. Because if the water is not usable it is unfit for storage. There are ancient ways much healthier than many of the chemically treated methods in which water is “purified” today. Water is the giver of life and must be protected for the adequate nourishment and health of humanity. In the ancient Sanskrit medical texts of the Ayura Veda, *“it is directed to heat foul water by boiling and exposing to sunlight and by dipping seven times into a piece of hot copper, then to filter and cool in an earthen vessel”.* (Baker. 1981) Also the keeping of water in copper vessels is recorded as well as filtering through charcoal and various types of sand and gravel. Copper was regarded as a disinfecting agent in ancient India. There has been research coming forward that the harmful chemicals found in water and for water treatment are a major source of disease and cancer. The older methods of water purification and storage can give us renewed health and vigor.

Ancient technology of building materials and usage of green energy can help with expensive housing costs in both city and rural villages for both natural and modern design and also for better environmental outcomes. Earth materials can be used to build housing using raw materials like straw-bale, rammed earth, adobe and clay. We must ask all of this over processing of building materials is it really necessary? When nature provides so much in many places of the world. The caves of Vardzia were vast living spaces of ecological thought etched into the rock. Here high up in the cliffs people lived in the mountain itself, providing a very nourishing environment. Not only here but also in Turkey, China, and many other places of the world there are remains of caves and natural dwell-

ings built into the landscape both of stone and earth. In Iran there are many cities that were built almost entirely of earth such as Yazd. On the Iranian plateau lies the city of Yazd, it lies close to the ancient Silk Road. The way this ancient city was constructed is of earthen architecture is a living witness to the use of limited resources for building materials. Re-education in the use of these types of building with earth and clay and natural green elements will provide not only new jobs but new elemental landscapes to various regions of the world with expensive housing. Traditional adobe houses are made from the earthen bricks that have dried in the sun and are laid in courses to form walls. Both adobe and rammed earth are made from soil and are therefore truly sustainable and provide cheaper alternatives than the expenses of mainstream modern building materials.

In Iran wind catchers were also used to cool down the inner dwellings by means of high towers with windows where the wind could flow down to the corridors below. Such means of air conditioning is environmental and works in harmony with nature than against it. Also, ancient civilizations and even in modern times used root cellars to store their vegetables and food without the need for refrigerators. Surely there are much more efficient ways of keeping food cold, washing clothes, clothes drying, and electric or gas cooking. Solar cooking has been around for centuries, using the rays of the sun to cook food. Also, the use of solar dehydrators for food preservation throughout winter or famines. There could be vast areas of food by the planting of trees and orchards throughout the country, creating free food on the sides of the road, wherever people travel. If apartments and flats had more integrated green houses and areas for growing vegetables, fruits, herbs, and plants, this creates more connection to the land. This brings forth much more abundance, than

importing food from far away countries using large amounts of fuel and energy, instead of sourcing local production and or free food areas. As for nature also needs to be returned to its proper place as the healer instead of the pharmacy alone. The pharmacies of old were using vast amounts of natural plants and herbs to heal people. Whereas today much of these chemicals contain harmful substances and use quite energy consumption in their manufacturing process. When instead vast fields of herbs and flowers could be cultivated for the healing of the sick and the health of the nations.

People and children in education should be inspired to create their own home herbs and vegetable gardens, to plant trees, to live sustainably in order to preserve the society in which they live. They are custodians of the future, by the example set before them, much can be done in these areas for improvement. We have before us an open door to change our societies for the betterment of human development and health by the technologies and innovations we use from daily use. We can learn from the ancients in their craftsmanship and skill, earth architecture, solar designs, housing, medicines, agricultural and handicrafts. Not everything should be shipped on a boat and imported from far away, when you can get right in your local market or countryside village. We are at a crossroads; we cannot sustain this current trend of consumption with pollution unchecked. We must change course and consciously think about these things more intently with vision because there is devastating consequences if we do not. This is a call to return to nature to have cities and societies that are built in a green ecological way with ancient technology and clean living. This is a pathway we should strive to go down. With every tree planted, with every breathe taken let us renew the way we see the greenery around us as living within nature than nature outside us.

REFERENCES:

- Alexander, C., Ishikawa S., Silverstein M.,** (1997). *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*, Oxford University Press, New York
- Allen, W.E.D.,** (1971). *A History of the Georgian People*, Barnes & Noble; Reprint edition
- Bajer, M.N.,** (1981). *The Quest for Pure Water*, American Water Works Association,
- Bedianashvili, G.,** (2017). *Formation of Knowledge Economy and Innovative Entrepreneurial Policy: Institutional Aspects*. *Globalization and Business*, 3, 10-17.
- Bedianashvili, G.,** (2018). *Culture as a Factor of Knowledge Economics with Paradigmatic Changes in Systemic Institutional Context*. *Globalization and Business*, 6, 58-66.
- Bonsall, W.,** (2015). *Will Bonsall's Essential Guide to Radical, Self-Reliant Gardening: Innovative Techniques for Growing Vegetables, Grains, and Perennial Food Crops with Minimal Fossil Fuel and Animal Inputs*, Chelsea Green Publishing
- Bragg, P.C., Bragg P.,** (2014). *Water, Health Science*, California
- Bubel, M., Bubel N.,** (1991). *Root Cellaring Natural Cold Storage of Fruits and Vegetables*, Storey Publishing, Massachusetts
- Buhner, S. H.,** (2002). *The Lost Language of Plants the Ecological Importance of Plant Medicines to Life on Earth*, Chelsea Green Publishing, Vermont
- Cornell, T., Matthews J.,** (1982). *Atlas of Roman World*, Checkmark Books
- Fell, D.,** (2011). *Vertical Gardening Grow Up, Not Out, For more Vegetables and Flowers in much less Space*, Rodale Inc., New York
- Fritchey, P.,** (2004). *Practical Herbalism Ordinary Plants and Extraordinary Powers*, Whitman Publications, Indiana
- Fukuoka, M.,** (2009). *The One-Straw Revolution: An Introduction to Natural Farming*, NYRB Classics
- Gould, D., Nissen-Petersen E.,** (1999). *Rainwater Catchment Systems for Domestic Supply*, Intermediate Technology Publications, London

- Jibuti, M.**, (2019). Administrative Division, Regions of Georgia and their Characteristics, *Globalization and Business*, #8:126-129. <https://doi.org/10.35945/gb.2019.08.016>
- Jibuti, M.**, (2020). Convergence and Growth-Conflicting Goals of Economic Policy-A Case Study of Georgia. *Environmental & Socio-economic Studies*. <https://doi.org/10.2478/environ-2020-0001>
- Johnson, D., Gibson, S.**, (2008) *Green from the Ground Up Sustainable, Healthy, and Energy-Efficient Home Construction*, Taunton Press, Inc., Connecticut
- Keshelashvili, G., Jibuti M.**, (2020). Anti-crisis Economic Plan of the Government of Georgia and Business Challenges during Coronavirus. Conference Proceedings, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Paata Gugushvili Institute of Economics.
- Kharaishvili, E., Natsvlshvili I.**, (2020). Food Safety Challenges in Georgia and Agricultural Development Priorities in the Post-Coronavirus Period. Conference Proceedings, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Paata Gugushvili Institute of Economics.
- Kharbedia R.**, (2018). Economic Problems or Crisis of Economic Science. *Globalization and Business*, 6, 81-85.
- McRaven, C.**, (1997). *Stonework: Techniques and Projects*, Storey Publishing, LLC; 11th Printing edition
- Mekvabishvili, E.**, (2019). The Economic Role of the State in Conditions of Globalization, *Globalization and Business*, #8, pp. 22-33. <https://doi.org/10.35945/gb.2019.08.002>
- Papava, V.**, (2019). Politicization of the Economy and Non-Economic Policy (Experience of Post-Communist Georgia), *Globalization and Business*, #8:13-21. <https://doi.org/10.35945/gb.2019.08.001>
- Papava, V.**, (2020). On the Reflection of Economics in Economic Science and Economic Policy. *Globalization and Business*, 10, 15-24. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.001>
- Smith, S.**, (2000) *Greenhouse Gardener's Companion Growing Food and Flowers in Your Greenhouse or Sunspace*, Fulcrum Publishing, Colorado
- Stone, C.**, (2015). *The Urban Farmer: Growing Food for Profit on Leased and Borrowed Land*, New Society Publishers

JEL Classification: J40, J44, J53, J60

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.014>

HUMAN RESOURCE AND PECULIARITIES OF INCOME DISTRIBUTION

RAMAZ OTINASHVILI**Doctor of Economic Sciences, Professor**

Georgian Technical University,

Academician of the Academy of Economic Sciences of Georgia, Georgia

R.Otinashvili@gtu.ge

Abstract. The country's leading factor in human development that is a human resource. It is the creator of everything and it is necessary to create a law and protect human resource. People need to implement, pursue the economic policy and ensure business efficiency. That functions, to prevent crime and to restore order. Man builds the country, but to build well, knowledge is needed and knowledge needs education. Humans capital is a body of knowledge and includes philosophical, social, economic and psychological aspects. This term dates from the eighty-seventh year of the twentieth century to its end. It is founder is Nobel Prize Laureate G. Becker. Human capital consists of: educational, professional-quality, information-cultural and social connections. Among them, the capital of the Social Union dominates in the conditions of Georgia. According to the GAERO, Georgia ranks 61st out of 189 countries in the Human Development Index. Human resources determine a person's income. It is important to note that human capital is one of the main causes of income inequality. We differ from each other in terms of data and capabilities. It's important that state should have a fair social-economic environment, which gives all possible conditions to citizens for the realization of opportunity.

KEYWORDS: HUMAN CAPITAL, BUSINESS, INCOME, NATURAL RESOURCE, PROPERTY, ECONOMIC POLICY.

For citation: Otinashvili, R., (2021). Human Resource and Peculiarities of Income Distribution. *Globalization and Business*, №11, 101-107. (In Georgian). <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.014>

ადამიანისეული რესურსი და შემოსავლების განაწილების თავისებურებები

რამაზ ოტინაშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,

საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველო

R.Otinashvili@gtu.ge

საკვანძო სიტყვები: ადამიანისეული კაპიტალი, ბიზნესი, შემოსავალი, ბუნებრივი რესურსი, საკუთრება, ეკონომიკური პოლიტიკა.

ციტირებისთვის: ოტინაშვილი, რ., (2021). ადამიანისეული რესურსი და შემოსავლების განაწილების თავისებურებები. *გლობალიზაცია და ბიზნესი, №11*, 101-107. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.11.014>

შესავალი

ძველ დროში, ათასწლეულების მიღმა, ქვეყნის სიძლიერის მთავარ წყაროს დაპყრობითი ომების წარმოება, ნადავლისა და მონების წამოყვანა წარმოადგენდა. ეკონომიკური თეორიის, როგორც მეცნიერების წარმოშობის შემდეგ, ჩამოყალიბდა აზრი, რომ სახელმწიფოს განვითარების საფუძველი ჭარბი ბუნებრივი რესურსების, განსაკუთრებით სტრატეგიული რესურსების ენერგოშემცველების – ნავთობი, გაზი; ძვირფასი და იშვიათი წიაღისეულის – ბრილიანტი, ოქრო და ა.შ. არსებობაა. ჩვენი აზრით, ბუნებრივი რესურსები და ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდებარეობა წარმოადგენს ხელშემწყობ და არა გადამწყვეტ ფაქტორს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისათვის.

მეოცე საუკუნის დასასრულიდან ეკონომიკურ მეცნიერებაში დომინირებს აზრი, რომ განვითარებისათვის მთავარი ფაქტორი არის ადამიანური რესურსი. რომლის წილი, ქვეყნის წინსვლის ფაქტორებს შორის 60-70%-ს, ხოლო ზოგიერთი ქვეყნისათვის (იაპონია, გერმანია, სამხრეთ კორეა) 75%-ს შეადგენს. დანარჩენი ყველა მონაცემი ერთად: ბუნებრივი რესურსი, გეოპოლიტიკური მდებარეობა, ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, აბრეშუმის გზა, ნავთობსადენი და ა.შ. 30-40%-ს (Moskvin, 1999). მსოფლიო ბანკის მონაცემებით აშშ-ს ეროვნულ სიმდიდრეში ფიზიკურ რესურსებს (შენობა ნაგებობებს, მანქანა-დანადგარებს უკავიათ) – 20%; ბუნებრივ რესურსებს – 7%, ხოლო ადამიანურ რესურსს – 73%. დასავლეთ ევროპაში შესაბამისი მაჩვენებლებია 22%; 3% და 74%.

მაგალითისათვის განვიხილოთ ორი სახელმწიფო: რუსეთი და იაპონია. რუსეთის წილი მსოფლიოს ბუნებრივ რესურსებში შეადგენს 28-30%-ს. მის ბუნებრივ-რესურსულ პოტენციალს 340-380 ტრილიონ აშშ დოლარად აფასებენ,

რაც ორჯერ მეტია აშშ-ზე, ექვსჯერ გერმანიისაზე და 22-ჯერ იაპონიისაზე (The Economic, 2011). არ არსებობს დედამიწის ბურგზე რესურსი, რომელიც რუსეთის ტერიტორიაზე არ იყოს. მიუხედავად ამისა, ცხოვრების დონით მას საკმაოდ მოკრძალებული ადგილი უკავია მსოფლიოში. მისი მთლიანი სამამულო პროდუქტი (Papava, Silagadze, 2019) 10-ჯერ ნაკლებია ამერიკის, 5-ჯერ იაპონიის, 3-ჯერ – გერმანიის მაჩვენებელზე, ეს რაც შეეხება აბსოლუტურ მონაცემებს, ხოლო თუ ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით შევფასებთ ტაილანდისა და სამხრეთ აფრიკის დონეზე (Country, 2019).

პირიქით იაპონია ბუნებრივი რესურსებით საკმაოდ ღარიბი ქვეყანაა, ამას ემატება ომი, ატომური იარაღი, მიწისძვრები, რაც ამ ქვეყანამ გადაიტანა. მაგრამ ეკონომიკური განვითარების დონით იაპონია მოწინავე პოზიციებზეა მსოფლიოში.

ადამიანისეული კაპიტალის შეფასებები

ადამიანია ყველას და ყველაფრის შემოქმედი, მან უნდა შექმნას კანონი და დაიცვას იგი. ადამიანმა უნდა ჩამოაყალიბოს, ეკონომიკური პოლიტიკა და უზრუნველყოს ბიზნესის ეფექტური ფუნქციონირება, აღკვეთოს კრიმინალი და აღადგინოს წესრიგი, ანუ ადამიანი აშენებს ქვეყანას, მაგრამ კარგად რომ აშენოს, ცოდნაა საჭირო, ცოდნას კი სწავლა სჭირდება.

ადამიანი საზოგადოების მთავარი საწარმოო ძალაა, მარქსიზმის ამ თეზისს ეთანხმება ეკონომიკური თეორიის ყველა მიმართულება, მაგრამ რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, ეკონომიკურმა თეორიამ თავად ადამიანს ყურადღება მიაქცია მხოლოდ მეოცე საუკუნის დასასრულს, მანამ კვლევის

ობიექტი იყო მისი ხელფასი, შრომის ნაყოფიერება და ა.შ. (Abzalava, 2014).

პიროვნული კაპიტალი საკმაოდ ტევადი მცნებაა, რომელიც ფილოსოფიურ, სოციალურ, ეკონომიკურ, ფსიქოლოგიურ ასპექტებს მოიცავს. იგი მეოცე საუკუნის ოთხმოციანი წლებიდან მკვიდრდება. აღნიშნული თეორიის ერთ-ერთი ფუძემდებელია, ნობელის პრემიის ლაურიატი გ. ბეკერი (Becker, 1983). მის მიხედვით, ადამიანისეული კაპიტალი არის, ადამიანში განსახიერებული შესაძლებლობების უნარი, რომელსაც მოაქვს შემოსავალი და მოიცავს თანდაყოლილ ნიჭს, განათლებას და შექმნილ კვალიფიკაციას.

საზოგადოებრივი აზრის ისტორიაში ადამიანური რესურსის შეფასება იწყება ჯერ კიდევ ანტიკური პერიოდიდან, მას შემდეგ რაც გაჩნდნენ პირველი დაქირავებული მუშები. ისტორიულად იგი დაკავშირებული იყო მონების ყიდვა-გაყიდვის პროცესთან. აღნიშნული რესურსის მნიშვნელოვანი ასპექტებია: ჯანმრთელობა, განათლება, სწორი აღზრდა, გენეტიკა და ა.შ..

მეცნიერულად ადამიანისეული კაპიტალი პირველად შეაფასა უილიამ პეტემ. მისი აზრით კაცობრიობის ფასი მრავალჯერ აღემატება მის მიერვე შექმნილ ღირებულებას (Sartania, Tokmazishvili, Maglakelidze, 2004). მოგვიანებით ადამ სმიტმა მოაქცია იგი ეკონომიკური მეცნიერების ყურადღების ცენტრში. მან ადამიანისეული კაპიტალი დაახასიათა, როგორც ეკონომიკური ზრდისა და სიძლიერის რესურსი, რომ პიროვნული დონის ამაღლებას (დახელოვნებას) მოაქვს მნიშვნელოვანი უკუგება მისი სიცოცხლის პერიოდში შემოსავლების სახით. სმიტის მიხედვით ადამიანისეული კაპიტალის დაგროვებაში მნიშვნელოვანია განათლების როლი. ამიტომ, საზოგადოებამ უნდა იზრუნოს, განსაკუთრებით ღარიბების განათლებაზე, რომ თავიდან აიცილოს კურუფცია და დაცემა.

ა. მარშალმა ადამიანურ კაპიტალს უწოდა „პერსონალური სიმდიდრე“. მისი აზრით განათლება ასტიმულირებს ადამიანის გონებრივ აქტიურობას, ავითარებს მასში ცნობის-მოყვარეობას. აქცევს შრომის ფერხულში და უფრო კეთილშობილურს, ორგანიზებულსა და საიმედოს ხდის. მარშალის აზრით განათლება ეხმარება მოსახლეობას ცხოვრების გაუმჯობესებაში და „დამალული ნიჭის“ გამოვლენაში.

ადამიანური რესურსის ფორმირება ხდება ორ, მაკრო ეკონომიკურ და ოჯახურ დონეზე. მაკროეკონომიკურ დონეზე, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, გადაწყვეტია ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური გარემო. ოჯახის მოდერნიზაცია მოიცავს: ბიოლოგიურ, ეკონომიკურ, დემოგრაფიულ, სოციალურ-ფსიქოლოგიურ ასპექტებს. სწორედ პიროვნული რესურსის წარმოება, რეალიზაცია და შენარჩუნებაა საოჯახო მეურნეობის ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქცია.

კაპიტალიზმამდე, ტრადიციულ საზოგადოებაში, მიღებული იყო მრავალრიცხოვანი, პატრიარქალური ოჯახი. მრავალშვილიანობა ეკონომიკურადაც მომგებიანი იყო.

მეურნეობის ექსტენსიური მართვის პირობებში, ოჯახის წინსვლა და სიმდიდრე შვილების რაოდენობის ზრდას უკავშირდებოდა. თავდაპირველად, როგორც წარმოების მონაწილენი, შემდგომში კი, როგორც ძირითადი მომუშავენი და მეძველდრენი, რომლებიც ზრუნავდნენ მშობლებზე სიბერეში.

მაღალი იყო მრავალრიცხოვანი ოჯახის სოციალური სტატუსიც. მრავალი საქორწილო კავშირები, რასაც ერთვოდა ნათესავების ზრდა, ამყარებდა ოჯახის მდგომარეობას, უზრუნველყოფდა მის უსაფრთხოებას და საზოგადოებრივ სტატუსს.

სოციალისტური ეკონომიკის პირობებში, საოჯახო მეურნეობას, ერთი შეხედვით, სტაბილურ გარემოში უხდებოდა ფუნქციონირება. სინამდვილეში კი ყოველშემდეგ სახელმწიფო „მარჩენაზე“ დამოკიდებულების მაღალი ხარისხი კონკურენციისა და კერძო საკუთრების არარსებობის პირობებში ასტიმულირებდა არაოფიციალურ ურთიერთობებს (Papava, 2018).

დეფიციტური საქონელი და პრივილეგიები მოითხოვდა „საჭირო“ სოციალურ კავშირებს, ამიტომ „მეგობრებისა“ და ახლობლების შერჩევა ხშირად პოტენციური სარგებლიანობის პრინციპის მიხედვით ხდებოდა.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, კონკურენციის მექანიზმის საშუალებით, შრომის ბაზარი საოჯახო მეურნეობას მკაცრ მოთხოვნებს უყენებს: იყოს მუდმივ მზადყოფნაში და გააჩნდეს ადამიანური რესურსის მაღალი დონე, საზოგადოებაში შესაფერისი ადგილის დასაკავებლად.

ბეკერის მიხედვით ყოველდღიურ ცხოვრებაში, მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღებისას (ოჯახის შექმნა, შვილების რაოდენობა, დანაშაულის ჩადენა). პიროვნება მუდმივად ხელმძღვანელობს ეკონომიკური მოსაზრებებით (ზღვრული სარგებლიანობის პრინციპით), ამიტომ მნიშვნელოვანია მოსახლეობას გამომუშავებული ჰქონდეს საბაზრო ჩვევები.

ადამიანისეული კაპიტალი შედგება: (Avramova, Loginov, 2002):

1. საგანმანათლებლო კაპიტალი (განათლების ცენზი), ესაა პიროვნების ზოგადი და სპეციალური განათლების დონე, აღნიშნული რესურსის გამოყენება გარდამავალი პერიოდის საქართველოს პირობებში საკმაოდ შეზღუდულია, ვინაიდან ადრე მიღებული განათლება უმეტესად გამოუსადეგარია. დასავლეთში, „რჩეულთათვის“ მიღებული განათლება ბოლომდე ვერ პასუხობს საქართველოს რეალიებს, ხოლო ადგილობრივი მოსახლეობის უმრავლესობისათვის საფუძვლიანი განათლების მიღება შეზღუდულია;

2. პროფესიულ-კვალიფიკაციური კაპიტალი. გვიჩვენებს პროფესიული უნარჩვევების განვითარების დონეს. რაც უფრო მაღალია აღნიშნული მონაცემი, მით უფრო ადვილია პიროვნებისათვის იყოს კონკურენტუნარიანი საკუთარი პროფესიის ფარგლებში;

3. ინფორმაციულ-კულტურული კაპიტალი. სოციოკულ-

ტურულ გარემოში ფორმირებადი პიროვნების პირადი მახასიათებლები: უცხო ენების ცოდნა, კომპიუტერულ პროგრამებთან მუშაობა, ინტელექტის დონე, ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური პროცესების გაცნობიერება და ა.შ.;

4. სოციალური კავშირების კაიტალი. ჯ. კოლემანის მიხედვით, სოციალურ კაპიტალში იგულისხმება ის ურთიერთობები, რომლებიც შეიძლება გამოიყენებოდეს ეკონომიკური რესურსების სანაცვლოდ (Coleman, 1990). მაგალითად, პრესტიჟულ სამსახურში მოსაწყობად „საჭირო“ ხალხის ხელშეწყობა.

აღნიშნული რესურსებიდან ადრეც და დღესაც საქართველოს პირობებში, სამწუხაროდ, დომინირებს სოციალური კავშირების კაპიტალი. პირველი სამი რესურსის მაღალი დონე ნაკლებად უზრუნველყოფს ინდივიდის კეთილდღეობას თუ არ იქნა გამოყენებული საჭირო სოციალური კავშირები. გაეროს მონაცემებით ადამიანური განვითარების ინდექსით, საქართველო 189 ქვეყანას შორის, 61-ე ადგილზეა (2019 წ.) (<http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>).

შემოსავლის წყაროები

ადამიანური რესურსით განისაზღვრება შემოსავლები. სახელმწიფო შემოსავლებთან და ბიუჯეტთან ერთად ყველა ოჯახსა და პიროვნებას გააჩნია საკუთარი შემოსავალი. იგი არაა უბრალო თანხა და მსყიდველობითუნარიანობის საზომი, მასზე დამოკიდებული პიროვნების ცხოვრების წესი და სტატუსი საზოგადოებაში.

დასავლეთში შემოსავლების მიხედვით მსჯელობენ მოქალაქის პოლიტიკურ შეხედულებაზე, გემოვნებასა და განათლებაზე. მის ასაკსა და სიცოცხლის ხანგრძლივობაზეც კი. შემოსავლების სიმცირის დროს ილახება პიროვნების, როგორც მატერიალური ისე სულიერი ცხოვრება. ამიტომ, უკეთესი ცხოვრებისკენ, შემოსავლების გამრავლებისკენ სწრაფვა ბუნებრივი პროცესი და ბიზნეს ლოგიკით ნაკარნახევი საბოლოო მიზანია.

შემოსავლების ერთობლიობას ეროვნული შემოსავალი ეწოდება. სახელმწიფო ახდენს მის გადანაწილებას ძირითადად საგადასახადო-საბიუჯეტო სისტემის მეშვეობით. განასხვავებენ შემოსავლების სამ ძირითად წყაროს:

I. ხელფასი. პროგრესული ქვეყნების მოსახლეობის შემოსავლების სტრუქტურაში ხელფასის წილი საკმაოდ მაღალია და 60-70%-ს აღწევს. კერძოდ: იაპონიაში 69%, ინგლისში 65%, გერმანიაში 64% (Global, 2018). სუსტი ლეგალური ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში უმნიშვნელოა და შეიძლება 20-30%-იც ვერ შეადგინოს.

ხელფასის სიდიდე განისაზღვრება:

ა. მოცემულ საბაზრო სეგმენტზე კონკრეტულ პროფესიაზე მოთხოვნა-მიწოდების საბაზრო ძალებით. არსებობს განსხვავება კვალიფიციურ (საჭიროებს სპეციალურ განათ-

ლებას მაგალითად ექიმი, მენეჯერი და ა.შ.) და არაკვალიფიციურ (დარაჯი, დამლაგებელი) შრომას შორის;

ბ. ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დონით. მაგალითად, ხელოსანმა ან სხვა პროფესიის ადამიანმა, ერთი და იგივე საქმის შესრულებისთვის, გერმანიაში და ნიგერიაში შეიძლება მიიღოს საკმაოდ განსხვავებული ანაზღაურება;

გ. ხელფასის სიდიდეზე მოქმედებს აგრეთვე ისეთი ფაქტორები, როგორცაა სამუშაოს პრესტიჟულობა. მაგალითად, შოუ ბიზნესის ვარსკვლავებს და პრიზიორ სპორტსმენებს გააჩნიათ მაღალი ანაზღაურება. გამრდილი ხელფასი შეიძლება ჰქონდეთ ღამის ცვლაში და დღესასწაულებზე მომუშავეებს. აგრეთვე სხვადასხვა საფრთხეებთან (კასკადიორებს) და კრიზისულ სიტუაციებში გარკვეულ რისკთან დაკავშირებული სამუშაოებზე დასაქმებულებს.

საკმაოდ განსხვავებულია ანაზღაურება სხვადასხვა ეკონომიკური განვითარების დონის ქვეყნებს შორის ერთი და იგივე პროფესიის მოსახლეობაში. მაგალითად, თუ საჯარო სკოლის პედაგოგის საშუალო ანაზღაურება, საქართველოში, 800-1000 ლარია. აშშ იგივე კვალიფიკაციის მასწავლებლის ანაზღაურება 2-3 ათას დოლარს შეადგენს. განსხვავებას ადგილი აქვს არა მარტო სხვადასხვა ქვეყნებს შორის არამედ ქვეყნის ფარგლებშიც.

დიდი შესაბამობაა ხელფასსა და ტალანტს შორის. თუ ავიღებთ პროფესიულ სპორტს - ფეხბურთს, კალათბურთს, ჩოგბურთს და ა.შ. ვარსკვლავების ანაზღაურება ბევრად აღემატება რიგითი ფეხბურთელის ან ჩოგბურთელის საშუალო ანაზღაურებას. მაგალითად, რონალდოს ან მესის ანაზღაურება ბევრად მაღალია იგივე დონის გუნდებში მოასპარევე რიგითი ფეხბურთელების ხელფასზე.

მსოფლიოში ყველაზე ძვირადღირებული სამუშაო ძალა ლუქსემბურგშია და საშუალოდ საათში 20 ევროს შეადგენს (საარსებო მინიმუმი 8 ევრო საათში). აშშ-ში ყველაზე მაღალი ანაზღაურება აქვთ ექიმებს, საშუალოდ 140-150 ათასი დოლარი წელიწადში. ადვოკატებს 120-130 ათასი. ბოლო დროს ძალზედ მომგებიანი გახდა კონტრაქტის საფუძველზე, შეთავსებით, რამდენიმე ადგილზე მუშაობა. ასეთი პროფესიებია: ლექტორები, პროგრამისტები, ანალიტიკოსები, ექსპერტები და ა.შ., რომელთა საშუალო წლიური ანაზღაურება 180-200 ათას დოლარს აღწევს.

II. სამეწარმეო შემოსავალი საკუთრებიდან. ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებში მისი წილი მოსახლეობის საერთო შემოსავლების სტრუქტურაში 30-40%-ს შეადგენს. ესაა შემოსავლები სხვადასხვა ბიზნესიდან, უძრავი ქონებიდან თუ ფასიანი ქაღალდებიდან. მაგალითად, აშშ-ში მოსახლეობის შემოსავლების სტრუქტურაში 40% უკავია სხვადასხვა კორპორაციების აქციებიდან შემოსავლებს. პიროვნება შეიძლება მუშაობდეს ოფიციალურ სახელმწიფო ან არასახელმწიფო სტრუქტურაში ღებულობდეს ხელფასს. მაგრამ დამატებით ასევე გააჩნდეს შემოსავალი აქციებიდან ან სხვა ქონებიდან;

III. სოციალური ტრანსფერები. მოსახლეობის შემოსავლების საერთო სტრუქტურაში 10% უკავია. ტრანსფერი (ფრანგ. Transfert, ლათინურად Transfere — გადატანა, გადაგზავნა) სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მოსახლეობაზე გაცემული ფულადი დახმარებაა, რომელიც არაა დაკავშირებული რაიმე სამსახურის შესრულებასთან. მაგალითად, პენსია, სხვადასხვა დახმარებები და შემწეობები. ცივილიზირებულ ქვეყნებში მოქმედებს მოსახლეობის სოციალური უზრუნველყოფის ქმედითი სისტემა. ასეთ ქვეყნებში სახელმწიფო ხარჯები სოციალური პროგრამებზე შეადგენს 10–30%-ს. ამ კუთხით აღსანიშნავია ჩრდილოეთ ევროპის, განსაკუთრებით სკანდინავიის ქვეყნები.

შემოსავლების უთანაბრობის მიზანები

1. მნიშვნელოვანია, რომ შემოსავლების უთანაბრობის პირველი მიზეზი ადამიანისეული კაპიტალია. მსოფლიოს უმდიდრესი ადამიანების მიერ განვლილი ცხოვრების გზა გვიჩვენებს, რომ მათ საკუთარი ქონება მიიღეს არა შთამომავლობით, არამედ დააგროვეს გამორჩეული მონაცემების საფუძველზე.

რითი განსხვავდება მდიდარი ადამიანი ღარიბისგან? მთავარი აქ არის ის თუ როგორ ამროვნებს და მოქმედებს პიროვნება. ამბობენ, ღარიბს შეიძლება მისცე ბევრი ფული მაგრამ მალე არაფერი დარჩება, ან პირიქით – ჩამოართვა მდიდარს, თუმცა რამდენიმე ხნის შემდეგ მას კვლავ გაუჩნდება სიმდიდრე.

მსოფლიო მოსახლეობის 10% ფლობს საერთო სიმდიდრის 90%-ს. რომ დავუშვათ და თანაბრად გაუნაწილოთ აღნიშნული თანხა მთლიან მოსახლეობას. 5 წლის შემდეგ ფულის დიდი ნაწილი კვლავ მოსახლეობის მცირე ნაწილის ხელში აღმოჩნდება, ასეთია სამწუხარო თუ საბედნიერო რეალობა.

წარმატებულს ყოველთვის აქვს მკაფიოდ დაყენებული მიზანი. წარმატებულს – მიზეზები. მთავარია ქვეყანაში არსებობდეს ჯანსაღი ბიზნეს გარემო და საზოგადოების ყველა წევრს მიეცეს თანაბარი შესაძლებლობა მონაწილეობა მიიღოს სამართლიან სოციალურ კონკურენციაში.

2. ოჯახური ფონი. პედაგოგიკის მიხედვით პიროვნების ჩამოყალიბებაში სამი ინსტიტუტი თამაშობს გადაწყვეტ როლს – ოჯახი, სასწავლებელი (ბაღი, სკოლა, უნივერსიტეტი) და ქუჩა (სამეგობრო წრე). აღნიშნული ინსტიტუტებიდან ოჯახი ითვლება ადამიანისეული კაპიტალის მთავარ მწარმოებლად, სწორედ იგი გადასცემს თაობიდან თაობას ძირითად კულტურულ კოდებს. ერთი და იგივე ოჯახიდან გამოდიან მსგავსი ფასეულობების მქონე პიროვნებები. არის განსხვავებებიც მაგრამ ეს უფრო გამონაკლისი შემთხვევებია და არა წესი (Bedianashvili, 2018).

3. ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური პო-

ლიტიკა და შესაბამისი გარემო. პიროვნების მონაცემების რეალიზაციისათვის სახელმწიფოში უნდა არსებობდეს ჯანსაღი გარემო. ამ მხრივ ყველაზე საუკეთესო პირობებია აშშ-ში. როგორი დაბალი სოციალური ფენიდანაც არ უნდა იყოს გამოსული პიროვნება, თუ მას გააჩნია პიროვნული კაპიტალის მაღალი მაჩვენებელი და მუდმივად მუშაობს საკუთარ თავზე, ყველაზე მეტი შესაძლებლობები აქვს გაზარდოს საკუთარი შემოსავლები და იყოს წარმატებული ცხოვრებაში. ამის საუკეთესო მაგალითია აშშ-ს ყოფილი პრეზიდენტი ბარაკ ობამა, რომელიც დაიბადა კენიელი ემირატის ოჯახში. მისი ხელფასი დღეს, როგორც მხოლოდ ყოფილი პრეზიდენტის 400 ათას დოლარს შეადგენს;

4. განსხვავება მემკვიდრეობითი საკუთრების ღირებულებაში. თუ პიროვნებას წინაპარმა დაუტოვა სოლიდური ქონება და გონივრულად იყენებს მას, ბუნებრივია აღნიშნული წარმოშობის განსხვავებას შემოსავლებში;

5. ე.წ. ილბალი – აღმოჩნდეს საჭირო დროს საჭირო ადგილას. ცნობილი მილიარდული ბილ გეიტსი დაიბადა და გაიზარდა საშუალო შემოსავლების მქონე ამერიკულ ოჯახში. მან უნივერსიტეტი აღრე მიატოვა, რათა მთელი დრო დაეთმო IT ტექნოლოგიებისათვის.

1975 წელს გეიტსმა წამოიწყო საკუთარი საქმე ბავშვობის მეგობარ პოლ ალენთან ერთად, იმ ამრით რომ კომპიუტერი მომავალში უნდა ყოფილიყო ყველაზე საჭირო ნივთი ყველა ოფისსა და სახლში. მან დაიწყო მუშაობა პერსონალური კომპიუტერული პროგრამის შექმნაზე. განსაკუთრებულმა მონდომებამ განაპირობა MICROSOFT-ის წარმატება, მიზანი იყო ისეთი ოპერაციული სისტემის შექმნა, რომელსაც ადვილად გამოიყენებდა ყველა ადამიანი.

საინფორმაციო რევოლუციის გარიჟრაჟზე მის პაწაწინა კომპანია „მაიკროსოფტს“ გაუმაართლა იმაში, რომ პერსონალური კომპიუტერებისათვის ოპერაციული სისტემა, ასეთივე პატარა ვაკოტრებული კომპანიიდან მაშინ შეიძინა, როცა მსოფლიო კომპიუტერულ ბიზნესში უდიდესი კორპორაცია აი-ბი-ემი (IBM) ამგვარ სისტემას საჭიროებდა. როგორც მოგვიანებით მისი პრეზიდენტი აღნიშნავს: შეიძლება ითქვას, იმ დროს IBM-მა არსებობის ისტორიის მანძილზე დაუშვა ყველაზე დიდი სტრატეგიული შეცდომა. საკუთარი ძალებით კი არ დაამზადა მისი კომპიუტერებისათვის საჭირო საოპერაციო პროგრამა. რაც თავისუფლად შეეძლო ამ სფეროს კვალიფიციური სპეციალისტების დაქირავებით და სოლიდური ანაზღაურების გადახდით, არამედ „მაიკროსოფტისგან“ შეიძინა უკვე დაპატენტებული, ახლა საყოველთაოდ ცნობილი საოპერაციო სისტემა MS-DOS.

კონტრაქტის პირობებმა დიდი დანახარჯების გარეშე უზრუნველყო „მაიკროსოფტის“ მაღალი შემოსავლები. IBM-მა კი დაუშვა სტრატეგიული შეცდომა. ვერ გააკეთა სწორი პროგნოზი. ვერ განჭვრიტა საინფორმაციო ბიზნესის პერსპექტივა. „მაიკროსოფტის“ და ბილ გეიტსის შემოსავლები კი იმ დროიდან ფანტასტიკურად გაიზარდა.

მთავარია პირველი მილიონის შოვნა. მნიშვნელოვანი იყო ამ დროს ბილ გეტისისათვის ბედის ირონიაც. თუმცა მან საუკეთესოდ გამოიყენა აღნიშნული შემთხვევა. როგორც ამბობენ „ილბალი კეთილგანწყობილია მომზადებული გონების ადამიანებისათვის“.

შემოსავლების გადანაწილების კონცეფციები

კაცობრიობას ოდითგან აწუხებდა დილემა, როგორ უნდა ხდებოდეს საზოგადოებაში ეროვნული შემოსავლის გადანაწილება? აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით არსებობს ორი ერთმანეთის საწინააღმდეგო მოსაზრება. პირველის თანახმად, საზოგადოების მთლიანი შემოსავლის განაწილება უნდა ხდებოდეს თანაბრად. ამ იდეას ქადაგებენ მრავალი რელიგიური, ეთიკური, კომუნისტური და სხვა კონცეფციები. მაგრამ კაცობრიობის განვლილი ცხოვრება გვიჩვენებს, რომ აღნიშნული, ერთი შეხედვით, მიმზიდველი იდეა უტოპურია და პრაქტიკულად განუხორციელებელი. მისი მიახლოებით განხორციელება შესაძლებელია დიქტატორული რეჟიმით, მხოლოდ გარკვეული დროის განმავლობაში.

გათანაბრებისკენ სწრაფვას მოსდევს ეფექტიანობის დაქვეითება. მსგავსი ეკონომიკური სისტემა ასტიმულირებს ჩრდილოვანი ურთიერთობებს და წარმოშობს მრავალ უქნარას, რომლებსაც სხვის ხარჯზე სურთ ცხოვრება.

მეორე მოსაზრების მიხედვით, რომლის ფუძემდებელია ინგლისელი სოციოლოგი გ. სპენსერი პირიქით, უთანაბრობა არა მხოლოდ ნორმალური, არამედ საზოგადოებისათვის სასარგებლო მოვლენაა. უთანაბრობა სტიმულს აძლევს კონკურენციას და განვითარების მამოძრავებელი ძალაა, როგორც პიროვნებისათვის ისე მთლიანად საზოგადოებისათვის. თუმცა პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ მკვეთრი უთანაბრობის შემთხვევაში მატულობს საზოგადოების სოციალური დეგრადაციის საფრთხე და ფერხდება ქვეყნის ცივილიზირებული განვითარება. ამიტომ, მნიშვნელოვანია ისეთი ოქროს შუალედის პოვნა, რომელიც შექმნის ოპტიმალურ პირობებს საზოგადოებრივი პროგრესისათვის.

გაეროს მიერ შემუშავებული მდგრადი განვითარების კონცეფციის მიხედვით ეკონომიკური ზრდა მაქსიმალურად უნდა შეესაბამებოდეს პიროვნების (საზოგადოების) ფართო მასების კეთილდღეობას, მათი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას. შემოსავლების მკვეთრი უთანაბრობის შემთხვევაში, როდესაც ბიზნესები მონოპოლიზირებულია ხელოვნურად, ეკონომიკური ზრდის შედეგებს ძირითადად მოსახლეობის შეძლებული ფენა გრძნობს, რომლის ხელშეწყობა მაღალი შემოსავლების მიღების პრაქტიკული ბერკეტები – კერძო საკუთრება, სხვადასხვა ბიზნესები, მაღალი თანამდებობები და ა.შ.

ფრანგი მეცნიერის ს. სტოლერის მიხედვით: „ქვეყანა,

სადაც თითოეული მოქალაქის შემოსავალი ნელა იზრდება – ბედნიერია, ხოლო თუ შემოსავალი სწრაფად იზრდება, მაგრამ ერთდროულად მატულობს მათი უთანასწორობა განწირულია დაღუპისათვის“ (Stoller, 1972).

არსებობს ორი კონცეფცია შემოსავლების განაწილებაზე. პირველის თანახმად, რომელსაც პირობითად სოციალურს უწოდებენ – სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მოქალაქე შემოსავლით, რომელიც არ იქნება ქვეყანაში ოფიციალურად დადგენილ „სიღარიბის ზღვარზე“ ნაკლები. აღნიშნული მიდგომა დამახასიათებელია დასავლეთ ევროპის, განსაკუთრებით სკანდინავიის ქვეყნებისათვის.

მეორე მიდგომით, რომელსაც პირობითად საბაზრო ეწოდება – სახელმწიფოს ამოცანაა მოქალაქის არა გარკვეული გარანტირებული შემოსავლით უზრუნველყოფა არამედ პირობების შექმნა (სოციალურ-ეკონომიკური გარემოს), რათა თითოეულმა საკუთარი ეკონომიკური აქტიურობით შეძლოს შემოსავლების ზრდა. აღნიშნული მიდგომა დამახასიათებელია აშშ-ის ეკონომიკური მოდელისათვის.

ორივე კონცეფცია ცდილობს განაწილების სამართლიანობის პრინციპის დაცვას, თუმცა განსხვავებული გავებით. სამართლიანობის დაცვის საშუალებას იძლევა შემოსავლების დაბეგვრის პროგრესული შკალა. ცივილიზირებულ ქვეყნებში სოციალური პოლიტიკა მიმართულია მოსახლეობის შემოსავლების დიფერენციაციის შერბილებისკენ.

შემოსავლების განაწილების თვალსაზრისით მსოფლიო მეტად უთანაბროდაა (შეიძლება უსამართლოდაც) მოწყობილი. „მსოფლიო განვითარების შესახებ“ გაეროს მოხსენების თანახმად. დედამიწის სამი ყველაზე მდიდარი ადამიანი ფლობს სიმდიდრეს, რომელიც მსოფლიოს 48 უღარიბესი განვითარებადი ქვეყნის ერთობლივ მთლიან სამამულო პროდუქტს აჭარბებს. პლანეტის 15 უმდიდრესი ადამიანი ფლობს იმაზე მეტ ქონებას ვიდრე მთელი აფრიკის კონტინენტის სახელმწიფოების მთლიან სამამულო პროდუქტს შეადგენს. ამავე დროს, მსოფლიოს განვითარებადი ქვეყნების 6 მილიარდი მოსახლეობიდან 60% მოკლებულია ელემენტარულ სანიტარულ-ჰიგიენურ და საყოფაცხოვრებო პირობებს. 20% კი ნახევრად შიმშილობს (<https://www.businessinsider.com/the-15-richest-people-in-africa-ranked-2020-9>).

დასკვნა

ადამიანები განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, როგორც ფიზიკურად ისე შესაძლებლობებით. ერთნი იბადებიან ბუნებრივი ნიჭით დაჯილდოებულნი, მომადლებული ენერგეტიკული აქტიურობით, კარგი ფსიქიკური და ფიზიკური ჯანმრთელობით და ინტელექტუალური შესაძლებლობებით. მეორენი მეტ-ნაკლებად არიან დაჯილდოებული ამ მონაცემებით. შესაბამისად განსხვავება შემოსავლებში ბუნებრივი

პროცესია. მთავარია, სახელმწიფოში არსებობდეს სამართ- პირობებს შეუქმნის ყველა მოქალაქეს საკუთარი შესაძლებ-
ლიანი სოციალურ-ეკონომიკური გარემო, რომელიც თანაბარ ლობების რეალიზაციისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES:

- Abzalava, A.**, (2014). *Global-Innovative Problems of Economy and Business*. Universal Publishing House, Tbilisi:612.
- Avramova, E.M., Loginov D.**, (2002). Socio-economic adaptation: resources and opportunities. *Journal ONS*, 5:24-34.
- Becker, G.**, (1983). *Treatise of the Family*, Oxf., 44
- Bedianashvili, G.**, (2018). Culture as a factor of knowledge economics with paradigmatic changes in systemic institutional context. *Globalization and Business*, 6:58-66.
- Coleman, I.**, (1990), *Foundations of Social Theory*. Cambridge:42-54.
- Country List Government Debt to GDP. *Trading Economics* (2019). <https://tradingeconomics.com/country-list/government-debt-to-gdp>
- Global wage growth lowest since 2008, while women still earning 20 per cent less than men* (2018).https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/mission-and-objectives/features/WCMS_650551/lang--en/index.htm
- <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>
- <https://www.businessinsider.com/the-15-richest-people-in-africa-ranked-2020-9>
- Moskvin, L.**, (1999). New social measurements in the modern world, ONS, 1999, N3,
- Papava, V.**, (2018), The Crisis of Economic Science and the Search for a New Paradigm, *Globalization and Business*, 6:15-27.
- Papava, V., Silagadze, A.**, (2019). How the Term the “Gross Domestic Product” should be Translated into Georgian. *Globalization and Business*, No. 7:203-204. (In Georgian)
- Sartania, V.**, Tokmazishvili M., Maglakelidze Sh., (2004). Principles of Education Economics in the History of Public Opinion, Tbilisi, 391.
- Stoller, L.**, (1972), *Ravnovesie and йкономический рост*. - М .: Progress, 440 p.
- The Economic Significance of Natural Resources: Key Points for Reformers in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia (2011). OECD. http://www.oecd.org/env/outreach/2011_AB_Economic%20significance%20of%20NR%20in%20EECCA_ENG.pdf

JEL Classification: A13, A20

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.015>

THE METHODS OF TEACHING AND LEARNING IN THE ASPECT OF SYNERGISTIC THEORY

NELI SESADZE

PhD, Professor

Georgian National University, Georgia

nelisesadze@seu.edu.ge

VALIDA SESADZE

Doctor of Technical Science

Georgian Technical University, Georgia

V_sesadze@gtu.ge

ANZORI KEVKHISHVILI

PhD, Student

Georgian Technical University, Georgia

akevkhishvili@gmail.com

Abstract. Modern education is a very complex system that exists in an unstable society. Therefore, it would be useful to consider the problem of human education from the standpoint of a synergistic approach. Self-study and mutual learning of students take place as a part of small permanent student groups. The project is considered completed if each student is a member of the team in equal degree explains the solution to the problem and answers all questions of the teacher. Synergistic effect is expressed in a change in the attitude of students to study, an increase in motivation to acquire knowledge, the formation of abilities for self-learning and mutual learning, the ability to find effective ways of solving problems.

KEYWORDS: SYNERGETIC THEORY, SELF-ORGANIZATION, SYNERGISTIC EFFECT, PROJECT DEVELOPMENT AND PRESENTATION.

For citation: Sesadze, N., Sesadze, V., Kevkhishvili, A., (2021). The Methods of Teaching and Learning in the Aspect of Synergistic Theory. *Globalization and Business, №11*, 108-111. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.015>

INTRODUCTION

The developed world has gone through both agricultural and industrial and post-industrial stages of the economy. The knowledge economy is considered to be the last stage in the development of the global economy. Today knowledge accompanies any activity. Innovations are becoming a key resource for job creation and employment growth. Today the world invests more in the field of knowledge than in major funds.

States' spending on human capital formation is increasing. Expenditure on education in European countries is more than 5% of GDP. State budget expenditures on education are increasing in Georgia. The index increased from 2.8% to 3.6% in 2010-2019. By 2022, according to the state budget, these expenditures will be equal to 22% of GDP.

Today, both labor supply and demand in the labor market are characterized by problems. International studies con-

firm the problems of the quality of the education system in Georgia and the low skills of the workforce. With this indicator, Georgia lags behind the post-Soviet countries - in terms of workforce skills, it takes the 125th place among 141 countries by 2019..

The problems of the education system have been exacerbated by the pandemic and the associated special coercive measures.

The COVID-19 pandemic has affected all areas of public life, including the education system. One of the ways to contain coronavirus infection is social isolation, its measures required the closure of educational institutions.

The pandemic has become a catalyst for change in this area. Educational leaders almost immediately faced a difficult choice: to try to translate educational processes into an on-line environment.

Despite a fairly wide range of available technologies, even the leading countries in the field of digitalization of the

economy (USA, China, Japan) experience significant difficulties in organizing online education.

It is not the lack of infrastructure or the lack of readiness of teachers to master digital learning technologies that is difficult; the current situation is radically changing the existing model of social interaction communication between students and teachers is moving to a new format.

Accelerated digitalization is becoming a test of the strength of teachers, educational institutions, and national educational systems.

This situation in the labor market is caused by many factors, but in this article, we will focus only on teaching-learning methods, through which we consider it is possible to increase the motivation of students to study. We discuss the problem of increasing motivation from the position of synergistic theory.

THE MAIN PART

In the middle of the XX century a new direction of science emerged - synergy, which attracted the attention of a wide circle of scientists, because it was about a range of problems that were relevant to both the natural sciences and the humanities. Synergistic studies general patterns in the self-organization of complex systems.

In the frame of Synergetics the fundamental discover has been implemented. The universe, as a whole matter, from physical level – to biological and social level, has the property of self-organization, self-development. Also, it has been discovered, that self-organization algorithms have much common among each other in various systems of nature. Despite the external likeness of processes, equations during their mathematical description have practically coincided with each other. In these equations only physical content of sizes was different.

The term “Synergetics” (joint or cooperative action-translation from Greek) was first used by the English physiologist Sherrington in the study of the control of muscular systems from the side of the spinal cord. According to the theory of synergistic - any nonlinear system has the property of self-development. At a conference on synergistic issues in 1973, a German scientist H. Haken noted that self-organizing processes are observed in different systems of nature - in lasers, in the atmospheric vortex, in groups of wild animals, in the formation of complex molecules in chemical reactions, in the galaxy and in some social events - in the process of transition from less orderly to more organized. Collective, agreed processes take place in these systems. They behave like each other and subject to common mathematical regularities. H. Haken also found the mathematical apparatus by which he was able to describe the process of self-organization of systems (Haken, 1983).

1. Stochastic theory – for description of misbalanced processes.

2. Bifurcation theory – for description of phase crossings.

Haken in self-organization systems has divided their common characteristic – mutual co-ordination of its elements

(cooperativeness) and has made common mathematical model of this event.

Two stages of developing of Synergetics are divided.

The age of dissipative structures. Mathematical apparatus of Synergetics was the theory of bifurcation and the theory of ordinary differential equations on this stage.

Some tasks were not solved on the first stage of Synergetics, such as general conditions of self-organization, which is changeable in concrete case.

He singled out three common features of systems self-organization:

1. Agreement, collectivity, and cooperation. Any collective process cannot come to self-organization independently, but only - by mutual agreement;

2. Systems can only be open that exchange energy or matter with the environment. For example, Benar’s cells and laser radiation can only exist if they receive energy from the outside;

3. The systems are unbalanced. Unbalanced phase transitions can be attributed to phase transitions in lasers, the emergence of Benar cells; (Haken, 1983).

This theory was developed by (G.Nicolis, I.Antonio, A.Babloyants,V. Basios,I.Stengers and other scientists) representatives of the I. Prigogine School in Brussel, who tried to explore the systems of different natures (Physical, chemical, biological, social, etc.). The research determined the necessary conditions for the start of self-organization of systems:

1. The system must be open;

2. Processes must be in a state away from thermodynamic equilibrium;

3. It is necessary to detect and amplify fluctuations in the system that shake the old order and lead the system to a new order;

4. Self-organization relies on positive feedback (changes in the system are accumulated and strengthened by the system itself);

5. Self-organization can only begin in systems that have a sufficient (critical) number of interacting elements; (Prigogine, Stengers, 1984)

At the end of the twentieth century. Synergetic theory in education was developed by S.P. Kurdyumov, E.N. Knyazeva, N.V. Gaskova, L. Y. Zorin (considered the synergetic principles of integrating natural science and humanitarian education), K.Kh. Delokarov, F.D. Demidov, V.G. Budanov, A.D. Ursul (philosophical and methodological problems of education in a synergistic aspect), G.G. Malinetskiy (principles of self-organization of educational and training activities within the educational process), L.I. Novikova, V.P. Varyaskina, O. P. Melekhova, V.I. Arshinov (organization of reflection and communication in open educational systems), M.T. Gromkova, K.K. Kolin, I.A. Surin (the formation of a synergistic worldview and activity).

In the aspect of the theory of synergistic, in accordance with the sustainable, dynamic and effective development of the education system, in general, the basis of optimal human manufacture is the principles of fluctuation, coevolution, order parameters, and cooperation.

Let us discuss each of them in terms of raising students’ learning motivation.

The principle of fluctuations. The change caused by the current processes in the system is called fluctuation. In relation to the teaching process, this principle can be presented as follows: The subjects and the teachers' activity should be directed in the direction where the teaching process take a creative character. It becomes important for teachers to master the methods of self-education. Conditions must be created to enable the emergence of knowledge based on the creative process. Scientific discovery, high-level report, interesting lecture topic, teacher's attitude and so on - are fluctuations that can have a positive impact on the processes of the education system.

According to Prigogine, a human society has a high sensitivity to fluctuations - there is a non-linear relationship between the power of fluctuation and changes in the system. Fluctuations can be amplified by feedback, thereby causing system changes.

Order settings. To study the current processes in the system, from the set of its characteristic parameters, the so-called Managing settings, the nature of the change of which determines the nature of the system operation. H. Haken characterizes it with the following example: if the density of people at the subway crossing is insignificant, then people move smoothly, chaotically, as if they do not notice each other. As the density increases, they have regard for each other and take care of the new arrangement of movement — either left or right. Here the density is the ruling parameter.

The synergetic model introduces the principle of "invariance" in education technology. It offers a choice of multiple options. In these conditions, decision-making creates order parameters (fashion), which lead to the formation of a new orderly structure. In the case of education the parameter of order is the conception. The behavior of the system elements are subdued to the conception, and as a result, the positive feedback is obtained.

Information is provided to the system. This information is perceived differently by the elements of the system. The Part of the elements of the system uses it and evolves accordingly, while the other part remains behind these processes. Active elements are a kind of fashion of the system. They subject the rest of the elements of the system. Through these processes the system acquires its structure.

The principle of cooperation. The principle of cooperativeness mainly implies the agreed interaction of the subjects of the system. The focus is on the system as a whole and on its optimal development. With regard to education, this means obtaining synergy as a result of the agreed interaction of the subjects of education, operating in a single tempo mode. Self-organization is understood as the process of changing the interrelationship of elements, which is aimed at maintaining and developing the whole system and not its parts. The main characteristic of the emergence of the process of self-organization is cooperativeness. The system property no longer goes down to the arithmetic sum of the properties of the system elements; this is already a new feature that its elements do not have. This situation leads to further development of the system.

The principle of synchronous development. Subjecting

students to a common goal (engaging in synchronicity) creates a dynamically stable, sustainable development system. The new topological correct combination of elements accelerates the development of both the unified system and its individual elements. The elements of the system begin to function at the same pace to the point where they have the ability to integrate another immediate environment into a given order.

We believe that the method of project development is of great importance for practical and laboratory training, it significantly raises the level of student self-organization in the teaching process. In the traditional approach, when a student solves tasks individually, the problem-solving time is extended accordingly, due to their different levels of preparation. Under the conditions of the design method, the process becomes more dynamic when jointly solving the task, at the same time, new hypotheses and different ways of solving the problem are born in the group, - that is students' self-learning, development and mutual learning. (Yakusheva, 2014).

Students' motivation for creative activities increases, which is of great importance for the teaching process. The result of the students' joint efforts outweighs the efforts of each of them individually. This is the main synergistic effect of collective creativity. This method is widely used in our teaching process. Small student groups are formed with 2-3 students.

The relationships that are formed between students during problem solving are an important stage in group self-organization.

Students' independent working and collaborative learning take place in small groups of students. The project is considered completed if each student-group member solves the task with equal quality and answers all the questions.

The synergistic effect of this method is expressed in the change of students' attitudes towards teaching, increases the motivation to acquire knowledge, the student develops skills to work independently and learn from each other, there is an opportunity to find more effective means of solving the task. At the same time, the basis for self-organization of the learning process is laid and learning becomes a requirement of students.

Mutual learning develops students' skills in expressing their opinion, asserting their own way of solving a task, drawing conclusions, and proposing future research.

The teacher is in the role of project organizer, consultant. Participates in the discussion of results, more effective student groups can be involved by the teacher in more serious scientific work and scientific conferences. Thus it can be said that the method of the project enhances the quality of teaching, forms the principles of relationship in the study group based on self-organization, introduces the principle of creativity and motivation in the teaching process, and the effect of student self-learning and mutual learning is enhanced. Courage of scientific activity and partnerships are formed with the teacher. With this approach, students acquire the knowledge and skills, which are necessary for professional activities.

They develop competencies such as problem solving, self-education, and social interaction opportunities.

CONCLUSION

The conclusion can be ascertained about the direct dependence of civilization, sustainable development of the state, spiritual evolution of humanity from personality traits and the way a person achieves a high level of education. The formation of students' readiness for self-organization in the process of independent work at the university is possible only when you turn on student in this type of educational activity, which would simulate the conditions of highly efficient professional activity, corresponding to the level of the European standard.

At the turn of the XX- XXI centuries, the Georgian systems education were involved in complex economic processes, social, political and cultural transformations associated with both the transition to democratic forms of life and governance, and with inclusion in global structures: financial, economic, political technical, informational. This gives us an understanding that the strategic goal of domestic educational activity at this transitional stage is a change in the educational paradigm, which cannot be done without attracting the enormous methodological potential of post-non-classes scientific

science, which is becoming a new picture of the world, the core of which is Synergetics.

Nonlinear science is being developed even today. International scientist conferences are regularly held on this theme. Books with series of Synergetics are established in publishing house "Shpringer", which has exceeded 100 volumes. Today, a number of scientific journals are devoted to nonlinear science: "Chaos", "Nonlinearity", "Physical Review E". Scientific magazines establish articles on themes of Synergetics.

In the works of Academician I. Prangishvili, the principles and methods of the systems approach and the universal systemic laws that govern a significant part of natural and social systems are discussed (Gugushvili, 2003).

The main feature of synergy is its interdisciplinary nature. The latter means cooperation between different scientific directions.

We would like to hope that the views of synergistic and the new methods of approach in the field of education will help us to find the effective techniques of self-organization for such a long period of transition in Georgia.

REFERENCES:

- Budanov, V.**, (2006). Methodology and principles of synergetics. <http://law.sfu-kras.ru/attachments/article/4088/15budanov-fo-1-3-2006.pdf>
- Chapman, D. D., Adams, D.**, (2002). The quality of education: Dimensions and strategies. *Education in Developing Asia* 5:1–73
- Cohen, L., Manion, L., & Morison, K.** (2007). *Research Methods in Education*. (6th ed.). London: Routledge.
- Gugushvili, R., Khurodze, T., Imedadze T.**, (2003). Synergetics, text-book of XXI century GTU.
- Haken, H.**, (1983). Synergetics Springer-Verlag Berlin Heidelberg New York Tokyo <http://norlx51.nordita.org/~brandenb/AstroDyn/progress/material/Haken83.pdf>
- Joppe, M.**, (2000). The Research Process. Retrieved January 16, 2017, from <http://www.ryerson.ca/~mjoppe/rp.htm>
- Kösterelioglu, M. and Kösterelioglu, I.**, (2015). Effects of high school students' perceptions of school life quality on their academic motivation levels. *Educational Research and Reviews* 10(3): 274–281.
- Prigogine, I; Stengers, I.**, (1984). Order out of Chaos: Man's new dialogue with nature. Flamingo ISBN 0-00-654115-1
- Saepudin, A. and Marlina, A.**, (2013). The effects of institution service quality on student satisfaction of Smpn 3 Cibadak, Sukabumi. *International Journal of Scientific & Technology Research* 2(3): 162–172.
- Sesadze, V., Kekenadze, V., Chikadze, G.**, (2013).- "Synergetics, research of economical processes", Tbilisi.
- Sesadze, V., Sesadze, N.**, (2004). Synergetic - Synthesis of Nonlinear Systems . CTU, Tbilisi.
- Yakusheva, D.**, (2014). Synergetic Approach in the Development of Professional of a Modern Thacher <http://spkurdyumov.ru/education>

JEL Classification: M12, M54

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.016>

THE STRUCTURE AND SYSTEM OF MOTIVATIONS OF THE TEACHING STAFF PROFESSIONAL ACTIVITIES

NANA LUKHUTASHVILI**Assistant Professor of Akaki Tsereteli State University**

Associate Professor of Kutaisi University, Georgia

nana.lukhutashvili@atsu.edu.ge

nana.lukhutashvili@unik.edu.ge

TEA VALISHVILI**Associate Professor of Akaki Tsereteli State University**

Associate Professor of Kutaisi University, Georgia

tea.valishvili@atsu.edu.ge

tea.valishvili@unik.edu.ge

Abstract. In order to ensure that the higher education institutions attain the desired objectives, it is very important to motivate employees to work effectively, which directly depends on their work motivation.

When managing motivation, the manager's job is to activate the motivations that already lie in the employees.

Specific activities of the teaching staff in the higher education system are conditioned by motivations of work activities, as well as by the joint action of motivations for choosing profession and motivations for choosing workplace, the ratio of which guides the conduct of employees and creates its motivational structure.

Virtually every worker has his/her own motivational structure, in which the leading place is occupied by the motivating core, which is the set of leading motives and stimuli that guide workers at a given point in time.

In order to reveal the motivating core in the structure of the teaching staff, we conducted a survey at Akaki Tsereteli State University. A total of 252 respondents took part in the survey of the teaching staff. As a result of the survey, motivations that are mostly related to the content of labor and the specific labor conditions typical for the higher education institutions.

In order to succeed in organizations and their structure, it is not only desirable, but essential to create, maintain and operate a staff motivation system in continuous development mode.

Based on our research, we have identified the areas of motivation and stimulation that are most relevant for Akaki Tsereteli State University today, and based on them, we have developed the motivational program that, in our opinion, will help the university to achieve its strategic goals and successfully meet the challenge.

KEYWORDS: MOTIVATION, LEADING MOTIVES, MOTIVATIONAL STRUCTURE, MOTIVATIONAL CORE, MOTIVATIONAL PROGRAM.

For citation: Lukhutashvili N., Valishvili T. (2021). The structure and system of motivations of the teaching staff professional activities. *Globalization and Business*, №11, 112- 117. (In Georgian). <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.016>

JEL Classification: M12, M54

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.016>

უმაღლეს საგანმანათლებლო სისტემაში პროფესორ-მასწავლებელთა პროფესიული საქმიანობის მოტივთა სტრუქტურა და მოტივაციის სისტემა

ნანა ლუხუთაშვილი

ტექნიკის აკადემიური დოქტორი, ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, საქართველო
nana.lukhutashvili@atsu.edu.ge
nana.lukhutashvili@unik.edu.ge

თეა ვალიშვილი

ეკონომიკის დოქტორი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, საქართველო
tea.valishvili@atsu.edu.ge
tea.valishvili@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: მოტივაცია, წამყვანი მოტივები, მოტივაციური სტრუქტურა, მოტივაციური ბირთვი, მოტივაციური პროგრამა

ციტირებისთვის: ლუხუთაშვილი ნ., ვალიშვილი თ. (2021). უმაღლეს საგანმანათლებლო სისტემაში პროფესორ-მასწავლებელთა პროფესიული საქმიანობის მოტივთა სტრუქტურა და მოტივაციის სისტემა. *გლობალიზაცია და ბიზნესი*, №11, 112-117. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.016>

უმაღლესი სასწავლებლების მიერ სასურველი მიზნების მისაღწევად საჭიროა არა მხოლოდ სხვადასხვა მატერიალური რესურსები და კვალიფიციური პროფესორ-მასწავლებლები, არამედ, და შეიძლება ითქვას, რომ უფრო მნიშვნელოვანია – თვით ამ თანამშრომლების მისწრაფება, იმუშაონ ეფექტიანად, რაც უშუალოდაა დამოკიდებული მათ შრომით მოტივაციაზე (Machado, 2011); (Kerestesova, 2009). როგორც მეცნიერ-მკვლევართა უმრავლესობა აღნიშნავს, თანამშრომლის მუშაობის შედეგიანობა დამოკიდებულია ორ ფაქტორზე. პირველი, როგორც პრაქტიკა ცხადყოფს, არც თუ ისე მნიშვნელოვან – პროფესიულ ცოდნას, უნარ-ჩვევებსა და სპეციალისტის კომპეტენციზე და მეორე, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანზე – თანამშრომლის დამოკიდებულებაზე სამუშაოსადმი, მისი შესრულების სურვილზე, ანუ მოტივაციის დონეზე.

ექსპერტების შეფასებით, თანამშრომლების პროფესიონალიზმში განსაზღვრავს შედეგების მხოლოდ 15%-ს, ხოლო დანარჩენი 85% – მოდის სამუშაოსადმი მათ დამოკიდე-

ბულებაზე (Kruglova:2010). ამასვე ამბობდა ინგლისელი ფილოლოგი, მწერალი, პუბლიცისტი და საზოგადოდ აღიარებული ინტელექტუალი გილბერტ მარი. იგი წერდა – “ვისაც სურს, აკეთებს გაცილებით მეტს, ვიდრე ვისაც შეუძლია”.

როგორც ცნობილია, თანამშრომელთა მოტივაციის ამაღლება რთული და მუდმივი პროცესია. მოტივაციის სისტემის შექმნისას, ერთის მხრივ, გვიწევს გავითვალისწინოთ ისეთი, საკმაოდ განსხვავებული ფაქტორები, როგორცაა: თანამშრომელთა მიზნები და ამოცანები, ორგანიზაციის სტრატეგია, კორპორაციული კულტურა, არსებული რესურსები, საკადრო პოლიტიკა და ა.შ. მეორეს მხრივ, ორგანიზაციაში მუდმივად მიმდინარეობს ცვლილებები და ბუნებრივია, ის დგება ახალი გამოწვევების წინაშე, იცვლება ორგანიზაციის ამოცანები, ხდება მათი გადაწყვეტის გზები, მოტივაციური რესურსების განახლება, თვით ადამიანებსაც ეცვლებათ მოთხოვნილებები და შეხედულებები.

ხოლო, რაც შეეხება უმაღლეს საგანმანათლებლო სისტემას, უნდა ითქვას, რომ სამეწარმეო ბიზნესთან შედა-

რებით პროფესორ-მასწავლებლების მოტივაციის პროცესის მართვა გაცილებით ძნელია და მოითხოვს გააზრებულ მოტივაციის სისტემას, რომელშიც ჩართული უნდა იყოს როგორც მატერიალური და არამატერიალური, ასევე პოზიტიური (მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების დონის ამაღლებაზე მოქმედი შრომითი ქცევა) და ნეგატიური (დაკავშირებული არასწორი შრომითი ქცევის ბლოკირებასთან, მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების დონის შემცირებასთან) სტიმულირების ელემენტები (ელ. რესურსი: <http://motivtruda.ru/pozitivnoe-i-negativnoe.htm>).

მოტივაციის მართვისას ხელმძღვანელის ამოცანაა, აქტივიზირება მოახდინოს იმ მოტივების, რომლებიც თანამშრომლებში უკვე დევს. ამ მიზნით, პროფესორ-მასწავლებელთა საქმიანობის ეფექტიანობის ამაღლებისა და პროფესიული საქმიანობის მოტივირების უზრუნველსაყოფად აუცილებელია გავითვალისწინოთ ამ პროფესიის, როგორც ობიექტური სპეციფიკური მახასიათებლები – პროფესორის შრომის შინაარსი და მისი შრომის პირობები, ასევე მომუშავეთა პიროვნული განსაკუთრებული თავისებურებები – ფასეულობები, მიზანსწრაფვა, ინტერესები, მოთხოვნილებები, მოტივები.

როგორც ცნობილია, უმაღლესი სასწავლებლების პროფესორ-მასწავლებელთა პროფესიულ საქმიანობას საფუძვლად უდევს საერთო შრომითი, პედაგოგიური და უმაღლესი სკოლისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური მოტივების შეთანაწყობა. შესაბამისად, პედაგოგიური შრომის მოტივაციისა და ეფექტური სტიმულირების მართვის სისტემის შესამუშავებლად აუცილებელია გამოვავლინოთ პროფესორმასწავლებელთა პროფესიული საქმიანობის მოტივთა სტრუქტურა და სიღრმისეულად შევისწავლოთ უმაღლესი სასწავლებლის მოტივაციური კლიმატი.

უმაღლეს საგანმანათლებლო სისტემაში პროფესორ-მასწავლებელთა პროფესიულ საქმიანობასთან დაკავშირებული მოტივები შეიძლება სამ ჯგუფად დავყოთ: **შრომითი საქმიანობის მოტივები**; პროფესიის არჩევის მოტივები და სამუშაო ადგილის შერჩევის მოტივები (Ilyin, 2002). შეიძლება ითქვას, რომ უმაღლესი სასწავლებლების თანამშრომლების კონკრეტული საქმიანობა საბოლოო ჯამში ამ მოტივთა ერთობლივი მოქმედებით განისაზღვრება.

შრომითი საქმიანობის მოტივები ის წამქმნებელი მიზეზებია, რომლებიც აიძულებენ ადამიანებს, იმუშაონ. მიზეზებიც შეიძლება გარკვეული პირობითობით დავაჯგუფოთ. კერძოდ, **მიზეზთა პირველ ჯგუფს, ანუ საზოგადოებრივი ხასიათის შევულისებაზე მიეკუთვნება**: საზოგადოებისათვის სარგებლობის მოტანა (სხვა ადამიანებისათვის დახმარების გაწევა), საზოგადოებრივი განწყობა შრომითი საქმიანობის აუცილებლობაზე („ვინც არ მუშაობს, ის არ ჭამს“) და ა.შ. **მიზეზთა მეორე ჯგუფში შედის განსაზღვრული მატერიალური კეთილდღეობის მიღება საკუთარი თავისა და ოჯახისათვის**. ანუ, მატერიალური და სულიერი მოთხოვ-

ნილებების დასაკმაყოფილებლად ფულის გამომუშავება. ხოლო, **მიზეზთა მესამე ჯგუფში კი გაერთიანებულია ისეთი მოთხოვნილებები, როგორცაა**: თვითგამოხატვის, თვითრეალიზაციის სურვილები. რასაკვირველია ადამიანს ბუნებით არ შეუძლია იყოს უმოქმედო, ის არა მხოლოდ მომხმარებელი, არამედ შემოქმედიცაა. შემოქმედების პროცესში კი ის ღებულობს კმაყოფილებას, ამართლებს რა ამით, მისი არსებობის არსს. ამავე ჯგუფს მიეკუთვნება ასევე მოტივები, რომლებიც უკავშირდება საზოგადოებრივ აღიარებასა და სხვათა მხრიდან მის პატივისცემას.

პროფესიის არჩევის მოტივები. როგორც წესი, შრომითი საქმიანობის საერთო (ზოგადი) მოტივები, რეალიზდება კონკრეტულ პროფესიებში. უნდა ითქვას, რომ პროფესიის არჩევა საკმაოდ რთული და ხანგრძლივი მოტივაციური პროცესია, რადგან პროფესიის სწორი არჩევანი განაპირობებს ადამიანის მიდრეკილებების, ინტერესების, შესაძლებლობების, ღირებულებების მაქსიმალურად გამოვლენას, რაც კმაყოფილებით აღავსებს მას.

სამუშაო ადგილის შერჩევის მოტივები. აქ ძირითადად იგულისხმება ის “გარეგანი” და “შინაგანი” ფაქტორები (მოტივატორები), რომელსაც ადამიანი განიხილავს სამსახურის არჩევის მომენტში. ძირითადად ეს შეეხება **გარეგანი სიტუაციის**, საკუთარი შესაძლებლობებისა და მდგომარეობის შეფასებას ასარჩევი სამუშაოს პროფესიასთან, ინტერესებთან და მიდრეკილებებთან შესაბამისობას. ჩვენი აზრით, უფრო კონკრეტულად: გარეგანი სიტუაციის (დადებითი და უარყოფითი საწარმოო ფაქტორების) შეფასება მოიცავს ხელფასის სიდიდეს, სახლთან სიახლოვეს, სამსახურში თავისუფალი სამუშაო გრაფიკის არსებობას, ორგანიზაციაში არსებულ ფსიქოლოგიურ კლიმატს, წახალისებისა და ჯარიმების სისტემას და ა.შ.; **საკუთარი შესაძლებლობების შეფასება** გულისხმობს ჯანმრთელობის მდგომარეობას, განათლების დონეს, მოცემული სამუშაოსადმი პროფესიულად მნიშვნელოვანი უნარ-ჩვევების ფლობას და ა.შ. ხოლო, **ასარჩევი სამუშაო ადგილის შეფასება**, მათი ინტერესების გათვალისწინებით კი – ეხება კარიერულ წინსვლის შანსს იმავე ორგანიზაციაში, პროფესიულ ზრდას, ინიციატივისა და შემოქმედობითობის გამოვლენასა და ა.შ.

ორგანიზაციაში თანამშრომელთა საქმიანობა განპირობებულია ერთდროულად რამდენიმე მოტივით. რადგანაც თანამშრომელი ურთიერთობაში იმყოფება ნივთიერ სამყაროსთან, საზოგადოებასთან, გარემომყოფ ადამიანებთან და საკუთარ თავთან. სხვადასხვა მოტივების თანაფარდობა, რომლებიც განაპირობებს თანამშრომელთა ქცევას, ქმნის მის მოტივაციურ სტრუქტურას, რომელიც წარმოადგენს საკმაოდ სტაბილურს, თუმცა ექვემდებარება მიზანმიმართულ ფორმირებასაც.

ფაქტურად, ყოველ მომუშავეს საკუთარი მოტივაციური სტრუქტურა გააჩნია, რომელშიც წამყვანი ადგილი მოტივაციურ ბირთვს უჭირავს.

მოტივაციური ბირთვი წარმოადგენს წამყვანი მოტივებისა და სტიმულების ერთობლიობას, რომლითაც ხელმძღვანელობენ მუშაკები დროის განსაზღვრულ მომენტში და განსაზღვრავენ მათ ქცევას. მოტივაციური ბირთვში გამოყოფენ ფენებს, რომლებიც უკავშირდება: შრომის ფასეულობებს, სამუშაოსადმი პრაქტიკულ მოთხოვნილებებსა და ამ მოთხოვნების რეალიზების ალბათობის შეფასებას კონკრეტულ სიტუაციაში.

პროფესორ-მასწავლებელთა მოტივთა სტრუქტურაში მოტივაციური ბირთვის გამოსავლენად, ჩვენ მიერ ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ჩატარებულმა ანკეტური გამოკითხვამ, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო 252 რესპონდენტმა, აჩვენა (იხ. ცხრილი), რომ **პროფესიის, როგორც სამუშაო ადგილის შერჩევის მოტივი**, სადაც იქმნება პროფესორ-მასწავლებელთა თვითრეალიზების პირობები, განპირობებულია ინტელექტუალურ გარემოში ყოფნის სურვილით - 59,3%; მატერიალური სარგებლით - 59,3%; თვითგანვითარების სურვილითა - 51,7% და დაგროვილი ცოდნის მომავალი თაობისათვის გადაცემის სურვილით - 50,8%.

აღნიშნული მოტივების გვერდით **კონკრეტული უმაღლესი სასწავლებლის შერჩევის** მოტივებიდან ადგილს იკავებს სამეცნიერო-პედაგოგიური პოტენციალის რეალიზაცია (58,5%) და სასწავლებლის იმიჯი და პრესტიჟი (52,5%).

პროფესიული საქმიანობის შინაარსთან დაკავშირებული მოტივებიდან მოტივაციურ ბირთვში შევიდა ისეთი მოტივები როგორცაა: ახალგაზრდა თაობასთან ურთიერთობა (66,9%); თვითრეალიზაციისაკენ სწრაფვა (61,9%); ცოდნისა და გამოცდილების გადაცემის შესაძლებლობა (56,8%)

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტში აღნიშნული მოტივების პრიორიტეტულობაზე, მათ დომინირებაზე პროფესიის, როგორც სამუშაო ადგილის შერჩევის; კონკრეტული უმაღლესი სასწავლებლის შერჩევისა და პროფესიული

საქმიანობის მოტივების იერარქიაში მიგვანიშნებს ის, რომ აღნიშნული მოტივები შემოხაზა 50%-ზე მეტმა რესპოდენტმა, რაც საშუალებას გვაძლევს ჩავთვალოთ ისინი პროფესორ-მასწავლებელთა მოტივების სტრუქტურის მოტივაციურ ბირთვში (იხ. დიაგრამა).

ამგვარად, აწსუ-ის პედაგოგების პროფესიული მოტივაციის მოტივაციურ ბირთვში შევიდა ისეთი მოტივები, რომლებიც უმეტესწილად უკავშირდება **შრომის შინაარსს** (დაგროვილი ცოდნის მომავალი თაობისათვის გადაცემის სურვილი; თვითგანვითარების სურვილი; ჩემი ცოდნისა და გამოცდილების გადაცემის შესაძლებლობა; სამეცნიერო-პედაგოგიური პოტენციალის რეალიზაცია; თვითრეალიზაციისაკენ სწრაფვა და ახალგაზრდა თაობასთან ურთიერთობა) და **უმაღლესი სასწავლებლებისათვის დამახასიათებელ სპეციფიკურ შრომის პირობებს** (სასწავლებლის იმიჯი და პრესტიჟი; ინტელექტუალურ გარემოში ყოფნის სურვილი და მატერიალური სარგებელი).

წარმატების მიღწევისათვის ორგანიზაციებსა და მის სტრუქტურაში, არა თუ სასურველი, არამედ სავალდებულოა, შეიქმნას, იარსებოს და მუდმივი განვითარების რეჟიმში ფუნქციონირებდეს პერსონალის მოტივირების სისტემა. იგი უნდა იყოს მოქნილი, ინდივიდუალიზებული და აუცილებლობის შემთხვევაში - სიტუაციური. როგორც შ. რიჩი და პ. მარტინი წერენ: “ჩვენ მივედით დასკვნამდე, რომ განსხვავება ცალკეულ ინდივიდებს შორის უფრო არსებითი და ღრმაა, ვიდრე პროფესიებს შორის განსხვავება. როცა ადამიანი სწორადაა მოტივირებული, ის ფიქრობს და მოქმედებს სათანადოდ. ე. ი. უფრო მეტს იღიმის, ნაკლებად წუწუნებს და საყვედურობს” (Ritchie..., 2004).

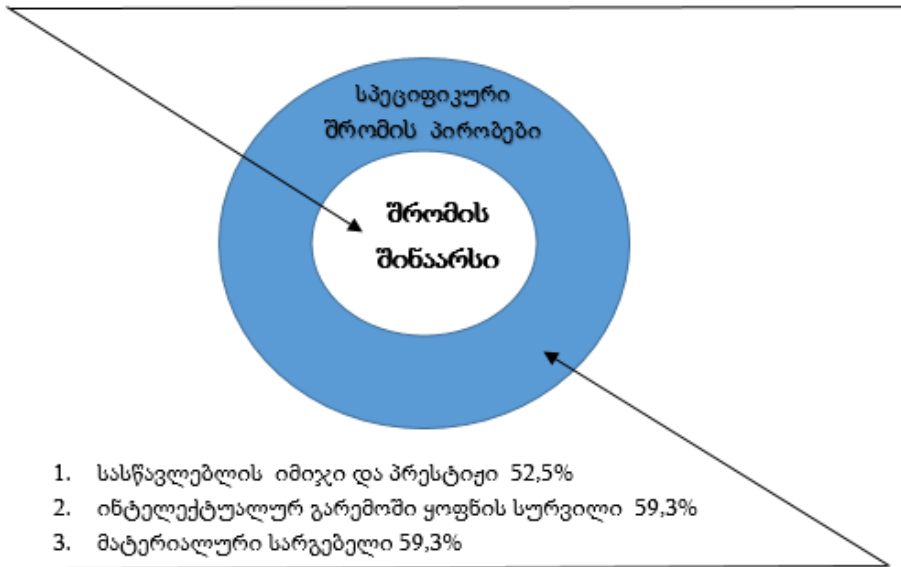
პროფესორ-მასწავლებელთა პროფესიული ზრდის მოტივაციის სისტემის ქვეშ იგულისხმება ელემენტების სიმრავლე, რომელიც შექმნილია წინასწარ მოცემული (დასახული) მიზნების მისაღწევად. ამ სისტემის ქვეშ იგულისხ-

ცხრილი. აწსუ-ს თანამშრომელთა შრომითი მოტივების სტრუქტურა

პროფესიის, როგორც სამუშაო ადგილის შერჩევის მოტივები	კონკრეტული უმაღლესი სასწავლებლის შერჩევის მოტივები	პროფესიული საქმიანობის მოტივები
<p>შექმნილი გარემოებები 10,2%</p> <p>ოჯახური ტრადიციები 11%</p> <p>პრესტიჟული პროფესია 22%</p> <p>პედაგოგიური საქმიანობის სურვილი 38,1%</p> <p>სამეცნიერო საქმიანობით დაკავების სურვილი 42,4%</p> <p>დაგროვილი ცოდნის მომავალი თაობისთვის გადაცემის სურვილი 50,8%</p> <p>თვითგანვითარების სურვილი 51,7%</p> <p>ინტელექტუალურ გარემოში ყოფნის სურვილი 59,3%</p> <p>მატერიალური სარგებელი 59,3%</p>	<p>ნაცნობების რჩევა და რეკომენდაცია 0,8%</p> <p>მოსახერხებელი ადგილმდებარეობა (ტერიტორიული სიახლოვე) 27,1%</p> <p>კორპორაციული კულტურა და კეთილსასურველი ფსიქოლოგიური გარემო 28%</p> <p>სხვა გარემოებები 3,3%</p> <p>კარიერული წინსვლის შანსი 40,7%</p> <p>ღირსეული შრომის ანაზღაურება 47,5%</p> <p>სამსახურის სტაბილურობა და საიმედოობა 48,3%</p> <p>სასწავლებლის იმიჯი და პრესტიჟი 52,5%</p> <p>სამეცნიერო-პედაგოგიური პოტენციალის რეალიზაცია 58,5%</p>	<p>შრომითი მიღწევებით კმაყოფილება 21,2%</p> <p>პრესტიჟული საქმიანობა 25,4%</p> <p>დარგობრივი ცოდნით გატაცება 27,1%</p> <p>მატერიალური სარგებელი 36,4%</p> <p>კარგი კოლექტიური ურთიერთობები 37,3%</p> <p>სამეცნიერო საქმიანობით გატაცება 45,8%</p> <p>ჩემი ცოდნისა და გამოცდილების გადაცემის შესაძლებლობა 56,8%</p> <p>თვითრეალიზაციისაკენ სწრაფვა 61,9%</p> <p>ახალგაზრდა თაობასთან ურთიერთობა 66,9%</p>

დიაგრამა. პროფესორ-მასწავლებელთა პროფესიული საქმიანობის მოტივაციური ბირთვი

1. დაგროვილი ცოდნის მომავალი თაობისთვის გადაცემის სურვილი 50,8%
2. თვითგანვითარების სურვილი 51,7%
3. ჩემი ცოდნისა და გამოცდილების გადაცემის შესაძლებლობა 56,8%
4. სამეცნიერო-პედაგოგიური პოტენციალის რეალიზაცია 58,5%
5. თვითრეალიზაციისაკენ სწრაფვა 61,9%
6. ახალგაზრდა თაობასთან ურთიერთობა 66,9%

მება ორგანიზაციაში სოციალურ-შრომითი ურთიერთობების ელემენტების კომპლექსი, რომელიც განაპირობებს შრომის მაღალ ეფექტიანობასა და შრომით კმაყოფილებას. არსებობს შრომის მოტივაციის სისტემის მრავალი ვარიანტი. ორგანიზაციები მოტივაციის სისტემაში რთავენ იმ მიმართულებებს, რომლებსაც გააჩნიათ განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ორგანიზაციის პრობლემების გადასაწყვეტად კონკრეტულ მომენტში (Yakhontova, 2005).

ჩვენ მიერ ჩატარებული კომპლექსური კვლევების საფუძველზე (Lukhutashvili, 2020) გამოვყავით მოტივაციისა და სტიმულირების ის მიმართულებები, რომლებიც დღეისათვის ყველაზე აქტუალურია აწსუ-თვის და მასზე დაყრდნობით შევეცადეთ ჩამოგვეყალიბებინა მოტივაციური პროგრამა (დონისძიებები), რომლებიც, ჩვენი აზრით, ხელს შეუწყობს უნივერსიტეტის სტრატეგიული მიზნების განხორციელებასა და მის წინაშე არსებული გამოწვევის წარმატებით დაძლევის კერძოდ:

1. ხელფასის დონის შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან მისადაგება და შრომის ანაზღაურების დონის შრომის შედეგებთან მიბმა.

ცხადია, რომ შრომის ანაზღაურებას საგანგებო ადგილი უკავია მოტივაციის სისტემაში, რადგან იგი:

- დიდ გავლენას ახდენს შრომითი შედეგებით და მთლიანად ორგანიზაციის წარმატებებით დაინტერესების საკითხზე;

- აძლიერებს თანამშრომლის ინიციატივას და იმის სურვილს, რომ სრულყოს თავისი კვალიფიკაცია;
- ზრდის თავისი შრომით დაკმაყოფილების დონეს;
- აძლიერებს ინტერესს ყოველგვარი ინფორმაციის მიმართ, რომელიც მის პროფესიულ ზრდას და ორგანიზაციას ეხება;
- ამაღლებს ორგანიზაციული საქმიანობების შეფასებას.

2. შრომის სამართლიანი პირობები, დაწინაურების თანასწორი შესაძლებლობები და პირადი წვლილის აღიარება საერთო წარმატებაში. შრომისადმი სათანადო მოტივირების ფორმირებისათვის მნიშვნელოვანია, თანამშრომლებს შევუქმნათ ისეთი პირობები, რომ გაუჩნდეთ საქმისადმი შეგნებული დამოკიდებულება, რომელიც თავის მხრივ წარმოადგენს თვითსრულყოფის წყაროს, პროფესიული და თანამდებობრივი წინსვლის საფუძველს.

3. შრომის შესაბამისი ფიზიკური პირობების შექმნა. როგორც ცნობილია, პროფესორ-მასწავლებელთა საქმიანობა წარმოადგენს ისეთ მოქმედებათა ერთობლიობას, რომელიც ერთდროულად მიმართულია სასწავლო პროცესის და სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის წარმართვისათვის. ამიტომ, პროფესორ-მასწავლებელთა შრომის პირობების უმთავრეს ელემენტებს წარმოადგენს სამუშაო ადგილი და მისი აღჭურვა. სწორედ, სამუშაო ადგილის სწორი ორგანიზების გზით გემოქმედებენ შრომისადმი თანამშრომლის ემოციურად დადებითი დამოკიდებულების ფორმირებაზე.

სამუშაო ადგილში გარკვეულ როლს ასრულებს სანიტარულ-ჰიგიენური (სიცხე და სიცივე, სისუფთავე აუდიტორიებში, განათება, ხმაური, ვენტილაცია და ა.შ.) მდგომარეობა და ასევე შრომის საშუალებების (ორგანული, კომპიუტერების, პროექტორების და ა.შ.) არსებობა და მოწესრიგება. როგორც წესი, სამუშაოს ფიზიკური პირობები მნიშვნელოვან გემოქმედებას ახდენენ პიროვნების ხასიათსა და განწყობაზე. მათ შეუძლიათ ადამიანური ენერჯის როგორც დაქვეითება, ისე ამაღლება.

4. პროფესიული ზრდის, კვალიფიკაციის ამაღლებისა და სამეცნიერო-პედაგოგიური პოტენციალის რეალიზების შესაძლებლობის უზრუნველყოფა, სწავლებისა და გადამზადების, ტრენინგების პროგრამების შემუშავება. ფაქტია, რომ პროფესიული უნარ-ჩვევების შეუსაბამობა დაკისრებულ მოვალეობასთან ამცირებს განათლების სოციალურ სარგებელს, რადგან მაღალკვალიფიციური თანამშრომლები განვითარების საჭიროებას ვერ ხედავენ და შემდგომი განათლების მოტივაციას კარგავენ. არადა, კვალიფიკაციის ამაღლება დამოკიდებული უნდა იყოს იმაზე, თუ როგორ გაუმჯობესდება გარკვეული ეტაპის გავლის შემდეგ მისი მატერიალური და კარიერული მდგომარეობა. ეს სურათი უნდა იყოს ძალიან ნათელი და წინასწარ ცნობილი თანა-

მშრომლებისთვის. სხვა შემთხვევაში პროფესიულმა თვითგანვითარებამ შეიძლება მიიღოს მხოლოდ ფორმალური სახე და არანაირი დადებითი გავლენა არ მოახდინოს საუნივერსიტეტო განათლების ხარისხის ამაღლებაზე. ამასთან, ბუნებრივია, მთავარი აქცენტი გადატანილი უნდა იქნეს მატერიალური სტიმულირებისა და პროფესიული წახალისების ფაქტორებზე.

5. კოლექტივში ურთიერთდობის ატმოსფეროს შენარჩუნება ხელს უწყობს კოლექტივში კონფლიქტების დონის შემცირებას, ურთიერთობების ჰარმონიზებას „მუშაკი – სამუშაოს მიმცემსა“ და „მუშაკი – მუშაკს“ შორის. იგი რეალურად ამაღლებს პერსონალის თვითორგანიზებას და თვითრეალიზაციის დონეს, რაც ზრდის შრომის მწარმოებლურობას, შესრულებული სამუშაოს ხარისხსა და დაინტერესებას საერთო მიზნების მიღწევაში. უნივერსალურ პირობას თანამშრომელთა მოტივაციაზე გავლენის მოსახდენად წარმოადგენს თვით თანამშრომლისადმი – მისი პრობლემების, წარმატებების, აზრის, მიზნებისა და მოთხოვნილებებისადმი ყურადღება, რადგან სწორედ ეს ყურადღება უწყობს ხელს არაფორმალური და მჭიდრო კავშირების დამყარებას თანამშრომელსა და ხელმძღვანელს/ორგანიზაციას შორის.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES:

- Edward L. D., Richard M. R.,** (2014). The Importance of Universal Psychological Needs for Understanding Motivation in the Workplace. The Oxford handbook of work engagement, motivation, and self-determination theory. *Oxford University Press*, 2014:13-33.
- Giguashvili G., Makasarashvili T.,** (2020) Main Challenges of State Policy of Higher Education in Georgia. *Globalization and Business*, #9:163-170. (In Georgian).
- Gvajaja L.,** (2017). Assessment of the workforce's activities is an important function of staff management. *Globalization and Business*, #4:105-108.
- Ilyin, E. P.,** (2002). Motivation and Motives. Publisher: *Piter*:270-272. (in Russian).
- Kerestesova, M.,** (2009). The Motivational Program as an Important and Essential Part of Each Organization in the Battle for the Rarest Capital – The Human Potential. *Human Resources Management & Ergonomics*, Vol. 3. https://frcatel.fri.uniza.sk/hrme/files/2009/2009_1_05.pdf
- Kruglova L.I., From staff motivation to high results// Guide for budgetary organization - 2010- N 8:70 - 76. (in Russian).
- Lukhutashvili, N., Valishvili, t., Denosashvili. M.,** (2020). Modern Methods of Motivation Management in the Innovation-Oriented Organizations. *Austrian Journal of Humanities and Social Sciences Scientific journal*, № 3–4, 2020 (March–April), Vienna:20-29. DOI:10.29013/AJH-20-3.4-20-29
- Machado, M.L., Meira Soares, V., Brites, R., Brites Ferreira, J., Gouveia, O.,** (2011). A look to Academics Job Satisfaction and Motivation in Portuguese Higher Education Institutions. *Procedia- social and Behavioral Sciences* 29:1715-1724. https://www.researchgate.net/publication/262450908_A_Look_to_Academics_Job_Satisfaction_and_Motivation_in_Portuguese_Higher_Education_Institutions
- Odishvili K., Nikvashvili M.,** (2019). Main Challenges of Human Resources Management In Employee Career Development. *Globalization And Business*, #7:182-186. (In English)
- Ritchie S., Martin P.,** (2004). Motivation Management: Textbook. manual for universities. Series "Foreign textbook". M: UNITY-DANA:18-26. (in Russian, Tr. from English, ed. prof. E.A. Klimov.)
- Yakhontova, E. S.,** (2005). Effective Technologies of personnel management. Publisher: *Piter*:36. (in Russian).

**მიკროეკონომიკა, ბიზნესი და სამეწარმეო
საქმიანობის განვითარება**

**MICROECONOMICS, BUSINESS AND
ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT**

JEL Classification: Z32

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.017>

THE REALITY OF THE COVID-19 PANDEMIC AND THE CHALLENGES OF THE TOURISM INDUSTRY IN GEORGIA

MAIA AZMAIPARASHVILI

Professor,

European University

Institute for the research of Economic and Social Problems of Globalization,

Associate Professor, Gori State Teaching University, Georgia

azmaiparashvili.maia@eu.edu.ge

Abstract. Due to the pandemic we discussed the challenges of the tourism industry. Problems of affected sectors close to the sector were identified. We got acquainted with the opinions, forecasts and assessments of the National Bank data from internal research sources in Georgia. We rely on the research conducted by Geostat, the analysis of the decrease in international visitors, the reduction of costs, the main part of tourism statistics. We reviewed assessments and observations by the World Tourism Organization and European organizations. Opinions of Galt & Taggart’s unparalleled expertise analysts on the current reality of tourism and tourism recovery. We compared the indices with foreign countries. For the purpose of this paper, it is important to analyze the socio-economic situation in the post-pandemic conditions, what are the indicators of restored tourism in Georgia, a global trend.

Restaurants are open on weekdays for both indoor and outdoor service, and opened at weekends from 21 May for outdoor service only. Delivery/drive-through services operate every day of the week. Kindergartens and classroom schooling has resumed although distance learning remains in some cases. Shopping malls and open-air markets are open. Systematic COVID testing of staff working in trading, catering and teaching professions is taking place. Working from home continues to be recommended where possible. It is mandatory to wear masks inside shops, hotels and restaurants, and in outdoor public spaces. Failing to do so can result in a 20 L fine for an individual or 500 L for a legal entity.

Tourism development priorities need to be defined according to market segments. If neighboring countries choose to vacation at sea and consider visiting mountainous regions in integration, European tourists are mainly interested in our old culture. Ecotourism and gastronomic tourism, which is an expression of the nation's identity, history and traditions, are also discussed in a harmonious union.

Stimulating domestic tourism and involving self-governments in tourism management is essential. Domestic tourism will become a good platform for preparation for future tourist flows. Initially, stimulating domestic tourism will be necessary to start a commercial "movement" in the tourism sector. Obviously, different cities will have different challenges in this regard.

KEYWORDS: COUNTRY, SUSTAINABLE, TOURISM INDUSTRY, POST-PANDEMIC, SECTORS, DEVELOPMENT, ANALYSIS.

For citation: Azmaiparashvili, M., (2021). The Reality of the Covid-19 Pandemic and the Challenges of the Tourism Industry in Georgia. *Globalization and Business, №11*, 121-126. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.017>

INTRODUCTION

Tourism plays a major role in the development of the aspect of the country that should create a strong state. While the economy is evolving day by day through many different new, if traditional sources, no field will be able to replace tourism. The importance of tourism is also evidenced by the fact that countries that are major exporters of oil and gas are still concentrating on tourism. The importance of the tourism sector has only grown significantly over the centuries. And growing market demand in a number of countries has led to more incentives and support for tourism businesses. Tourism is very special for Georgia’s regions and their economic development – nonagricultural economic activities in the regions

are mostly tied to the tourism industry and represent the sole important sphere of employment.

Today it is vital to take care of the sustainable development of tourism. Tourism is referred to as the “United Nations Sustainable Development Goals”. For example, the eighth goal of “decent employment and economic growth” states: “Develop and implement a policy for sustainable tourism, employment, local culture and product development by 2030”

The coronavirus pandemic has hampered the development of the tourism sector. However, determining COVID-19 losses is still difficult and uncertainty poses a threat to the sustainable development of tourism (EAP -Tourism research, 2020).

Caring for the sustainable development of tourism is a rather complex process that involves the implementation of

an integrated and prudent policy. In addition, it is necessary to have experienced and educated individuals who will find the country in its still hidden niche and manage to present it in an attractive way in the global market.

Study Area & Methods

Social research was used while working on the paper, which involves data collection and analysis. This method allows to determine the attitude of the society towards the field of tourism. Social research methods are divided into two major groups: quantitative and qualitative methods. Quantitative research data is obtained. The largest source of statistical information is the National Bureau of Statistics, which regularly publishes thematic reports and makes them available on their website. The National Tourism Agency has also published reports and surveys by years or different categories. Statistics produced by local governments or tourist information centers are very useful for studying on-site tourism trends. Tourist facilities themselves carry out a description of their users and their demographics. The third important source of information is interviews with interested competent persons. This can be considered any person employed in the field of tourism, who will be able to share his observations, opinions, specific cases and examples based on personal experience. Trends and aspects of regional tourism development are widely covered in both Georgian and foreign literature and scientific works. Papers and researches of Georgian and foreign sciences, materials of international conferences related to tourism, published reports of the State Department of Statistics of Georgia, Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, National Tourism Administration of Georgia, data of the World Tourism Organization were studied. Interesting findings of the analysts of the investment company "Galt & Taggart" about the reality in the tourism sector of Georgia National Bank data are available as their estimates are based on early surveys. Therefore, in this paper, we will rely on their data to some extent.

Results & Discussions

Prior to the pandemic, Travel & Tourism (including its direct, indirect and induced impacts) accounted for 1 in 4 of all new jobs created across the world, 10.6% of all jobs (334 million), and 10.4% of global GDP (US\$9.2 trillion). Meanwhile, international visitor spending amounted to US\$1.7 trillion in 2019 (6.8% of total exports, 27.4% of global services exports). WTTC's latest annual research shows: The Travel & Tourism sector suffered a loss of almost US\$4.5 trillion to reach US\$4.7 trillion in 2020, with the contribution to GDP dropping by a staggering 49.1% compared to 2019; relative to a 3.7% GDP decline of the global economy in 2020. In 2019, the Travel & Tourism sector contributed 10.4% to global GDP; a share which decreased to 5.5% in 2020 due to ongoing restrictions to mobility. In 2020, 62 million jobs were lost, representing a drop of 18.5%, leaving just 272 million employed across the

sector globally, compared to 334 million in 2019. The threat of job losses persists as many jobs are currently supported by government retention schemes and reduced hours, which without a full recovery of Travel & Tourism could be lost. Domestic visitor spending decreased by 45%, while international visitor spending declined by an unprecedented 69.4 (<https://wtcc.org/Research/Economic-Impact>).

Georgia is one of the unique tourist countries in the world. A kind of discovery for visitors, which, with its potential and diversity, arouses the desire to visit the country again. There is a sharply growing trend of tourism in Georgia as well. Consequently the economic growth of the tourism industry Benefits too. In the period before the pandemic in Georgia, tourism was one of the fastest growing sectors of the economy, accounting for 11.5% of GDP, and the number of people employed in industry exceeded 150,000 (according to 2019 data). According to the National Tourism Administration, the number of international traveler visits in Georgia in 2019 exceeded the 9 million mark for the first time and amounted to 9,357,964 (+ 7.8%). The increase in international visits was largely due to the increase in tourist visits. The number of international tourist visits to Georgia amounted to 5,080,478, which is 6.8% more than the same period last year. In 2019, Georgia hosted a record number of international travelers and tourists. 9,357,964 international travelers visited Georgia. We have seen tremendous growth from EU countries and virtually all the countries we publicly announced in early 2019 that we would launch active campaigns (National Statistics Office of Georgia - <https://www.geostat.ge/ka>).

2020 started with the growth of tourism. The number of foreign visitors increased by 19% in January, but since February the pandemic has already affected and started to decrease. From March 18, the borders of Georgia were closed and the entry of visitors was stopped. The air borders were partially opened in August, but this did not have much effect and the number of visitors decreased by 81% in January-November. A total of 1.7 million visitors came in 11 months, of which 1.1 million came in January-February. March-November visitor statistics mainly include drivers employed in international shipping.

International and domestic tourism also play a big role in the Georgian economy. Revenues from international travel were on the rise, with a volume that in 2019 exceeded \$ 3.3 billion. The share in GDP reached 8.1%. The direct contribution of tourism and travel to GDP reflects the economic activity generated by hotels, tourism organizations, airlines, travel agencies, restaurants. The entire contribution includes all areas related to travel. In 2019, value added in the tourism sector was mainly generated in accommodation - 1.3 billion GEL (growth + 10.9%), in transport - 1.2 billion GEL (air transport growth + 11%, other transport growth + 20.9%), in food - 758 million GEL (growth + 23.3% and travel companies - 141 million GEL (increase + 17.4%). The total contribution of the tourism and travel sector in employment in 2019 is 29.4%, which includes 518,400 jobs. These include jobs created by the tourism industry (<https://wtcc.org/World-Travel-and-Tourism-Council-Data>).

The tourism sector is one of the sectors that has received

the biggest blow from COVID-19, both in terms of demand and supply. The latest and most pressing challenge facing tourism today is Covid-19, which has completely changed the rhythm and style of our lives. There is no industry or business that has not been affected by the coronavirus. However, while the effects of Covid-19 are unevenly distributed in other sectors, the tourism sector as a whole faces major obstacles.

The pandemic has hampered the continuation of the positive trends observed last year in almost all areas of the Georgian economy. According to the preliminary estimates of Geo stat, in January 2021, compared to the corresponding period of the previous year, the decrease in real gross domestic product (GDP) was 11.5%. Such a decline is related to the baseline effect, because in January 2020 the COVID-19 crisis in Georgia had not yet begun, and in January 2021, there were so-called "lockdown" and "mandatory holidays" in the country. According to the research department of the investment company Galt & Taggart, this is a rather deep decline, while in December we had a 7.9% decline in the economy.

"This figure was mainly affected by the closing of the economy again and you probably remember in the first two weeks of January the economy was even more locked in a number of directions. Holidays were announced and only major businesses such as banks etc. were affected." As for the forecasts for economic growth in 2021, the main challenge in these forecasts is still a pandemic, given that under two possible scenarios, the economy is projected to grow from 3.6% to 5% this year. "We have two scenarios. One, which envisages a gradual recovery of tourism, and the other, if tourism is recovering at a slower pace than we expected. In the first case, we expect 5% economic growth, in the second case, 3.6% growth. It is noteworthy that both "In the scenario, we do not envisage additional closure of the economy. It is very important that many restrictions have been announced and removed, the rest of the restrictions will be removed quickly and the economy will be fully operational, which will help economic growth" (<https://galtandtaggart.com>).

Share of sectors directly related to tourism in Georgia, Higher in the economy than in employment. Tourism and other services. Jobs are employed in the sectors, half the force when in the economy their share is up to 80%. Accordingly, the crisis is bigger than the economy, will have a negative impact. First of all, the biggest losses were suffered by the airlines, which experienced the largest percentage decrease in customers. The reason for this is that most of the countries have closed their borders and tourists are no longer physically able to travel. The lack of tourists also affected the hotels, in which the rooms have never been as empty as they are today. For example, 4 out of every 5 hotel bookings in Georgia were canceled in March, accounting for 80% of all bookings. The only major reason hotels are used today is to accommodate quarantined individuals. The rest, about 200 hotels, have completely ceased to function or significantly reduced the number of staff, including service staff. Lack of tourists also affects restaurants, shops and cafes. The biggest loss was caused by the decrease of tourists from Russia, Europe and Azerbaijan. Although the local population also had large incomes in some restaurants or other establishments,

many of them depended directly on the profits brought by the tourists. It is these businesses that are no longer able to function today and are forced to temporarily cease to function. This also affected the employees. According to experts, the number of employees in this sector in Georgia can be reduced from 100,000 to at least 50,000. This, of course, has the greatest impact on the economic situation of the country. tourism revenues in 2020 fell to an incredibly low level of 427.7 thousand dollars, with the number of international travelers dropping to 1.7 million. (Georgian National Tourism Administration, Research and Planning Division, www.gnat.ge).

The number of Tourists globally expected to decline by at least 58% y in 2020. Tourism typically takes 10-20 months to overcome crises, typically takes 10-20 months to overcome crises, but covid-19 is unprecedented. Countries where tourism accounts for more than 20% of total exports are particularly vulnerable during the tourism crisis there of responses to deal with covid-19: protesting people- Italy, Japan, Korea, Norway, Poland Informing visitors, repatriation : Assistance; Financial support to employees in tourism sector; Protection Business- EU countries, Brazil, Australia: Financial support to tourism companies, particularly small and medium enterprises, helping them to adopt new work processes, find new markets, etc. Coordination mechanism-Canada, France, Ireland, UK, etc. Taskforce to monitor/assess Covid-19 impact on tourism and respond adequately (e.g. communication with private sector, strategies for short, medium and long-term development, etc.) Tourism stimulus package in Georgia, the stage tourism support plan: stage initial financial support to affected businesses. Deferred income tax until November 2020 (GEL 113mn); Subsidizing loan interest for small hotels for 6 months (GEL 10mn); STAGE II - SUPPORTING EMPLOYEES; Direct cash support for private sector employees who lost jobs for 6 months – GEL 200 per month; One-off direct cash support for self-employed who lost jobs - GEL 300; State subsidies for employers to retain their employees; STAGE III – GEL 200MN SUPPORT PACKAGE; Tourism industry exempted from property tax in 2020 (GEL 45mn); Deferred income tax until end-2020 (GEL 90mn); Interest payment subsidies for accommodation units with turnover lower than GEL 20mn for 6 months (GEL 60mn); Supporting travel agencies and guides (GEL 5mn); Positioning Georgia as a safe tourist destination. Tourism stimulus package in Georgia is similar to other countries, with the exception of domestic tourism support and vouchers for cancelled boo. (UNWTO World Tourism Barometer, January 2020. Advance Release).

According to the UNWTO, the volume of international tourism decreased by 440 million visitors in the first half of 2020 compared to 2019, which led to a decrease in revenue in this area by \$ 460 billion. That's about five times as much as the impact the global tourism industry received during the 2009 financial crisis. Expectations of a summer season in the Northern Hemisphere have not materialized, according to a UNWTO review. Especially in Europe, where the spread of COVID-19 was one of the most severe. As a result, the number of visits to Europe decreased by 66%. The decline is 55% in the Americas, 57% in Africa and the Middle East, and 72% in Asia and Oceania in the first half of 2020.

The early anti-crisis response of the Government of Georgia and the National Bank of Georgia in cooperation with the country's international partners and the local financial sector is a strong foundation for economic recovery. Key actions in this regard include strengthening the healthcare system, supporting the liquidity needs of businesses— both through fiscal and regulatory measures – and continuing vital public investment projects.

In the medium term, support for new investments addressing challenges resulting from the Covid-19 pandemic, such as introducing digital solutions and increasing local production, may be instrumental in stimulating resilient growth. It is worth noting that critical reforms, like the newly adopted energy efficiency law also support a sustainable economic recovery. The European Investment Bank (EIB) is supporting Georgia's economic recovery in all aspects, contributing significantly to an unprecedented support package for the country prepared in coordination with the European Union, European governments, and European financing institutions.

According to Analyst, Galt & Taggart, long it will take to recover from the crisis is difficult to talk about, but there is a positive dynamic, if we rely on various international organizations around 2023 - 2024 there will be a full recovery. That is, return to the old mark of the 2019 mark. In fact, if we look at the recovery rates, the recovery stages are as follows in the following countries: Recovery is more or less good in Turkey -46% and in Mexico -56%. In other countries, the rate of decline is high in Italy -77%, USA - 83%, Spain -91%, China -91%, Germany -92%, United Kingdom -95%, Thailand-100%, although increased vaccinations began in the second quarter. The first is Israel.

In Georgia, 70% of the top visitors come from Azerbaijan, Ukraine, Russia, Turkey and Armenia. Important vaccination rate in these countries in May 2021, the rate is as follows: Azerbaijan 11%, Russia 11%, Turkey 19%, Armenia 1%, Ukraine 2%. It is interesting to analyze the figures for May 2021 by country. The opening of air borders in 2021 has led to an increase in the number of tourists from Ukraine and Israel. Compared to May of the previous year, these two countries advanced by 11% in the top ten in May 2021; As for Russia, the first place was given to Turkey, from which the growth is 21%. Also the recovery rate is high from Uzbekistan, we have an increase of 100% compared to 2019, also Belarus 57%. Ground visits are higher at 64% in May, with 34% of air visits restored. As for revenues, come to Russia by 13%, Ukraine by 15%, Israel by 18%, Turkey by 15%. (<https://galtandtaggart.com>).

Rehabilitation of the tourism industry in the post-endemic period and by 2021 The purpose is to take appropriate action that will be tailored Needs of the sector and will help stimulate the development of the sector. Interestingly what it tells us about the restoration is the hotel search rate compared to 2019 and the booking rate. The hotel search rate is as follows: the lowest rate for 2020 is 80% in March and April, up from 37% in August, 20% in November-December, 52% in January 2021, 43% in April-May. Georgia is wanted by 586% of Russian citizens, Turkey by 140%.

Hotel booking rate compared to 2019 in April 2020 -87%, August -41%, November 53%, and in 2021 January -49%, April-

May -34%; The excitement from the third quarter is felt. The borders in Georgia were closed, but we have good signs. After the pandemic, most visitors visited Georgia in May. If we evaluate the countries that came to us according to vaccinations, the situation in neighboring countries is bad. Azerbaijan is vaccinated 13%, Russia 11%, Armenia 1%, Turkey 19%, Ukraine 2%, Israel is the best 59% and Israel has a solid share of travel to our country. And this is good, Germany 33%, Germany does not have a large share in our revenues, as well as China 88%, from which a meager number of tourists enter Georgia. There are very few of our visiting countries where vaccination rates are high. What we can rely on to make a quick recovery Consumer opinion research shows that in the short term 75% of people prefer to travel on their own transport. The advantage is land transport in Georgia (Galt & Taggart).

The current reality in terms of visitors to our country. Travel in Georgia: Inter-city public transport, municipal transport and taxis are operating normally. A previous restriction on numbers in taxis has been lifted. Face masks must be worn in all public transport and taxis. Accommodation: An increasing number of hotels and other rental accommodation are open. Face masks must be worn when entering public spaces inside hotels and rental accommodation.

Public spaces and services: There is a nationwide curfew on both vehicular and pedestrian movement from 11pm to 5am, with exceptions for emergency, pharmaceutical, delivery, media and international transport. Violation will result in a 2,000 GEL fine. Enforcement of regulations on social distancing and wearing masks are still obligatory. No more than 10 people can participate in social gatherings, indoor or out. Museums, gyms and, to a limited extent, theatres have reopened.

Restaurants are open on weekdays for both indoor and outdoor service, and opened at weekends from 21 May for outdoor service only. Delivery/drive-through services operate every day of the week. Kindergartens and classroom schooling has resumed although distance learning remains in some cases. Shopping malls and open-air markets are open. Systematic COVID testing of staff working in trading, catering and teaching professions is taking place. Working from home continues to be recommended where possible. It is mandatory to wear masks inside shops, hotels and restaurants, and in outdoor public spaces. Failing to do so can result in a 20 L fine for an individual or 500 L for a legal entity.

CONCLUSIONS

Today, the travel brand "Georgia" should be able to overcome the challenge in the long run. Our brand can freely run a campaign based on the main factors that motivate travel to Georgia: gastronomy, winemaking, folklore, tangible cultural heritage, protected areas, etc.

It is very important for Georgia to restore tourism, in particular, the entry of foreign visitors. Georgia will not be able to return to the index of 2019 in 2021. It is difficult to predict how many visitors will arrive, as it does not depend only on the situation in Georgia. The countries with large in-

fluxes of visitors to Georgia are in a difficult epidemiological and economic situation. However, it can be said in advance that in terms of tourism, 2021 will be better than 2020.

Georgia's vision is in tourism development of the country as a brand and positioning in the international market, To compete for similar tourism markets; Market share growth, Infrastructure development; Improving the service sector, Attracting investors; Promoting and developing the local private sector through effective partnerships.

Tourism development priorities need to be defined according to market segments. If neighboring countries choose to vacation at sea and consider visiting mountainous regions in integration, European tourists are mainly interested in our old culture. Ecotourism and gastronomic tourism, which is an expression of the nation's identity, history and traditions, are also discussed in a harmonious union.

Stimulating domestic tourism and involving self-governments in tourism management is essential. Domestic tourism will become a good platform for preparation for future tourist flows. Initially, stimulating domestic tourism will be necessary to start a commercial "movement" in the tourism sector. Obviously, different cities will have different challenges in this regard.

"The UNWTO Executive Board has agreed that the crisis is an opportunity to re-understand how tourism relates to our societies, other sectors of the economy, our natural and cultural resources and ecosystems; It is also an opportunity to measure and manage it better to ensure a fair distribution of benefits; "We will also develop a carbon-neutral, more flexible and inclusive tourism economy,"

The "Tourism Impact Model" is an important and direct tool to get even closer to European standards. It is a good way to deal with the coronavirus situation and be able to observe it. In fact, by integrating this tool we could have more information about current events in Georgia than we have now. Also compare the stages of development of our destination in terms of certain sections. Which will help us to understand even more what our situation is in this area.

Not only in terms of economic indicators, we also compare destination indicators, as we are accustomed to, but also in terms of environment, spatial arrangement, community culture and their subcategories. "Finally, multiple indicators are used to assess the multifaceted impact on tourism and our reality." Every challenge has its opportunity. Post-crisis steps are important for Georgia.

REFERENCES:

- Bregadze, G.**, (2018). Georgian National Tourism Administration, Research and Planning Division. A guide to planning an inbound tourism business. Tbilisi.
- COVID-19: Measures to Support Travel and Tourism", UNWTO, 2020 - <https://www.unwto.org/covid-19-measures-to-support-travel-tourism>
- Create your tourism product based on your region, 2019. USAID.
- EAP -Tourism research, Tourism Research and Policy Paper, 2020
- Galt & Taggart, (2020) Tourism in Georgia Monthly Market watch.2020
- Galt & Taggart, (2020) Tourism Challenges in 2020.
- Globaldit Firm. (2018). Global Report on Inclusive Tourism Destinations. *Madrid: World Tourism.*
- Glover, P., & Prideaux, B.**, (2016). Implications of Population Ageing for the Development of Tourism
- Gómez, M., Medina, F., & Puyuelo, J.**, (2016). New Trends in Tourism? From Globalization to Postmodernism. *International Journal of Scientific Management Tourism*, Vol. 2, N 3.
- <http://apa.gov.ge/en/statistika/vizitorta-statistika/visitor0statistics-by-protected-areas-in-2019>
- https://eprc.ge/uploads/brosh/COVID__fin-geo.pdf
- <https://galtandtaggart.com/>
- <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact>
- <https://www.unwto.org/actions-for-a-sustainable-recovery-of-tourism>
- <https://www.unwto.org/tourism-covid-19>
- International Tourist Numbers Down 65% in First Half of 2020, UNWTO Reports, 09/2020- <https://www.unwto.org/news/international-tourist-numbers-down-65-in-first-half-of-2020-unwto-reports>
- Khorbaladze, T.**, (2020) The Covid-19 Pandemic And Its Impact On Georgia's Economy - Regional Analysis (Tbilisi, Adjara, Imereti, Kakheti, Shida Kartli)
- National Statistics Office of Georgia - <https://www.geostat.ge/ka>
- Organization (UNWTO).
- Products and Destinations. *Journal of Vacation Marketing.*
- The Covid-19 Pandemic and Its Impact on Georgia's Economy - Regional Analysis (Tbilisi, Adjara, Imereti, Kakheti, Shida Kartli)
- To Recovery & Beyond: The Future of Travel & Tourism in the Wake of COVID-19", WTCC, 2020; <https://wtcc.org/Research/To-Recovery-Beyond>
- Tourism Challenges in the Second Half of 2020, June 2020; Galt & Taggart, www.gt.ge
- Understanding Domestic Tourism and Seizing its Opportunities, UNWTO Briefing Note – Tourism And Covid-19, Issue 3, -

<https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284422111>

UNWTO Highlights potential of Domestic Tourism to Help drive Economic Recovery in Destinations Worldwide - <https://www.unwto.org/news/unwto-highlights-potential-of-domestictourism-to-help-drive-economic-recovery-in-destinations-worldwide>

UNWTO World Tourism Barometer, January 2018. Advance Release.

UNWTO World Tourism Highlights, 2019 Edition.

World Tourism Barometer, Volume 18, issue 6, 2020; <https://www.eunwto.org/doi/epdf/10.18111/wtobarometereng.2020.18.1.6>

JEL Classification: Z38, Z39

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.018>

TOWARD THE INTRODUCTION OF TOURISM SATELLITE ACCOUNT—CASE STUDY GEORGIA

GIORGI BREGADZE**PhD, Professor**

Caucasus University, Georgia

g.bregadze@iset.ge

Abstract. The paper stresses the importance of the introduction of the Tourism Satellite Account (TSA) in Georgia, describes the development stages of the system of tourism statistics for this purpose and identifies the recent weaknesses of the system. Furthermore, based on the recently created experimental TSA tables 1-4, the paper identifies the most affected tourism sectors by COVID-19 and estimates one of the main indicators of TSA - tourism direct gross domestic product in 2019 to equal 5,431 MM Gel with a share in GDP of 12.6%.

KEYWORDS: SYSTEM OF TOURISM STATISTICS, EXPERIMENTAL TOURISM SATELLITE ACCOUNT, TOURISM DIRECT GROSS DOMESTIC PRODUCT, COVID-19.

For citation: Bregadze, G., (2021). Toward The Introduction Of Tourism Satellite Account—Case Study Georgia. *Globalization and Business, №11*, 127-132. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.018>

It is widely accepted among the public that tourism plays an essential role in the Georgian economy as the important contributor to the GDP and employment and one of the main sources of foreign exchange earnings. Although the last part of the sentence regarding the foreign exchange earnings can be validated through the existing data, the validation of the first part is still challenging. This challenge is caused by the definition of visitors, which differentiates them from other consumers “taking a trip outside his/her usual environment for less than a year and for a purpose other than employed by a resident entity there” (United Nations, 2010:10). Differently from output-defined industries such as agriculture, forestry, or manufacturing, the demand-defined tourism sector is not measured as an industry in its own right in national accounts. Output-defined industries are created based on their activity or output, rather than on data on their customers, while tourism is defined by the characteristics of the visitors (customers) at the moment of consumption. (OECD, Union, Nations, & Organization, 2017:2). Furthermore, tourism consumption includes tourism-characteristic products (accommodation, travel services, recreation and entertainment events such as cultural festivals, etc.) and non-tourism-related goods and services (retail trade), which are delivered largely to non-tourists. The challenge from a measurement standpoint is to relate purchases by tourists to the total supply of these goods and services within a country. (OECD et al., 2017:24).

To deal with this challenge, the System of National Accounts 2008 suggests the use of satellite accounts, annexed to its core. A TSA makes it possible to separate and measure the demand and supply sides of tourism in an integrated system, which describes the production and demand aspects within

the context of the entire economy. (OECD et al., 2017:2) The TSA consists of ten tables, out of which the first six are regarded as core tables. The first four tables can be described as the demand side, while the fifth table is the supply side. The sixth table is called “the heart of the TSA”, where reconciliation of demand and supply takes place. The seventh table compiles data concerning employment in the tourism industry. The eighth table collects data on the tourism gross fixed capital formation of tourism industries and other industries. The ninth table presents figures on tourism collective consumption by products and levels of government. The tenth and final concludes showing the non-monetary indicators. (Nations, 2010:534)

The primary goal of the paper is to estimate one of the main results of TSA: tourism direct gross domestic product. Furthermore, the paper describes the development stages of the system of tourism statistics in Georgia, identifies the recent weaknesses of the system, and identifies the most affected tourism sectors from COVID-19.

TSA measures the direct economic impacts of tourism and it is an account rather than the model (Douglas C. Frechtling, 2010:136), while for the estimation of the indirect and induced economic effects different types of economic models are utilized. The most frequently used models are input-output, Social Accounting Matrices and computable general equilibrium models. (Douglas C. Frechtling, 2013:18) Although there already have been attempts to build the input-output model with limited data for Georgia (Bregadze, 2018), for the author’s best knowledge there is no existing study in Georgia of computable general equilibrium models incorporating tourism.

Tourism Satellite account provides a framework for policy analysis by viewing tourism from multiple angles and can be beneficial for accomplishing multiple tasks. During peaceful times, the primary interest of policymakers is to understand all the channels through which tourism can contribute to the economy. Alternatively, in times of crisis, their interest changes toward estimation of a total loss to the economy, identification of most affected and vulnerable tourism fields to create relevant aid packages. TSA can play an important role during the COVID-19 pandemic and answer the fundamental question regarding the fair distribution of scarce financial aid between different stakeholders in the tourism industry. Policymakers choosing among different alternatives want to make sure that scarce financial aid is used by the sectors most in need.

The other papers concerning tourism and COVID-19 in Georgia concentrated on the policy actions necessary to mitigate the effect during the pandemic and restore tourism rapidly during the post-pandemic period (Erkomaishvili, 2020) overviewed the economic policy of tourism development in Georgia in the post-crisis period. The author stresses the importance of promotion of domestic tourism, regional tourism, organized tourism from several countries, as well as medical tourism. Furthermore, the author points out that special attention should be paid to the development of agricultural processing enterprises as the country is too dependent on imported goods (Beridze, 2020). It investigates the rural tourism development prospects after the COVID-19 pandemic in Georgia and mountainous regions of Adjara. Following the new trend of people avoiding crowded places, authors argue that this type of tourism will become popular among the visitors. Differently from these authors, this paper attempts to measure the actual effect of COVID-19 on tourism and based on the results identify most affected tourism activities. In general, TSA have the following benefits:

- *Economic Impact.* TSA allows measurement of the contribution of tourism in the economy, value-added generated to the economy, country revenues attributable to tourism, and contribution to employment. It also helps to understand how the market is evolving by providing consistent time series that reflect the composition of demand and supply;
- *Structure of the Tourism Industry.* TSA identifies the industries benefiting from tourism and their dependence level. The other way round it shows the composition of the sector, the industries providing goods and services to visitors, and their volume;
- *Interconnection with other industries.* It indicates the production function of tourism industries and illustrates interlinks between the tourism industries and the rest of the economy;
- *Sources of Consumption.* TSA locates the main goods and services purchased by the visitors and their importance to the total;
- *Marketing.* The government revenues attributable to tourism modules are linked to marketing return on investment estimates to calculate jobs supported and tax earned for tourism activities generated by marketing campaigns. Furthermore, it can determine break-even tax revenues to cover the investment in special marketing programs;

- *Policy and Planning.* It also provides input to the analysis of the strengths, weaknesses, opportunities, and strengths supporting better planning of tourism development and opens new avenues of public-private sector cooperation and developing non-traditional partnerships;

- *Manpower, Education, and Training.* The detailed information on the number of jobs can be used to make long-term labor supply/demand forecasts for occupations in the tourism industry to identify possible future labor, education, and training needs.

System of Tourism Statistics of Georgia, history and recent developments

The tourism Statistics System is a part of the National Statistics System and is a basic framework for coordinating and integrating statistical information on tourism. It incorporates concepts and definitions, classifications, and data sources, to describe tourism and provide internationally comparable measurements of its economic contribution. In this respect, its development is closely linked with TSA. (Affairs, 2017:5)

The system of tourism statistics went through a long way of different changes for the adaptation to the IRTS methodology involving in the process number of donors and experts. In 2012 GIZ within “The private sector development program” chose tourism statistics as the priority. At that point, Georgian National Tourism Administration was responsible for the compilation of tourism-related surveys, which were outsourced to the private company without a unified methodology. To address the challenges GIZ invited international as well as local experts. As a result, experts elaborated a strategy for improving the system of tourism statistics by prescribing specific functions of all the stakeholders. On top of the strategy, an action plan was proposed for establishing a temporary methodological group involving international and local experts (most importantly the representatives of GNTA, Geostat, and NBG) with the task to close all the open issues in the developed methodologies and agreeing on final guidelines. One of the actions was to gradually shift the responsibility of conducting surveys to Geostat.

Starting from 2014, based on UNWTO recommendations Geostat took over the responsibility of conducting inbound and domestic tourism surveys, for which a special sub-division was established. The same year Geostat started cooperation with Statistics Sweden, while in 2015 another expert group was invited again by Georgian National Tourism Administration with the help of GIZ to address the gaps in the methodology. The experts helped to solve several methodological issues, particularly:

The tourism concepts were redefined according to IRTS 2008 and the link established with the international visitor survey. The statistical information before 2017 was based on the arrival of foreign citizens. The number was further disintegrated into three categories, which were introduced by interior affairs without any relevance to tourism: 24 hours and more, transit, same day visit. The number of arrivals included all the people entering the country based on citizenship rather than residency and the usual environment concept was not defined. Furthermore, there was a clear inadequacy be-

tween the number of travelers arriving in the country and the number of international visitors in the survey. Although the survey was conducted based on visitors departing from the country, the results were extrapolated on arrived visitors. To address the existed situation several concepts were redefined according to IRTS.

The number of questions in surveys was optimized, a methodology adapted and regularity defined. The survey was too large as it incorporated the interests of all possible stakeholders. A large number of questions harmed the quality of the results as several visitors refused to stay with the interviewer for a long time. The questions were analyzed by priority and only the most important one remained in the questionnaire. Furthermore, the methodology of domestic and outbound visitors was also created and regularity of data dissemination was set. A large number of scientific papers validated the use of surveys to estimate tourism expenditure. For example, seven most frequently used methods of estimation of tourism expenditures were compared by (D.C. Frechtling, 2006) concluding that if correctly applied, visitor surveys and cost factor models produce the most valid estimates.

Although demand-side issues have been largely solved with the help of experts the supply side remains still problematic. In general, there were some important developments on the supply side as well, but they did not solve the main obstacle for the compilation of TSA tables 5 and 6 – the small sample size of the relevant surveys, which cannot serve good basis for the collection of comprehensive supply-side statistics to measure multiple dimensions of tourism at the 4-digit level of used classifications. The reforms on the supply side included the introduction of NACE 2 and SNA 2008 with several beneficial methodological changes:

- Update of intermediate consumption structure based on the special research;
- Identification of non-observed economy using the updated estimation methods in different sectors: Agriculture, Construction, Hotels, and Restaurants;
- Inclusion of output of non-legal activities in GDP;

- Inclusion of economic agents trading on fairs and market places in GDP;
- Updated estimation methods of FISIM (Financial Intermediation Services Indirectly Measured);
- A revised method of measuring OOH (Owner-Occupied Housing) using the User Cost Method;
- Capitalization of costs concerning R&D.

The difficulties with the compilation of TSA led to the introduction of fewer data demanding indicator for measuring share of tourism in GDP - Gross value added of tourism industries (GVATI), rather than Tourism direct gross domestic product (TDGDP), which is a more precise measure and one of the main results of TSA table 6. The GVATI was introduced only on two-digit levels and equaled 8.3% in 2019. Recently the share of tourism in GDP is estimated based on this indicator.

Gross value added of tourism industries (GVATI) sums gross value added of all establishments related to tourism industries. This indicator has two shortcomings. First, it does not take into consideration whether the output is provided to visitors or locals. Second, it leaves out other non-tourism industries, whose output was acquired by visitors or by others on their behalf. On the other hand, tourism direct gross value added (TDGVA) calculates the part of gross value added generated by tourism industries and other industries of the economy directly serving visitors in response to internal tourism consumption. It also includes the part of gross value added associated with the output of other (non-tourism) industries as long as this output responds to tourism consumption. TDGVA plus the amount of net taxes on products and imports included within the value of this expenditure at purchasers' prices is TDGDP. (OECD et al., 2017:46) The concepts are summarized in the table below.

In 2019 Geostat started participation in the Twinning program "Strengthening the Capacity of the Georgian National Statistical System" to improve the statistical system of Georgia. Within the program, one of the tasks was to introduce experimental TSA tables 1 through 4. For this, changes were made in the surveys to include questions necessary for

Table 1: Comparison of methodological frameworks

Indicators before 2017	Indicators after 2017
International Arrivals - the border crossing of foreign citizens	International traveler - someone who moves between different geographic locations for any purpose and any duration. It excludes foreign citizens who are Georgian residents and includes Georgian citizens who are foreign residents.
International Visitor-not defined	International visitor is a traveler taking a trip to the main destination outside his/her usual environment, for less than a year, for any purpose (business, leisure, transit, or another personal purpose) other than to be employed by a resident entity in the country or place visited. Furthermore, this number excludes people aged less than 15.
24 hours and more (tourists) - include visits that last more than 24 hours.	International visitor is classified as a tourist (or overnight visitor) if his/her trip includes an overnight stay.
Transit Visits - include visits that last less than 24 hours in which the different border is used for entry and exit.	Transit Visits are identified within the survey question - the main purpose of visit
Same-day visits - include visits that last less than 24 hours in which the same border is used for entry and exit.	A visitor (domestic, inbound, or outbound) is classified as a same-day visitor (or excursionist) if his/her trip does not include an overnight stay.
Usual Environment - not defined	To define the "usual environment" in Georgia, travelers conducting eight or more trips per month are excluded from the data

Table 2: Macroeconomic Aggregates of Tourism

Gross value added of tourism industries	Tourism direct gross value added	Tourism direct gross domestic product
Gross value added of all establishments related to tourism industries regardless of their production is provided to visitors or non-visitors	The part of gross value added generated by tourism industries and other industries of the economy that directly serve visitors in response to internal tourism consumption	TDGVA plus the amount of net taxes on products and imports included within the value of this expenditure at purchasers' prices
Includes purchases of visitors and non-visitors	Includes purchases of visitors only	Includes purchases of visitors only

filling existing gaps. However, due to COVID-19, the international visitor survey is not conducted recently, as a result, the data compiled with the new methodology will not be available until the next year. Meanwhile, experts and members of the working group decided to estimate tables 1-4 based on the existing data. The author of the paper is a member of the working group within the EU Twinning program and this allows us to utilize estimated table 4 for the purposes of this paper.

Experimental Tourism Satellite Account for Georgia

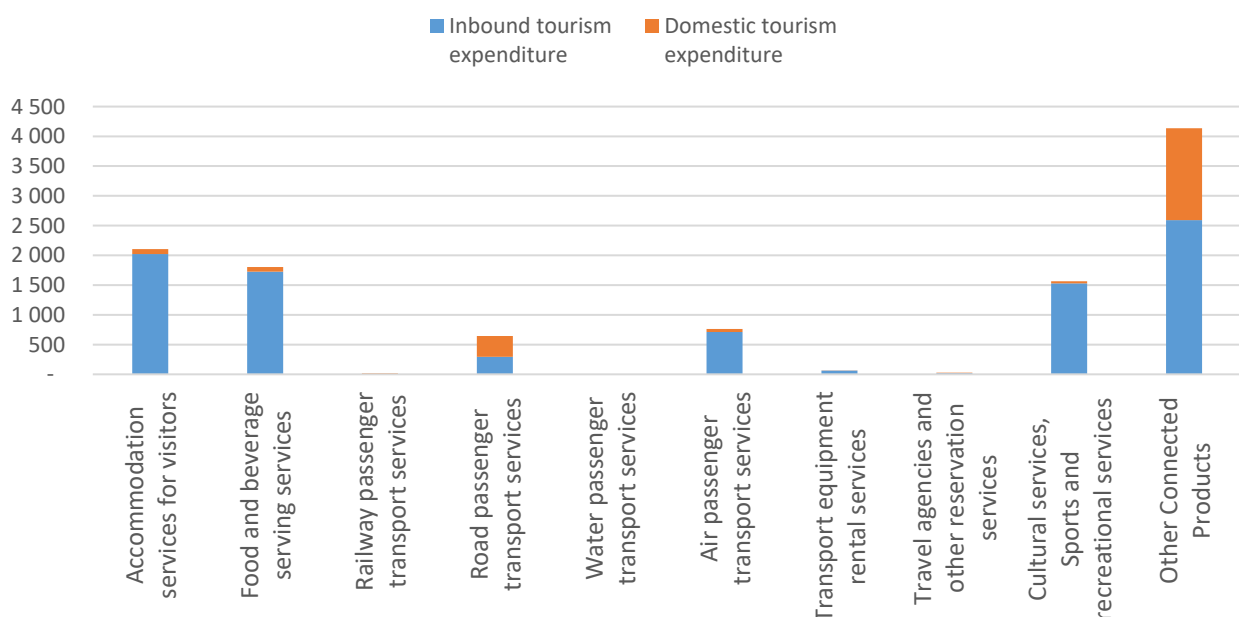
The estimation of the size and importance of tourism for the Georgian economy is of paramount importance for the tourism policy formulation and TSA is the only validated method for this purpose. UNWTO recommends adopting an incremental staged approach to the development of a TSA, one element of which is the initiation of trial or "Experimental TSA". The term "experimental" in this context refers both to the tentative and provisional nature of the results as well as the experience of applying the recommended concepts, definitions, and procedures. In the initial "experimental" process usually following challenging limitations are identified: missing or limited data sources, ad hoc assumptions or facilitating estimation processes, relatively poor quality estimates of

results, or irreconcilable aggregate results of derived output estimates in comparison with other key national aggregates used as comparative benchmark reference points (e.g., total output or GDP). In combination, such limitations preclude the acceptance of the Experimental TSA results as final and official at the initial stage of development. Instead, the results and the research and development process are described as "experimental" or "preliminary", and appropriate cautions are provided for their interpretation and application. The presented tables and figures below are experimental data resulting from the working group established by the Twinning program experts.

Table 4 represents total visitor expenditure in cash associated with inbound (TSA-table 1) and domestic tourism (TSA-table 2) consumption and "other components of tourism consumption" (in-kind). The result is called "internal tourism consumption".

The total value of internal tourism expenditure was 11,128 MM Gel in 2019, while the share of domestic visitor expenditure in total internal expenditure was 19%. Accommodation services for visitors, Food and beverage serving services, Sports and recreational services represented the products that visitors demand the most with amounts of 2,104 MM, 1,804 MM, and 1,564 MM Gel respectively. This data has the following implications for COVID-19 tourism policy:

- The structure of internal tourism expenditure shows

Figure1: Internal tourism consumption by products 2019 (Million Gel)

the total estimated direct effect of tourism and sectors benefiting from it. The most affected sectors from COVID-19 are those receiving the largest share of tourist expenditure. The data above shows the most affected categories: Accommodation Services, Food and Beverage Serving Services and Sports and recreational services;

- Another important indicator is the share of internal expenditure in the total supply of different sectors of the economy. It is important to recall that the expenditure of residents and non-residents generates total output. During the shocks, sectors primarily dependent on tourism are most affected. For example, category food and beverage incurred the largest loss in absolute terms, but residents would have compensated for the loss with their spending. TSA table 5 would be capable to show the share of tourism in each industry, identifying the major losers more precisely, but unfortunately recently table is not available in Georgia. Instead, the data from other countries and common sense can be used to locate tourism concentrated sectors, which are: Air Passenger Transport Services, Accommodation Services, and Travel agencies:

- The small share of domestic expenditure shows the high vulnerability of the country to external shocks. Domestic tourism cannot compensate for the decrease in foreign visitor expenditure. Road Passenger Transport Services showed the largest share of domestic tourism expenditure in internal expenditure equaling 37%. Some policymakers argued that the restriction of outbound travel would complement international travel expenditure during the COVID-19 crisis, but recently published data on domestic tourism expenditure showed that was not the case.

Since the necessary data on the four-digit level to derive Tables 5 and 6 is not available in Georgia, UNWTO recommended paper “Proposals for estimating Tourism Direct GDP with limited data” will be employed to estimate the TDGDP. The paper describes an approach that might be used in the short term to compile estimates of TDGDP. The proposed approach is intended to provide a starting point for countries that can then move towards the compilation of TSA and the more complete measurement of TDGDP. This indicator should be regarded as experimental before the final measure would be available. The method implies the calculation of

value-added ratios by dividing the gross value added of each tourism industry by its output. Then estimates of tourism direct gross value added (TDGVA) can be derived by multiplying the value-added ratio for each industry by the share of its output that has been purchased by visitors and summing across industries. For example, the total output of the category Accommodation was 2617 MM Gel, while gross value added for the same category equaled 1071 MM Gel in 2019, this gives a value-added ratio of 60%. The received result is multiplied by the visitor expenditure on the same category 60% \times 2104 MM Gel. GDP is derived by adding to TDGVA estimates of relevant taxes and subsidies on products applicable to visitor expenditure.

The estimated share of tourism in GDP is received by the ratio of the sum of the TDGDP 5,431 MM Gel and GDP at basic prices 43,138 equaling around 12.6% in 2019. This number is significantly larger than Europe’s average equaling 3.3%. (Eurostat, 2019, p. 6) It should be mentioned that the value-added ratio was calculated using two-digit level indicators and the share of other connected products was estimated by taking the average of all value-added ratios of tourism products. Furthermore, the expectation is that the total output for each tourism characteristic product is higher than that visitor expenditure on that product. Unfortunately, this is not the case for our estimation for some products. This is caused by the fact that the demand side of the tables has not been calibrated with the supply side. Although there are some shortcomings with the estimation the received result has a significant meaning showing the importance of tourism for the Georgian Economy for the first time employing demand-side statistics.

CONCLUSION

The paper describes the introduction process of Tourism Satellite Account in Georgia as an effective tool for measuring the significance of tourism for the economy and policy analysis. The system of tourism statistics went through a long way of different changes for the adaptation to the IRTS methodology. As a result of multiple expert visits the system of tourism

Table 3: Experimental derivation of TDGDP

Tourism Industries	Value Added Ratio	Internal Consumption (MM)	TDGDP (MM)
Accommodation services for visitors	60%	2,104	1,262
Food and beverage serving services	40%	1,804	721
Railway passenger transport services	45%	16	7
Road passenger transport services	45%	645	288
Water passenger transport services	29%	5	1
Air passenger transport services	27%	763	209
Transport equipment rental services	44%	66	29
Travel agencies and other reservation services	41%	28	11
Cultural services, Sports and recreational services	56%	1,564	876
Other connected Products	49%	4,135	2,026
Total	N/A	11,128	5,431

statistics has been established and the roles assigned to each stakeholder. Furthermore, a methodological group involving main stakeholders was established and the responsibility to conduct surveys was assigned to Geostat. The concepts were redefined following IRTS 2008 recommendations and the number of questions in surveys was optimized. However, the significant problem on the supply side remains unsolved. The sample size of the relevant surveys is rather small and cannot serve good basis for the collection of comprehensive supply-side statistics to measure multiple dimensions of tourism at a 4-digit level of used classifications.

In this situation, the best solution is to conduct the Experimental Tourism Satellite account which allows an incremental staged approach and is not demanding toward the data indicators. The working group consisting of representatives of Geostat, GNTA, and Czech experts in the framework of the Twinning program estimated Experimental 1-4 tables.

Although the introduction of the first tables is important, without building the TSA table 6 where the most important indicator TDGDP is received, the conducted work is incomplete. To solve this shortness paper based on UNWTO recommended article "Proposals for estimating Tourism Direct GDP with limited data" estimates the TDGDP around 12.6%. The estimation of the approximate indicator of the size of tourism in GDP from the demand side rather than supply (GVATI) has significant importance as for the first time the importance of tourism for the economy is stressed with the actual scientific data.

Finally, following the famous quote "If you can't measure it, you can't improve it" the paper stresses the need for the methodological changes on the supply side measurement of tourism and validation of the demand side to transform experimental tables into the final ones.

REFERENCES:

- Affairs, U. N. D. S. (2017). International Recommendations for Tourism Statistics 2008: Compilation Guide: United Nations Fund for Population Activities.
- Beridze R., Kordzaia I., Diasamidze M, Beridze N.** (2020). Sustainable Rural Tourism Development Recovery from Covid-19 (In Adjara Region). *Globalization and Business*, 10, 287-294. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.039>
- Bregadze, G.**, (2018). Priorities of Formation of Tourism Development Economic Policy: *Tbilisi State University*.
- Erkomaishvili, G.**, (2020). Economic Policy for Tourism Development in Georgia in the Post-Coronavirus Period. *Globalization and Business*, 10: 257-260.
- Eurostat. (2019). Tourism Satellite Accounts in Europe. Luxembourg: Publication Office in Luxembourg.
- Frechtling, D. C.**, (2006). An Assessment of Visitor Expenditure Methods and Models. *Journal of Travel Research*, 45(41):26-35.
- Frechtling, D. C.**, (2010). The Tourism Satellite Account: A Primer. *Annals of Tourism Research*, 37 (1):136-153. doi:<https://doi.org/10.1016/j.annals.2009.08.003>
- Flechtling, D. C.**, (2013). The Economic Impact of Tourism: Overview and Examples of Macroeconomic Analysis. Madrid: UNWTO.
- Nations, U. System of National Accounts 2008. doi:<https://doi.org/10.18356/4fa11624-en>
- OECD, Union. E., Nations, U., & Organization, W.T. (2017). Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008.
- Obst, C.**, (2018) Measuring Sustainable Tourism: Proposals for Estimating Tourism direct GDP with Limited Data (Paper Presentation). 2018 Eighteen meeting – Committee on statistics and the Tourism Satellite Account, Madrid, Spain. <https://www.unto.org/archive/global/event/eighteen-meeting-committee-statistics-and-tourism-satellite-account>
- United Nations., W. T. O. (2010). International Recommendations for Tourism Statistics 2008: New York: United Nations.

JEL Classification: L83, Z31, Z32, Z38

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.019>

DEVELOPMENT OF AGRO-TOURISM IN GURIA REGION AND POTENTIAL FOR ITS USE

SALOME SULABERIDZE

PhD, Student,

Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia

salome.sulaberidze@list.ru

MURMAN TSETSKHLADZE

Doctor of Economics,

Associate Professor,

Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia

murman.tsetskhladze@bsu.edu.ge

Abstract. The paper analyzes the possibilities of making full use of the agro-tourism potential in the Guria region on the basis of agricultural development, engaging tourists in agricultural activities and promoting various spectacular events, promoting the colorful or cultural individuality of the region. Recommendations for overcoming the problems in the development of agro-tourism in the region are proposed.

KEYWORDS: FARM, AGRO-TOURISM, WINEMAKING, BEEKEEPING, AGRICULTURAL PRODUCT.

For citation: Sulaberidze, S., Tsetskhladze, M., (2021). Development of Agro-Tourism in Guria Region and Potential for its Use. *Globalization and Business*, №11, 133-138. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.019>

INTRODUCTION

Issues of agro-tourism development in Georgia have been more or less studied by Georgian and foreign scientists. Among Georgian authors it is worth to mention papers of E. Kharashvili, M. Metreveli, G. Bedianashvili, N. Jabnidze etc. The studies conducted by the Georgian Ecotourism Association and travel agencies located in the regions are also important. However, there is still a lot to learn about it.

Georgia and one of its regions - Guria - has many opportunities for the development of agro-tourism, which should be considered in connection with the development of agriculture. The soil-climatic conditions of the region allow the development of such fields of vegetation as citrus, tea cultivation, berry crops, subtropical fruit production, etc. As well as prospects for the development of flower and greenhouse farms. Livestock, poultry and pond farms are widespread in all three municipalities of the region.

The main principle of agro-tourism development in Guria is: tourists resting in a clean environment, engage in their rural activities, get acquainted with Gurian hospitality, which gives great pleasure to tourists, and brings additional income for farmers. However, many problems can be overcome for the development of agro-tourism as well. Among them are the scarcity of financial resources and infrastructure

malfunctions, which cannot be addressed by local efforts. Consequently, the development of agritourism requires the development of an adequate strategy, which should ensure its prosperity and effective management.

We believe that the success of one of the major factor is, that the activities in the implementation of a chain of each individual and the collective of JSC impact on the region as a tourism destination development, as well as local employment and economic well-being.

AGRITOURISM RESOURCES AND POTENTIAL OF GURIA REGION

Guria region has significant potential for agro-tourism, which can be activated and developed in connection with the development of certain agricultural sectors, which will develop infrastructure, improve rural living conditions, suppliers of agricultural products will have an additional source of income, will employ locals, will provide affordable food for vacationers. Caring for the natural environment will become more important.

With similar approaches, many countries around the world have been able to solve the socio-economic problems of rural areas. In many countries, various policies have been

developed and successfully implemented by government agencies to promote the concept of agro-tourism development and maintenance.

For example, this issue is considered an important part of the tourism industry in Germany. The main requirement for a holiday in Germany today is to rest in the countryside, in a quiet environment and relax (Jabnidze).

In Guria region, there are currently many farms that offer visitors interested in agro-tourism to engage in agro-activities and taste the natural village crop rewards.

For example, visitors can visit the Ozurgeti, village Tsitelmta the agrotourism involved in the household, with a guesthouse "Komli", the tea plantations of its farm, and offers tourists a family guest-house to stay overnight, a tea garden in the tea collecting and his own hand-tea-making service. There is a vegetable garden where fresh and pickled vegetables are served directly at the tourists' table. It is especially attractive for tourists visiting the hotel with families and young children.

To stay here with various international travel platforms, tourists from all over the world book a place well in advance. Thailand, China, Russia, England, Germany, the Netherlands, the United States - this is a non-exhaustive list of countries from which "Komli" had guests and is still waiting after the defeat of the pandemics.

There are many elements characteristic of Gurian life and culture. Such as, for example, traditional Gurian Ketsi - a special, flat stone made of Ketsi stone, on which "Mchadi" (bread made of maize) and Gurian pie are made. Also, the kiln stone-chamuri, which was traditionally used for baking cereals, etc.

The family farm has cultivated about 60 unique endemic varieties of vines. He also planted several rare vine varieties for demonstration: Gurian Mtevandidi, Sakmeela, Kamuri, Rtskhillatubani and Badagi. Is going to contribute to the development of the ancient viticulture in Guria along with tea. During the cultivation of vines on the slope was found damaged, though the oldest and rarest cellar with pitchers, which are presumed to belong to the late medieval period. It is planned to arrange a modern cellar next to the mentioned cellar, where they will put Gurian wine from traditional Gurian vine varieties.

Original overnight facilities are arranged: Visitors can spend the night in specially arranged "Nalia" and "Kvevri" type restrooms (Kushashvili, 2019).

Also interesting is "Menabde's Cellar" - a typical Gurian yard in the village of Shemokmedi. Oda-type house, an ancient building that has been completely restored and is already receiving guests. The owners kept the traditional look as much as possible.

The main focus of the Menabde's Cellar is wine. More than 4000 Chkhaveri have been planted there. The goal is to increase wine production and develop the Georgian market.

"Menabde's cellar" has 5 double rooms. 4 rooms are located in the central building, one separately, in the building of so called Gurian "Kukhni". Traditional Gurian cuisine is one of the sights of the place with a huge orchard.

They have about 20 varieties of apple trees, up to 10

pears, cherries, almonds, lemons. Tourists will even see a banana tree in the yard. Lots of dried fruits and jams are prepared to please and entertain the guests. They have traditional Gurian cuisine and culinary master classes (Gelovani, 2019).

In general, the "agro-tourism product" has its own specifics. Almost all the countries of the world has particular types of food and beverage production Promotion of Agri-tourism has a specific purpose, which in turn brings added value to a specific product. In many countries this is regulated by quality signs: signs of product origin, geographical location and tradition.

A good example of this is champagne and cognac in France, Gorgonzola cheese and Parmigiano-Reggiano in Italy. This strategy is based on agritourism routes such as the Wine Route, the Artisan Cheese Route, the Beer Rout. "Cedra route" is popular in the Basque Country (Khartishvili, 2020: 17).

Guria, like other countries, produces various types of food and beverages for agro-tourism purposes. For example: here tourists can taste acacia, chestnut, lime, alpine meadow honey.

Honey is used not only for food, but also for making vodka. In general, vodka is spread all over Guria. Along with vodka distilled from chacha and fruit, candle vodka is also popular, which is called "Buzi Otka" in Guria. (Historical, 2019)

Nowadays, tourists are offered bee products by Gurian farmers involved in agrotourism: Givi Ninidze (Ozurgeti 's municipality, village Vakijvari); Ia Urushadze, produces branded honey "Bee Nobati" (Ozurgeti municipality, village Vakijvari); Lali Chakseliani, produces branded honey "Mischer" (Ozurgeti municipality, village Baileti); Chabuka Patsuria Cooperative "Modern Beekeeping" (Lanchkhuti Municipality, village Gvimbalaure); Individual entrepreneur - Jaba Cheishvili, whose activity is multidisciplinary. Along with beekeeping, it pursues floriculture (Ozurgeti municipality, village of Makvaneti) and others.

We think it is better to offer tourists not only to bee products, but also to conduct a tour of the apiary with certain rules: excursion should be arranged and organized in order to prevent a chaotic visit.

Small bee lectures can also be arranged in the apiary. Visitors can be shown beehive and activities of the bee family, as well as see the honey in the usual beehives.

Also, it is necessary to pay attention to the safety of visitors. Should there be a quiet environment, it is essential for guests of all ages to have beekeeping overalls.

The main income from the excursion to the beehive should preferably be the proceeds from the products sold, for which the honey for sale and other bee products should be provided to the buyer in an attractive way, namely:

Honey, preferably poured into small beautifully decorated containers;

Beeswax honey placed in decorative frames can be easily sold, as well as decorative candles made of wax, propolice, flower dust etc should be supplied in attractive packaging (Ghoghoberidze, 2017: 118-120).

It is also necessary for the agro-tourism product to be targeted at a certain segment. In this regard, agro-tourists can be divided into the following groups:

- Parents with young children - this segment includes

children aged 12-14 and those parents for whom children’s fun and cognition is the defining factor of travel;

- Older tourists - this segment includes pensioners over the age of 60, mostly retirees;
- Nature lovers - this is the largest segment, which includes travelers individually, in groups or in pairs. Sometimes friendly families travel together. The group focuses on environmental protection, organic farming, responsible tourism product, interest in agriculture and ecology, physically active; (Khartishvili, 2020: 48-51).

As it can be seen from the diagrams (see Charts 1, 2, 3), the share of agro-tourists in the total flow of tourists in the Guria region is still small, as is the share of foreign tourists.

The trend of increasing the number of visitors is also noteworthy. We think this trend will continue even after the defeat of the pandemic.

For example, as the diagrams show, the total number of visitors to Ozurgeti Municipality in 2018 was 7,500, of which 1,500 were foreign visitors and 225 were interested in agritourism. In 2019 the total number of visitor was 9,800, from which 2,100 were foreigners and 294 interested in agritourism (Shalamberidze, 2019).

The number of visitors to Chokhatauri Municipality in 2015 was 12,000, in 2016 - 18,000, in 2017 - 18,600, in 2018 - 18,800, in 2019 - 19,000. Of these, the number of tourists interested in agritourism in 2019 is 3% of the total that is 564 visitors (Sharashenidze, 2019).

The number of visitors is also increasing in Lanchkhuti municipality: from 2016 to 2019 the number of two years’ tourists was 4,939.

Also noteworthy is the fact that the region is characterized by the seasonal tourist flows (see. Figure 4), for example, in Lanchkhuti, in 2019, the number of visitors has increased dramatically in July and August, while the smallest was in June and October. The other 200 tourists came in during the other remaining months of the year (Gujabidze, 2020).

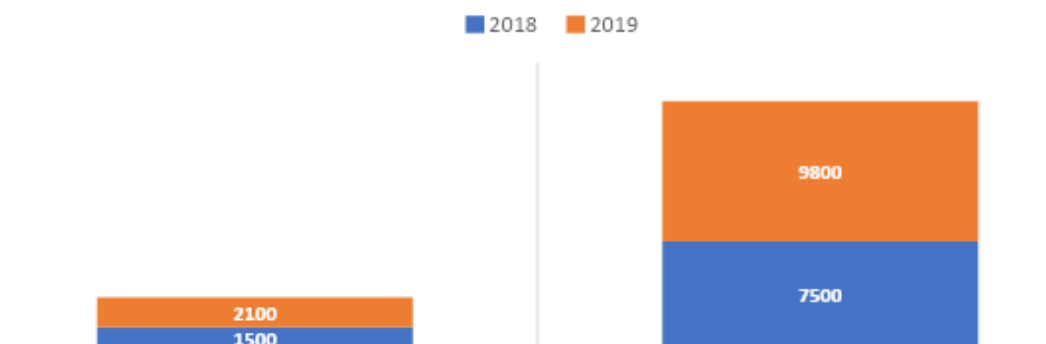
We think that after the defeat of the pandemic, tourism will again occupy one of the leading places in the economy of our country, in which the Guria region will also contribute.

MEASURES TAKEN AND PLANNED FOR THE DEVELOPMENT OF AGRO-TOURISM IN THE GURIA REGION

Since 2019 the Agrarian Issues Committee on agriculture bill, whose main objective in Georgia living in rural areas increased their economic engagement to raise, promotion of employment and income for the local population growth. The effective date of the law is June 1, 2021 (Nikvashvili, 2020).

Within the project, “Participatory Principles for Guria Tourism Development Strategy”, a strategic plan for tourism development in the Guria region was created. The plan outlines the development priorities of the region, where signifi-

Diagram N 1. Number of tourists in Ozurgeti municipality (2018-2019)

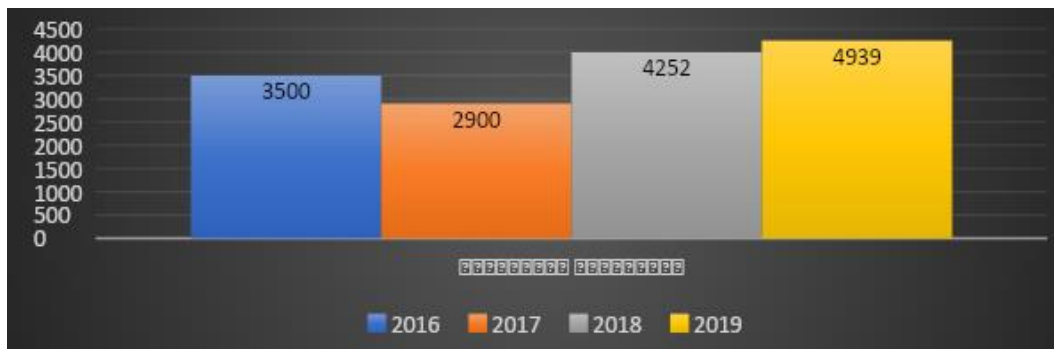
Source: Ozurgeti Municipality City Hall, Tourism Service.

Diagram N 2. Number of visitors in Chokhatauri district in 2015-2019.

Source: Chokhatauri Municipality City Hall, Culture Service.

Diagram N 3. Number of visitors in Lanchkhuti municipality in 2016-2019.

Source: Lanchkhuti Municipality City Hall, Tourism Service.

cant place and have even destroyed agritourism. Municipalities have developed action plans for tourism development.

Similarly, an agritourism action plan is being developed and implemented in European countries, where agritourism is regulated by a number of legislative and normative acts, including the Municipal Zoning Plan (local self-government), the Housing Law, the Regulation on Building Regulation (environmental safety) and, Law on Environmental Management and others (Gugushvili, 2013: 26).

In Italy, for example, the National Law on Agritourism, which came into force in 1985, regulates additional business activities on farms to diversify farmers' incomes, farming practices, agricultural buildings and the preservation of traditional landscapes (Khartishvili, 2020: 12).

Within the framework of the project, "Participatory Principles for Guria Tourism Development Strategy", the "Guria Agro-Tourism Festival " is being held in stages, with the aim of promoting agricultural products produced in Guria municipalities, raising awareness of local rural products and tourism service providers. In rendering.

For example, within the framework of the agro-tourism festival, an exhibition-fair markets of products produced by the local population was held, in which more than 50 farmers, entrepreneurs or representatives of cooperatives from the Guria region took part (Girkelidze, 2018).

This festival allows us to present Guria as an attractive place for visitors interested in agritourism, to promote the natural resources and development opportunities available here.

For example, olives from Guria were abundant abroad until 1927. That is, there were olive groves here. Today, 100% of olives are imported from abroad.

Just as blueberries were grown and are now being exported abroad in tons, it is also possible to grow olives. Over time, it also can become a blueberry brand for Guria.

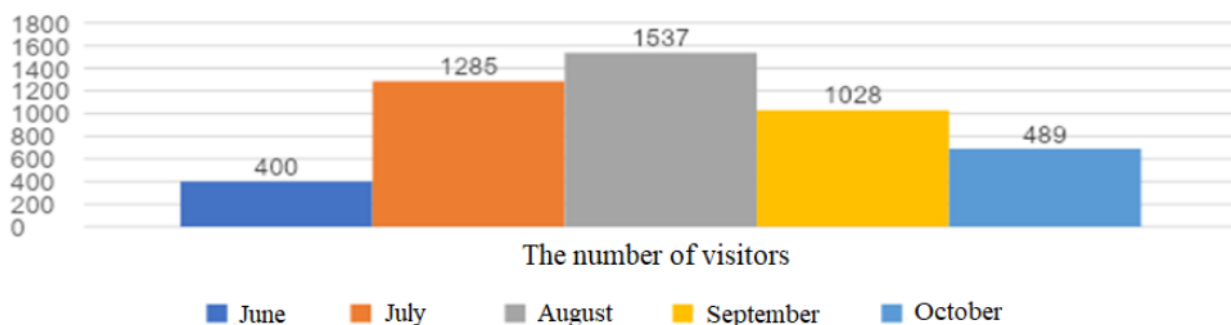
Guria also has all the conditions for creating Georgian brands of fisheries or beekeeping (Eradze, 2017).

The availability of advertising means, including agro-tourist maps, is also important for visitors to get acquainted with Guria. For this purpose, the Guria Development Union, within the framework of the project - "Popularization of Guria tourism potential using the resources of twin cities of European countries" - published Georgian and English-language agro-tourism maps of Guria, which indicate agro-tourism facilities. For example: opened in the village Tsikhisperdi Mzia Sharashidze's "Churchkhela enterprise", cooperative "Natanebi" opened in the village Natanebi, greenhouses and cold storage facility - strawberry production, in Lanchkuti in village the Nigo - the fish farm "Misho's area", in Lanchkhuti in the village Atsana - "Bichiko's Kvevris" (host Bichiko Chkhaidze), family hotel in Chokhatauri and fruit drying enterprise "Skiji House" (host Darejan Berdzenishvili) and others.

All this helps to attract visitors interested in agritourism in Guria, offering a variety of new agritourism products. To further develop and identify these opportunities, it is necessary to develop agriculture in the region.

Actively working in this direction Non-profit (non-com-

Diagram N 4. According to the data of 2019, during the tourist season, the number of visitors:

Source: Lanchkhuti Municipality City Hall, Tourism Service 2020.

mercial) legal entity "Agricultural and Rural Development Agency", whose efforts in the 2014-2017 years in the region was carried out the following projects:

156 loans worth of amount of 19 186 228 GEL were issued within the framework of the preferential agro-credit project, co-financed by the Agency amounted to 4 654 495 eq. GEL.

5 new enterprises were opened (1 - preferential agro-credit, 1 - run in Georgia, 3 - in the framework of co-financing program of savings and processing enterprises) - amount invested - 9 767 206 GEL (Guria, 2019: 57-58).

Due to the fact that the development of agro-tourism contributes to the growth of many related sectors, including agricultural production, trade, transport services, various tourism services, the development of agro-tourism is particularly important for the development of villages in the Guria region (Georgia, 2017: 26).

SHORTCOMINGS IN THE DEVELOPMENT OF AGRO-TOURISM IN THE GURIA REGION AND WAYS TO OVERCOME IT

As the results the research shows that, Guria region has significant resources for the development of agro-tourism, which need to be developed and used.

According to the Ministry of Environment Protection and Agriculture of Georgia, currently only 17 farms in Guria offer tourists overnight stays and agro-tourism services (Nikvashvili, 2020).

Farmhouse full potential to prevent a number of factors which have to overcome the demands of the tourism service market development, which will promote agro-tourism facilities in the capacity of employees (Galdava, et al, 2020).

An important role in this should be played by the intensification of state support measures for agro-tourism, which includes:

- Establishment of tax benefits;
- Ensuring the possibility of receiving a state grant;
- Provision of preferential credit resources;
- Development and implementation of projects and programs supporting agro-tourism development;
- Implementation of educational programs, professional training and qualification of persons involved in agro-tourism activities;
- Promoting the arrangement of tourist infrastructure in the municipalities of Guria region - regulation of access roads to the village, gas, electricity, internet, bathrooms.

In addition, we think that the following measures should be taken for the development of agro-tourism in the Guria region:

- Agro-tourism planning and management should be carried out at the level of separate municipalities, during the gradual implementation of which the local self-government should attract grants, investments, financial resources in this direction;

- Local production facilities for agricultural products should be established, which will contribute to the development of local production and employment of the local population;

- It is necessary to carry out marketing activities, which include studying customer behavior, focusing on its demand and organizing advertising on the Internet, with the help of travel agencies, with the involvement of local municipalities;

- significant advertising load will buy if the village Natanebi orange annual vintage tradition dispute inhabitants tourists participate, who will be able not only to the farmer families in the accommodation and catering possibility, but there should be close citrus juices and cans of industrial-Processing Factory, where tourists learn about the production process, purchase and taste the product;

- It is necessary to think of new agro-tourism routes and improve the existing one. For example, in this respect, one of the outstanding places is the village of Zedubani in Ozurgeti municipality, where the old settlement of Gurian feudal lords is located. The view from the village hill, which overlooks the entire Black Sea coast from Kobuleti to Poti and the Natanebi River Valley, is excellent for visitors. This place is a settlement of Nakashidzes. Nakashidze feudal lords were, the entire area belonged to a rural hillside visible, living in zedubani in these hills (the Nasakirali).

Nakashidze had arranged an artificial cave, which he allegedly used as a wine cellar or to store various products. There was a handmade tea factory. The entrance to the cave is on the north side of the hill and is invisible as it is covered by plants. The entrance is wide and the walls are made of bricks. The cave was used until the 1920s. According to a legend, the Chkhaveri wine stored in this cave was sent as a gift to Stalin during World War II. 7 (Historical, 2019).

We think it is possible to renovate the mentioned place, set up a small farm and arrange it to receive agro-tourists. Or, in one of the municipalities of Guria, to arrange an old Gurian Oda, an ethnographic corner and an agro museum, Panchaturi, in the vicinity of the centre. There is a small farm, which will allow visitors to get acquainted with old and modern agricultural machinery and technology, history and ethnography of Guria, visit and get involved in the farm and finally taste the dishes and wine made by Gurian gastronomy in Panchaturi. Listen to Gurian folklore and have fun watching Khorum dance.

It is also possible to organize agro-tourism routes, during which it will be considered to involve tourists in farming activities, as well as to unload them with additional cognitive or entertaining activities. These can be: boating in the Imnati district of Kolkheti National Park, then fishing and picnicking, or visiting historical and landmarks, getting acquainted with the history and ethnography of the village, etc.

We suppose that in the future it is necessary to interest the locals in the Guria region and actively involve them in agritourism, as this will help improve their socio-economic conditions.

REFERENCES:

- Administration OF The President (16.06.2020), The President visited Guria region to support and promote local tourism, <https://www.president.gov.ge/ge/News/Article/prezidenti-adgilobrivi-turizmis-mkhardacherisa-da>;
- Bedianashvili, G.** (2018/2019) - Regional Social-Economic Systems and Territorial Structure of the Country in the Context of Modernization of Local Self-Government and Entrepreneurial Activity - Regional Review - Research Papers -14 -<https://search.proquest.com/openview/8046330b21fa0fc6fc14a4ac6e46eb3b/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2034462>
- Eradze, E.** (2017) If science does not intervene in this matter, we will not be able to move forward, <https://www.kvirispalitra.ge/mamul-deduli/33889-qam-saqmeshi-mecniereba-thu-ar-chaeria-tsin-ver-tsavalthq.html>;
- Galdava, M., Molashvili, N., Tsintsabadze, J.,** (28 September 2020). Agritourism in Georgia, <https://iset-pi.ge/index.php/ka/iset-economist-blog/entry/agroturizmi-sakartveloshi>;
- Gelovani, Kh.** (2019), the whole of Guria in one yard, <https://www.entrepreneur.com/article/337237>;
- Ghoghoberidze, T., Madzgharashvili, G., Peikrshvili., Napetvaridze, Ts., Baliashvili, L., Kordzakhia, Al., Kvezereli Sh.,** (2017). Beekeeping, Tbilisi;
- Girkelidze, G.** (2018,) Guria 2018 agro-festival held in Ureki, <http://gurianews.com/article/mtavari/sazogadoeba/urekshi-agro-turistuli-pestivali-guria-2018-gaimarta>;
- Gugushvili, G., Gagua, Z., Khidasheli, N.,** (2013). Research Report: The Potential of Agritourism in the Guria region, Georgian Ecotourism Association's information, Tbilisi;
- Gujabidze, F.** (2020), "Lanchkhuti Municipality Tourism Service". Manuscript, Lanchkhuti;
- Guria Region Development Strategy Implementation Monitoring Report, (2019), <https://www.asocireba.ge/files/SYS-GC-Guria-Regional-Strategy-Monitoring-2019n.PDF>;
- Hageman, M.** (2019), 7 Wonders of Agritourism: Great farms to learn at and be entertained, <https://www.agdaily.com/life-style/top-agritourism-destinations-united-states/>;
- Historical Monuments, (February 14, 2019), Nakashidze Settlement, <https://guriatourism.ge/ka/archives/190>;
- Jabnide, R., Jabnide, N.,** (2016) Plsning of agro tourism in Georgia and its sustainable development, Sectoral and regional economy, Journal:140, https://nier.ge/images/statia_18_139-142.pdf;
- Khartishvili, L., Salukvadze, G., Gugushvili, T., Pashalishvili, A.,** (2020). "Assessment and analysis of the potential of the Georgian agro-tourism market", <https://info.parliament.ge/file/1/BillPackageContent/29136>;
- Kushashvili, S.** (2019), "Household - when you want to share with Gurian ethnoculture", <https://www.entrepreneur.com/article/339244>;
- Nikvashvili, N.** (2020), Georgia has perspectives for Agritourism development, <https://www.forbeswoman.ge/post/isetpi-6>;
- Rural Development Strategy of Georgia 2017-2020, Tbilisi, 2017, <http://enpard.ge/ge/wp-content/uploads/2015/05/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1-%E1%83%A1%E1%83%9D%E1%83%A4%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%90-2017-2020.pdf>;
- Shalamberidze, I.** (2019). "Development of Agro-Tourism in Ozurgeti Municipality", Manuscript, Ozurgeti,
- Sharashenidze, A.** (2019). Development of Agro-Tourism in Chokhatauri Municipality, manuscript, Chokhatauri;
- THE Draft Law On "Agritourism" (2020). <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/264468>;
- Vadachkoria, M., Okrotsvaridze, A., Okrotsvaridze, L.,** (2011), Management of Tourism and Entertainment, Tbilisi;
- Vashalomidze, A.** (25.03.2011), Guria and Vineyard, <http://www.gurianews.com/article/karmidamo-chemi/843>;
- Yasuo, Ohe., Ciani, A.,** (20 March 2012), Accessing Demand Characteristics of Agritourism in Italy, https://www.researchgate.net/publication/233675666_Evaluation_of_Agritourism_Activity_in_Italy_Facility_Based_or_Local_Culture_Based.

JEL Classification: L81, O14

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.020>

THE MAIN CHALLENGES OF DIGITAL COMMERCE IN THE CONDITIONS OF "COVID-19"

TAMAR MAKASARASHVILI

Academic Doctor of Economics, Professor

Gori State Teaching University, Georgia

tmakasarashvili@gmail.com

GIULI GIGUASHVILI

Academic Doctor of Economics, Professor

Gori State Teaching University, Georgia

giuligiguashvili@gmail.com

Abstract. The Coronavirus pandemic has posed new challenges to Georgia's economy and business. The use of online technologies in the field of business has gained special urgency. To reduce the negative consequences of the crisis, it became necessary to massively switch to online sales, the introduction of new and modern methods of business processes, which will allow customers to virtually, without leaving home, make sales, transfers, and payments. The companies, which find their niche in the virtual world on time, have more chances of success. Speed, convenience, flexibility, and accessibility are the main advantages of digital commerce and are especially important in pandemic conditions.

The main goal of the research is to define the role of digital commerce in the conditions of COVID-19, to identify new opportunities to increase the efficiency of existing platforms, to introduce e-commerce models in the Georgian business space, to increase the efficiency of digital commerce platforms and to solve related problems.

KEYWORDS: E-COMMERCE, ONLINE SALES, B2B PLATFORM.

For citation: Makasarashvili, T., Giguashvili, G., (2021). The Main Challenges of Digital Commerce in the Conditions of "Covid-19". *Globalization and Business, №11*, 139-142. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.020>

INTRODUCTION

The Coronavirus pandemic has posed new challenges to Georgia's economy and business. The use of online technologies in the field of business has gained special urgency. To reduce the negative consequences of the crisis, it became necessary to massively switch to online sales, the introduction of new and modern methods of business processes, which will allow customers to virtually, without leaving home, make sales, transfers, and payments. Companies that find their niche in the virtual world on time have a better chance of success. Speed, convenience, flexibility, and accessibility are key advantages of digital commerce and are especially important in a pandemic. The use of digital platforms against the backdrop of the global pandemic has reached a peak. The motto of online services has become vital - take on a new business space, offer your products to more customers and increase sales!

AIM AND OBJECTIVES OF THE RESEARCH

The main goal of the research is to determine the role of digital commerce in the conditions of COVID-19, to identify

new opportunities to increase the efficiency of existing platforms, to introduce e-commerce models in the Georgian business space, to increase the efficiency of digital commerce platforms in virtual reality.

RESEARCH OBJECT

E-commerce refers to a business that electronically manages both product and/or service collections, as well as payments. These are actions aimed at buying or selling a product through online services or the Internet (Kanchaveli, 2019). Commerce can be considered as a service that allows services and products to be made available to customers through social media and used as payment means Visa and MasterCard plastic cards, increase sales volume, expand sales area worldwide, make the offered services and products more accessible to customers.

MAIN PART

Given today's reality, e-commerce is a major, vital factor for companies. During the quarantine period, home users tried to access various services or products through social

media. With minimal costs, it is possible to offer the most comfortable service to the customer:

- Information services;
- Online stores;
- Online Education;
- Web services;
- Auctions;
- Utilities;
- Advertising services;
- Courier services;
- Services of state organizations.

The Coronavirus pandemic has taken B2B companies to the brink of popularity, with e-commerce services becoming particularly in demand. According to a 2020 study by McKinsey & Company, more than 75% of B2B buyers and sellers choose to access social media online. Only 20% of B2B buyers think they want to return to traditional personal sales. On a positive note, the fact that, according to a study by McKinsey & Company, B2B shoppers are willing to spend more when shopping online (Arno Ham, 2020). As the world-renowned business data platform Statista predicts, B2B sales will reach \$ 1.2 trillion by 2021 (<https://ecommerceguide.com/guides/b2b-ecommerce-market-trends-and-best-practices/>).

ACI Worldwide.com in April 2020 published a study on how the share of digital commerce has changed compared to March 2019. It was found that the volume of transactions in the retail sector increased by an average of 74% (ACI Worldwide, 2020). Leading among the popular items purchased through the internet are: small items, gardening items, laptops, and TVs.

According to the research, the data were distributed as follows:

- Primary goods and furniture + 97%;
- Horticultural items + 163%;
- Electrical engineering + 26.6%.

Reduced volume in the same period:

- Tickets - 60%;
- Travel - 44%.

While global retail sales will be declined by 5.7% in 2020 due to the coronavirus pandemic, Amazon's global sales increased by 26% in Q1 and by 40% in Q2, while e-commerce spending in the US increased from 11.8% to 16.1% in Q2 in the first quarter (Olivia De Beukelaer, 2021).

Visual Capitalist (<https://www.visualcapitalist.com/>) publishes top 10 fast-growing infographics based on sources such as Amazon, Business Insider, Euro News, CNBC. At the initial stage, the citizens were mainly creating stocks of products. Later, as shown in the infographic, compared to March 2019, in March 2020, no matter how strange it may seem, after disposable gloves and hygiene items, the second place is occupied by household appliances, more specifically - bread baking. A large part of the population decided to bake bread themselves (Katie Jones, 2020). It should be noted that the increased demand for bread bakeries was also observed in the Georgian market. Online grocery stores have acquired a special load. Given that COVID-19 global pandemic, shop visits can be life-threatening for individuals or families, as well as the nation, we cannot disagree with most researchers that

online grocery stores are the best solution to all problems and e-commerce has no alternative to pandemics (Khan, 2020).

At the beginning of 2020, an e-commerce association was established in Georgia. The mission of the organization is to promote and encourage the development of this direction in the country, and the main goal is to obtain and share information or knowledge among local, regional and international market players. The share of e-commerce in retail turnover in Georgia is less than 2%, the association will help to realize the existing potential in this direction and the development of companies playing in the domestic market of the country. The motto of the organization: Turn circumstance into an opportunity (<https://www.marketer.ge/georgian-el-commerce-association/>).

E-commerce relies on technologies such as e-Funds Transfer, Supply Chain Management, Internet Marketing, Online Transfer Process, Electronic Data Interchange (EDI), Inventory Management Systems, and Automated Data Collection Systems. When we talk about the online sector, it is important to understand the volatile and ever-changing circumstances that exist. That is why it is necessary to constantly meet new needs. In the modern world, there are several types of e-commerce products to choose from:

- An online store with its product: This is the starting point for an e-commerce business model. Here is the same approach as in a traditional store, however, with one difference - you sell products online. (Via the Internet);

- Online store with someone else's product: In this case, the seller is a third party who cooperates with the product supplier and sells his products to someone else in exchange for a commission;

- Related E-Commerce Business (Affiliate E-Commerce): When an e-commerce representative does not trade products directly but aims to bring the buyer to another business product and make a profit from the products sold in the process. Similar business models are quite common in the modern world. There are well-known blogs that spread information about a particular product/service, and when a user is redirected from that source and purchases that product, the system remembers the source and charges a fee;

- Membership-based: More and more businesses are trying to involve the customer in the process of multiple and long-term relationships instead of selling the product to him once and thus end the relationship. To achieve this goal, e-commerce platforms offer membership offers in exchange for certain packages (receiving certain benefits once a week, month, once a year), which, accordingly, requires payment periodically;

- Catalog websites (marketplace): This is a platform that offers buyers and sellers from different sectors an online tool to place and sell a product/service. Amazon.com is one successful example of a similar business model;

- Services: E-commerce platforms are not limited to just selling a product. Modern technologies enable users to provide separate online services, such as training, consulting, mentoring, translation, and more (Laudon, 2017).

As already mentioned, this is not a complete list, and new trends and models are evolving daily. Often e-commerce platforms combine several models at once. The e-commerce

business is the future. Without it, too many companies will not be able to develop soon, and for many, it will be, or already is, the only way to survive.

The main challenge for the implementation of commercial models in the virtual space remains the choice between own and existing e-commerce platforms:

- Creating your website with e-commerce (electronic payment) functionality - to make a payment by bank card, or to receive orders and to find alternative payment methods (for example, sending an invoice and checking the payment yourself);
- Use of existing intermediary e-commerce platforms - well-known Georgian or international platforms such as BOOKING.COM, or even TUREBI.GE.

Both ways have their advantages. It is better to present the brand on your website, there are no restrictions, and if any, even the negative reviews of the user can disappear from the website. Most importantly, there is no intermediary service fee. However, all of this has its downsides: Creating a website is not cheap; Promoting your website is much more expensive and difficult than the globally known platforms, such as amazon.com, in addition to protecting transactions (payments) with additional security issues.

Using existing platforms also has its pros and cons: it is much simpler, it is possible to access millions of people who already use this website (global platform), there are no restrictions on the use of several different platforms, transactions are more secure. The downside can be that even a few customer negative reviews can damage a reputation; Customers have many other similar choices on the same platform; The intermediary website (platform) receives a certain fee for each transaction.

In line with world practice, despite the negative characteristics mentioned above, it is almost irreplaceable for small businesses to do business using existing intermediary platforms. E-companies trying to restructure their marketing management system, promote innovative models, attract highly qualified staff to actively use and create new e-commerce platforms, will be able to increase e-commerce competitiveness (Chenjie Li, 2020).

The functionality that all online trading platforms should have is as follows:

- Several payment methods;
- Multilingual;
- Integration with social pages;
- Compatibility with mobile devices;
- Bank installment;
- Delivery service.

Similar Georgian platforms are Turebi.ge, sastumroebi.

ge, hotel24.ge, and others - for placing hotels; SS.GE, My-home.ge and others - for renting houses, apartments and other real estates; Mymarket.ge, ss.ge buy-sell section, etc. - for the sale of items; Soflidan.ge - agricultural product with online home delivery service; Hotsale.ge and Swoop.ge - discount platforms; Allwine.ge - online wine shop; Agronavti - a mobile application where you can place agro products and offer them to distributors. This list is not exhaustive and is constantly being updated.

CONCLUSIONS AND SUGGESTIONS

Thus, in conclusion, it may be difficult to give a specific answer to the question of what makes an e-commerce platform and/or product page attractive to users, however, constant thinking in this direction, constant communication with page visitors and buyers, constant experimentation and updated style attempts a condition for reaching the ideal page concept for the product.

As for the prospects, we think it is advisable to pay some attention to the following issues: At present, the country does not have information on the digital economy of Georgia and, consequently, the volume of e-commerce, the turnover of Internet companies, the volume of products, the number of Internet service providers. Also, there is no information on such important statistics as the share of e-business in GDP, the number of people employed in Internet companies, revenues, e-business development indicators. Consequently, it is difficult to make accurate predictions of the development of the e-commerce environment. At the same time, it should be noted that the quality of Internet services is high in Tbilisi, and in the regions - low, which significantly hinders the development of e-commerce.

It should be noted that informational, educational, online tourism, financial services are popular in the Georgian internet market. Internet users are also actively consuming search engines, online games, online applications, e-exchanges, and other services. Consumer behavior and motivation are influenced by the convenience of receiving the service, low price, a wide range of services, short search, and purchase time.

In the world of COVID-19, in a world of uncertain economic forecasts, the long-term prospects of buying and selling online are great, e-commerce entrepreneurs may not be fully protected from health and economic crises, but these crises are still far from over. On digital. We hope that by actively investing in e-commerce, we will create even more opportunities to succeed in the future market.

REFERENCES:

- ACI Worldwide**, (2020). COVID-19 Crisis Drives Changes in eCommerce Purchasing Behaviors, ACI Worldwide Research Reveals, URL: <https://investor.aciworldwide.com/node/21496/pdf>
- Arno Ham**, (2020). B2B e-commerce trends in 2021 and beyond,
- Chenjie, Li**, (2020). E-Commerce Enterprise Marketing Management: Realistic Dilemma, Main Incentives, and Resolution Strategies, Open Journal of Social Sciences Vol.8 No.7, July 23, 2020, DOI: 10.4236/jss.2020.87020
- E-Commerce Association of Georgia**,
- Kanchaveli, G.** (2019). E-Commerce - Theory and Practice, Guide, Tbilisi. (In Georgian)
- Katie Jones**, (2020). The Pandemic Economy: What are Shoppers Buying Online During COVID-19?, URL: <https://www.visualcapitalist.com/shoppers-buying-online-ecommerce-covid-19/>
- Kenneth C. Laudon, Carol Guercio Traver** (2017), E-commerce: business. Technology. Society.
- Khan, M., Shams-E-Mofiz, M. and Sharmin, Z.** (2020) Development of E-Commerce-Based Online Web Application for COVID-19 Pandemic. iBusiness Vol.12 No.4 November 26, 2020, 113- 126. DOI: 10.4236/ib.2020.124008. https://www.scirp.org/pdf/ib_2020112515062913.pdf
- Olivia De Beukelaer**, (2021). B2B e-commerce and COVID-19: The challenges, solutions, and opportunities (+ examples), URL: <https://www.sana-commerce.com/blog/b2b-ecommerce-covid-19-challenges-opportunities/>
URL: [https://bawar.net/data0/books/5c63140ab1587/pdf/Kenneth_C_Laudon,_Carol_Guercio_Traver_-_E-Commerce_2017_\(2017,_Pearson\).pdf](https://bawar.net/data0/books/5c63140ab1587/pdf/Kenneth_C_Laudon,_Carol_Guercio_Traver_-_E-Commerce_2017_(2017,_Pearson).pdf)
URL: <https://www.marketer.ge/georgian-el-commerce-association/> (In Georgian)
URL: <https://www.sana-commerce.com/blog/b2b-ecommerce-trends/>,
URL: https://www.scirp.org/pdf/jss_2020072210235010.pdf

JEL Classification: L83, Z31, Z32

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.021>

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE TOURIST BUSINESS OF THE KHERSON REGION DURING THE COVID-19 PANDEMIC

VICTORIA G. HRANOVSKA

Doctor of Economics, Associate Professor of

Hotel and Restaurant and Tourism Business Department
Kherson State Agrarian and Economic University, Ukraine
vgranovska@ukr.net**LIUDMYLA O. ALESHCHENKO**

Assistant of the Department of

Management and Information Technologies
Kherson State Agrarian and Economic University, Ukraine
20liudmila2017@gmail.com

Abstract. Identifies the strategic priorities for the development of tourism in the Kherson region and develops proposals for the realization of the tourist potential of the region during the pandemic in the article. It is established that the development of domestic tourism in the Kherson region during the pandemic requires a number of tasks: ensuring the accessibility of tourist facilities. The goal will be achieved with the introduction of a multilingual marking and navigation system in the Kherson region; organizing and creating route maps for landmarks of history and culture of the region; marking and marking the routes of the hospitality and tourism industry; improving conditions and providing tourist routes with infrastructure for tourists to visit.

The advantages of Kherson region as a territory for active development of the hospitality and tourism industry in the era of the pandemic are highlighted. It is determined that for the active and successful development of the tourism business of the region during the pandemic COVID-19 it is necessary to coordinate and coordinate the implementation of measures by the authorities and economic agents: to improve the quality of tourism services; create conditions for the promotion of the tourist product; extend the tourist season; to promote the development of entrepreneurship, including in rural areas; create conditions for the development of domestic tourism; support for craft production.

KEYWORDS: TOURISM BUSINESS, ECONOMIC GROWTH, PANDEMIC, TOURISM YOUTH ENTREPRENEURSHIP, TOURISM DESTINATION, TOURISM AND RECREATIONAL POTENTIAL.

For citation: Hranovska, V. G., Aleshchenko, L. O., (2021). Prospects for the Development of the Tourist Business of the Kherson Region During the Covid-19 Pandemic. *Globalization and Business, №11*, 143-147. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.021>

INTRODUCTION

Modern problems of economic development of each country, caused by the pandemic, have led to crises in the field of tourism. This has led to the need to improve public policy, the introduction of effective organizational, legal, economic, and information mechanisms for the development of tourism and resorts as a highly profitable sector of the national economy.

In 2020-2021, tourism, like many other sectors of the economy, suffered economic losses and shocks due to the COVID-19 pandemic. Analysts estimate the losses from limit-

ing the number of tourists and other anti-epidemic measures. However, at the same time, global crisis challenges have created the preconditions for the development of domestic tourism and its promotion among the country's population. Further implementation of the set strategic objectives in the tourism industry of Ukraine is possible only on the basis of determining priority areas and types of tourism, development of organizational and economic mechanism of effective cooperation between tourism entities and authorities, taking into account regional competitive advantages and available potential. This determines the relevance of the chosen topic of publication.

ANALYSIS OF RECENT RESEARCH AND PUBLICATIONS

The activation of business processes in the tourism sector of the Kherson region arouses the interest of not only practitioners, but also the scientific community. The main problematic issues and ways of their solution are reflected in the works of V. Granovskaya, Yu. Kirilov, L. Aleshchenko, H. Zhosan, T. Stukan, G. Fesenko, V. Krikunova.

The questions of the essence of social and ethical marketing in tourism were studied; marketing analysis of the market of tourist services in Kherson and the Kherson region in order to create a mobile application focused on tourists, as well as the role of communications in the tourism sector (Kirylov, ..., 2020).

The scientific-theoretical and methodological substantiation of the economic mechanism for the formation of competitive advantages of the subjects of the tourism business as a component of their strategic development has found their place in the scientific improvements. Scientific and theoretical substantiation was provided and recommendations were developed for the introduction of agritourism as an effective direction for diversifying the activities of agrarian formations (Kirylov, ..., 2020; Kirilov, ..., 2020).

Scientists were engaged in the definition of strategic priorities for the development of entrepreneurship in the field of tourism in the Kherson region and developed proposals for the implementation of the tourism potential of the region (Krikunova, 2020).

Studied the current problems and prospects of investment support for the tourism sector and ways to improve the efficiency of the tourism industry in Ukraine on the basis of attracting investment resources (Fesenko, (2020).

RESULTS

The aim of the article is to determine the strategic priorities of tourism development in the Kherson region and to develop proposals for the realization of the tourist potential of the region during the pandemic. The task is to identify the types of tourism that can increase the attractiveness of the region for tourists and justify the strategic prospects for effective cooperation between the government and business structures in the post-pandemic times.

The Tourism and Resorts Development Strategy for the period up to 2026 states that for effective and rational use of tourist, recreational and natural resources of Ukraine it is necessary to form a tourist-recreational space by creating and ensuring the functioning of tourism and resort development zones and develop and offer consumers competitive tourism product (On approval, 2020).

In the Development Strategy of Kherson region for the period 2021 - 2027 in the implementation of the strategic goal "Local economic development taking into account digitalization and innovation and investment processes", "Tourism and recreation industry for health, recreation and intellectual and spiritual enrichment of people" is as an operational goal. It provides for the development of recreational opportunities

that the Kherson region has, and states that the Azov and Black Sea coasts are undergoing strong development.

Also, due to the impetus for the development of green tourism, there will be an expansion of services in the Lower Dnieper National Park, Azov-Sivash National Nature Park, Dzharilgatsky National Nature Park, etc.

The development of the tourism sector will take into account the maximum allowable level of anthropogenic pressure on the territory and will be based on the use of cultural and recreational potential of the region.

The goal can be achieved by improving the quality of travel services through the introduction of certification based on international standards, extending the tourist season in recreational areas, developing new tourism products, creating conditions for tourism product promotion, digitalization of information support, new, comprehensive, quality marketing approach to customer promotion to domestic tourism in the era of COVID-19.

The development of domestic tourism in the Kherson region during the pandemic requires a number of tasks:

- ensuring the accessibility of tourist facilities. The goal will be achieved with the introduction of a multilingual marking and navigation system in the Kherson region;
- organizing and creating route maps for landmarks of history and culture of the region;
- marking the routes of the hospitality and tourism industry;
- improving the conditions and providing tourist routes with infrastructure for tourists to visit.

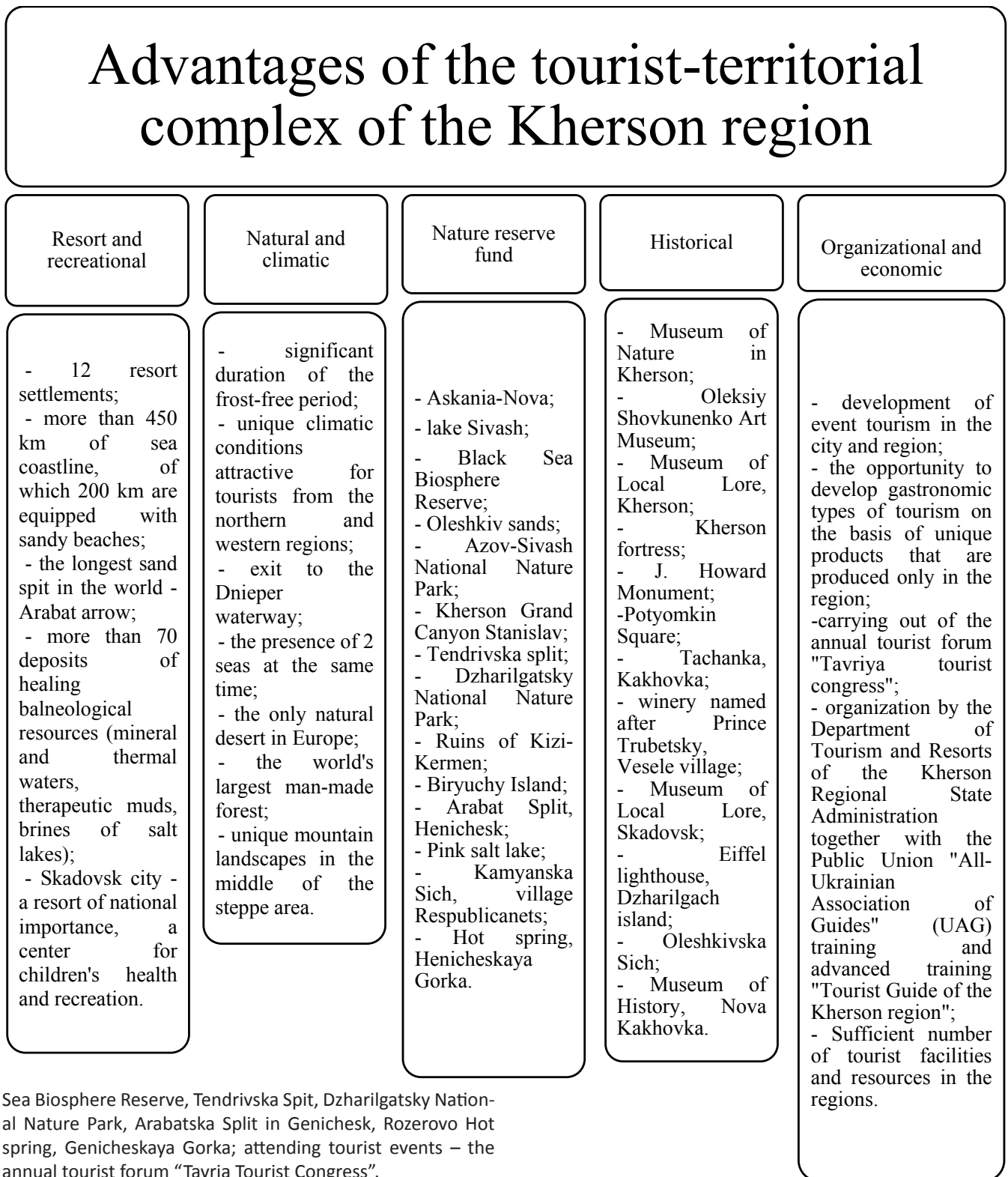
Subject to the tasks, the following results can be expected:

- there will be a network of information support for the tourism industry;
- a system of standardization of accommodation establishments will be introduced;
- it is planned to mark tourist routes;
- extension of the tourist season from May to October;
- a training base for the development of the tourism industry should be created (Development, 2020).

The advantages of Kherson region as a territory for the active development of the hospitality and tourism industry in the era of the pandemic are due to the following factors that are grouped and reflected in Fig.1.

As of 2021, about 100 tourist routes have been developed throughout the Kherson region, which are suitable for all ages and have a diverse nature (from recreational to active, extreme); different directions, the most popular of which are: scientific and educational routes in the biosphere reserve "Askania-Nova" and outstanding historical sites: the Museum of Nature in Kherson, Art Museum named after Alexei Shovkunenko, Museum of Local Lore in Kherson, Kherson Fortress, monument J. Howard, Potemkin Square, Tachanka, Kakhovka, winery, Prince Trubetsky in Vesele village, Museum of Local Lore in Skadovsk, Eiffel Lighthouse, Dzharilgach Island, Oleshkivska Sich, etc.; hiking trails on one of the largest sandy deserts in Europe – "Oleshkiv Sands", Kherson Grand Canyon Stanislav; visiting the shrine of the Ukrainian Cossacks, the monument of history of national importance – Kamyanska-ya Sich, resort and recreational facilities: Lake Sivash, Black

Fig. 1 Advantages of the tourist-territorial complex of the Kherson region
 * created by the authors

Sea Biosphere Reserve, Tendrivska Spit, Dzharihgatsky National Nature Park, Arabatska Split in Genichesk, Rozerovo Hot spring, Genicheskaya Gorka; attending tourist events – the annual tourist forum “Tavria Tourist Congress”.

Currently in the Kherson region in the hospitality and tourism sector there are 14 tour operators, about 100 travel agents and more than 50 guides who provide visits to museums, reserves, cultural and historical complexes. Analyzing the market of tourist services, we can conclude that this is more than not enough for the active development of tourism,

so this area should become a priority for socio-economic development of Kherson region.

Also water tourism, rural green, wine, environmental, historical and cultural, and gastronomic tourisms are actively developed in the region.

The variety of tourist offers of the Kherson region can satisfy the demand for atmospheric tours for every taste and at any time of the year. These include kiting and yachting, kayaking, quad biking, fishing, hunting, open-air theater, visiting the "Tulip Valley", traveling the Cossack trails and many other tourist attractions.

Thus, domestic tourism during the pandemic can become one of the most important tools of socio-economic development of Kherson region. But, at the same time, a significant part of natural areas, cultural heritage sites and tourist infrastructure does not yet have a level of adaptation that would meet international standards, and tourist services in most cases do not meet the requirements for quality of service (Recreation, 2020).

Therefore, for the active and successful development of the tourism business of the region during the pandemic COVID-19 times it is necessary to coordinate the implementation of measures by the authorities and economic agents:

1. To improve the quality of tourist services:
 - to improve the quality of personnel training for the successful development of the hospitality industry;
 - to promote the comprehensive implementation of state and international standards in the field of tourism;
 - to promote the development and implementation of a multilingual system of marking and navigation in the Kherson region;
 - to assist in marking routes of active tourism;
 - to arrange the landmarks of history and culture of the Steppe Black Sea coast, providing them with infrastructure for tourists.
2. To create conditions for the promotion of the tourist product:
 - brand formation and promotion, marketing policy;
 - promotion of Kherson tourist region;
 - creation of a network of regional tourist information centers;
 - development of the tourist brand of the Kherson region.
3. To extend the tourist season:
 - extension of the holiday season;
 - support for rural green tourism;
 - providing organizational, informational and promotional support for existing festivals and events that do not take place in the summer.
4. To promote the development of entrepreneurship, including in rural areas:
 - financial support for small and medium-sized busi-

nesses by compensating for the reimbursement of interest rates on loans;

- popularization of socially responsible business (implementation of measures to increase the level of tax discipline; introduction of effective innovative tools for communication with business, which will help increase the level of respect for it);
5. To create conditions for the development of domestic tourism:
 - infrastructural provision of recreational territories of the region;
 - ecological trails of Kherson region;
 - formation and promotion of cases of tourist proposals (magnets) focused on domestic tourists (Clusters "Salt Road", "Tavria Eco-Rehabilitation", Projects "Tavria SPA Resort");
 - development of enogastronomic tourism.
 6. To support craft industries:
 - implementation of projects for the production of craft products (cheese, dried fruits and vegetables, marinades, jams, wine, fruit and vegetable snacks, tobacco, spices, oysters, snails, crickets, etc.);
 - health food based on oilseeds;
 - creation of an agro-tourism map of the region;
 - creating incentives for growing environmentally friendly products and abandoning GMOs;
 - introduction of organic farming.

CONCLUSION

Analyzing the preconditions and trends in the tourism business of Kherson region in the era of the COVID-19 pandemic, it is possible to conclude that the region has significant opportunities to become one of the most developed regions in Europe in terms of tourism: favorable geopolitical location, comfortable microclimatic conditions, diverse landscape, unique flora and fauna, historical and cultural, architectural heritage, developed transport network, sufficient human, material, and natural health resources.

At the same time, the hospitality and tourism sector needs active support from public authorities, attracting domestic and foreign investment in the development of tourist and recreational infrastructure of the region and bringing it in line with international standards, increasing attention to the development of domestic inbound tourism, especially in pandemic period.

REFERENCES:

- Development strategy of Kherson region for the period 2021 - 2027. URL: <https://khoda.gov.ua/strateg%D1%96ja-rozvitku-2021-2027> (access date 07.04.2020).
- Fesenko, G.O., Aleshchenko, L.O.,** (2020) Investment component of effective tourism business development. *Efficient economy*, №12.
- Kirilov, Yu. E., Granovskaya V.G., Aleshchenko L.O.,** (2020). Economic mechanism of formation of competitive advantages of subjects of tourist branch. *International scientific-practical journal "Economics of AIC"*. №5:45.
- Krikunova, V.M., Aleshchenko, L.O.,** (2020). Strategic priorities for the development of youth entrepreneurship in the Kherson region in the field of tourism business. *Tavria Scientific Bulletin*. 2020. №4.
- Kyrylov, Yu., Hranovska, V., Zhosan, H., Dotsenko, I.,** (2020). Innovative Development of Agrarian Enterprises of Ukraine in the Context of the Fourth Industrial Revolution. *Solid State Technology*. Vol. 63 Issue: 6:1430-1448. (Indexation in Scopus).
- Kyrylov, Yu., Kyrychenko, N., Stukan, T., and Zhosan, H.,** (2020). Formation of Enterprise Management Strategies and Entrepreneurship Training, *International Journal of Management*, 11 (6):793-800. Available from http://www.iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/ijm/VOLUME_11_ISSUE_6/IJM_11_06_067.pdf (Indexation in Scopus).
- On approval of the Strategy for the development of tourism and resorts for the period up to 2026. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 168 dated March 16, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80> (access date 03.10.2020).
- Recreation and tourism in the Kherson region in 2019: statistical bulletin. Main Department of Statistics in the Kherson region, 2020:54.

JEL Classification: L93, R42

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.022>

FACTORS AFFECTING AIR TRANSPORTATION

NINO KHUTCHUA

PhD student,

Georgian Technical University, Georgia

kozet1983@gmail.com

Abstract. The successful implementation of the concept of integration with Europe largely depends on the level of development of the transport infrastructure of our country. The integration process, first of all, implies political, socio-cultural, and economic communications, in the implementation of which the role of air transport is irreplaceable. Although the integration process is slow, nevertheless it continues and, following it, the number of citizens using air transport is growing. In this regard, it is interesting to know what the share of national airlines in terms of growth of this indicator is, i.e. what the share of participation of foreign and domestic companies in the total number of transported passengers is. At the same time, air carriers must take into account the environmental conditions that directly or indirectly affect the growth or reduction of passenger flows.

KEYWORDS: AIRLINE, AIR TRANSPORT, PASSENGER TRANSFERS, MACROECONOMIC INDICATORS, INFLATION, CONSUMER INDEX, INFLATION, TOURISM.

For citation: Khutchua, N., (2021). Factors Affecting Air Transportation. *Globalization and Business*, №11, 148-151. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.022>

PROBLEM STATEMENT

I would like to remind you in a few sentences what legacy the civil aviation of Georgia inherited after the collapse of the Soviet Union. Morally and physically obsolete equipment, inefficient management, lack of investment sources, low passenger turnover, lack of work experience in a competitive environment.

The transition of the country to the rails of a market economy required a reorganization of the economic structure of air transport. Although obsolete equipment has been replaced by leased, relatively modern aircraft, airline management has made progress, airports have been built and upgraded to meet the increased demand of the passenger flow, but these measures have been insufficient to maintain a high share of Georgia (in terms of passenger service by airlines) in the civil aviation sector.

The open skies policy with Europe has become a difficult challenge for Georgian airlines as many European and non-European air carriers have appeared on the Georgian air market, and they seriously compete with Georgian airlines for popular and highly demanded flights (mainly to Europe).

MAIN TEXT

The competitiveness of airlines in the air market is determined by technical and economic criteria and the most important of them are: volume of transportation, level of service, reasonable airfare, low operating costs, brand image, rapid response to changes in market conditions, effective

functioning of management, timeliness and effectiveness of marketing activities, etc. According to Dumbadze (2009). There are qualitative and quantitative indicators that are used to assess the performance of air transport.

Quantitative indicators: volume of carriage of passengers, volume of transportation in tons-kilometers. The unit of measurement for calculating the airline transportations volume is the passenger. The volume is calculated by summing the number of passengers dispatched for a particular period.

Qualitative indicators show socio-technical-economic efficiency of air transport.

Technical indicators include transportation capacity, capacity of registration halls, aircraft and aircraft engines fleet and power, capacity of automation and mechanization means and provision of airlines.

Economic indicators - returns, transportation expenses and cost, profit, cost-efficiency, labor productivity.

Operating indicators - aircraft hourly productivity, annual flying hours, flight speed.

The structure of factors affecting the volume of passenger traffic was developed based on the analysis of the marketing environment of the airline.

In determining the factors affecting passenger transportation, special attention should be paid to the fact that airlines, when developing a strategic plan, often resort to forecasting the flow of passengers. Forecasting is based on an analysis of circumstances that can be considered in two subgroups.

Airline passenger flow generator:

1. Factors of direct or indirect impact
2. Subjective and objective factors

The category of subjective factors includes a group of circumstances that are pre-selected and determined by the airline, such as airline management, marketing, supplier, intermediary, etc. Moreover, subjective circumstances are the tools at the airline's disposal to help it attract passengers and create a product. The category of objective factors includes a group of circumstances that the airline cannot influence, such as economic, demographic, climatic, sociocultural, etc. Both subjective and objective factors (indicators) directly or indirectly cause an increase or decrease in the number of passengers.

Civil aviation is a capital-intensive sector, so the intensity of its use is directly affected by indicators such as global, regional and national economic growth. Economic growth is one of the key concepts of macroeconomic theory. Economic growth refers to the quantitative growth of the economy, which is reflected in the change in the annual growth of gross (real) GDP (change in the wealth of the country's population and production capacity of the country) (Gegeshidze 2010). The Georgian economy as a whole is strongly affected by a complex of geopolitical risks. Russia, Turkey, Azerbaijan, Armenia, Ukraine, China and Eastern Europe are Georgia's main trading partners. The geopolitical risks of these countries and the slowdown in their economic growth negatively affect the Georgian economy. The tense geopolitical situation in the region and the high risk of destabilization has a direct negative impact on Georgia's economic relations, foreign trade and economic growth, in addition to the above mentioned, negatively affect expectations. The West continues to impose sanctions on Georgia's key trading partners amid a deteriorating political situation in the region. Reduced economic activity, tense geopolitical situation in the region, expectations of destabilization negatively affect foreign demand and economic growth.

In its turn, the aviation industry has a great impact on the economy in terms of its strong potential for creation of job and socio-economic connection. (Speed, flexibility, reliability, safety, affordable price). The growth rate of the country's economy ensures the accumulation of capital and creates the need to transport passengers and cargo, and as a result, this leads to increased demand for air transport.

The main target of the government policy of any country in the economy is to stimulate the economy in such a way that does not lead to raising the price level, i.e. growth of GDP without inflation when prices of individual goods are stable despite a large amount of money in circulation. This indicates that the productivity of the country's economic capacity has increased (Gegeshidze 2010). To assess the standard of living, economists use the macroeconomic indicator - GDP. When GDP grows, the standard of living increases over the long term, and due to cumulative growth spurts, even the slightest increase in the standard of living has the greatest impact on the mobility of the population. In the case of calculating the difficult percentage of GDP - "Rule of 72", (National Bank of Georgia) the annual growth of 4.8% (which was observed in Georgia in 2017) will double the GDP in 15 years, 3% in 24 years, and 8% in 9 years (National Statistics office of Georgia, 2020). The other indicators of national income are also used

to assess economic well-being. For example, the Human Development Index. The determination of this indicator is based on three different indices:

- Average life expectancy;
- The level of education;
- Real average income.

However, most economists agree that GDP is best for estimating differences in living standards in different countries. The growing **number of GDP per capita** determines their availability and intensity of use for different types of transport services. Index of mobility elasticity of population towards gross domestic product is equal to 2 (Noniadze, 2014). This means that a 1% growth in GDP leads to a 2% growth in passenger traffic. As for air transport itself, in relation to Georgia, there is a positive correlation between GDP and passenger flow and it is equal to 0.92. Statistical data for the years 2015-2019 were used to calculate the correlation coefficient. The relationship between economic growth and civil aviation activity is complex and homogeneous, as particularly high correlation coefficients between airlines and GDP imply a strong linear relationship between the two variables.

According to Gegeshidze (2010) there are several problems with using GDP per capita as a measure of the economy:

- Its growth depends on the nominal value of the selected basket of goods according to the base year;
- It does not provide any relevant information on income distribution in the country;
- It does not take into account the negative external effects of environmental pollution by businesses. The cornerstone of the work of modern civil aviation is the reduction of harmful effects on the environment caused by the activities of industry;
- It does not record the positive externalities that can be caused by services such as education and health. For aviation as a science-capable field, education is of great importance because technological advancement contributes to the socio-economic efficiency of the field;
- It does not include information on the depreciation of goods already produced, or changes in value that could affect a change in living standards.

Economists use GDP as a macroeconomic indicator, but it is difficult to determine the exact extent of its impact, i.e. the exact distribution of income to the population. The Gini coefficient is used as a measure of the income and welfare inequality of the population, i.e. it best reflects the difference between rich and poor. Countries with market economies, at different stages of development, are at different levels of the social inequality index. Countries with highly developed economies have low rates of social inequality. According to the OECD (Organization of economic co-operation and Development, 2020), the Scandinavian countries have the lowest Gini coefficient (Norway, Sweden, Finland, Denmark). Gini coefficient in Georgia is high compared to these countries. Along with economic growth, the Gini coefficient in Georgia is also decreasing. According to the Gini coefficient among the post-Soviet countries, Georgia ranks second after Russia. This means that the rate of social inequality observed in our country is high. Since the field of our research is aviation and the

accessibility of the mentioned transport for the population, we can say that despite the growth of GDP in Georgia, due to the high rate of social inequality, a small part of our citizens have access to expensive services as air travel is.

Another macroeconomic indicator that affects the change in passenger volume is **the change in the exchange rate**. Georgia has a floating exchange rate regime (National bank of Georgia, 2020).

The floating exchange rate regime is characterized by sharp fluctuations, which have a special impact on price dynamics, both in the short and long term. The reason is the high level of dollarization in the country and the large share of imported goods in the consumer basket. A 1% depreciation of the exchange rate leads to a 0.28% increase in the consumer price level. In the long run, prices become even more sensitive to falling rates, in particular, a 1% depreciation of the exchange rate leads to a 0.43% increase in prices (National statistika office of Georgia, 2021).

Consumer price index - an indicator that characterizes the level of inflation, measures the average change in prices and tariffs on the goods and services that the population acquires for their own consumption. The consumer price index is the only indicator used to calculate the level of inflation, i.e. the index determines the change in the overall level of consumer prices. **Consumer price index in Georgia** includes 12 commodity groups (306 consumer goods) according to the International Classifier (COICOP). The composition of the 2019 consumer basket has been updated. It is based on the consumption data defined by the system of national accounts and the system of internal surveys, which reflects the structure of domestic expenditures (National statistika office of Georgia, 2021). A large amount of USD is flowing out of Georgia for the payment of imported goods, which increases the demand for the currency and, consequently, the price. The list of commodities includes transport, which in its turn includes air travel (along with other modes of transport). Thus, it is interesting to consider the change in the consumer price index in the transport group and in particular in the context of air transport.

Despite the inflation rate, the price of air travel is declining compared to the same period last year (2020), paradoxically due to government bans caused by the new Covid-19 pandemic, and at the same time, negative expectations from the world population.

A high rate of inflation. Consumer spending of fixed-income citizens is growing even more in the conditions of high inflation. This reduces their mobility ratio and consequently their access to air transport.

The total number of employees in our country is 1 million 694 thousand citizens. The average salary of the employed population in Georgia is 1209 GEL. These figures significantly vary in different regions of the country. The population with the highest income lives in the capital, and the population with the lowest income lives in Racha-Lechkhumi. By the data of national data for 2016-2019, transport in the structure of internal expenses of Georgia makes up around 13% of the total expenses and amounts to 173 GEL per month (National statistika office of Georgia, 2020).

According to the data of Eurostat published by the Lux-

embourg Center for Cross-Cultural Data Research (2016-2019), in Europe, 13% of the consumer spending of the middle-income family, \$ 30-45 000, so as in Georgia, comes from transport and amounts to 487 euros per month (European statistical agency, Eurostat, 2020). The high level of inflation of the national currency reduces the transportation costs of citizens with fixed incomes. Using the Consumer Price Index Calculator (offered by Geostat) it is possible to calculate fixed amounts taking into account inflation. For example, the change in the consumer price index in January 2017 compared to 2016 amounted to 3.88%. 1000 GEL in 2016, taking into account inflation, as of January 2017 is 1038 GEL and 76 Tetri. 1500 GEL - 1558 GEL and 14 tetri, 2000 GEL - 2077 GEL and 52 tetri. The change in the consumer price index in January 2020 compared to January 2019 was 6.38%. Taking into account 1000 GEL in January 2019, as of 2020, it is 1063 GEL and 83 Tetri. To determine the welfare of a country and for international comparison, world countries and international organizations represent GDP using the PPP (GDP purchasing power parity) method. PPP is an indicator of the purchasing power parity of a country's GDP. The strength of the US dollar varies from country to country, so the consumer price index, or what a single US dollar buys in a particular country, is more important than the official exchange rate. In general, the PPP method of GDP per capita is much more efficient at the international level and presents a much more accurate picture in the process of comparing the economic indicators of countries. It should be noted once again that the difference between exchange rates and prices is excluded in this method. The GDP of the countries per capita, using the PPP method, provides real information about the change in mobility of the population in conditions of high inflation (Gegeshidze, 2010).

The success of an airline in a market economy largely depends on the right pricing strategy. The whole difficulty of pricing lies in the fact that price is conjunctural category. It is substantially influenced by a complex of political, social, psychological, and economic factors. The demand, supply, usefulness, and quality of goods are of crucial importance.

The attitude of the supplier and the customer towards the price is opposite. The supplier wants to sell the goods at a high price, which is a prerequisite for the development of production, but at the same time it reduces the number of sales. Low price conditions are acceptable for consumers, which increases consumption but hinders the development of production. With marketing approaches, price, as one of the tools of influence from the supplier to the customer, is justified when it is attractive to the customer and profitable for the manufacturer.

The amount of profit should be considered to the extent that the airline not only secures payments to the state budget, financial institutions, and suppliers but also receives a certain amount of profit for extended reproduction. As already mentioned, many factors affect the price level, the economic factor is the most important among them, due to the scale of its impact on the price. Economic factors can be divided into two main groups:

Factors that bring the price closer to public spending and Factors that deviate the price from the value. In the first

group of factors, the cost structure is in the foreground, while in the second case, the demand-supply structure should be distinguished. Airline ticket prices have dropped in Georgia over the last decade. There are many reasons for this, but above all, it is due to the increase in the number of airlines, including, from year to year, the increase in the market share of budget airlines, which ultimately creates the precondition for price competition (Noniadze, 2014).

Currency depreciation stimulates exports, **tourism** is an export sector, so the current inflationary processes have contributed to the development of tourism in Georgia. The exchange rate is an important factor for international visitors. They attach great importance to the cost of the dollar when deciding to travel to Georgia, which is reduced in the context of a strong dollar. This fact is stimulating for them and consequently leads to an increase in the number of tourists. More visitors mean more foreign currency in the country, and this will ultimately have a positive impact on both the country's economy as well as the operation of the transport system.

The factors discussed show that under the influence of recent exchange rate and price dynamics, Georgia as a tourist destination has become more competitive and cheaper for foreign visitors, which in its turn stimulates the growth of the number of visitors and revenue (USD) in the country.

CONCLUSION:

Thus, within the research component of the paper, the factors affecting aviation were structured according to the subjective and objective factors of direct and indirect impact. The increase in the number of air passengers is the result of the impact of many factors, but due to the scale of the impact, special attention was paid to the group of economic factors - the set of circumstances that are most correlated with the change in transport volume.

REFERENCES:

- Dumbadze, N., Sukhitashvili, Y. and Noniadze, A.** (2009) Civil Aviation Economy. Basic of planning and forecasting in Civil Aviation, Evaluation indicators of work in the aviation enterprise. Tbilisi, *Bartoni*. 140-141. (In Georgian).
- Europe statistic agency (2019). Economy and finance. Prices, housing prices and statistics. Retrieved 10.03. 2021 <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Gegeshidze, E.** (2010). Dissertation. Gross Domestic Product and economy growth. 2010. Tbilisi state unievrsty.(In Georgian), retrivied. 10.03.2021. https://www.tsu.ge/data/file_db/library/PHD_Eka%20Gegeshidze.pdf
- National bank of Georgia (2021). Publication. Currency policy and reserve managment. Last view 1.04.2021 from: <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=521>
- National statistica office of Gergia 2020. Statistical data of GDP. Retrieved 3.04.2021 from:<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/23/mtliani-shida-produkti-mshp>
- Noniadze, N.** (2021). Dissertation. Developing methodology, for acquiring markets of regional aviation, trough improvement of technical-economic decisions. National Parliamentary Library of Georgia. Retrieved 10.03.2021. <http://217.147.235.82/handle/1234/171824>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2020) OECD Income Distribution Database (IDD): Gini, poverty, income, Methods and Concepts. Last view 9.042021. from: <https://www.oecd.org/social/income-distribution-database.htm>
- Socio-economic development strategy of Georgia. Development/deepening of international trade relation. Georgia (2020). Retrieved 1.04.2021 from: http://gov.ge/files/382_42949_233871_400-1.pdf

JEL Classification: G21, O18

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.023>

ANALYSIS OF THE CAPITAL STRUCTURE FORMATION: THE CASE OF GEORGIAN IT COMPANIES

GRIGORIY GURBANOV

PhD Student

Sokhumi State University, Georgia

grtm911@gmail.com

Abstract. Any country's economy benefits significantly from the sector of information technologies. As the data demonstrate, the global information technology market has not only remained stable, but is expected to expand in 2021 due to changes in social life, employment, and education caused by the global COVID-19 virus pandemic. While information technology is vital to any country's advancement, its growth in developing countries is being hindered by lack of skilled labour force, underdeveloped market infrastructure, insufficient financial mechanisms to stimulate innovative projects, and weak legislative framework. IT companies are characterized by a high degree of risk and uncertainty, a reliance on external sources of financing in the early stages, and an unattractiveness to conservative investors. In this regard, the issue of capital formation for innovative companies in the IT sector to ensure their effective functioning becomes especially important. The purpose of this study is to analyze the formation of financial sources and capital structure of Georgian IT companies based on the analysis of 50 IT companies in Georgia. The analysis is based on the usage of the main financial ratios of companies' performance, taking into account the specifics of the IT sector companies. The study revealed that the capital structure of Georgian information technology firms is more consistent with the Pecking order theory, with almost no long-term loans and a small share of short-term loans. Equity and retained earnings are the primary sources of funding for IT businesses. This was supported by the legal exemption of corporations from income tax payments in the case of net profit non-distribution.

KEYWORDS: INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES (ICT), INFORMATION TECHNOLOGY (IT) MARKET, INNOVATION, FINANCIAL INDICATORS.

For citation: Gurbanov, G. (2021). Analysis of the capital structure formation: the case of Georgian IT companies. *Globalization and Business, №11*, 152-156. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.023>

Actuality. Implementation of innovative projects requires significant financial resources.

While firms in non-ICT sectors can afford to choose whether or not to finance innovation, ICT firms do not have this choice. According to some research, the financial position of IT firms that financed the invention but had to abandon the project due to a lack of appropriate funding is better than that of firms that did not innovate at all (Planesa, ... et al, 2001), is due to ICT industry peculiarity, in which companies that do not innovate exit the market.

The modern ICT market is influenced by a combination of two processes: globalization and specialization. One example of globalization is the widespread use of specific software developed by various large and small companies by many millions of users around the world. Specialization refers to the development and implementation of certain technologies to solve specific problems. Even though that large ICT companies have significant resources for the implementation of innovative projects, advantages of small ICT-companies in innovation are mobility and flexibility in decision making, strong motivation, and narrow specialization, focus on a result, ability to take a conscious risk. The problem of small ICT

enterprises is their inability to perform large IT projects on their own, weak scientific and production base, lack of sufficient financial, material and information resources to perform independent ICT projects.

IT sector has a special place in the high-tech market. According to research company Gartner, despite the negative effects of the pandemic on the global IT industry in 2020, the high demand for information technology, due to shifts in social norms of work and education, softened the impact of the crisis, and the market volume in 2021 would be \$3.9 trillion, 6.2 percent higher than the previous year (Gartner, 2021). The structure of global spending on IT technologies is presented in Table 1. The table shows that the largest share falls on communication costs and IT services.

The sector has gone through several stages in its development. The first stage included the development of large universal high-performance servers with significant input and output resources (mainframes), the core developer of which was IBM Company in 1964. The second stage included the creation of a platform base on personal computers, client/server architecture, Internet. Social networks and cloud infrastructure was developed in the third stage. New social tech-

nologies, “big data” and new data sources drive forward the digital revolution and has made a significant contribution to the processes of globalization. In general, IT companies operate in all segments of the market.

Formulation of a problem. Capital structure management ensures the company’s financial stability and influences all of the basic characteristics of capital as an object of management. Due to the effect of financial leverage the ratio of these funds affects performance targets of a company (for example, the company’s market value, risk and profitability), its creditworthiness and financial stability.

There are many studies that have focused on the optimal capital structure, however, as practice has shown, there is no universal approach to the issue and selection of criteria for optimal debt burden depends on the industry, organizational and legal form of entity, adopted financial policy, the stage of the company’s life cycle and other factors. Managerial decision-making process examines the consequences of choosing particular financing sources for owners, including assessment of impact of future returns and risks. It is logical to assume that the optimality of capital structure is related to opportunities to obtain maximum value at the lowest possible cost.

The primary goal of this study is to analyze the formation of funding sources and the capital structure of Georgian IT companies using an analysis of 50 Georgian IT companies (for the period 2018-2019) in order to identify the existing capital structure in Georgia’s ICT sector. The findings of the study would provide managers of ICT companies and all stakeholders with data to help them make sound financial management decisions. The analysis is based on the use of the main financial ratios of companies’ performance, taking into account the specifics of the IT sector companies. The data and financial statements for the research was obtained from public information resource reportal.ge.

Theoretical background of the study. Different considerations are defined in the economic literature that managers use when selecting a source of funding. The cost of capital, which involves the calculation of both the debt and equity costs, is first and foremost among these. The total cost of capital is calculated on the basis of the weighted average cost of capital (WACC), taking the weight of each source of capital

into account and when the capital structure (ratio of equity to debt) changes, the WACC will change.

Another significant factor which enables managers to assess the risk of decision-making is the degree of total leverage. This metric consists of two components which cause changes in the level of EBIT and EPS of a company. These components are the level of operating and financial leverage of a company. Operating leverage measures the sensitivity of operating income to changes in sales, while financial leverage, arising from a financial sourcing decision impacts the EPS by incurring fixed financial costs in the form of interest on loans or dividends on preferred shares. Financial leverage enhances the operating leverage, and both together enable managers to assess the potential cumulative risk of a business.

The level of financial leverage affects the degree to which the owners control the company, its managerial flexibility. Issuance of shares and an increase in the number of shareholders cause dilution of the share of existing shareholders. In addition, lenders can impose restrictions on certain transactions. The higher the degree of debt, the lower the company’s credit rating, and the lower the ability to choose its capital sources at the desired price. As a consequence of this situation, the weighted average cost of capital will increase, as the company will be forced to use costly sources of funding, resulting in a decline in liquidity, economic value added and market value of the company.

The level and variability of operating profit (EBIT) is also closely correlated with managerial flexibility. The high value of this indicator allows projects to be funded independently or sources of funding to be more freely selected, whereas operating profit is critical for meeting financial costs. In the case of joint stock companies, the EPS (earning per share) metric is used in addition to EBIT when choosing a source of funding. The issuing of additional shares to attract funding may result in a reduction of the EPS and, if the manager’s performance is measured on the basis of this metric, such decisions would be avoided by managers.

The structure of assets is seen by certain analysts as an independent variable affecting the decision on the source of funding. Although it is closely linked to the degree of operating leverage, it has an indirect influence on the level of financial leverage and managers necessarily consider it during financial leverage analysis. The higher the level of fixed assets, the higher the level of operational leverage and the more managers are constrained in their decision to borrow.

Sales growth rate has a dual effect on funding decisions. In the absence of sales growth, the effect of operating leverage is neutralized, which frees managers in borrowing decisions. On the other hand, sales growth requires additional financing, but at the same time, in companies with high fixed financial costs, the level of total leverage and risk also grows.

Another important factor is the lifecycle of a company. Start-up companies find it much more difficult and costly to raise borrowed funds than big, mature companies, as investors are seeking a risk premium.

The financial market conditions also affect the management decision-making process. The unfavorable condition in the stock market can force managers to make decisions in

Table 1. Structure of global spending on IT technologies (%)*

Spending	Year	
	2020	2021
Data Center Systems	5,82	5,82
Enterprise Software	12,59	12,89
Devices	17,68	17,98
IT Services	27,38	27,34
Communications Services	36,53	35,96
Overall IT	100	100

*Source: Gartner, Authors calculations

favor of debt financing, and the issue of bonds is profitable when interest coupon rates decline, the same is true in the case of bank borrowing.

Thus, the analysis of the above factors is the basis for the formation of an optimal capital structure, which will be linked to the strategic and financial goals of the company.

Many theoretical works are devoted to models of the optimal capital structure. The foundations of the theory was laid by J. Williams. In 1938 he substantiated the concept of discounted cash flow and, on its basis, proposed a stock valuation model based on dividend discounting. Anticipating Modigliani's work, he argued that profit, not dividend policy, affects the growth of a firm's value, whether or not it pays dividends. D. Durand (1938) made the greatest contribution to the advancement of the traditional theory of capital structure, according to which decisions on capital structure have an effect on weighted average cost of capital (WACC) and the value of a company. The level of debt, after which there is an increase in the cost of equity capital, is the optimal capital structure that provides the maximum value of the firm.

In contrast to traditional theory, in 1958 Modigliani and Miller proposed the theory that there is no optimal capital structure in the ideal capital market without taxation. In 1963, the theory was revised by introducing the taxation factor into the model. According to a new theory, if a company pays the profit tax, the market price of a company that uses financial leverage is higher than the market price of a company that does not use it for the amount of profit tax savings and the optimal capital structure is 100% debt capital.

Trade-off theory assumes that optimal capital structure depends on a balance between tax benefits from debt taking and bankruptcy costs. The theory does not provide a specific value for the optimal capital structure, but asserts that the balance can be achieved by comparing discounted tax shields and expected bankruptcy costs.

The theory's subsequent development resulted in the development of signaling models, which establish a capital structure based on constant market information analysis that does not necessarily maximize the company's value. The models developed within the framework of this theory account for information asymmetry, which occurs when compa-

ny managers know more about the company than the market. As a result, managers can send signals to outside investors by making financial decisions like capital structure selection.

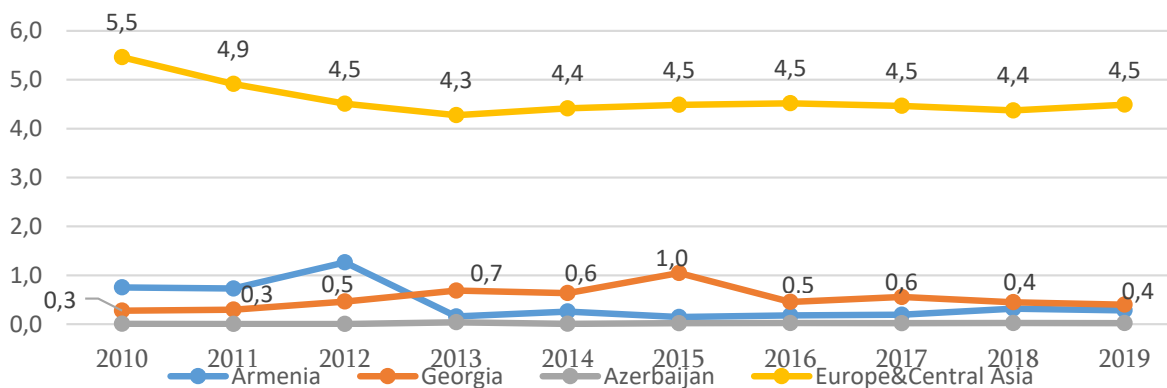
The Pecking order theory, developed by S. Myers and N. Majluf in 1984, was the most widely used model within the framework of this theory. This theory was able to answer a question that previous theories had been unable to answer: why do companies with high profitability choose low levels of financial leverage? Firms, according to Myers, prefer to use internal sources of funding in the form of retained earnings when deciding on a source of funding. When this resource is depleted, they will move on to the next type of financing, debt capital and convertible bonds, which are the last resort for issuing common stock. Thus, we can assume that this model ignores the risks and advantages of forming a new debt unit.

Analysis of the ICT sector of Georgia. The digitalization processes had a major influence on corporate practices, education, and other facets of social life. As a result, any nation, including Georgia, has made ICT development one of its top priorities. Georgia leads the Caucasian countries on ICT goods exports with 0,4 % in 2019 (see Chart 1), which include computers and peripheral equipment, communication equipment, consumer electronic equipment, electronic components, and other information and technology goods. This indicator is 11 times less than the average indicator for Europe and Central Asia (classification of countries according to the World Bank). The average of ICT export for these countries is 4.5%.

For the period 2013-2019, the GDP level generated in the information and communications sector has been steadily growing. In current prices, the indicator increased from 854.2 million GEL to 1323.8 GEL, representing 2.7 percent of total GDP (see Chart 2). The sector employs on average 1.6 percent of the total working population (from 2017 to 2019), or approximately 20,000 people.

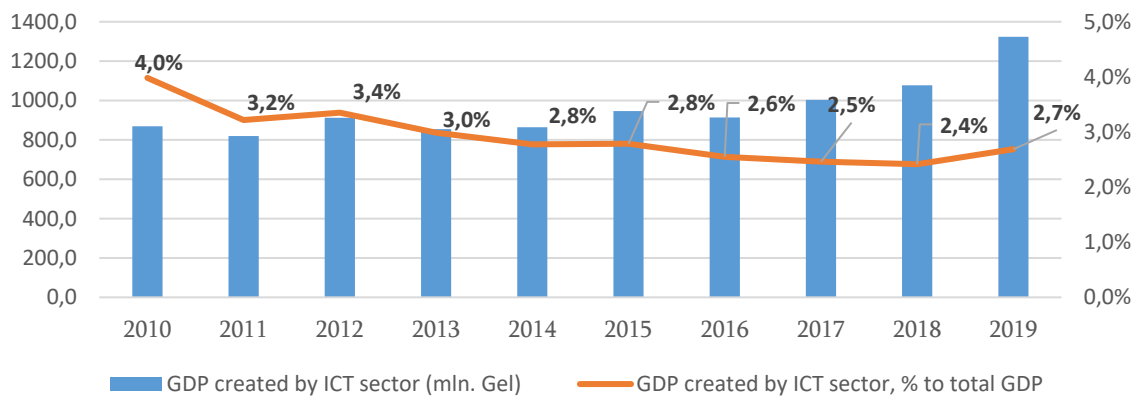
We performed a financial analysis of 50 Georgian information and communication technology firms in order to accomplish the goals of research. According to the requirements outlined in the Low on Accounting, Reporting, and Audit, 38 of the evaluated companies fall into the third group,

Chart 1. ICT goods exports in Georgia, Armenia, Azerbaijan, Europe and Central Asia (% of total goods exports) *

*Source: World Bank data. URL: <https://data.worldbank.org>

Chart 2. The dynamics of the GDP level produced by the ICT sector from 2010 to 2019*

*Source: Geostat.ge; authors calculation

nine into the second, and three into the first (selection criteria are presented in the table 1).

The analysis showed that, in contrast to the Western ICT market, sales of foreign-made equipment prevail in the market structure (70% of analyzed companies), and only 30% falls on the ICT services sector. Hardware sales, which account for more than 55% of the ICT market, reduce the opportunities for the formation of the IT services market and its attractiveness for investment.

As for the financial ratios of the analyzed companies, attention is drawn to the very low use of debt financial ratios in the period 2018-2019. 70% of the analyzed companies fall into the second and third classifications, with no long-term liabilities in their liabilities structure and relying on short-term liabilities to fund their operations. Just three out of thirteen newly founded companies registered in the last five years have been able to obtain long-term loans. Simultaneously, one of these companies, S-G-L Ltd, was established through foreign investment, and the other, Maxnet Ltd, was formed through the merger of three previously operating companies on the market (TV NET Ltd; Thernet Ltd; Sanet Ltd). 48 of the 50 companies have a degree of financial leverage close to one, confirming that companies do not have the ability to use the impact of financial leverage to boost earnings and business value.

The short-term liabilities structure review found that more than 60% of companies that were surveyed did not use short-term credit. Twelve of the eighteen companies (67 %) that use this form of funding have a debt level of less than 40%. Thus, 50% of all analyzed companies depend heavily on

accounts payable, which accounted for 83 percent of total liabilities. 46% of businesses have no authorized capital and 100% fund their operations from retained earnings. It should be remembered that approximately 80% of businesses do not pay income tax and take advantage of tax exemptions associated with non-distribution of profits.

With regard to the influence of the business sector in attracting long-term loans, companies whose structure exceeds 50% of the long-term debt are mostly owned by large telecom and internet companies (Global Ertz JSC, Caucasus Online Ltd, Magticom Ltd, Silknet JSC, Vion Georgia Ltd, Railway Telecom Ltd). The stated trend is supported by the Debt-to-Equity Ratio and 90 percent of businesses, which averaged 0.11 percent in 2018 and 0.14 percent in 2019 for 90% of companies (the only exception is Railway Telecom, where long-term debt was 35 times greater than equity capital, bucking the trend).

The analysis of the coverage ratio showed that, 46% of businesses did not pay financial interest, since they were debt-free. In 2018, 16% of businesses were unable to meet financial expenses by operating profit, and this figure rose to 22% in 2019.

The most frequently used and readily available metric for describing the operations of IT firms is gross revenue. For the period 2018-2019, 54 % of the analyzed companies demonstrated an improvement in this measure. The liquidity levels of 16% of companies are less than one (normal range ≥ 1), 44% of companies have a value greater than four, and the remaining companies have a value between 1-2.

Table 1. Classification of Georgian ICT Companies by different criteria

Group	Criteria	Quantity, %
I	Total Assets Value > GEL 50 mln., Revenue > GEL 100 mln. 3Lari, Avg. Number of Employees > 250	1
II	Total Assets Value < GEL 50 mln., Revenue < GEL 100 mln. Lari, Avg. Number of Employees < 250	5
III	Total Assets Value < GEL 10 mln., Revenue < GEL 20 mln. Lari, Avg. Number of Employees < 50	35
IV	Total Assets Value < GEL 1 mln., Revenue < GEL 2 mln. Lari, Avg. Number of Employees < 10	59

CONCLUSION

Optimizing the capital structure is one of the most critical activities of a financial manager. Capital structure theories provide a foundation for choosing the strategic directions of development of every company. Optimal structure policy involves finding a trade-off between risk (acceptable level of financial stability ratio) and return (level of financial profitability). The estimation also includes the weighted average cost of capital and maximization of the market value of a firm.

The study showed that Georgian IT companies finance their assets using a combination of retained capital and accounts payable. Companies tend to finance operations from their own resources, which is more consistent with the Pecking Order Theory. The low level of leverage indicators suggests that the industry has considerable growth capacity, which companies are underutilized for objective reasons. In order to maximize the benefit and value of IT firms, company executives must reconsider capital formation strategies and diversify funding sources.

REFERENCES:

- Bedianashvili, G.** (2017) Formation of Knowledge Economy and Innovative Entrepreneurial Policy: Institutional Aspects. *Globalization and Business*, 3:10-16.
- Grant, D., Yeo, B.,** (2018). A global perspective on tech investment, financing, and ICT on manufacturing and service industry performance. *International Journal of Information Management* Volume 43, December, Pages 130-145 <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2018.06.007>
- Gartner (2021). Gartner Forecasts Worldwide IT Spending to Grow 6.2% in 2021. <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2020-01-25-gartner-forecasts-worldwide-it-spending-to-grow-6-point-2-percent-in-2021>
- Kedzior, M., Grabinska, B., Grabinski, K., Kedzior D.,** (2020). Capital structure choices in Technology Firms: empirical results from Polish listed companies. *Journal of Risk and Financial Management*. *Journal of Risk and Financial Management*, vol. 13, issue 9:1-20
- Leon F.** (Long-term finance and entrepreneurship. https://www.researchgate.net/publication/333436891_Long-term_finance_and_entrepreneurship
- Nanda, R. and Rhodes-Kropf, M.,** (2017). Innovation policies, entrepreneurship, innovation, and platforms, Emerald Publishing Limited:37-80.
- Maglakelidze, A.,** (2020). Technological Innovations and Opportunities for Entrepreneurship Development In Georgia. *Globalization and Business*, 10: 264-269. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.036>
- Planesa, B., Bardosa, M., Sevestreb, P. and Avouyi-Dovib, S.,** (2001). Innovation: Financing and Financing Constraints. September. <https://www.bis.org/publ/cgfs19bdf3.pdf>

გამოხმაურება პროფესორ ნიკოლოზ ჩიხლაძის ნაშრომზე „რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიული და პრაქტიკული მიდგომები“

ქუთაისის უნივერსიტეტმა გამოსცა პროფესორ ნიკოლოზ ჩიხლაძის მონოგრაფია „რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიული და პრაქტიკული მიდგომები“ („MBM პოლიგრაფი“, -192 გვ., ISBN 978-9941-471-57-5).

საქართველოსთვის, ქვეყნის ტერიტორიის სიმცირის მიუხედავად, რეგიონულ ეკონომიკურ პოლიტიკას აქვს განსაკუთრებული მნიშვნელობა. ეს განპირობებულია ბუნებრივ-გეოგრაფიულ, სოციალურ-დემოგრაფიულ, ეკონომიკურ და სხვა პირობებს შორის დიდი განსხვავებებით, რაც გამორიცხავს რეგიონებისადმი უნიფიცირებულ მიდგომას.

რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკა სახელმწიფოს სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის ორგანული ნაწილია, რომელშიც კონცენტრირებულია მისი რეგიონული ასპექტები.

დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ საქართველოში რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის გატარება სხვადასხვა მასშტაბებით და ინსტრუმენტების გამოყენებით ხდებოდა. თუმცა, პირველ ათწლეულში ქვეყანაში განვითარებული პოლიტიკური და ეკონომიკური პროცესების გამო ეს ძალისხმევა მინიმალური იყო.

ქართულენოვან ეკონომიკურ კვლევებში განსაკუთრებული საჭიროება იკვეთება ისეთი ნაშრომებისა, რომლებშიც რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის თანამედროვე პრობლემათა იდენტიფიცირების და მათი გადაჭრის გზების ძიების მცდელობა ჩანს. ამ მხრივ, ეს ნაშრომი გამორჩეულ ყურადღებას იმსახურებს.

წარმოდგენილი ნაშრომი არის თანამედროვე პირობებში რეგიონული განვითარების ანალიზის და რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიული და პრაქტიკული რაკურსით გააზრების მცდელობა. იგი შედგება შესავლისა და დასკვნებისაგან, ექვსი ქვეთავისაგან, გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხისა და ვრცელი ინგლისურენოვანი რეზიუმესაგან.

წიგნში დეტალურად არის წარმოდგენილი რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის საკვანძო საკითხები: ტერიტორიული ეკონომიკური განვითარების დაგეგმვისადმი მიდგომები, ფისკალური დეცენტრალიზაციის გამოწვევები, რეგიონული უთანაბრობები და ტერიტორიული განვითარება, რეგიონების რანჟირებისადმი დამოკიდებულება, ტერიტორიული ერთეულების ეკონომიკური საქმიანობა COVID-19-ის პირობებში, ასევე ეკონომიკური დიპლმატიის რეგიონული შესაძლებლობები.

ნაშრომის სასწავლო პროცესში ჩართვის მიზნით, ყველა ქვეთავის ბოლოში მითითებულია გამოყენებული ლიტერატურის და წყაროების ნუსხა.

ნაშრომი განხილულია და რეკომენდებულია გამოსაცემად ქუთაისის უნივერსიტეტის ეკონომიკის და ბიზნესის ფაკულტეტის საბჭოს გადაწყვეტილებით.

წიგნი დიდ სამსახურს გაუწევს სტუდენტებს, დარგის სპეციალისტებს და მკვლევარებს, საჯარო სექტორის წარმომადგენლებს და ვფიქრობთ, კარგი შენაძენია რეგიონული კვლევებით დაინტერესებული მკითხველთა წრისათვის.

გივი ბედიანაშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი ევროპის უნივერსიტეტის გლობალიზაციის ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

REVIEW OF PROFESSOR NIKOLOZ CHIKHLADZE'S PAPER "THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES TO REGIONAL ECONOMIC POLICY"

Kutaisi University published a monograph "**Theoretical and Practical Approaches to Regional Economic Policy**" by Professor Nikoloz Chikhladze ("MBM Polygraph", -192 pages, ISBN 978-9941-471-57-5).

For Georgia, despite its small size, regional economic policy is of particular importance. This is due to the major differences between natural, geographical, socio-demographic, economic and other conditions, which rules out a single approach to the regions.

Regional economic policy is an integral part of State socio-economic policy, in which its regional aspects are concentrated.

Since independence, regional economic policy in Georgia has been enforced at different scales and using various tools.

However, due to the political and economic processes experienced in the country in the first decade, these efforts were minimal.

There is a special need in Georgian-language economic studies for such papers, in which an attempt is made to identify modern problems of regional economic policy and to find solutions to them. In this regard, this paper requires special attention.

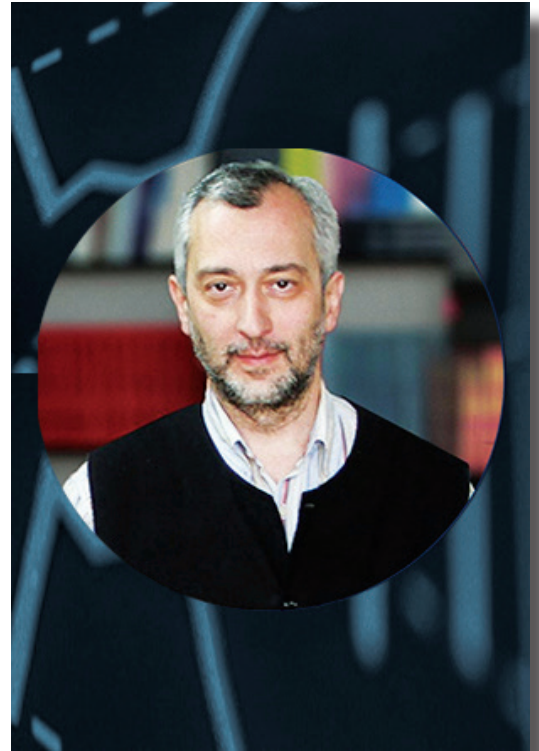
The presented paper is an attempt to analyze regional development in the current global context, as well as to understand regional economic policy from a theoretical and practical viewpoint. It consists of an introduction and conclusions, six sub-chapters, the reference list, and extensive English-language summary.

The book explores key issues of regional economic policy: the approaches to territorial economic development planning, the challenges of fiscal decentralization, regional inequalities and territorial development, attitudes towards regional rankings, economic activity of territorial units in situation of the COVID-19 pandemic, as well as economic opportunities.

In order to include the paper in the educational process, a list of references and links is indicated at the bottom of each sub-chapter.

The paper has been reviewed and recommended for publication by the decision of the Council of the Faculty of Economics and Business of Kutaisi University.

The book will be of great service to students, field specialists and researchers, public sector representatives and we believe that it would be a good purchase for the general readership interested in regional studies.

Givi Bedianashvili

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Director of The Institute for research of Economic and Social

Globalization at European University, Professor (Associate)

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

IN MEMORIAM

On the 12th of April, 2021 a member of the editorial board of the journal "Globalization & Business" - Professor **Alexander Chernyak**, passed away.

In 1980, Alexander Chernyak graduated from the Faculty of Cybernetics of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, in 1983 he completed his postgraduate training at the Department of Applied Statistics of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, in 1985 he defended his Ph.D. thesis and in 2005 - his doctoral dissertation. He worked as a laboratory researcher of Probabilistic Statistical Methods, as an assistant and an associate Professor of the Department of Applied Statistics of the Faculty of Cybernetics of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. From 1996 to 2020 – he worked as the Head of the Department of Economic Cybernetics of the Faculty of Economics of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. He was a member of the Academic Council of the Taras Shevchenko National University of Kyiv and the Chairman of the Dissertation Council D 26.001.48 of Taras Shevchenko National University of Kiev, the Chairman of the professional section 17 ECONOMY of the Scientific Council of the Ministry of Education and Science of Ukraine. He was the Laureate of the State Prize of Ukraine in the field of science and technology, an Honored Worker of Education of Ukraine, and an Academician of the Academy of Higher School of Ukraine. He was also the Chairman of the All-Ukrainian Association of Actuaries, the Chairman of the All-Ukrainian Public Scientific and Methodological Council of Cybernetic Economists, a member of the editorial boards of scientific professional publications, including international ones (USA, Romania, Georgia) and a member of the Executive Committee of the Network of Universities of Central, Eastern and Southeastern Europe on PhD programs CESEE Net. He trained four doctors and twenty-one candidates of economic sciences.

On April the 5th in 2021, the Academic Council of Taras Shevchenko National University of Kyiv awarded Aleksandr Chernyak the honors from the Academic Council of the University.

Editorial board of the journal "Globalization & Business"

რეფერირებადი და რეცენზირებადი საერთაშორისო სამეცნიერო – პრაქტიკული ჟურნალი „გლობალიზაცია და ბიზნესი“

ტექსტის კორექტორი: ნინო ქერაშვილი
დაკაბადონება: ნიკა ხვედელიძე
გარეკანის დიზაინი: ლიზა ჯალაღონია

თბილისი, 0141, დ. გურამიშვილის გამზ. №76

ტელეფონი: (+995 32) 2 000 171
(+995 599) 96 94 59
ფაქსი: (+995 032) 214 35 83
ელ-ფოსტა: info@eugb.ge

REFEREED AND PEER-REVIEWED INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL JOURNAL GLOBALIZATION & BUSINESS

Proof-reader: **Nino Kerashvili**
Page Make-up: **Nika Khvedelidze**
Cover Design: **Liza Jalaghonia**

76 D. Guramishvili ave, Tbilisi, 0141, Georgia

Phone: (+995 32) 2 000 171
(+995 599) 96 94 59
Fax: (+995 032) 214 35 83
E-mail: info@eugb.ge